

398. 2-1501

๕ 3๗๖ ๖

๕. 3

วิเคราะห์งานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้ง

ปริญญาโท

ของ

รัตนารักษ์ อัครธรรมรัตน์

๒๕๓๓. ๒๕๓๕

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

กรกฎาคม ๒๕๓๒

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

171618

วิเคราะห์งานเพนบ้านชาวเขาเผ่าม้ง

บทคัดย่อ

ของ

รัตนภรณ์ อัครธรรมรัตน์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

กรกฎาคม 2532

การศึกษาเรื่องนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาสภาพความเป็นอยู่ และโลกทัศน์ของชาวเขาเผ่าม้งที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านจำนวน 49 เรื่อง ใช้วิธีวิจัยโดยการเก็บข้อมูลและเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ปริญานินพนธ์นี้มี 5 บท บทที่ 1 เป็นบทนำกล่าวถึง สาเหตุที่ผู้ศึกษาเลือกทำปริญานินพนธ์เรื่องนี้ บทที่ 2 กล่าวถึงสภาพความเป็นอยู่ของชาวเขาเผ่าม้งและวิทยาการ บทที่ 3 กล่าวจำแนกประเภทนิทานพื้นบ้านของชาวเขาเผ่าม้งตามรูปแบบ บทที่ 4 แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ศึกษาสภาพความเป็นอยู่ และโลกทัศน์ของชาวเขาเผ่าม้งที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน บทที่ 5 เป็นบทสรุปการศึกษานิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้ง พร้อมทั้งข้อเสนอแนะหัวข้องานวิจัยที่น่าสนใจ

ผลการศึกษาปรากฏว่าจากการจำแนกนิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้ง จำแนกได้ดังนี้

นิทานชีวิต	8 เรื่อง
นิทานวีรบุรุษ	14 เรื่อง
นิทานประจักษ์	2 เรื่อง
ตำนาน	4 เรื่อง
นิทานอธิบายเหตุ	17 เรื่อง
นิทานมุขตลก	7 เรื่อง

สภาพความเป็นอยู่ที่ปรากฏในนิทาน ชาวม้งมีลักษณะครอบครัวเล็ก ๆ ที่มีกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตอย่างมีระบบตั้งแต่การเลือกคู่ ชาวม้งนิยมการเลือกคู่ด้วยตนเองมากกว่าการที่มีผู้เลือกให้ ภายในครอบครัวนิยมการมีลูกชายมากกว่าการมีลูกสาว ผู้ที่รับภาระหนักในการทำงานและการบริหารครอบครัวคือภรรยา ชาวม้งเชื่อถือในสิ่งเหนือธรรมชาติ และใช้สิ่งนี้เป็นเครื่องบังคับพฤติกรรมของชาวม้งเอง เพื่อความสะดวกในการปกครอง ทั้งนี้เพราะชาวม้งไม่มีศาสนา เศรษฐกิจชาวม้งไม่เจริญ อาชีพหลักคือการทำไร่ ทำนา แต่ก็ปรากฏอาชีพอื่นอาทิ การตีเหล็กค้าขาย และการล่าสัตว์

ในด้านโลกทัศน์ชาวม้งเชื่อว่าพระเจ้าเป็นสิ่งที่บันดาลให้เกิดโลก ดวงดาว และ

มนุษย์ พร้อมทั้งสามารถคลั่งคลาให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นมาได้ แต่อย่างไรก็ตามชาวม้ง
ยังเห็นว่าสิ่งเหนือธรรมชาตินี้เมื่ทั้งให้ผลประโยชน์และให้โทษได้ ชาวม้งมักเป็นกลุ่มคนที่มีความ
อาฆาตพยาบาทคิดแก้แค้นอยู่เสมอ ไม่ค่อยมีความซื่อสัตย์ แต่มีความกตัญญูและเชื่อถือในระบบ
อาวุโส ชาวม้งอยู่ในที่ห่างไกลสังคมเมือง จึงทำให้สิ่งเหนือธรรมชาติมีอิทธิพลต่อชาวม้งอย่าง
เห็นได้ชัด

การศึกษาสภาพความเป็นอยู่และโลกทัศน์ของชาวม้งทำให้รู้จักชาวเขาเผ่าม้ง ซึ่งเป็น
ชนกลุ่มน้อยที่นับวันจะมีบทบาทกับชาวไทยพื้นราบอย่างแทบจะแยกกันไม่ออก จึงมีความสำคัญ
อย่างยิ่งสำหรับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อที่จะนำไปพัฒนาชนกลุ่มน้อยอีกส่วนหนึ่ง

A STUDY OF HMONG FOLKTALES

AN ABSTRACT

BY

RATTANAPORN ATTHAMMARAT

Presented in Partical fulfillment of requirements.

for the Master of Education degree

at Srinakarinwirot University

July 1989

The purpose of this thesis is to study the style of living and point of view of the hmong hilltribe which appears in 49 folktales. From collecting the data , the results are presented as a descriptive analysis.

This thesis is composed of 5 chapters. Chapter 1 is the introduction which describes my reasons behind choosing this topic. Chapter 2 presents the lifestyle of the hmong hilltribe. Chapter 3 catagorizes various types of folklores of the hmong hilltribe. Chapter 3 is divided into 2 parts ; study of way of life and point of view of the hmong hilltribe which as present in folktale , and the final chapter is the conclusion of this study and suggest new interesting proposals.

From the study ,I can catagorize folklore of Hmong hilltribe into the following divisions

- 8 Romantic Tales
- 14 Hero Tales
- 2 Local Tales
- 4 Myths Tales
- 17 Explanator Tales
- 7 Jester Tales

The way of living as described in these tales , maintains the nuclear family. This involves strict , systematic and rigid for all member of family. For instance , the manner in which they choose their husbands or wives. It is much more popular that the youngsters

have the opportunity to choose their own partner than by a choice of match-maker. Also they prefer to have sons rather than daughters. The member responsible for working and pleasing the family is the wife. They still believe in super-natural things and use these spiritual beliefs to force the dwellers of the community. This way justice and order to maintained , to behave in an acceptable manner. The Hmong have no religion. Economic system is still weak. The most popular walk of life is to be either farmer or gardener. Although some people continue to work at blacksmiths or merchants. It is a dwindling profession.

In their point of view , they believe that believe that god is the new created the worlds,star and human beings. The Hmong apparently think that the super-natural things give them both useful and bad things. Usually , in their eyes , revenge is a very swet thing.

They are not honest to the degree that they will take things they would like , however for their parents they are grateful. They will show respect for the people who are order or command such regard.

The study of way of life and point of view of the Hmong will create better understanding between ethnic groups. Especally in the case of the Hmong tribe as they are aquiring a great influences for people concerned with the Hmong tribal people to have and overall understanding of the many aspects of their life stlye. Hence, looking at the folktale is the way of learning this.

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิต ได้พิจารณาปรึกษาเห็นสมควรรับ
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญาหมานักคิด ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการที่ปรึกษา

.....ประธาน

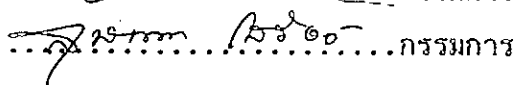
.....กรรมการ

คณะกรรมการสอบ

.....ประธาน

.....กรรมการ

.....กรรมการ

ประกาศคุณูปการ

บุคคลสำคัญที่ทำให้ปัญหานินทรีฉบับนี้สำเร็จลงได้คือ ศาสตราจารย์มณี พยอมยงค์ และอาจารย์ปราณี ขวัญแก้ว ท่านทั้งสองได้กรุณารับเป็นประธานและกรรมการควบคุมปัญหานินทรีด้วยการให้คำแนะนำรวมทั้งกำลังใจด้วยความเต็มใจเสมอมา ผู้ศึกษาจึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง พร้อมทั้งนั้นใคร่ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิฑูร โสภวงศ์ ที่ให้ความห่วงใยและคำปรึกษาที่มีประโยชน์มาก

อนึ่งผู้ศึกษาใคร่ขอขอบพระคุณคุณลลิต วงษ์วิชาสวัสดิ์ นักวิชาการป่าไม้ 6 ผู้ให้ความสะดวกสบายและเอื้อเฟื้อที่พักในระหว่างการเก็บข้อมูล พร้อมทั้งช่วยบันทึกภาพให้ ขอขอบพระคุณ คุณราณี อาเนนทิวลาต ผู้จัดการบริษัท R.T.Construction จำกัด ที่กรุณาเอื้อเฟื้ออุปกรณ์ในการทำปัญหานินทรีฉบับนี้

นอกจากนี้ใคร่ขอบพระคุณ Miss Kristy Maxwell นักศึกษาแลกเปลี่ยน A.F.S ที่ช่วยแนะนำการเขียนบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ขอขอบคุณ คุณไผ่ทวุด จุลละพันธ์ที่กรุณาช่วยเหลือในการบันทึกข้อมูลลงเครื่องคอมพิวเตอร์ ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ช่วยเป็นกำลังใจจนกระทั่งปัญหานินทรีฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี ขอขอบพระคุณด้วยความจริงใจ

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ.....	1
	ภูมิหลัง.....	2
	จุดมุ่งหมายในการค้นคว้า.....	4
	ความสำคัญในการค้นคว้า.....	4
	ขอบเขตในการศึกษาค้นคว้า.....	4
	นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
	วิธีดำเนินการศึกษาและการจัดกระทำข้อมูล.....	5
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา.....	6
2	สภาพท้องถิ่นและวิทยาการ	13
	เชียงใหม่.....	13
	อำเภอแม่ริม.....	15
	ตำบลโป่งแยง.....	17
	บ้านบวกจั่น.....	17
	บ้านบวกเตย.....	18
	ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวม้ง.....	19
	ลักษณะทางกายภาพของชาวม้ง.....	21
	ลักษณะทางสังคม.....	27
	เศรษฐกิจ.....	28
	การปกครอง.....	29
	ศาสนาประเพณี.....	30
	วิทยาการ.....	36
3	จำแนกประเภทนิทานพื้นบ้าน.....	39
	1. นิทานชีวิต.....	41

1.1	นิทานคติสอนใจ.....	41
1.2	นิทานแสดงความกล้าหาญ.....	46
2.	ตำนาน.....	48
3.	นิทานอธิบายเหตุ.....	51
3.1	นิทานเกี่ยวกับการกำเนิดโลก.....	52
3.2	นิทานเกี่ยวกับการกำเนิดดวงดาว.....	55
3.3	นิทานอธิบายเหตุการณ์เกิดพฤติกรรมของมนุษย์.....	56
3.4	นิทานอธิบายเหตุการณ์เกิดปรากฏการณ์ธรรมชาติ.....	60
3.5	นิทานแสดงความกตัญญู.....	64
4.	นิทานประจักษ์.....	65
5.	นิทานวีรบุรุษ.....	66
5.1	นิทานแสดงความกล้าหาญ.....	66
5.2	นิทานแสดงไหวพริบและความสามารถ.....	74
5.3	นิทานเกี่ยวกับเรื่องผี.....	77
6.	นิทานมุขตลก.....	79
6.1	นิทานแสดงไหวพริบความฉลาด.....	79
6.2	นิทานแสดงกลโกงเด็กหลอกผู้ใหญ่.....	82
6.3	นิทานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของเพื่อน.....	84
6.4	นิทานเกี่ยวกับสามเณร.....	85
4	สภาพความเป็นอยู่และโลกทัศน์ของชาวเขาเผ่าม้งที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน.....	87
	สภาพความเป็นอยู่ของชาวม้ง.....	87
1.	สถาบันครอบครัว.....	88
2.	สถาบันการปกครอง.....	99
3.	ศาสนา.....	101
4.	การศึกษา.....	104
5.	เศรษฐกิจ.....	107

6. การคมนาคม.....	114
7. การตั้งบ้านเรือนที่ทำกิน.....	115
8. ประเพณี.....	117
8.1 การต้อนรับแขก.....	118
8.2 การเกิด.....	118
8.3 การตาย.....	120
9. ประชากร.....	121
โลกทัศน์ของชาวม้ง.....	126
1. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์.....	127
1.1 ความสัมพันธ์ต่อครอบครัวและเครือญาติ.....	127
1.1.1 การเลือกคู่.....	127
1.1.2 ความสัมพันธ์ของคู่สมรส.....	130
1.1.3 ความสัมพันธ์ของครอบครัว.....	134
1.2 ความสัมพันธ์ของการดำเนินชีวิต.....	142
1.2.1 ความสัมพันธ์ต่อจารีตประเพณี.....	142
1.2.2 ความสัมพันธ์ด้านจิตใจ.....	146
1.2.3 ความสัมพันธ์เกี่ยวกับการศึกษา.....	156
1.2.4 ความสัมพันธ์เรื่องอาชีพ.....	158
1.2.5 ความสัมพันธ์เรื่องที่อยู่อาศัย.....	162
2. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ.....	163
2.1 ความเชื่อเกี่ยวกับการกำเนิดโลก.....	163
2.2 ความเชื่อเกี่ยวกับการกำเนิดคน.....	164
2.3 ความสัมพันธ์เกี่ยวกับธรรมชาติ.....	166
2.3.1 ความสัมพันธ์ที่ทำให้เห็นว่าธรรมชาติให้ผลประโยชน์.....	166
2.3.2 ความสัมพันธ์ที่ทำให้เห็นการลงโทษของธรรมชาติ.....	166
3. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ.....	167
3.1 ความเชื่อเรื่องพระเจ้า.....	167

บทที่

หน้า

3.2 ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์สิ่ง⁶⁵ลี้ลับ.....168

3.3 ความเชื่อในจิตวิญญาณ.....171

5 สรุปและอภิปรายผล.....173

ปัญหาและข้อเสนอแนะ.....178

บรรณานุกรม.....180

ภาคผนวก.....185

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1	การแต่งกายของชายม้ง.....	22
2	อาวุธประจำตัว (มีดสั้น) ของชาวม้ง.....	22
3	อาวุธประจำตัว (เข็ม) ของชาวม้ง.....	23
4	ดาบยาว.....	23
5	การแต่งกายของหญิงม้ง.....	24
6	สภาพบ้านเรือนที่อาศัยของชาวม้ง.....	25
7	แผนผังลักษณะบ้านของชาวม้ง.....	26
8	ลักษณะลื่นไถ่ที่ดี.....	32
9	ลักษณะลื่นไถ่ที่ไม่ดี.....	32
10	ลักษณะกระดูกไถ่ที่ดี.....	33

บทที่ 1

บทนำ

บทนำ

ปัจจุบันนักวรรณคดีส่วนหนึ่งหันมาสนใจวรรณกรรมท้องถิ่นของกลุ่มชนต่าง ๆ ซึ่งทำให้ทฤษฎีทางคติชนวิทยาถูกนำมาใช้ในการช่วยประเมินค่าของวรรณกรรมท้องถิ่นนั้น ๆ และเป็นที่น่าสนใจว่า การศึกษาทางคติชนวิทยา โดยเฉพาะในสาขาวรรณกรรมท้องถิ่นได้รับความสนใจมากขึ้น เพราะวรรณกรรมท้องถิ่นจะเปรียบเสมือนกระจก ที่สะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นนั้นที่สัมผัสกับอดีตมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ

วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของตนเอง อาจกล่าวได้ว่า " วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญที่จะรักษาความร่มเย็นเป็นสุขในท้องถิ่นนั้น ดังนั้นเราควรจะให้ประชาชนได้เห็นคุณค่าของวัฒนธรรม " (กิ่งแก้ว อรรถากร 2514 : 4) ซึ่งผู้สนใจสามารถศึกษาวัฒนธรรมได้จากวรรณกรรมท้องถิ่นนั่นเอง

พระยาอนุมานราชชนได้ให้ความหมายของ วัฒนธรรม ไว้ว่า " คือสิ่งอันเป็นวิถีชีวิตของสังคม " (พระยาอนุมานราชชน 2515 : 4) สิ่งเหล่านี้สืบทอดต่อไปยังลูกหลานเป็นระยะเวลาอันยาวนานมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ตามกาลเวลา ดังนั้นการศึกษาถึงความเป็มาและความเปลี่ยนแปลงของสิ่งที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่เาสนใจอยุ่ไม่น้อย

มนุษย์ในแต่ละกลุ่มสังคมย่อมจะมีความแตกต่างกันไป และการที่จะศึกษาวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ก็จะสามารถศึกษาได้จากวรรณกรรมประเภทมุขปาฐะ (สุชา ศาสตรี 2525 : 123 อ้างอิงมาจาก สติธ ทอมป์สัน 1961) และนิทานพื้นบ้าน หรือ นิทานท้องถิ่นเป็นประเภทหนึ่งของวรรณกรรมมุขปาฐะ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผสมผสานมาจากความคิดทัศนคติของคนในสังคมนั้น ๆ แล้วถ่ายทอดกันมาปากต่อปากนับเป็นวรรณคดีเริ่มแรก ที่เป็นมรดกตกทอดกันมาเป็นเวลาเนิ่นนาน (วิทย์ ศิวะศรียานนท์ 2518 : 37)

✓ วรรณกรรมของกลุ่มชน หรือ วรรณกรรมท้องถิ่นเป็นสาขาหนึ่งของคติชนวิทยาซึ่งเป็นศาสตร์ที่เป็นแนวทางทำให้เข้าใจสภาพของกลุ่มชนในอดีต แล้วส่งผลมาจนถึงปัจจุบันพร้อมทั้งทำให้เห็นวิวัฒนาการ จึงนับว่าคติชนวิทยาเป็นศาสตร์ที่รวบรวมเรื่องราวอันเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี ทั้งเป็นเครื่องแสดงระดับวัฒนธรรม คีลธรรม ความเชื่อ ความต้องการ แนวคิด อุดมคติ และสิ่งอื่น ๆ หรืออาจกล่าวได้ว่า " คติชนวิทยา เป็นเครื่องมือบอกลักษณะสภาพชีวิตและสังคมในท้องถิ่นนั้น ๆ " (กุหลาบ มัลลิกะมาส 2509 : คำนำ) การศึกษาทางคติชนวิทยาเป็นสิ่งที่มีความค่า เพราะสามารถทำให้เข้าใจความเป็นอยู่ พฤติกรรมและสภาพชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ ได้ทั้งจะช่วยให้เราคาดการณ์ในเรื่องพฤติกรรมของกลุ่มคน หรือ บุคคลที่แสดงออกมาได้ จนสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายที่จะพัฒนาปรับปรุงและสงเคราะห์ชนกลุ่มนั้นได้

ดันเดส (Dundes . 1965 : 4) กล่าวไว้ว่า " คติชนวิทยายังเป็นศาสตร์ที่ให้ความรู้กับนักวิชาการในสาขาต่าง ๆ เป็นอันมาก นักวรรณคดีจะศึกษาคติชนวิทยาในด้านวรรณกรรมโดยถือว่าคติชนวิทยาเป็นต้นกำเนิดของวรรณคดีที่สำคัญของชาติ "

✓ นิทานชาวบ้าน หรือนิทานพื้นบ้านในทางคติชนวิทยาถือว่าเป็นวรรณกรรมประเภทมุขปาฐะ (กิ่งแก้ว อรรถากร 2519 : 12) ซึ่งหมายถึง เป็นเรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมาเป็นเวลาเนิ่นนานนับเป็นมรดกทางสังคมโดยจะสืบทอดกันมาปากต่อปาก และการถ่ายทอดนิทานพื้นบ้านโดยวิธี มุขปาฐะ มีจุดมุ่งหมายอยู่ 2 ประการคือ

1. เพื่อเป็นเครื่องบันเทิงใจ

2. เพื่อเป็นเครื่องมือทางศาสนา และ เป็นคติสอนใจ (กุหลาบ มัลลิกะมาส 2509 : 99) แต่คุณประโยชน์มหาศาลที่ได้รับจากนิทานพื้นบ้านคือ สามารถทำให้เข้าใจและศึกษาวิถีชีวิตของคนในกลุ่มสังคมนั้น ๆ ได้อย่างดียิ่งขึ้น

✓ จากการศึกษา นิทานพื้นบ้านจะทำให้เข้าใจประชาชนในท้องถิ่นนั้นได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะประโยชน์ในการปกครองและพัฒนาท้องถิ่นนั้น ๆ ให้เป็นไปโดยไม่ขัดกับวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น และเป็นไปด้วยความเข้าใจซึ่งกันและกัน อันอาจเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดปัญหาชนกลุ่มน้อย ได้อีกทางหนึ่ง

นิทานพื้นบ้านที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ เป็นของชนกลุ่มน้อยที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณภูเขา ที่ถูกเรียกว่า " ชาวไทยภูเขา " ประชาชนเหล่านี้จะอยู่รวมกันเป็นเผ่า มีภาษาพูด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิต แตกต่างไปจากคนไทยส่วนใหญ่ และชาวไทยภูเขาที่มีอยู่ประมาณ 500,000 คนในประเทศไทย โดยจำแนกออกเป็น เผ่าม้ง (แม้ว) เผ่ามูเซอ , เผ่าลีซอ , เผ่าอีเกอ , เผ่ากระเหรี่ยง , เผ่าลัวะ , เผ่ากะฉิ่น และผู้ที่อาศัยประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่งแน่นอนบนภูเขา (กรมประชาสงเคราะห์ ม.ป.ป : 2)

ภาคเหนือเป็นภาคที่มีชาวไทยภูเขาอยู่เป็นจำนวนมากโดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งนับเป็นศูนย์กลางในเกือบจะทุก ๆ ด้านของภาคเหนือไม่ว่าการศึกษา หรือการท่องเที่ยว มีชาวไทยภูเขาเผ่าม้งมากที่สุดถึง 3,333 คน (กรมประชาสงเคราะห์ . 2529 : 20) ดังนั้นชาวไทยภูเขาเผ่าม้งจึงได้รับความสนใจจากบุคคลโดยทั่วไป และเป็นชาวไทยภูเขาเผ่าที่ต้องปะทะสังสรรค์ใกล้ชิด กับชาวไทยพื้นราบของจังหวัดเชียงใหม่มาก โดยที่ชาวไทยภูเขาเผ่าม้งที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บนภูเขาต้องการครอบครองสิทธิในที่ดินทำกิน และต้องติดต่อเพื่อค้าขายผลผลิต ด้วยเหตุที่ต้องมีความสัมพันธ์กันดังกล่าวจึงมักเกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง และ ชาวไทยพื้นราบอยู่เป็นประจำ ทั้งนี้เพราะการมีวัฒนธรรม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ต่างกันของชน 2 กลุ่ม ผู้ศึกษาจึงได้นำเอานิทานพื้นบ้านของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งมาศึกษาในด้านโลกทัศน์ เพื่อจะแสดงให้เห็นว่าชาวไทยภูเขาเผ่าม้งมีความคิด ทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ อย่างไร เพราะความคิดและทัศนคติเหล่านั้นจะผสมผสานกันออกมาในรูปนิทานโดยการเล่าสืบทอดกันมา เป็นมรดกทางสังคมของชาวเขาเผ่าม้งได้ดียิ่งขึ้น

บ้านบวกจั่น และ บ้านบวกเตย เป็นหมู่บ้านของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งที่ตั้งอยู่ในเขตตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวม้งที่มีความสัมพันธ์กับชาวไทยพื้นราบ โดยเฉพาะหน่วยราชการมักจะมีความขัดแย้งกัน ในเรื่องที่ทำกินอยู่เป็นประจำ (สติ วงษ์วิลาสวดี : สัมภาษณ์) อีกทั้งยังเป็นหมู่บ้านชาวม้งที่มีการคมนาคมค่อนข้างสะดวก ผู้ศึกษาจึงเห็นควรที่จะเก็บรวบรวมนิทานพื้นบ้านของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งใน 2 หมู่บ้านดังกล่าว ซึ่งมุ่งจะรวบรวมเอาวรรณกรรมมุขปาฐะ ที่เป็นมรดกทางสังคมของ

ชาวม้งมาศึกษาวิถีชีวิตสภาพความเป็นอยู่รวมทั้งโลกทัศน์ของชาวม้งที่แฝงอยู่ในนิทานอีกด้วย

จุดมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาสภาพความเป็นอยู่ และโลกทัศน์ ของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน
2. เพื่อรวบรวม และจำแนกประเภทนิทานของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งบ้านบวกจั่น และบ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ความสำคัญในการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้เข้าใจสภาพความเป็นอยู่และทราบโลกทัศน์ ของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง
2. การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการอนุรักษ์ และเผยแพร่คุณค่าของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งบ้านบวกจั่นและบ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตในการศึกษาค้นคว้า

ข้อมูลนิทานพื้นบ้านของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งที่ปรากฏ เป็นข้อมูลประเภท มุขปาฐะ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง บ้านบวกจั่นและบ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีอายุระหว่าง 30 - 81 ปี มีความสามารถเล่านิทานด้วยภาษาไทยเหนือ และหรือภาษาม้ง โดยไม่จำกัดเพศและการศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

ชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง (Hmong) หมายถึงชาวไทยภูเขาเผ่าหนึ่งซึ่งมีภาษาพูด การแต่งกาย ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน โดยตั้งบ้านเรือนอยู่ในบ้านบวกจั่น และ บ้านบวกเตี้ย ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

สภาพความเป็นอยู่ หมายถึง สภาพการดำเนินชีวิตซึ่งอาจจำแนกได้คือ อาชีพ ครอบครัว เศรษฐกิจ การปกครอง ศาสนา การศึกษา การแต่งกาย

โลกทัศน์ หมายถึง ความคิดความเชื่อ ทศนคติ ทั้งหมดที่มนุษย์มีต่อปัญหา และสิ่งต่างๆ ของชีวิตมนุษย์

วิธีดำเนินการศึกษา และ การจัดกระทำข้อมูล

การดำเนินการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาและจัดกระทำข้อมูล ตลอดผลการศึกษาในแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Descriptive) ซึ่งมีลำดับดังต่อไปนี้

1. ลักษณะข้อมูล ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มี 2 ประเภท ดังนี้

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary source) ซึ่งเป็นข้อมูลนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้งที่ได้จากการบอกเล่าของวิทยากรในท้องถิ่น ซึ่งเป็นชาวม้งที่อาศัยอยู่ในบ้านบวกจัน และบ้านบวกเตย อายุระหว่าง 30 - 81 ปี ไม่จำกัดเพศและการศึกษา

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary source) หมายถึงข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

2. การจัดกระทำข้อมูล ดำเนินการตามนี้

2.1 ศึกษาสภาพท้องถิ่น บ้านบวกจันและบ้านบวกเตย ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ และสภาพความเป็นอยู่ของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง

2.2 สัมภาษณ์วิทยากรผู้ให้ข้อมูลนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้งที่บ้านบวกจัน และบ้านบวกเตย ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

2.3 เก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานจากวิทยากร โดยใช้เครื่องบันทึกเสียง

2.4 ถอดข้อมูล คำต่อคำ โดยอาศัยอักษรวิธีภาษาไทยมาตรฐาน คงเสียงภาษาเดิมไว้ให้ใกล้เคียงที่สุด แล้วแปลเป็นภาษาไทยมาตรฐานเทียบไว้

2.5 จำแนกประเภทนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ตามรูปแบบตาม

เกณฑ์การแบ่งนิทานทางคติชนวิทยา

2.6 ศึกษาสภาพความเป็นอยู่ และโลกทัศน์ของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน

2.7 สรุปผลการศึกษา พร้อมทั้งเสนอปัญหาและข้อเสนอแนะ

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

เนื่องจากในปัจจุบันมีผู้สนใจศึกษาทางคติชนวิทยา ในประเภทนิทานพื้นบ้านกันมากขึ้นจึงมีการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้อย่างมากมาย อนึ่งการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาในด้านโลกทัศน์ของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ดังนั้นจึงมีการวิจัย ที่เกี่ยวกับการศึกษาโลกทัศน์อยู่ส่วนหนึ่ง และนอกเหนือจากนั้นจะเป็นเอกสารและงานวิจัยที่ให้ความรู้เกี่ยวกับชาวไทยภูเขา โดยเฉพาะเผ่าม้ง

คติชาวบ้าน หรือ คติชนวิทยา นั้นผู้ที่สนใจอย่างแท้จริงแล้วมักเห็นว่าเป็นเรื่องพื้น ๆ หรือ เรื่องเล็กน้อยซึ่งความจริงแล้ว คติชาวบ้านเป็นสิ่งที่ควรจะนำมาศึกษาอย่างลึกซึ้ง เพราะจะทำให้เข้าใจคน และสังคมได้ดียิ่งขึ้น กิ่งแก้ว อรรถากร ได้กล่าวไว้ว่า " ผู้ศึกษาคติชาวบ้านคือผู้ที่สนใจความรู้ลักษณะนิสัยของมนุษย์พร้อมทั้งการแสดงออกของมนุษย์ " (กิ่งแก้ว อรรถากร 2512 : 309 - 310)

กุหลาบ มลลิกะมาส เป็นผู้หนึ่งที่ได้รวบรวมคติชาวบ้าน และนิทานพื้นบ้านจากท้องถิ่นต่าง ๆ โดยการจดบันทึกมาเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาคติชนวิทยา และเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย รวมทั้งได้กล่าวถึงการจัดประเภท ลักษณะของเนื้อเรื่องและวิธีการเก็บนิทานด้วย (กุหลาบ มลลิกะมาส 2509 : 268)

แนวทางการศึกษาคติชนวิทยาที่ กุหลาบ มลลิกะมาส ได้แนะนำไว้ทำให้ผู้ที่ศึกษาทางคติชนวิทยาสามารถศึกษาอย่างมีระเบียบและกว้างขวางขึ้น โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับนิทาน

พื้นบ้าน ในปี 2514 กิ่งแก้ว อัครถาวร ได้ทำการศึกษาวรรณกรรมจากหมู่บ้านในชลบุรี ซึ่งมีทั้งนิทานพื้นบ้าน แหล่งขัณฑ์ และมหากาพย์ ส่วนใหญ่เป็นวรรณกรรม มุขปาฐะ พบว่าประชาชนมักจะเน้นคุณธรรม โดยสอดแทรกลงนิทานว่าชีวิตมีมาเพราะเหตุใด และจะนำไปสู่ผลเช่นใด (กิ่งแก้ว อัครถาวร 2514 : 444)

ประจักษ์ สายแสง ได้ศึกษาวรรณกรรมชาวบ้าน จากตำบลศรีศรีมาตจังหวัดสุโขทัย เพื่อรวบรวม และเผยแพร่วรรณกรรมชาวบ้านแห่งนี้ และพบว่าวรรณกรรมทุกเรื่องให้ความเพลิดเพลินและสาระ ก่อให้เกิดความเข้าใจเรื่องมนุษย์ และทำให้ผู้ศึกษาเกิดความพอใจในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นด้วย (ประจักษ์ สายแสง 2516 : 273)

ในปี 2517 ปราณี ขวัญแก้ว ได้ศึกษาวรรณกรรมจากบ้านบุตดำ อำเภอรัตนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเลือกเอาวรรณกรรม 3 เรื่อง คือ พระรถเมรี หอยสังข์ และวันคาร เพื่อรวบรวมและเผยแพร่วรรณกรรมชาวบ้านแห่งนี้ ผลสรุปลักษณะสำคัญได้ 3 ประการคือ

1. พุทธศาสนามีผลต่อการสร้างวรรณกรรม
2. วรรณคดีชาวบ้านทำให้เห็นแบบแผนของวรรณคดีไทย
3. วรรณคดีชาวบ้านย่อมแสดงสภาพชีวิต สังคม และวัฒนธรรม

(ปราณี ขวัญแก้ว 2517 : 550)

จากการที่มีผู้ศึกษานิทานพื้นบ้าน ซึ่งเป็นวรรณกรรมในท้องถิ่นต่างๆ ก็มีผู้สนใจศึกษานิทานพื้นบ้านเฉพาะกลุ่มขึ้นด้วยเล็งเห็นความสำคัญดังกล่าว โดยในปี 2517 ชำนาญ รอดเหตุภัย ได้ศึกษานิทานไทยลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดเชียงราย เพื่อต้องการรวบรวมและเผยแพร่นิทานพื้นบ้านในท้องถิ่นนั้น และพบว่านิทานเหล่านั้นแสดงให้เห็นขนบธรรมเนียมประเพณี และ วัฒนธรรมของชาวไทยลื้อ ทั้งยังพบว่านิทานหลายเรื่องที่มีความสัมพันธ์กับชาวดีในพุทธศาสนาด้วย (ชำนาญ รอดเหตุภัย 2517 : 349)

ปี 2519 เวจน์ เพลงเออ บรรณารักษ์ชาวเดนมาร์ก เป็นผู้ให้ความสนใจ

สนความเป็นอย่างหนึ่งของกลุ่มชนภาคเหนือ ได้ใช้เวลาอันจำกัดเพียง 4 เดือน เพื่อรวบรวมนิทานชาวเหนือ 4 กลุ่มด้วยกันคือ นิทานคนเมือง นิทานเขิน นิทานลื้อ และนิทานไทยใหญ่โดยมีคนไทยพื้นเมืองเหนือคอยช่วยเหลือในเรื่องภาษา ทั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมและเผยแพร่ พร้อมทั้งเปรียบเทียบนิทานระหว่างเผ่า (เวาน์ เพลงเออ 2519 : 522)

ชาวไทยภูเขาเป็นชนกลุ่มน้อยที่น่าสนใจ และ มีความสำคัญไม่น้อย นักวิจัยจึงหันมาสนใจศึกษาจึงทำให้มีงานวิจัยที่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของชาวไทยภูเขา ขึ้นโดย อุกัย วรสุวรรณรักษ์ ได้ศึกษาอิทธิพลของนิทานพื้นบ้านที่มีต่อการเรียนการสอนภาษาไทย ของชาวไทยภูเขาเผ่าเย้า ตำบลห้วยแม่ซ้าย จังหวัดเชียงราย ในปี 2525 เพื่อประสงค์รวบรวมนิทานพื้นบ้านของชาวไทยภูเขาเผ่าเย้า โดยได้เก็บข้อมูลจากนักเรียนชาวเขาเผ่าเย้า พร้อมทั้งได้ศึกษาในด้านวัฒนธรรมประเพณี พร้อมทั้งได้ประมวลความคิดเห็นของครูและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องว่าเห็นด้วยที่นิทานพื้นบ้านมีอิทธิพลต่อการเรียนการสอนภาษาไทย ของชาวไทยภูเขาเผ่าเย้าจริง (อุกัย วรสุวรรณรักษ์ 2525 : 411)

ปี 2528 อรทัย สายเพ็ญ ได้ศึกษาเปรียบเทียบนิทานพื้นบ้านชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอ จังหวัดตาก เพื่อรวบรวม และ จำแนกประเภทนิทานพื้นบ้านของชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอ แล้วนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับนิทานพื้นบ้านชาวไทยพื้นราบโดยพบว่านิทานพื้นบ้านของ 2 กลุ่มมีความคล้ายคลึงกันในด้านมานุษยวิทยา (อรทัย สายเพ็ญ 2528 : 409)

คำว่า โลกทัศน์ เป็นคำที่ยังไม่แพร่หลายนักมีผู้ให้คำจำกัดความไว้อย่างหลากหลายประการ เช่น สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ กล่าวไว้ว่า " โลกทัศน์ หมายถึง ภาพที่แลเห็นหรือหยั่งเห็นสิ่งต่าง ๆ อันเกิดจากความรู้ ประสบการณ์ และวัฒนธรรมที่สืบทอดของแต่ละคน หรือกลุ่มคนแต่ละกลุ่ม " (สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ 2521 : 19) อีกทั้งในพจนานุกรมฉบับเวบสเตอร์ให้ความหมายว่า " โลกทัศน์ คือ ความคิด ความเชื่อ ทศนคติทั้งหมดที่มนุษย์มีต่อปัญหาทั้งหมดของชีวิตมนุษย์ ได้แก่ ความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเข้าใจในจักรวาล ความสับสนวุ่นวาย และปัญหาความดีความชั่วที่มนุษย์ต้องประสบอยู่ " (อรทัย สายเพ็ญ 2528 : 6)

จูรี จุลละเกศ ได้กล่าวว่า " โลกทัศน์ คือ ลักษณะและทัศนคติของความต้องการ หรือ ข้อตกลงที่มีต่อบุคคลอื่นโดยเฉพาะสิ่งที่ไม่เป็นตัวตน จะได้รับการยอมรับอย่างยิ่ง " (จูรี จุลละเกศ . 2514 : 36) เช่นเดียวกับ วิทย์ วิศทเวทย์ มองโลกทัศน์ว่า " เป็นความเชื่อ หรือความคิดของบุคคลที่อาจพูด คิด หรือทำ อะไรต่ออะไรได้ " (วิทย์ วิศทเวทย์ 2520 : 169) ซึ่งคล้ายกับ ปัญญา บริสุทธิ์ ที่มองโลกทัศน์ว่าเป็นเรื่องของความเชื่อ และความนึกคิดของคน โดยกล่าวว่า " โลกทัศน์ คือ ทัศนะหรือความคิดที่บุคคลมีต่อโลก หรือสังคม ที่เราอาศัยอยู่ แสดงให้เห็นว่าเขานึกคิดอย่างไรต่อชีวิตที่อยู่ร่วมกันในสังคม " (ปัญญา บริสุทธิ์ 2523 : 14)

ด้วยเหตุที่ โลกทัศน์ มีความหมายและความสำคัญดังกล่าว จึงมีผู้สนใจศึกษาในเรื่อง โลกทัศน์ กันกว้างขวางยิ่งขึ้น ดังเช่นในปี 2517 สิทธิ บุตรอินทร์ ได้ศึกษาโลกทัศน์ของชาวล้านนา และพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ของชาวล้านนาอยู่ที่ความกตัญญู ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติชาวล้านนาถือว่าเทพเจ้าเป็นบรรพบุรุษของมนุษย์และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติชาวล้านนาเชื่อว่าปรากฏการณ์ธรรมชาติเป็นสิ่งที่คอยควบคุมอยู่เบื้องหลัง (สิทธิ บุตรอินทร์ 2517 : 80)

ต่อมาในปี 2522 ธวัช ปุณโณทก ได้วิเคราะห์โลกทัศน์จากวรรณกรรมอีสาน โดยนำมาเปรียบเทียบกับควบคู่ไปกับวรรณกรรมภาคกลาง สรุปความได้ว่า วรรณกรรมอีสานโดยทั่วไปมีลักษณะคล้ายกับวรรณกรรมประเภท จักร์ ๆ วงศ์ ๆ ของภาคกลาง แต่มีส่วนปลีกย่อยต่างกันตามความเชื่อของสังคม และ คตินิยม ซึ่งอิทธิพลของความเชื่อ และคตินิยมตลอดจนจารีตประเพณี ทำให้วรรณกรรมอีสานมีลักษณะเฉพาะตัว (ธวัช ปุณโณทก 2522 : 281)

ต่อมา จารุวรรณ ธรรมวัตร ได้ศึกษาโลกทัศน์ทางการเมืองจากวรรณกรรมอีสาน เพื่อต้องการทราบความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับการเมืองว่าปัจจัยข้อใดมีอิทธิพลต่อกันมากที่สุด พบว่า โลกทัศน์ของวรรณกรรมอีสานมี 2 ลักษณะคือ

1. โลกทัศน์ที่แสดงออกตามอัธยาศัยของแต่ละบุคคลตามความรู้สึคนึกคิดที่เป็นอิสระ

2. โลกทัศน์ที่แสดงออกตามที่ได้รับภาระที่แนะนำจากสถาบันของรัฐจากหน่วยงานบางหน่วย และจากกลุ่มลัทธิที่ตนสังกัดอยู่ (จารุวรรณ ธรรมวัตร 2523 : 98)

ในปีเดียวกัน จำเริญ แสงดวงแข ได้ศึกษาโลกทัศน์ของชาวไทยภาคใต้จากบทเพลงกล่อมเด็กที่เป็นพุทธศาสนิกชน ซึ่งได้ศึกษาทางมานุษยวิทยาพบว่า มีลักษณะคล้ายคลึงกับชาวไทยภาคอื่น ๆ แต่สตรีชาวไทยภาคใต้รักนวลสงวนตัว ไม่นิยมให้ชายหญิงพบปะพูดคุย นิยมให้การศึกษาแก่เด็กชายมากกว่าเด็กหญิง และ ชาวไทยภาคใต้เชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ (จำเริญ แสงดวงแข 2523 : 134)

จารุณี กองพลพรหม ได้ศึกษา โลกทัศน์ : วรรณกรรมพื้นบ้าน หมู่บ้านชาวมหาดูขอนแก่น เพื่อศึกษาความคิดของบุคคลในด้าน ความเชื่อ จารีตประเพณี และพะยานา ในการศึกษารึ้นนี้ จารุณี กองพลพรหม ได้ศึกษาโลกทัศน์ตามแนวทางของนักมานุษยวิทยา โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภทกว้าง ๆ คือ

1. โลกทัศน์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์
2. โลกทัศน์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ
3. โลกทัศน์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ (จารุณี กองพล

พรหม 2523 : 409)

สมบัติ จันทรวงศ์ และ ชัยอนันต์ สมุททานิช ได้ศึกษาโลกทัศน์ทางการเมืองของสุนทรภู่ พบว่า สุนทรภู่คงความเชื่อทางพุทธศาสนาว่า โลกนี้เป็นอนิจจัง ทุกขัง และนิพพานเป็นสุดท้ายของมนุษย์ สุนทรภู่เห็นว่าชีวิตที่มีความหมายจริง ๆ คือ ชีวิตในปัจจุบันยอมรับว่าสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคนในโลกจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้เพราะทุกอย่าง ล้วนเกิดจากผลกรรมของมนุษย์ทั้งสิ้น (สมบัติ จันทรวงศ์ และชัยอนันต์ สมุททานิช 2523 : 320)

ในปี 2524 วรณี วิบูลย์สวัสดิ์ ได้ศึกษา โลกทัศน์จากกวีนิพนธ์การเล่นของเด็กบ้านกลาง โดยศึกษาจากพฤติกรรมในขณะที่เล่นกวีนิพนธ์เด็ก วิเคราะห์ในด้านมานุษยวิทยาพบว่า ชาวบ้านกลางถือว่าคนดีคือคนที่สามารถมีชีวิตรอดคล่องไปกับธรรมชาติได้ ดังนั้นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาจึงเน้นเพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติ โดยให้กลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม และ

การเล่นเหล่านี้ยังส่งผลชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมอีกด้วย (วรณี วิบูลย์สวัสดิ์ 2524 : 32-25)

ต่อมาในปี 2526 สิดา สอนศรี ได้ศึกษาโลกทัศน์ชาวล้านนาไทยจากประเพณีซึ่งพบว่าโลกทัศน์เหล่านั้นแสดงให้เห็น ค่านิยมของชาวล้านนาได้ก็คือ ชาวล้านนาได้รักความสนุกสนานรื่นเริง มีความสามัคคี ศรัทธาในพุทธศาสนา เชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ มีความกตัญญูต่อบุพการี และเคารพยกย่องผู้อาวุโสกว่า (สิดา สอนศรี 2526 : 36)

ในปี 2528 เรณู อรรถาเมศร์ ได้ศึกษาโลกทัศน์ชาวล้านนาไทยจากวรรณกรรม โดยได้ศึกษาวรรณกรรมชาวล้านนาไทยที่มีการปริวรรตมาแล้วจำนวน 10 เรื่องพบว่า

1. โลกทัศน์ที่มีมนุษย์มีต่อมนุษย์ ชาวล้านนาเน้นในเรื่องสถานภาพทางเพศซึ่งทำให้เห็นว่าสถานภาพทางเพศนั้นเพศหญิงมีสถานภาพทางสังคมน้อยกว่าเพศชาย
2. โลกทัศน์ที่มีต่อการเมืองและการปกครอง ชาวล้านนาไทยเชื่อว่าปัจเจกบุคคลมีบทบาทในการกำเนิดรัฐและการปกครอง
3. โลกทัศน์ที่มีต่อการดำเนินชีวิต หมู่ สาวชาวล้านนาไทยมีอิสระในการเลือกคู่ครอง แต่ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี
4. โลกทัศน์ที่มีต่อธรรมชาติ และ สิ่งเหนือธรรมชาติ ชาวล้านนาไทย มองเห็นคุณค่าของธรรมชาติที่สุด ถือว่าธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตเป็นที่รวมความรัก และความดีงาม นอกจากนี้ยังเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติโดยเฉพาะในเรื่องผีว่ามีบทบาทต่อสังคม
5. โลกทัศน์ที่มีต่อการอบรมสั่งสอน ชาวล้านนาไทยเห็นว่า การอบรมสั่งสอนจะช่วยรักษาระเบียบทางสังคมและก่อให้เกิดสันติสุขแก่ชีวิตและสังคม (เรณู อรรถาเมศร์ 2528 : 304)

ส่วนที่เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชาวล้านนาไทยที่เขาเผ่าม้งส่วนใหญ่จะเป็น เอกสารที่ทางศูนย์วิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย ได้เก็บรวบรวมไว้เช่น ภักดี ชุมภูมิ่ง ได้ศึกษา เรื่องสถาบันผู้นำและการปกครองตนเองของชาวล้านนาไทยเขาเผ่าม้ง โดยได้ศึกษาความเป็นมา และ อาชีพของชาวล้านนาไทยเขาเผ่าม้งซึ่งแสดงออกมาในรูปสถิติว่า

ชาวมั่งในท้องที่ใด มีอาชีพอะไร อย่างละเท่าไร (ภักดี ชมภูมิ่ง ม.ป.ป. : 10)

ในปี 2524 ศูนย์วิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย ได้ศึกษา ข้อนิยมและข้อห้ามของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง โดยได้ศึกษาสภาพความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งไว้โดยละเอียด (กรมประชาสงเคราะห์ 2524 : 46)

อุไรวรรณ แสงศร บรรณาธิการวารสาร ข่าวสารศูนย์วิจัยชาวเขาเป็น ผู้อำนวยการ การพิมพ์เรื่องราวเกี่ยวกับชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ซึ่งเป็นความรู้ทั่ว ๆ ไป เกี่ยวกับชาวเขาเผ่านี้เป็นการรวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับชาวเขาเผ่าม้งไว้ (อุไรวรรณ แสงศร 2526 : 1-67)

จากงานวิจัย และ เอกสารที่เกี่ยวข้อง ทำให้มองเห็นว่ามีผู้ที่สนใจศึกษาใน วรรณกรรม มุขปาฐะ ประเภท นิทานพื้นบ้าน ของกลุ่มชนต่าง ๆ ทั้งชนชาวไทยพื้นราบและ ชาวไทยภูเขา ในด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง แต่ก็ยังไม่มีใครที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับนิทาน พื้นบ้านของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง (แม้ว) ไว้เลย ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาเพื่อมุ่งจะ รวบรวมเผยแพร่ และ ศึกษาโลกทัศน์ของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง

บทที่ 2

สภาพท้องถิ่นและวิทยาการ

เชียงใหม่ เป็นเมืองที่เก่าแก่และมีประวัติการสร้างที่น่าภูมิใจ พ่อขุนเม็งราย มหาราชทรงเป็นกษัตริย์ผู้ทรงสร้าง นครเชียงใหม่ โดยพระองค์ได้ทรงรวบรวมบ้านเล็ก บ้านน้อยบนแผ่นดินลานนาไทยให้เป็นอาณาจักรให้เป็น อาณาจักรล้านนาไทยอันกว้างใหญ่ไพศาล เมื่อครั้งจะทรงเริ่มสร้างเมืองใหม่นั้น พ่อขุนเม็งรายได้อัญเชิญพ่อขุนรามคำแหง มหาราช แห่งอาณาจักรสุโขทัย และพ่อขุนงำเมือง (งามเมือง) แห่งพระยา ซึ่งทั้ง 2 พระองค์ ทรงเป็นพระสหายร่วมน้ำสาบาน มาช่วยกันเลือกทำเลในการสร้าง เมืองซึ่ง ทั้งสามพระองค์ทรงเห็นที่ราบลุ่มอุดมสมบูรณ์ริมฝั่งแม่น้ำปิงตรงเชิงดอยสุเทพแล้ว พอพระทัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นพ่อขุนเม็งรายจึงตกลงพระทัยที่จะสร้างเมืองใหม่นี้ ณ ที่ราบ เชิงดอยสุเทพแห่งนี้ โดยได้สร้างกำแพงเมืองด้านละ 800 วา ขาวด้านละ 1,000 วา และสร้างเสร็จเรียบร้อยเมื่อปี พ.ศ 1839 ทรงขนานนามเมืองนี้ว่า " นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่ " เมืองนี้นับเป็นเมืองที่เก่าแก่กว่ากรุงศรีอยุธยาถึง 54 ปี และเมืองเชียงใหม่นี้เป็นเมืองศูนย์กลางแห่งอาณาจักรล้านนามาเป็นเวลานาน จนในครั้งสุดท้ายพระเจ้าตากสินมหาราชได้ทรงมาตีเมืองเชียงใหม่คืนจากพม่าได้เมื่อปี พ.ศ 2319 เมืองเชียงใหม่จึงเป็นของไทยจนตราบนานเท่านาน

ปัจจุบันเชียงใหม่เป็นจังหวัด 1 ใน 17 จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งตั้งอยู่ประมาณเส้นรุ้งที่ 16 องศาเหนือ และ เส้นแวงที่ 99 องศาตะวันออก อยู่สูงจากระดับน้ำทะเล 1,027 ฟุต มีเนื้อที่ 22,522,593 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากรเมื่อปี 2529 ประมาณ 1,263 ,404 คน มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดเชียงราย จังหวัดลำปาง ทางด้านตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดตากและจังหวัดลำพูน ทางด้านใต้ ติดต่อกับจังหวัดแม่ฮ่องสอนทางด้านตะวันตก และติดต่อกับ ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งประเทศไทยทางด้านเหนือ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2529 : 9) ภูมิประเทศของจังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้และเทือกเขาสูงอุณหภูมิต่ำร้อนชื้น ในฤดูร้อนและหนาวจัดในฤดูหนาว อาชีพของประชากรส่วนใหญ่คือเกษตรกรรม สามารถปลูกพืชต่าง ๆ ได้เกือบทุกชนิดปัจจุบันเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่กำลังส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวซึ่งมีสถานที่ที่น่าสนใจ

เกิดขึ้นมากมาย อาทิ วัชสารรื้อสอร์ท แม่สาวาเลย์ วัชกุหลาบ น้ำตกแม่ขี้ม และหมู่บ้านชาวไทยภูเขา ก็เป็นอีกแห่งหนึ่งที่น่าสนใจ ของบรรดาเหล่านักท่องเที่ยวทั้งหลาย

การปกครองของจังหวัดเชียงใหม่แบ่งออกเป็น 19 อำเภอ และ 2 กิ่งอำเภอ
ดังนี้

1. อำเภออมก๋อย
2. อำเภอฮอด
3. อำเภอแม่แจ่ม
4. อำเภอจอมทอง
5. อำเภอสันป่าตอง
6. อำเภอหางดง
7. อำเภอสารภี
8. อำเภอเมือง
9. อำเภอสันกำแพง
10. อำเภอสันทราย
11. อำเภอดอยสะเก็ด
12. อำเภอสเมิง
13. อำเภอเชียงดาว
14. อำเภอแม่แตง
15. อำเภอพร้าว
16. อำเภอฝาง
17. อำเภอแม่สาย
18. อำเภอดอยเต่า
19. อำเภอแมริม

และประกอบด้วย 2 กิ่งอำเภอดังนี้

1. กิ่งอำเภอเวียงแหง
2. กิ่งอำเภอชัยปราการ (ประกาศใช้เมื่อเดือน มกราคม 2531)

จังหวัดเชียงใหม่ นับเป็นจังหวัดที่มี อำเภอ ของจังหวัดเชียงใหม่ ความสำคัญ อยู่ไม่น้อยและเป็นที่ยึดมั่นกันอย่างแพร่หลายอยู่แล้ว อาจจะกล่าวได้ว่าไม่มีใครที่ไม่เคยได้ยินชื่อจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งท่านจะหารายละเอียดเพื่อทำความรู้จักกับจังหวัดเชียงใหม่ได้ไม่ ยากเลย ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะไม่ขอลำถึงรายละเอียดของจังหวัดเชียงใหม่ในที่นี้ แต่ใคร่ จะขอลำถึง อำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ที่ดูเสมือนรวมอยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ เพราะมีความเจริญต่อเนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่จนแยกไม่ออก นั่นคืออำเภอแม่ริมนั่นเอง

อำเภอแม่ริม เป็นอำเภอหนึ่งใน 19 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งอำเภอนี้มีความเจริญค่อนข้างมากกว่าอำเภออื่น ๆ ทั้งนี้เพราะเป็นอำเภอที่มีสถานที่ท่องเที่ยวและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจอยู่จำนวนมาก เช่น เอรารั้วริสอร์ท ปางช้าง แม่สาวาลเลย์ เป็นต้น จึงทำให้อำเภอนี้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป อีกทั้งจังหวัดเชียงใหม่ได้ขยาย ความเจริญในส่วนราชการออกไปไกลอำเภอแม่ริมมากขึ้น โดยย้ายศาลากลางจังหวัด และโรงพยาบาล จังหวัด ให้ไปอยู่ในเส้นทางเชื่อมระหว่างอำเภอแม่ริมและตัวจังหวัดเชียงใหม่ จึงทำให้ดูเหมือนว่าอำเภอแม่ริม และ อำเภอเมืองเป็นอำเภอเดียวกัน ซึ่งอำเภอแม่ริมนี้ อยู่ห่างจาก จังหวัดเชียงใหม่ 8 กิโลเมตรเท่านั้น มีเนื้อที่ประมาณ 4,950 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	อำเภอแม่แตง
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	อำเภอสันทราย
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	อำเภอสะเมิง
ทิศใต้	ติดต่อ	อำเภอเมือง

อำเภอแม่ริมมีภูมิประเทศเป็นป่าไม้และเทือกเขาเป็นส่วนใหญ่ ประชากรทั้งที่เป็น ชาวไทยภูเขาและชาวไทยพื้นราบประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งจำนวนประชากรทั้งสิ้น มี ประมาณ 64,308 คน เส้นทางคมนาคม ที่ใช้ติดต่อกับจังหวัดเชียงใหม่สะดวกสบาย และ รวดเร็วอำเภอนี้นอกจากมีสถานที่ท่องเที่ยวและที่พักผ่อนแล้วยังมีหมู่บ้านของชนกลุ่มน้อย คือ ชาวไทยภูเขาเผ่าต่าง ๆ อยู่ในเขตรับผิดชอบหลายเผ่าคือ เผ่ากระเหรี่ยง เผ่าม้ง เผ่า ลีซอ เผ่าลัวะ และ เผ่าเย้า ซึ่งในจำนวนชาวไทยภูเขาทุกเผ่าในอำเภอแม่ริมนี้ชาวไทย ภูเขาเผ่าม้ง มีจำนวนมากที่สุด โดยมีจำนวนถึง 3,333 คน (ศูนย์พัฒนาและส่งเสริม

ตำบลโป่งแยง นับเป็น 1 ใน 11 ตำบลของอำเภอแม่ริม มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	ตำบลแม่แรม
ทิศใต้	ติดต่อ	ตำบลดอนแก้ว
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	ตำบลริมใต้
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	อำเภอสะเมิง

ภูมิประเทศของตำบลโป่งแยงนี้อยู่บนเทือกเขา แต่การคมนาคมค่อนข้างสะดวกสบายโดยการใช้เส้นทางคมนาคมโดยรถยนต์ ซึ่งถนนที่ใช้เป็นถนนลาดยาง จะมีเส้นทางที่เป็นถนนที่ไม่ได้ลาดยางก็เป็นส่วนที่เป็น เส้นทางที่ใช้ติดต่อกับหมู่บ้านที่ห่างไกลบางหมู่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นหมู่บ้านของชาวไทยภูเขา ประชากรในตำบลนี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและเนื่องจากตำบลนี้มีสถานที่ท่องเที่ยว และสถานที่พักผ่อนตากอากาศ จึงได้มีประชากรส่วนหนึ่งประกอบอาชีพเกี่ยวพันกัน แต่นับได้ว่าเป็นอาชีพรองของประชากร (นายอำเภอแม่ริม : สัมภาษณ์) ตำบลโป่งแยงนี้ประกอบด้วยหมู่บ้านทั้งหมด 9 หมู่บ้านด้วยกันคือ

1. บ้านโป่งแยงใน
2. บ้านโป่งแยงนอก
3. บ้านดงม่วงคำ
4. บ้านกองแหะ
5. บ้านปึงไคร์
6. บ้านแม่สาใหม่
7. บ้านบวกจั่น
8. บ้านบวกเตย
9. บ้านผานกกก (ทำเนียบกำนันผู้ใหญ่บ้าน อำเภอแม่ริม : 4 กุมภาพันธ์ 2530 : 2 - 3 เอกสารโรเนียว)

บ้านบวกจั่น และบ้านบวกเตย เป็นหมู่บ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง 2 หมู่บ้านในตำบลโป่งแยง จึงใคร่ขอจำแนกรายละเอียด ของ 2 หมู่บ้านดังนี้

บ้านบวกจั่น เป็นหมู่บ้านชาวไทยภูเขาทั้งหมู่บ้าน ซึ่งชาวม้งที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนี้

ส่วนใหญ่เป็นมังลาย และมีมังขาวบ้างเพียงเล็กน้อยหมู่บ้านนี้มีนายยะลือ เลาว้างเป็นผู้ใหญ่บ้าน (ทำเนียบกำนันและผู้ใหญ่บ้าน อำเภอแม่มิม : 4 กุมภาพันธ์ 2530 : 3 เอกสารโรเนียว) จำนวนประชากรของหมู่บ้านมีประมาณ 62 หลังคาเรือน จำนวน 208 คน เป็นชาย 99 คน หญิง 109 คน เป็นเด็ก 54 คน มีเนื้อที่ประมาณ 13.7 ตารางกิโลเมตร อาณาเขตติดต่อของหมู่บ้านมีดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	บ้านโป่งแยงใน
ทิศใต้	ติดต่อ	อำเภอสมิง
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	บ้านกองแหะ
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	อำเภอสมิง

อาชีพของประชากรในหมู่บ้านส่วนใหญ่คือเกษตรกรรม พืชที่ปลูกคือ ท้อ แครอท มันฝรั่ง และข้าว (นายยะลือ เลาว้าง ผู้ใหญ่บ้าน 27 พฤศจิกายน 2529 :) การคมนาคมในหมู่บ้านไม่ค่อยสะดวกนัก เส้นทางที่ใช้ติดต่อกับหมู่บ้านนี้ เป็นเส้นทางที่ใช้ทำขึ้นเพื่อใช้ในการอื่นของกรมป่าไม้ มิใช่เป็นเส้นทางที่ใช้เพื่อการติดต่อ ดังนั้นจึงเป็นเส้นทางที่ไม่ค่อยสมบูรณ์นัก แต่ก็ยังสามารถใช้รถยนต์ในการติดต่อได้ พอถึงในฤดูฝนการใช้เส้นทางนี้โดยรถยนต์ไม่ค่อยสะดวกนัก จึงต้องใช้ในการเดินทางด้วยเท้า ซึ่งชาวเขาเผ่าม้งเห็นว่าสะดวกกว่า ในหมู่บ้านนี้มีโรงเรียนสำหรับชาวไทยภูเขา มีโบสถ์ และมีวัดสำหรับประชาชนด้วย ในด้านการศึกษานี้ทางหน่วยการศึกษาออกโรงเรียน ได้จัดให้มีหน่วย ส.ส.ช ออกไปให้การศึกษาแก่ชาวไทยภูเขาเผ่าม้งเป็นระยะ ๆ ไป เป็นการช่วยให้ความรู้แก่ชาวไทยภูเขาในหมู่บ้านนี้อีกแรงหนึ่ง ซึ่งนับว่าได้ผลดี (นางมะลิ นักวิชาการกรรมการศึกษานอกโรงเรียน 13 สิงหาคม 2530 : สัมภาษณ์)

บ้านบวกเตย เป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งที่ประชากรเป็นชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง และส่วนใหญ่ เป็นมังลายและมังขาว มีนายสุข คำมา เป็นผู้ใหญ่บ้านประชากรในหมู่บ้านมีทั้งหมด 49 หลังคาเรือน มีจำนวนประชากร 176 คน เป็นชาย 91 คน หญิง 85 คน เป็นเด็ก 10 คน หมู่บ้านมีเนื้อที่ประมาณ 10 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	ตำบลแม่แรม
ทิศใต้	ติดต่อ	บ้านปางไคร้

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลแม่แรม

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอสะเมิง

ประชากรในหมู่บ้าน มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ พืชที่ใช้ปลูกคือ ท้อ แครอท มันฝรั่ง และ ข้าว เมล็ดพันธุ์พืชได้มาจากหน่วยราชการที่ให้การช่วยเหลืออยู่ แต่ประชากรมักจะมีปัญหาในเรื่องที่ดินที่ใช้ในการเพาะปลูกทำกิน เนื่องจากทางราชการไม่อนุญาตให้แผ้วถางทำไร่ในบริเวณป่าสงวนอย่างเสรีภาพ เหมือนเมื่อก่อน และ การที่ประชากร ต้องมีการทำไร่เลื่อนลอย ก็เพราะต้องการปุ๋ยจากธรรมชาติในดิน หากต้องซื้อปุ๋ยเอง ก็ต้องยากจนลงมากกว่านี้ (นายสุข คำมา . ผู้ใหญ่บ้าน 28 พฤศจิกายน 2529 : สัมภาษณ์) การคมนาคมของหมู่บ้านบวกเตยนี้ค่อนข้างสะดวกกว่า บ้านบวกจัน โดยสามารถใช้เส้นทางคมนาคมโดยรถยนต์ได้ทุกฤดูกาล เนื่องจากอยู่ห่างจากเส้นทางแม่ริม - สะเมิง เพียง 65 กิโลเมตรเท่านั้น ชาวบ้านยังเป็นหมู่บ้านที่มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเข้าเยี่ยมชมอยู่เป็นประจำ แต่อย่างไรก็ดี ถนนที่ใช้เป็นเส้นทางคมนาคมก็ยังคงเป็นถนนลูกรังอยู่ ยังมิได้ลาดยาง ในบ้านบวกเตยนี้ไม่มีโรงเรียนสำหรับเด็กชาวไทยภูเขาและไม่มีหน่วยการศึกษาออกโรงเรียน จัดหน่วย ส.ส.ช. เข้าไปให้การศึกษาแก่ชาวไทยภูเขาในหมู่บ้าน ทั้งนี้เนื่องจากหมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านชาวไทยภูเขา ที่ค่อนข้างใกล้เคียงกับหมู่บ้านชาวไทยพื้นราบ และเด็กชาวเขาสามารถเดินลงไปเรียนยังโรงเรียนในหมู่บ้านใกล้เคียงได้อย่างสะดวกสบาย แต่ในหมู่บ้านนี้ก็ยังมีสำนักสงฆ์เพื่อให้ประชากรได้ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง

ชาวไทยภูเขาเผ่าม้งนี้เป็นชนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศจีน และประเทศต่างๆ ในเอเชียอาคเนย์ คือ เวียดนาม พม่า ลาว และไทย (นิพัทธ สืบแสง . 2520 : 3) ชาวไทยภูเขาเผ่า " ม้ง " เป็นชาวเขาเผ่าหนึ่งที่อาศัยตามบริเวณพื้นที่ภูเขาสูงที่สุดในภาคเหนือ มักชอบเรียกตัวเองว่า " ม้ง (HMONG) " ซึ่งแปลว่า " อีสระชน " มากกว่า " มั่ว " ซึ่งแปลว่า " คนเถื่อน " (กองสำรวจทรัพยากรธรรมชาติด้วยดาวเทียม , กระทรวงวิทยาศาสตร์และพลังงาน 2528 : 19) คำว่า ม้ง นั้นเป็นคำที่ใช้เรียกกันทั่วไปในประเทศไทย ลาว เวียดนาม และ ฝรั่งเศส ซึ่ง

น่าจะเทียบว่ามาจากคำว่า " เมี้ยว " และในปัจจุบันทางราชการก็พยายามเปลี่ยนให้คนทั่ว ๆ ไปเรียกชาวไทยภูเขาเผ่านี้ว่า " ม้ง " มากกว่า เพื่อสนองความต้องการของชาวไทยภูเขากลุ่มนี้เอง

แต่ก่อนชาวม้งอาศัยอยู่ในประเทศจีน มีอาณาจักรเป็นของตนเองและมีกษัตริย์ปกครอง ต่อมาเมื่อราชวงศ์แมนจู ขึ้นครองราชย์ ก็มีนโยบายให้ปราบปรามพวกม้ง จึงเกิดมีการต่อสู้กันขึ้น ชาวม้งมีแต่การสูญเสียตลอดเวลา ในที่สุดก็พ่ายแพ้พลงมาทางใต้ในเขตตังเกี๋ย แต่ก็ได้เกิดการสู้รบกับชาวญวนอีก ก็จึงหนีกระจัดกระจายขึ้นไปบนภูเขาสูง บริเวณแคว้นสิบสองจุไท และ สิบสองปันนา ชาวม้งบางกลุ่มได้อพยพไปอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของลาว และในราว ๆ พ.ศ 2400 ก็ได้พากันอพยพเข้าสู่ประเทศไทย ปัจจุบันชาวม้งในประเทศไทยส่วนใหญ่จะตั้งถิ่นฐานในเขตภูเขาสูงในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย พะเยา น่าน เลย พิษณุโลก และเพชรบูรณ์ (กองสำรวจทรัพยากรธรรมชาติด้วยดาวเทียม , กระทรวงวิทยาศาสตร์และพลังงาน 2528 : 19)

ชาวม้งในประเทศไทยแบ่งออกเป็นอย่างน้อย 3 พวก ตามเอกสารการประชุมวิชาการเกี่ยวกับภาคพื้นทวีปครั้งที่ 9 ว่า คือ แม้วขาว (MAEO KHAO) แม้วลาย (MAEO LAI) และแม้วดำ (BLUE MAEO) โดยพิจารณาจากภาษาและการแต่งกายที่ต่างกันอย่างเห็นได้ชัดและการที่ชาวม้งนิยมตั้งบ้านเรือนอยู่บนยอดเขาสูง อาจจะเนื่องมาจากความเคยชิน ในการจัดหมู่บ้านให้ถูกตามหลักยุทธศาสตร์เพราะการตั้งบ้านเรือนอยู่บนเขาสูงที่มีอาหารเพียงพอ นั้น ยากที่ข้าศึกจะรุกรานได้โดยง่าย และยังเปรียบเสมือนเป็นป้อมปราการที่ทำให้มองเห็นข้าศึกที่จะเข้ามารุกรานได้ชัดเจน

เชื้อชาติ และประชากร ชาวเขาเผ่าม้ง เป็นเชื้อสายตระกูล จีน - ทิเบต (SINO - TIBETAN STOCK) ซึ่งเป็นชาวเขาเชื้อสายเดียวกับเผ่าเฮ่า (กองสำรวจทรัพยากรธรรมชาติด้วยดาวเทียม , กระทรวงวิทยาศาสตร์และพลังงาน 2528 : 19)

ภาษา ชาวเขาเผ่าม้งเป็นเผ่าที่ไม่มีภาษาที่แน่นอน ทั้งนี้เพราะชาวเขาเผ่าม้งเป็นสังคมที่ไม่มีภาษาเขียน (ชูนิจ เกษมณี . 2522 คำนำ) ส่วนใหญ่จะยืมภาษาจากชาติอื่นมาใช้กัน เช่น ภาษาจีน ภาษายูนาน ภาษาลาว และ ภาษาไทยเหนือ ฯลฯ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าชาวเขาเผ่าม้งนี้ไม่มีภาษาพูด และ ภาษาเขียนที่เป็นของตนเองอย่างแน่นอน ผู้ชายชาวม้งมักมีคำนำหน้าว่า " เล่า " ส่วนหญิงจะมีคำนำหน้าว่า " อี " นามสกุลนั้นจะเป็นแซ่ เช่นเดียวกับพวกจีน การสื่อสารสมัยก่อนนั้นจึงใช้เครื่องหมายแทนตัวหนังสือ และในปัจจุบันชาวม้งได้รับการศึกษามากขึ้นจากโรงเรียนทั้งของรัฐบาล และ พวกมิชชันนารี ที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนาจึงสามารถใช้ภาษากับชาวไทยนั้นราบได้อย่างเข้าใจมากขึ้น

ประชากร ชาวเขาเผ่าม้ง จะมีการกระจายตัวอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีชาวเขาเผ่าม้งมากที่สุดจำนวนถึง 3,333 คน (กองสำรวจจรรยาบรรณชาติด้วยดาวเทียม , กระทรวงวิทยาศาสตร์และพลังงาน : 2528 19)

ลักษณะทางกายภาพของชาวม้ง

ชาวเขาเผ่าม้งมีรูปร่างลักษณะ ผิวพรรณ ทำทาง และการพูดคล้ายกับคนจีน แต่จะมีผิวคล้ำกว่าคนจีนเล็กน้อย พวกผู้ชายค่อนข้างสูง พวกผู้หญิงรูปร่างได้สัดส่วน ลักษณะที่พบเห็นโดยทั่วไปคือ พวกนี้ค่อนข้างไวต่อความรู้สึก อยากรู้อยากเห็น และค่อนข้างขี้อาย พวกนี้มีสุขภาพอนามัยค่อนข้างดี ไม่ชอบกินหมากแต่ชอบดื่มชาร้อน ๆ และดื่มเหล้าเก่ง และที่สำคัญคือการแต่งกายทำให้ชาวเขาเผ่าม้งแตกต่างจากชาวเขาเผ่าอื่น ๆ

การแต่งกาย

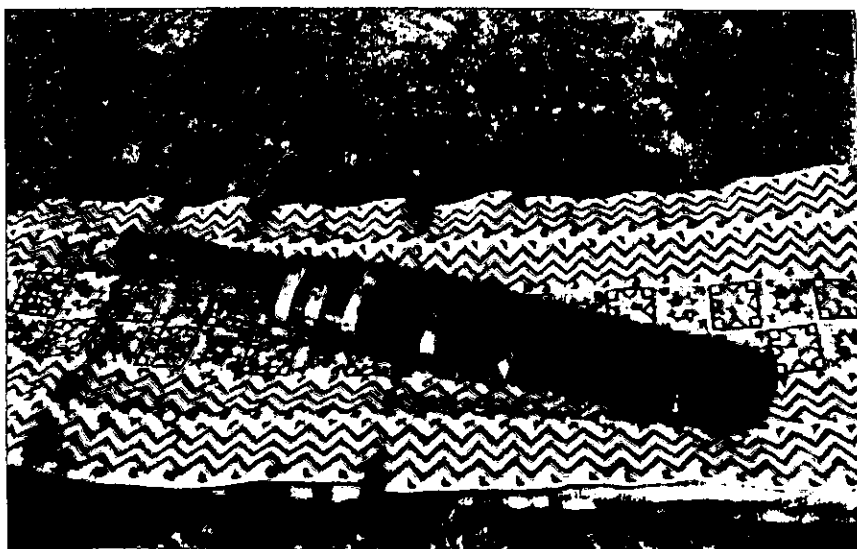
ผู้ชายชาวม้งใส่เสื้อที่ตัดเย็บรัดตัวแขนยาวถึงข้อมือ บางคนตัดผ้าแถบผ้าสีขนาด 2" - 3" ที่ปลายแขนเสื้อ เสื้อจะมีสีดำยาวลงมาถึงร่องกลางหน้าอก เปิดให้เห็นท้องเพื่อแสดงถึงความสมบูรณ์ของร่างกาย เสื้อชายชาวม้งจะไม่ผ่ากลาง แต่จะผ่าข้างจากต้นคอลงมาจากเอวด้านซ้าย กางเกงจะเหมือนกางเกงจีน มีเป้าคล้ายตัดแบบหลวม ๆ คาดเอวด้วยผ้าผืนใหญ่สีแดง หรือ อาจใช้ผ้าดอก ปลอยชายผ้า 2 ข้างตะหวัดมาปักข้างหน้าประมาณ 1 ฟุต ปัจจุบันนิยมใช้เข็มขัดเงินคาดกับผ้าตรงเอว นิยมสวมหมวกรูปร่างคล้ายกะลามะพร้าว ทำด้วยสีดามีพู่สีแดงบนยอดหมวก สวมกำไลและห่วงคล้อง

คอที่ทำด้วยเงิน (กองสำรวจทรัพยากรธรรมชาติด้วยดาวเทียม , กระทรวงวิทยาศาสตร์
และพลังงาน 2528 : 23)

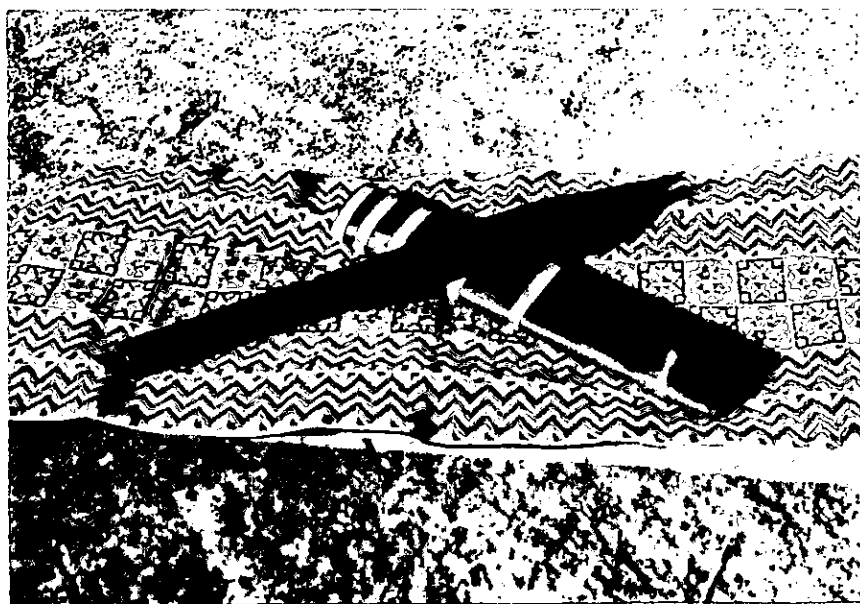

ภาพประกอบ 1 การแต่งกายของชาวม้ง

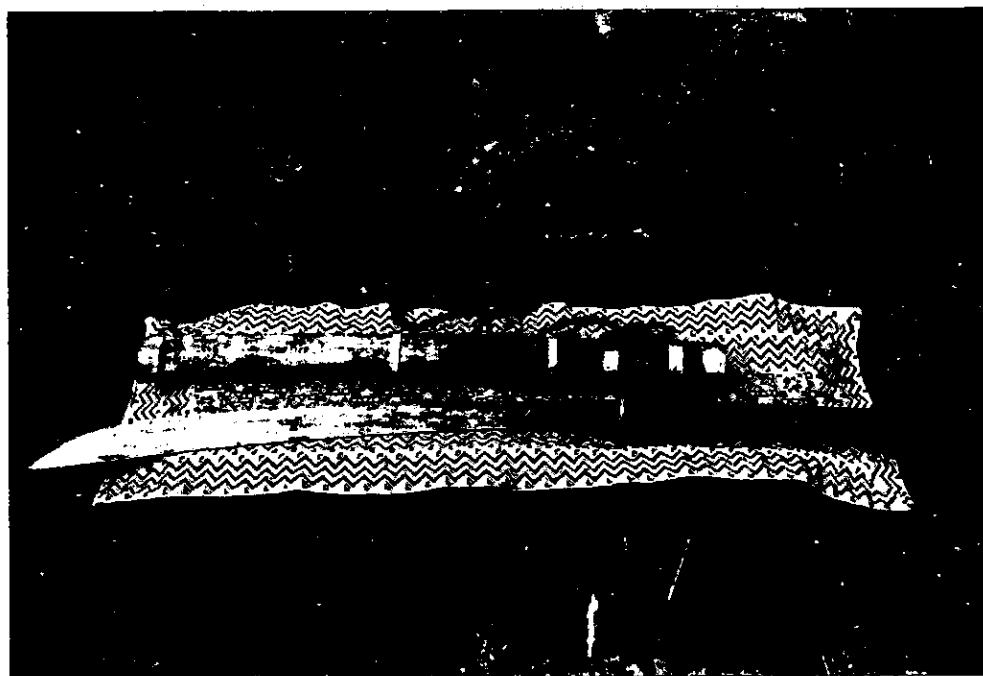
อาวุธประจำตัวของผู้ชายชาวม้ง คือ มีดสั้น ใส่อยู่ในฝัก เหน็บไว้ตรงเอวด้าน
หน้า หรือ ซ้ายพก มีมีดพร้าใส่ฝักหวนยเหน็บข้างหลังเวลาไปไร่ ดาบยาวใช้สำหรับเดิน
ทาง ปืนเก็บซึ่งทำไ้เองรวมทั้งหน้าไม้มีไว้สำหรับล่าสัตว์

ภาพประกอบ 2 อาวุธประจำตัว (มีดสั้น) ของชาวม้ง

ภาพประกอบ 3 อวุธประจำตัว (พร้า) ของชาวม้ง

ภาพประกอบ 4 ดานยาว

การแต่งกายของหญิงชาวม้ง สวมผ้าถุงทรงกระบอกสีดำ หรือ ผีาดอก เสื้อสีดำแขนยาวถึงข้อมือ ข้างหลังมีปีกผ้าสายเหลี่ยมปิดประมาณ 1 คืบ ตัวเสื้อยาวปิดเอวแต่ไม่ปิดหน้าท้อง ผีาดอกกลาง ตัดขอบผ้าสีขาวริมขอบเสื้อขนาด 2" - 3" ผู้หญิงม้งจะนั่งกางเกงสีดำขาวาวเวลาอยู่บ้าน หรือ ไปทำงาน ส่วนกระโปรงจีบรอบเอวสีน้เงินแต่หัวเข้ามิกจะใช้นุ่งเวลาไปงาน หรือ ไปในเมือง ไม่ใช้พริ้วเฟรื่อ เพราะจะทำให้สกปรกและเปื้อนง่าย และส่วนมากมักจะใช้ผ้าพันหน้าแข้งสีขาวหรือ สีดำ ไม่นิยมสวมรองเท้า จะมีกำไลข้อกันหลาย ๆ อัน ปัจจุบันชาวม้งไม่นิยมทอผ้าใช้เอง แต่จะซื้อผ้าสำเร็จรูปมาดัดแปลง หรือ บางครั้งก็ซื้อมาตัดเย็บใส่เอง (นายยะลือ เลาว้าง , ผู้ใหญ่บ้าน 27 พฤศจิกายน 2529 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 5 การแต่งกายของหญิงม้ง

สถานการณ์ตั้งบ้านเรือน

ชาวเขาเผ่าม้งชอบตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่บนยอดเขาสูงของภูเขา ซึ่งสูงกว่าระดับน้ำทะเลต่ำกว่า 5,000 ฟุต ขึ้นไป และพวกชาวเขาเผ่าม้งมักจะชอบกล่าวกันว่า " น้ำเป็นของปลา ฟ้าเป็นของนก แต่ภูเขาคือของแม่ (ม้ง) " (สุรพงษ์ บุณยาค 2506 : 228) ซึ่งทั้งนี้ ได้มีผู้ให้เหตุผลถึงการตั้งถิ่นฐานของชาวม้งออกไปหลายประการ ดังนี้

1. อุณหภูมิ และภูมิอากาศของพื้นที่ราบ ไม่เหมาะสมที่จะทำให้ปลูกถั่วและผล
ไม้ได้

2. ชาวเมืองกลัวจมน้ำ และ กลัวกระบือที่จะมาทำให้พืชไร่เสียหาย

3. ชาวเมือง ไม่ต้องการที่จะละทิ้งไปจากที่ฝังศพของบรรพบุรุษ

4. บนพื้นที่ราบมีกฎเกณฑ์และมีสงครามมากมาย และชาวพื้นราบยังพูดภาษาที่

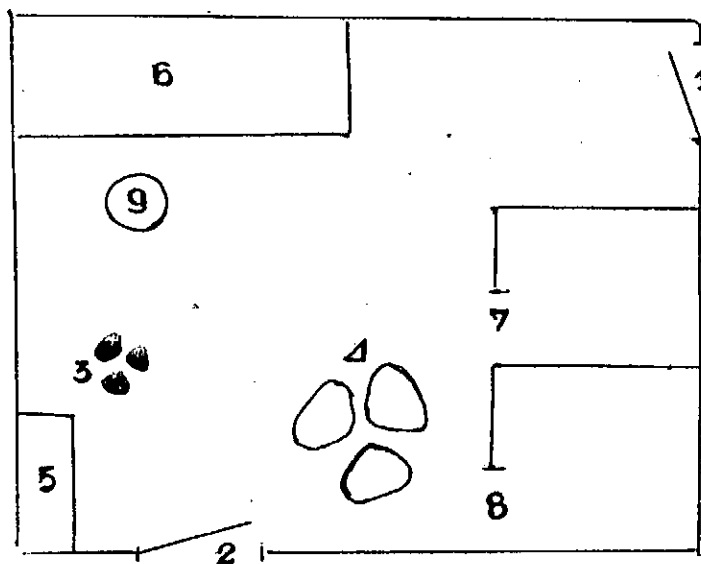
ชาวเมืองไม่เข้าใจ (นิพนธ์ สืบแสง 4 ตุลาคม - ธันวาคม 2526 : 6 - 7)
ถ้าบริเวณยอดเขามีสวนที่ราบมากพอก็จะอยู่บนยอดเขากันทั้งหมู่บ้าน แต่ถ้ามีพื้นที่ราบไม่พอก็จะ
กระจัดกระจายกันอยู่ตามสันเขาที่เป็นพื้นราบไม่ชันนักและอยู่ใกล้ ๆ ลำธาร เพื่อที่จะใช้น้ำ
ได้สะดวก

บ้านเรือนของชาวเขาเผ่าม้ง จะปลูกเป็นโรงคลุมพื้นดินที่ทึบจนแน่น ยกพื้นสูง
เฉพาะที่นอน นอกนั้นจะมีพื้นเป็นพื้นดิน ใช้วัสดุในการปลูกเรือนจากธรรมชาติ ที่มีอยู่ในบริเวณ
นั้น ผาบ้านใช้ไม้ผากตั้งเรียงกัน ขนาบด้วยไม้ไผ่ทั้งข้างล่างข้างบน หลังคามุงด้วยไม้ไผ่ผ่าซีก
หรือบางครั้งจะมุงด้วยใบคา หรือใบอ้อ ภายในบ้านจะมีเตาไฟตั้งอยู่บนพื้นดินตรงกลางใช้สำหรับ
หุงไฟ มีที่วางน้ำชาสำหรับแขก และมีเตาไฟสำหรับทำอาหาร ด้านหน้าของบางบ้านจะมี
ครกตำข้าวอยู่และมีร้านสำหรับเก็บพืชไร่ โดยทั่ว ๆ ไป แต่ละบ้านจะจัดแบ่งส่วนในบ้าน
เหมือน ๆ กัน แต่อาจจะมีส่วนที่ผิดเพี้ยนไปบ้างขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในครัวเรือนนั้น ๆ จึง
ขอแนะนำแผนผังบ้านของชาวเขาเผ่าม้งโดยทั่วไปมาแสดงดังนี้ (ฐนิกิจ เกษมณี ม.ป.ป

: 64)

ภาพประกอบ 6 สภาพบ้านเรือนที่อาศัยของชาวเมือง

ภาพประกอบ 7 แผนผังลักษณะบ้านของชาวม้ง

1. ประตูผี (ขอตรังดำ)
2. ประตูธรรมดา (ขอตรังสัว)
3. เต่าไฟเล็ก (ขอจู้)
4. เต่าไฟใหญ่ (ขอส้อ)
5. ชั้นวางของ (เข้ง)
6. ห้องเก็บพืชไร่ (ซ้าเปาะกือ)
7. ประตูห้อง (ตรังสะ)
8. ประตูห้อง (ตรังสะ)
9. ครกกระเดื่อง (จ่อ)

หมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้ง แต่ละแห่งจะมีขนาดโดยเฉลี่ยประมาณ 20-30 หลังคาเรือน บ้านแต่ละหลังจะอยู่ใกล้ ๆ กันบ้านหลังใหญ่สุดจะเป็นบ้านของหัวหน้าหมู่บ้าน และมักจะตั้งอยู่กลางหมู่บ้านนั้น (นายเลาเถา แซ่เผ่า 27 พฤศจิกายน 2529 : สัมภาษณ์) บริเวณที่ติดกับตัวบ้านอาจจะมี โรงม้า เล้าไก่ คอกหมู ส่วนมากแล้วชาวม้ง จะไม่นิยมทำรั้วบ้าน หรือรั้วของหมู่บ้านเหมือนชาวเขาเผ่าเย้า หรือ เผ่าลีซอ (ชูพินิจ เกษมณี ม.ป.ป : 64) และการที่ชาวเขาเผ่าม้งนิยมการปลูกบ้านหันไปตามไหล่เขา เพราะเหตุผลดังนี้

1. สะดวกในการเทน้ำ และขยะมูลฝอยให้ลงไปตามไหล่เขา ในส่วนที่ต่ำกว่าบ้าน
2. ทำให้สามารถมองเห็นทิศทางที่ได้สวยงาม
3. สะดวกในการดูแลสัตว์เลี้ยงซึ่งอยู่ในคอกหน้าบ้านเป็นที่ต่ำกว่าบ้าน (นายเลาเถา แซ่เผ่า 5 ธันวาคม 2529 : สัมภาษณ์)

ลักษณะทางสังคม

โครงสร้างทางสังคมของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งในประเทศไทยมีขนาดใหญ่ที่สุด ก็เป็นเพียงแค่หมู่บ้านเท่านั้น ในแต่ละหมู่บ้านจะคงความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม คนภายในหมู่บ้านมักจะเป็นพี่น้องใช้สกุลเดียวกัน ทั้งนี้เป็นเพราะ " การอยู่ใกล้ชิดกับเครือญาติของตนจะทำให้รู้สึกอบอุ่นใจมีเรื่องอะไรเดือดร้อน ก็ขอความช่วยเหลือจากญาติได้ทันทั่วทั้ง " (นายเลาเถา แซ่เผ่า 28 มกราคม 2530 : สัมภาษณ์) ชาวเขาเผ่าม้งไม่มีหัวหน้าสูงสุดแต่พวกเขาจะเคารพนับถือผู้อาวุโสของหมู่บ้านของตนมากกว่ารวมทั้งพวกหมอผีซึ่ง มีหน้าที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ดังนั้นในการตัดสินเรื่องราวต่าง ๆ จึงใช้เสียงข้างมากเป็นหลัก โดยที่ผู้ชายเท่านั้นที่จะมีสิทธิ์ออกเสียง แต่ตำแหน่งหัวหน้าหมู่บ้าน ก็จะได้จากการเลือกตั้ง (นายยะสือ เลาว้าง 28 มกราคม 2530 : สัมภาษณ์) และมีหน้าที่คอยติดต่อกับคนภายนอก ตัดสินคดีในครอบครัว แต่อย่างไรก็ตาม หัวหน้าหมู่บ้านก็จะถูกควบคุมโดยผู้อาวุโสอีกนั้นแหละ

เศรษฐกิจ

มังเป็นชาวเขาที่มีรายได้สูงพวกหนึ่ง โดยเฉลี่ยแล้วมีรายได้ประมาณปีละ 3,000 ถึง 5,000 บาทต่อครอบครัว (กองสำรวจทรัพยากรธรรมชาติด้วยดาวเทียม , กระทรวงวิทยาศาสตร์และพลังงาน 2528 : 27) ซึ่งเป็นรายได้ที่รองลงมาจากชาวเขาเผ่าเย้า และพวกจีนฮ่อ ชาวมังจะหาทำเลที่ทำไร่ที่เหมาะสม ดินดี ห่างไกลจากหมู่บ้านพอประมาณ การทำไร่ของชาวมังจะเป็นการทำไร่แบบเลื่อนลอย คือใช้วิธีโค่นล้มป่าไม่ว่าจะเป็นป่าใหญ่หรือป่าเล็กก็จะโค่นจนเตียน ซึ่งจะลงมือถางไร่ประมาณเดือน มีนาคม - เมษายน จากนั้นก็จะทิ้งไว้ให้แห้งแล้วเผา พอถึงต้นฤดูฝนก็จะลงมือปลูกพืชหลัก ได้แก่ ข้าวโพด ข้าว ยาสูป หัวผักกาด แครอท ท้อ รวมทั้งฝิ่นด้วย (นายสตี วงษ์วิชาสวัสดิ์ . นักวิชาการป่าไม้ 5 27 มกราคม 2530 : สัมภาษณ์)

ไร่ของชาวมังจะทำการเพาะปลูกอย่างมาก 3-5 ปี เมื่อดินเสื่อมคุณภาพลงแล้วก็จะย้ายไปแหล่งอื่น ๆ ต่อไป ซึ่งแต่เดิมนั้น ชาวมังจะไม่รู้จักการใช้ปุ๋ย จึงต้องเคลื่อนย้ายที่ทำไร่ อยู่เสมอ (นายสุข คำมา . ผู้ใหญ่บ้านบวกเตย 28 มกราคม 2530 : สัมภาษณ์) จึงทำให้ประเทศประสบปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า ดังนั้นทางราชการจึงได้พยายามเข้าไปให้คำแนะนำ ชาวมังให้รู้จักการเพาะปลูกพืชทดแทนชนิดอื่น อย่างถูกหลัก และ รู้จักการใช้ปุ๋ย จึงทำให้การเคลื่อนย้ายที่ทำกินของชาวมังลดน้อยลง และช่วยลดปัญหาการทำลายป่าได้บ้าง (นายสตี วงษ์วิชาสวัสดิ์ . นักวิชาการป่าไม้ 5 29 มกราคม 2530 : สัมภาษณ์)

นอกจากการเพาะปลูกแล้วชาวมังก็ยังเป็นนักเลี้ยงสัตว์ที่ดี ซึ่งจะเห็นได้จากชาวมัง มีสัตว์เลี้ยงหลายชนิด เช่น หมู ไก่ ม้า โค แพะ ฯลฯ หมู และ ไก่ นั้นเลี้ยงไว้สำหรับทำอาหารและประกอบพิธีทางศาสนา ม้า และ โค เลี้ยงไว้บรรทุกของไปขาย และชาวมังยังรู้จักวิธีผสมพันธุ์สัตว์ที่ดีจนได้สัตว์พันธุ์ดี คือ ล่อ ด้วย

รายได้อีกชนิดหนึ่งของชาวมังคือ การเก็บของป่ามาขาย การทำเครื่องเงิน การตีเหล็ก รวมทั้งการเย็บปักถักร้อย ซึ่งชาวมังมีฝีมือดี ปราณีตและงดงาม ปัจจุบันจึงมีการ

ส่งเสริมโดยการหาตลาดให้ชาวม้ง เพื่อเป็นการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจให้แก่ชาวม้งอีกทางหนึ่ง

การปกครอง

ชาวเขาเผ่าม้ง ยังมีความเชื่อในเรื่องสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น ภูตผี ปีศาจ เพราะเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลอย่างมากในความเป็นอยู่ของตน และมีอำนาจที่จะบันดาลให้เกิดอะไรขึ้นก็ได้ จากความเชื่อเหล่านี้ทำให้ชาวม้งคิดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นมาใช้ในชุมชนของตนโดยอาศัยภูตผีปีศาจ เป็นเครื่องมือในการบังคับให้ ทั้งนี้เพื่อความเรียบร้อยเรียบร้อย และ เพื่อความสะดวกในการปกครอง หากผู้ใดกระทำความผิดต่อบทบัญญัติก็ถือว่ากระทำความผิดต่อผี เรียกว่า " ผิดผี " (นายนะสือ เลาว้าง ผู้ใหญ่บ้านบวกจัน 28 มกราคม 2530 : สัมภาษณ์) ผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับอันตรายหรือมีอันเป็นไปด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งนับเป็นลักษณะของการลงโทษ เช่น จะถูกปรับไหม หรือถูกโบย ฯลฯ

หัวหน้าหมู่บ้านของชาวม้ง จะถูกเลือกขึ้นมาจากบุคคลในตระกูลใหญ่ และมีความรู้หลายภาษาเพื่อติดต่อกับบุคคลภายนอกได้ ซึ่งต้องมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องผีสา่งบ้าง เพราะสามารถใช้อำนาจผีเพื่อขอความร่วมมือได้ในเรื่องการตัดสินคดีที่เป็นความผิดเล็กน้อยได้ เช่น ความผิดภายในครอบครัว ความผิดเกี่ยวกับเรื่องหนุ่มสาว ความผิดเกี่ยวกับเรื่องหนี้สิน พวกหัวหน้าหมู่บ้านและคนเฒ่าคนแก่จะช่วยกันตัดสินพิจารณาคดี เพื่อให้เป็นไปตามประเพณีนิยม แต่ถ้าเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน และความผิดอันเกิดจากผู้กระทำต่างเผ่ากัน ผู้เป็นหัวหน้าหมู่บ้านก็จะมอบให้เจ้าหน้าที่บ้านเมือง แต่ในสมัยก่อนการคมนาคมไม่สะดวกสบาย หัวหน้าหมู่บ้านก็จะเป็นผู้ตัดสินเอง เช่น ในกรณีคนตายจะถูกปรับ 6,000 ถึง 8,000 บาท แล้วเงินนั้นก็มอบให้แก่ผู้เสียหาย แต่ถ้าไม่มีการรับสารภาพก็จะใช้วิธีตัดสินด้วย 3 วิธีดังนี้

วิธีที่ 1 นำเข้มา 7 เล่ม ผสมกับข้าวสาร ให้คู่กรณีกิน ถ้าเข้มีตำปากใคร แสดงว่าคนนั้นผิดแท้

วิธีที่ 2 เอาน้ำมันหมูมาต้มให้เดือด แล้วเอาเงินหย่อนไปใส่ในกะทะที่ใช้ต้มแล้ว ให้คู่กรณีใช้มือควานหาเงินแถบนั้น ถ้าน้ำมันลวกมือใครแสดงว่าคนนั้นไม่ซื่อสัตย์ และเป็นคนผิดแท้

วิธีที่ 3 ใช้น้ำมันของแม่ลูกอ่อนที่ทำพิธีบนบาทต่อผีแล้วมาให้คู่กรณีดื่มกิน ถ้าคนใดไม่ซื้อสตัยก็จะมึนเป็นไปตามคำบนบานต่อผี (นายเลาเถา แซ่เผ่า 27 พฤศจิกายน 2529 : สัมภาษณ์)

ศาสนาและประเพณี

ศาสนา ชาวม้งคงนับถือผี และวิญญาณ โดยมีความเชื่อว่า ผี คือ บรรพบุรุษ และผีซึ่งเกิดจากธรรมชาติจะอาศัยอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ เชื่อว่าผีที่ตนนับถืออยู่นั้นมีหลายระดับ ผีบางพวกเทียบได้กับเทพเจ้า ดังนั้นพวกม้งจึงมุ่งมั่นต่อผลบุญกุศลจากการประกอบพิธีกรรมในการเช่นสรวงต่อผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งการปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ ก็เพื่อให้ได้รับโชคลี้ ปราบจากโรคภัยไข้เจ็บ ผีที่พวกม้งนับถือเช่น

1. ผีประจำหมู่บ้าน พวกม้งเชื่อว่า ผีมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง ดังนั้นการกระทำต่าง ๆ ของพวกม้งจึงเสี่ยงกับการถูกผีโกรธ ชาวม้งจึงพากันสร้างศาลให้ผีได้อาศัยอยู่ และต้องเช่นสรวงเป็นประจำทุกปี ฉะนั้นในแต่ละหมู่บ้านจะมีศาลของผีประจำหมู่บ้านไว้ทุกหมู่บ้าน

2. ผีหมอซา (กลิ้งซ่อ) ผีเหล่านี้อาศัยอยู่บนหลังผีที่ชาวม้งสร้างไว้ในบ้าน ซึ่งชาวม้งจะทำการเช่นสรวงทุกปีเพื่อเป็นการเอาใจ และ แสดงความเคารพ

3. ผีอุบัติเหตุ ชาวเขาเผ่าม้งเชื่อว่า ผีพวกนี้เป็นผีที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุต่าง ๆ ซึ่งนับว่าเป็นผีร้ายพวกหนึ่ง

4. ผีบ้าน ผีบ้านที่ชาวม้งนับถือ มีอยู่หลายตน คือ ผีลือกั้ง ผีประตู่ ผีเตาไฟ ซึ่งผีเหล่านี้จะคอยช่วยเหลือดูแลสมาชิกในครัวเรือนให้ปลอดภัยจากสิ่งต่าง ๆ และจากผีร้าย

5. ผีกลอง เป็นผีประจำกลองที่ชาวม้งใช้ตีในตอนพิธีศพ ซึ่งในหมู่บ้านชาวม้งแต่ละหมู่บ้านจะต้องมีคนที่มียกลองอยู่คนหนึ่ง เพื่อให้คนในหมู่บ้านได้ยืมไปใช้ในงานศพ และคนที่ยืมมียกลองนั้นไปจะต้องสับซี่โครงหมูแจกให้เจ้าของกลอง ตัวละ 3 ซี่ เพื่อให้เจ้าของกลองได้นำไปเช่นสรวงผีกลอง คนที่จะมียกลองได้จะต้องเป็น ลูกชายคนหัวปี หรือ คนสุดท้ายของบ้าน

6. ผีบรรพบุรุษ หมายถึง ผีปู่ ย่า ตา ยาย ที่สิ้นชีวิตไปแล้ว และการเช่นสรวงผีบรรพบุรุษจะมีขึ้นทุกปีในวันปีใหม่ เพื่อให้ผีบรรพบุรุษได้ช่วยคุ้มครองลูกหลาน และทรัพย์สิน ซึ่งผีบรรพบุรุษนั้นจะได้รับการเช่นไหว้ด้วย นีช ผลผลิต (นายเลาเถา แซ่เผ่า . 28 มกราคม 2530 : สัมภาษณ์)

ผู้ที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา จะเป็นผู้ที่มีความรู้พิเศษ ในเรื่องพิธีกรรม ซึ่งแบ่งได้ 3 ประเภทคือ หมอคาถา (กลิ้งเกลอ) หมอยา (กลิ้งช่อ) และ หมอผี (เน้ง) 2 ประเภทแรก ไม่สามารถเข้าทรงได้ แต่ประเภทสุดท้ายคือ เน้ง สามารถเข้าทรงพูดผ่าน หมอผีได้ ซึ่งแต่ละหมู่บ้านจะมีหมอผีเพียง 1 คนเท่านั้น

ประเพณี ชาวเขาเผ่าม้ง มีประเพณีต่าง ๆ มากมาย และประเพณีที่สำคัญที่ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงมีดังนี้

1. ประเพณีการแต่งงาน การแต่งงานของชาวม้งนั้นมีหลายขั้นตอนดังนี้

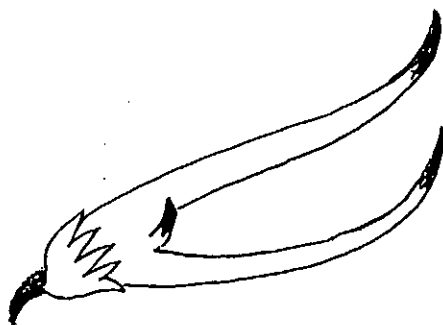
1.1 การเกี้ยวพาราสี ชาวม้ง ห้ามการเกี้ยวพาราสีกันภายในบ้าน เพราะถือว่าผิดผี หม่อมม้งจะเตรียม ผ้าหม่ม ไปคนละผืนพร้อมกับใช้ "จาง" (เครื่องดนตรีใช้ เป่า) เป่าเรียกสาว หรือ ใช้วิธีกระซิบเรียกสาว โดยไม่ให้พ่อแม่รู้ ถ้ารู้ก็จะถูกปรับเป็น เงิน 4 แยก จากนั้นหม่อมสาวก็จะพากันไปพรอดรัก บางคู่ใช้เวลาจนถึงสว่างก็มี โดยถ้าต่าง พ่อใจก็จะร่วมรัก กันในคืนนั้นเลย อย่างน้อยต้องไม่เกิน 3 คืน ที่คู่ที่เกี้ยวกันควรจะได้เสีย กัน ถ้าเกิน 3 คืนแล้วไม่มีอะไรกันก็จะถือว่าฝ่ายหญิงไม่ดี ฝ่ายชายก็จะหันไปหาหญิงคนใหม่ ต่อไป ซึ่งหม่อมม้งจะไม่เกี่ยวกับคนแซ่เดียวกัน หลังจากนั้นสาวหม่อมจะมีโอกาสได้พบกันอีกก็ในวันปีใหม่ (เริ่มตั้งแต่ แรม 15 ค่ำ ของเดือนธันวาคมทุกปี) ในวันปีใหม่นี้พวกหม่อมสาว ชาวม้งก็จะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่สวยงาม เพื่อดึงดูดใจเพศตรงข้าม และหม่อมชาวม้งอาจจะ เป็นหม่อมที่มาจากหมู่บ้านอื่นก็ได้ ในวันนี้นับเป็นวันที่สนุกสนานและจะมีการเล่น "โยนลูกช่วง" (ลูกบอลที่ทำด้วยผ้า) หรือภาษาม้งเรียกว่า "(น)จุป้อ หรือ ป้อ ป้อ (ชุนนิจ เกษมณี 4 ตุลาคม - ธันวาคม 2526 : 38) โดยฝ่ายหญิงจ่านำลูกบอลของตนไปให้ชายที่ตนหมายตา เอาไว้และเมื่อมีการเล่นเริ่มขึ้นก็จะให้ฝ่ายหญิง และชาย ยืนห่างกัน 8-10 เมตร และโยนลูกบอลรับกันไปมา ในระหว่างนี้เอง หม่อมสาวม้งจะมีการพูดคุยกัน และอาจมีการ ทำพันทันโดยพันทันด้วย เข็มขัด กำไล แหวน หรือ ผ้าแถบ และนี่เองทำให้หม่อมสาวม้งได้ รู้จักกันได้มากขึ้น

1.2 การหมั้น ในปัจจุบันชาวม้งไม่นิยมทำกัน ชาวม้งจะมีการหมั้นแต่อายุ 1 ขวบ โดยมีฝ่ายชายจะนำเอา เหล้า 1 ขวด ผ้าโพกศีรษะ หญิง ชาย อย่างละผืน กระโปรงและผ้าปิดหน้ากระโปรง พร้อม เงิน 4 แยก มามอบให้บิดาฝ่ายหญิง และถ้าต่อมา ฝ่ายใดผิดสัญญา ก็จะถูกปรับเป็นเงิน 40 แยก ชาวม้งจะถืออาวุโสโดยให้โอกาสบุตรของพี่ชาย ได้เลือกหมั้นก่อนบุตรของน้องชาย

1.3 การสุ่ม ชาวมังหมอบมีบุตรชายอายุประมาณ 14-16 ก็จะเริ่มหาภรรยาให้เมื่อทราบว่ามีบุตรชอบใจ ก็จะทำพิธีเช่นผีด้วย ชูป 7 ดอก และทำการฆ่าไก่เพื่อสอบถามดูว่าหญิงนั้นเหมาะสมหรือไม่ โดยจะดูลักษณะลันไก่ และกระดูกไก่ที่ต้มบวงสรวงนั้น หากได้ลักษณะที่ไม่เป็นมงคลกันก็จำให้เลิกติดต่อกัน ซึ่งผู้วิจัยจะขอแสดงลักษณะการทำนายไว้พอสังเขปดังนี้

1.3.1 ลักษณะการทำนายด้วยลันไก่ ลันไก่เมื่อตั้งออกมาจะมีลักษณะเขาควายเป็น เมื่อเห็นลักษณะของลันไก่จะทำนายได้ดังนี้

1.3.1.1 ลักษณะลันไก่ที่ดี กระดูกอ่อน (ส่วนที่เป็นสีดำ) จะต้องโค้งขึ้นในลักษณะที่สวยงาม ลันไก่จะไม่มีตำหนิ (ศูนย์วิจัยชาวเขา, กรมประชาสงเคราะห์ 2524 : 21)

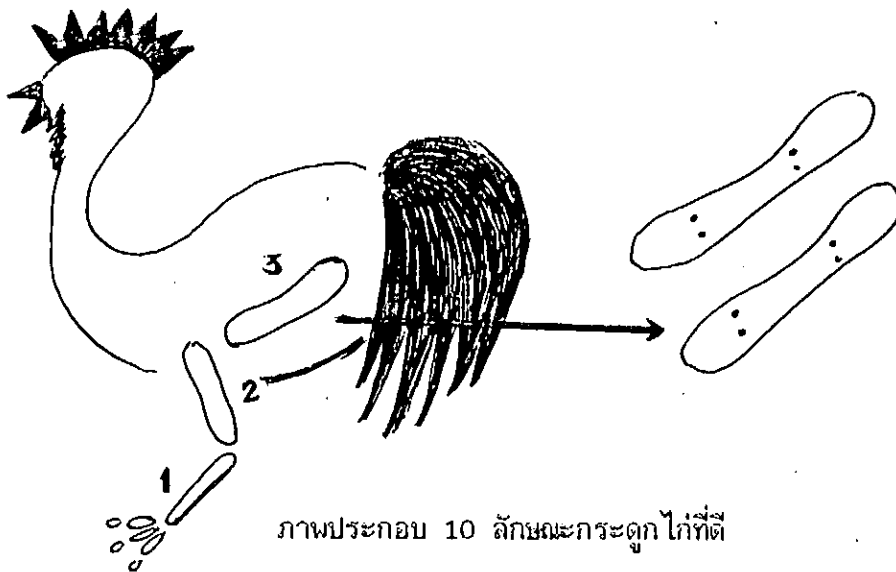
ภาพประกอบ 8 ลักษณะลันไก่ที่ดี

1.3.1.2 ลักษณะลันไก่ที่ไม่ดี กระดูกอ่อน (ส่วนที่เป็นสีดำ) จะเหยียดตรง หรือบิดเกลีของลันไก่จะมีจุดดำ หรือ มีตำหนิ จะต้องงดทำกิจกรรมต่าง ๆ

ภาพประกอบ 9 ลักษณะลันไก่ที่ไม่ดี

1.3.2 ลักษณะการทำนายด้วยกระดูกไก่ การทำนายด้วยกระดูกไก่ จะใช้กระดูกขาไก่ ตอนที่ 3 โดยนับจากกระดูกเชิงมา (ดังแสดงในภาพ) จำนวน 1 คู่ กระดูกก่อนนี้จะโค้งและตรงส่วนโค้งจะมีรู 1-4 รู เมื่อทำนายจะทำนายจากรูที่ปรากฏบน กระดูกคู่ใด เช่น ถ้ามีรูทั้ง 2 ข้าง รวมกัน 4 รู การไปสู่อีกจะดี และสมประสงค์

ภาพประกอบ 10 ลักษณะกระดูกไก่ที่ดี

เมื่อฝ่ายชายได้ดูคำทำนายจาก ลันไก่ และ กระดูกขาไก่ แล้วก็จัดเผ่าแก่ 2 คนไปสู่ออ และการเดินทางไปที่ถ้ามีสัตว์ป่า หรือมีคนตายระหว่างทางก็จะเลิกล้มการเดินทางไปเพราะ มีลางร้าย ชาวเมืองจะนิยมไปสู่ออในตอนเย็นที่เลิกงานแล้วและเมื่อมีการสู่ออฝ่ายหญิงก็จะเอา เหล้ามาเลี้ยง ถ้าตกลงกันได้ก็จะย้ายเข้าไปกินเหล้าในบ้าน ถ้าตกลงกันไม่ได้ก็จะย้ายไป กินนอกบ้าน และการสู่ออนี้จะปฏิบัติกันไม่เกิน 3 ครั้ง เมื่อถูกฝ่ายหญิงปฏิเสธ เกิน 3 ครั้งก็ เลิกลาไป

1.4 การดูด ในปัจจุบัน ชาวเมืองนิยมการดูดมากกว่า โดยเมื่อหนุ่มเมืองชอบ สาวคนไหนก็จะบอกให้พ่อหาคน 3-4 คนไปดูดในขณะที่หญิงสาวอยู่นอกบ้านเพราะถ้าดูดในบ้าน ถือว่า ผิดผีบ้าน ต้องเสียค่าปรับ 12 แถบ เมื่อดูดไปแล้วก็ให้นอนกับหนุ่มที่ต้องการรุ่งเช้าก็ จะส่งผู้แทนไป 2 คน เพื่อบอกบิดาของหญิงสาวว่าถ้ามีเวลาอันสมควรจะจัดการแต่งงานซึ่ง คนที่มาพูดจะต้องเป็นคนที่มีศัลปะในการพูดเป็นอย่างมากและถ้ารุ่งเช้า ไม่มีคนมาพูดก็จะถูกหา ว่าผิดผีต้องเสียค่าปรับ 12 แถบ

1.5 การหนีตามกัน เกิดขึ้นเมื่อฝ่ายชายและฝ่ายหญิงรักกัน ชายหนุ่มจึงพาหญิงสาวไปอยู่ตามลำพังที่บ้านของตน และรุ่งเช้าก็จะส่งคนไปบอกพ่อแม่ ชาวเมืองส่วนใหญ่จะนิยมการแต่งงานโดยวิธีนี้มากที่สุด เพราะเสียค่าใช้จ่ายไม่มากนัก การหนีตามกันนั้นฝ่ายหญิงต้องไปอยู่กับฝ่ายชาย และพอมีเงินมีทองแล้วจึงมาจัดพิธีแต่งงานกันทีหลัง ชาวเมืองที่แต่งงาน 2 ครั้งมักจะได้รับการยกย่อง 2 ด้วยวิธีหนีตามกันเป็นส่วนมาก

1.6 การแต่งงาน ชาวเมืองจะจัดพิธีแต่งงานวันเดียวกับวันสู่ขอ พิธีแต่งงานจะเริ่มในตอนเช้า ฝ่ายชายจะหาสัตว์มาฆ่าเลี้ยงแขก ที่บ้านฝ่ายชาย เฒ่าแก่จะต้องเซ็นชื่อและให้เจ้าบ้านกราบไหว้เฒ่าแก่พร้อมกับญาติที่ช่วยจัดการเรื่องแต่งงาน แล้วก็กราบผีบ้าน จากนั้นจึงเดินทางออกจากบ้าน เมื่อถึงบ้านเจ้าสาวฝ่ายชายจะฆ่าไก่เซ่นผีที่บ้านฝ่ายหญิง 2 ตัว จากนั้นเจ้าบ่าวก็จะกราบไหว้ญาติเจ้าสาว และ ผีบ้านเจ้าสาว แล้วเฒ่าแก่ทั้ง 2 ฝ่ายก็จะนั่งสลับกันกินเหล้า นับเป็นเสร็จพิธี

2. ประเพณีการเกิด ชาวเมืองเชื่อว่าการตั้งครรภ์เกิดจากผีพ่อ ผีแม่ ซึ่งในประเพณีการเกิดนั้นแบ่งเป็นลำดับได้ดังนี้

2.1 การคลอด หญิงชาวเมือง เมื่อใกล้จะคลอดจะไม่เดินทางไปไหน หรือออกจากบ้าน และขณะคลอดจะนั่งบนม้าเล็ก ๆ หน้าห้องนอน และเอนหลังพิงสามี่ ประตูบ้านจะปิดให้เด็กมาอยู่ เมื่อคลอดแล้วฝ่ายชายจะเอารกไปฝังไว้ที่เสากลางบ้านถือว่าเป็นทารกเพศชาย แต่ถ้าเป็นทารกเพศหญิงจะเอารกฝังไว้ที่แคร่นอนของแม่

2.2 การตั้งชื่อ เด็กใดที่เกิดยังไม่ครบ 3 วัน ชาวเมืองจะถือว่ายังไม่เป็นมนุษย์ และถ้าตายจะไม่มีกรรมคุณให้ เมื่อเด็กอายุได้ 3 วัน บิดาจึงทำพิธีตั้งชื่อให้ และทำพิธีขอบคุณผีพ่อ ผีแม่ด้วย ผู้ชายชาวเมืองมักจะมีชื่อ 3 ชื่อ คือ ชื่อที่บิดาตั้งให้ ชื่อที่เรียงลำดับการเกิด และชื่อที่พ่อตาตั้งให้ ซึ่งชื่อในลักษณะหลังที่พ่อตาเป็นผู้ตั้งให้นั้นพ่อตาจะตั้งให้ก็ได้เมื่อชายชาวเมืองสามารถมีบุตรอย่างน้อย 1 คนแล้ว

3. ประเพณีการตาย เมื่อมีคนตาย ชาวเมืองจะล้างศพ ทาแป้ง และแต่งตัวให้คนตายด้วยเสื้อผ้าใหม่ เพราะเชื่อว่าคนตายจะเป็นที่ยอมรับของคนในอีกโลกหนึ่ง และผู้ที่ทำความสะอาดศพจะได้บุญ จากนั้นจะวางศพให้ชนานกับผนัง ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับประตูโดยหันศีรษะไปทางเตาไฟ ศพมักจะถูกเก็บไว้นานเพราะต้องรอญาติ และเพื่อรอวันฝัง เพราะถ้าฝังดีก็จะได้ไปเกิดดี เมื่อมีศพบ้านใดจะมีการเป่าแคนและตีกลองตลอดเวลา เพราะเป็น

สัญญาลักษณะบอกว่ามีคนตาย ดังนั้นชาวม้งจึงห้ามตีกลองเล่นเตี๊ยะชาต การทำบุญศพนั้นถ้าเป็นศพคนเผ่าคนแก่ลูกชายทุกคนจะต้องฆ่าวัวในงานศพคนละตัว

3.1 การฝังศพ การฝังศพนั้น ชาวม้งนิยมทำในเวลาเย็น เพราะถ้าฝังเช้าผีจะกลับมารบกวนได้ ศพคนแก่มักเลือกไหล่เขาที่มีสันเขาชันยาวอยู่ 2 ข้าง เพราะจะทำให้ลูกหลานคนตายจะมีบุตรชายมากกว่าบุตรหญิง และจะไม่ฝังศพตรงกับวันที่เคยฝังศพบิดามารดาของผู้ตาย และเมื่อมีศพฝังอยู่ที่ใดแล้วจะไม่นำศพอื่นไปฝังอีก เมื่อเวลาแห่งศพไปจะมีคนเป่าแคนนำหน้า เมื่อผ่านไป 1 กิโลเมตร คนเป่าแคนจะหยุดเป่าและรอตได้ศพที่กลับบ้าน ญาติผู้หญิงของศพที่ถือโคมไฟก็จะทิ้งโคมไฟแล้วเดินกลับบ้านทันทีที่เสียงแคนหยุดลง ทั้งนี้เพื่อให้ผีหลงทาง พอตกเย็นญาติของคนตายจะไปจุดไฟ ณ ที่โคมไฟถูกทิ้งไว้เพราะจะทำให้ผีหลงนั่งผิงไฟอยู่ หลังจากฝังศพได้ 3 วัน ญาติจะเอาก่อนหินไปเรียงไว้ที่หลุมฝังศพ เท่ากับการสร้างบ้านให้คนตาย และหลังจากนั้นจะมีการไว้ทุกข์ให้คนตายเป็นเวลา 13 วัน หลังจาก 13 วัน หลังจาก 13 วัน ก็จะมีการเชิญผีมาเยี่ยมบ้าน และก็จะมีการทำพิธีปล่อยผีให้ไปเกิดภายใน 1 ปี

3.2 การไว้ทุกข์ เมื่อมีการตาย ชาวม้งจะต้องมีการไว้ทุกข์เป็นเวลา 13 วัน ในระหว่างที่มีการไว้ทุกข์นั้นจะแต่งกายธรรมดา แต่จะมีข้อห้ามดังนี้

3.2.1 ห้ามเย็บเสื้อผ้า เพราะจะทำให้คนตายไปเกิดไม่ได้ เนื่องจากถูกหนามตำ

3.2.2 ห้ามต่อด้าย เพราะจะทำให้คนตายไปเกิดไม่ได้ เนื่องจากถูกด้ายพันแข้งพันขา

3.2.3 ห้ามซักผ้า หวีผม เพราะจะทำให้คนตาย กินอาหารไม่ได้ เนื่องจาก สิ่งสกปรกจะเข้าไปในอาหาร

3.2.4 ห้ามแต่งงานใหม่ ทั้งชาย และหญิง จนกว่าจะพ้น 13 วัน เพราะจะทำให้คนตายไปเกิดยาก เนื่องจากจากกังวลในคู่ของตนเอง

สิ่งที่กล่าวมานี้เป็นสภาพความเป็นอยู่โดยทั่ว ๆ ไป ของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งที่ยังคงปรากฏอยู่ในบ้านบวกจั้น และ บ้านบวกเตย ซึ่งจะทำให้เข้าใจสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขาเผ่าม้งนี้ได้ดียิ่งขึ้น เพื่อจะได้เป็นพื้นฐานในการศึกษานิสัยบ้านของชาวเขาเผ่าม้งต่อไป

วิทยาการ

ในการเก็บข้อมูล นิทานพื้นบ้านของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งนั้น ได้จากวิทยาการที่เป็นชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง จากบ้านบวกจั้น และ บ้านบวกเตย ที่มีอายุ ระหว่าง 30 - 81 ไม่จำกัดเพศ และความรู้ ซึ่งมีจำนวนทั้งหมดไม่เกิน 15 คน ดังนี้

1. นายเลาเซา แซ่ซ้อง
อยู่บ้านเลขที่ 6 บ้านบวกจั้น ต.โป่งแยง อ.สเมิง จ.เชียงใหม่
อายุ 60 ปี
อาชีพ ทำไร่
ความสามารถพิเศษ เล่นนิทาน
2. นายเลาลือ แซ่เผ่า
อยู่บ้านเลขที่ 3 บ้านบวกจั้น ต.โป่งแยง อ.สเมิง จ.เชียงใหม่
อายุ 80 ปี
อาชีพ ตีเหล็ก
ความสามารถพิเศษ ทำมีดแกง
3. นายเลาฟาง แซ่ซ้อง
อยู่บ้านเลขที่ 6 บ้านบวกจั้น ต.โป่งแยง อ.สเมิง จ.เชียงใหม่
อายุ 34 ปี
อาชีพ ทำไร่
ความสามารถพิเศษ เล่นนิทาน
4. นายเลากู แซ่เซ็ง
อยู่บ้านเลขที่ 9 บ้านบวกเตย ต.โป่งแยง อ.สเมิง จ.เชียงใหม่
อายุ 38 ปี
อาชีพ ทำไร่
ความสามารถพิเศษ ไม่มี
5. นายเลาลือ แซ่เผ่า
อยู่บ้านเลขที่ 6 บ้านบวกเตย ต.โป่งแยง อ.สเมิง จ.เชียงใหม่
อายุ 61 ปี
อาชีพ ทำไร่

ความสามารถพิเศษ เล่นิทาน

6. นายเลาสัญญา แซ่จาว

อยู่บ้านเลขที่ 10 บ้านบวกเรย์ ต.โป่งแยง อ.สเมิง จ.เชียงใหม่

อายุ 30 ปี

อาชีพ ทำไร่

ความสามารถพิเศษ ยิงหน้าไม้

7. นายเลาสายันต์ แซ่จาว

อยู่บ้านเลขที่ 10 บ้านบวกเตย ต.โป่งแยง อ.สเมิง จ.เชียงใหม่

อายุ 31 ปี

อาชีพ ทำไร่

ความสามารถพิเศษ ยิงหน้าไม้

8. นายเลาเปา แซ่ซ้อง

อยู่บ้านเลขที่ 13 บ้านบวกเตย ต.โป่งแยง อ.สเมิง จ.เชียงใหม่

อายุ 40 ปี

อาชีพ ค้าขาย (ขายของป่า)

ความสามารถพิเศษ ชำนาญป่า

9. นายเลาหรือ แซ่เผ่า

อยู่บ้านเลขที่ 2 บ้านบวกเตย ต.โป่งแยง อ.สเมิง จ.เชียงใหม่

อายุ 45 ปี

อาชีพ ทำไร่

ความสามารถพิเศษ เล่นิทาน

10. นายเลาหลี่ แซ่เผ่า

อยู่บ้านเลขที่ 3 บ้านบวกจัน ต.โป่งแยง อ.สเมิง จ.เชียงใหม่

อายุ 28 ปี

อาชีพ ตีเหล็ก

ความสามารถพิเศษ ตีมีดเก่ง

11. นายเลาหน่อคะ แซ่ซ้อง

อยู่บ้านเลขที่ 7 บ้านบวกจัน ต.โป่งแยง อ.สเมิง จ.เชียงใหม่

อายุ 32 ปี
อาชีพ ทำไร่
ความสามารถพิเศษ พูดไทยเหนือเก่ง

12. นายเลาซาง แซ่เหล้า
อยู่บ้านเลขที่ 5 บ้านบวกจั่น ต.โป่งแยง อ.สเมิง จ.เชียงใหม่
อายุ 34 ปี
อาชีพ ทำไร่
ความสามารถพิเศษ ยิงก่ง (ยิงหนังสติ๊ก)
13. นายเลาโฝง แซ่จาว
อยู่บ้านเลขที่ 12 บ้านบวกเตย ต.โป่งแยง อ.สเมิง จ.เชียงใหม่
อายุ 37 ปี
อาชีพ ทำไร่
ความสามารถพิเศษ ชีม้า
14. นายเลาหลวง แซ่จาว
อยู่บ้านเลขที่ 10 บ้านบวกเตย ต.โป่งแยง อ.สเมิง จ.เชียงใหม่
อายุ 50 ปี
อาชีพ ค้าขาย
ความสามารถพิเศษ ไม่มี
15. นายเลาภู แซ่จาว
อยู่บ้านเลขที่ 10 บ้านบวกเตย ต.โป่งแยง อ.สเมิง จ.เชียงใหม่
อายุ 34 ปี
อาชีพ ทำไร่
ความสามารถพิเศษ ชีม้า

บทที่ 3

จำแนกประเภทนิทานพื้นบ้าน

นิทานเป็นผลทางจินตนาการ และปัญญาของมนุษย์ ทั้งนี้เพราะมนุษย์ใช้ปัญญาและจินตนาการในการสร้างนิทาน เมื่อเราศึกษานิทานเราอาจจะพบว่า นิทานที่มีถิ่นกำเนิดจากในถิ่นหนึ่งแต่ไปปรากฏในถิ่นที่อยู่ห่างไกลได้ ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีการติดต่อกัน ซึ่งนิทานส่วนใหญ่ จะมีการสืบทอดกันทางวาจาที่เรียกว่า " มุขปาฐะ " (Oral Transmission) เรื่องราวจึงไม่คงที่ ซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความทรงจำ กาลเวลา และสังคมของท้องถิ่นนั้น ๆ การจะศึกษานิทานนั้นเมื่ออยู่หลายแบบด้วยกัน ซึ่ง สตีธ ทอมป์สัน ได้จำแนกประเภทนิทานตามเกณฑ์ได้ 4 ประเภทใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ

1. การแบ่งนิทานตามเขตพื้นที่ (Area)
2. การแบ่งนิทานตามรูปแบบ (Form)
3. การแบ่งนิทานตามเรื่องของนิทาน (Type Index)
4. การแบ่งนิทานตามอนุภาค (Motif Index) (Stith

thompson , The Folklore , p.510)

งานวิจัยครั้งนี้ได้จำแนกนิทานโดยการยึดเกณฑ์การแบ่งนิทานตามรูปแบบ (Form) ซึ่งการแบ่งนิทานตามรูปแบบนี้ มิได้หมายเฉพาะโครงสร้างของเรื่อง หรือลีลาโวหาร แต่มีความหมายรวมไปถึงเนื้อเรื่อง ลักษณะตัวละคร และ พฤติกรรมของตัวละครด้วย รูปแบบนั้นนับเป็น สิ่งที่กำหนดความแตกต่างของนิทานแต่ละประเภทด้วย (ศีวาพร จิตะฐาน 2523 : 11) ดังนั้นจะเห็นว่าการแบ่งนิทานตามรูปแบบ (Form) จึงเป็นการแบ่งนิทานที่มีความละเอียด ซึ่งการแบ่งนิทานตามรูปแบบนี้ จำแนกได้ 7 ประเภทดังนี้

1. นิทานชีวิต	8 เรื่อง
2. นิทานวีรบุรุษ	14 เรื่อง
3. นิทานประจำถิ่น	2 เรื่อง
4. ตำนาน	4 เรื่อง
5. นิทานอธิบายเหตุ	17 เรื่อง
6. นิทานมุขตลก	7 เรื่อง

อนึ่งการจำแนกประเภทนิทานพื้นบ้านนั้น ผู้วิจัยได้ขอจำแนกประเภทนิทานพื้นบ้าน
ของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งเพื่อสะดวกในการวิเคราะห์ดังนี้

1. นิทานชีวิต	8 เรื่อง
1.1 นิทานคติสอนใจ	5 เรื่อง
1.2 นิทานเกี่ยวกับความกล้าหาญ	3 เรื่อง
2. นิทานวีรบุรุษ	14 เรื่อง
2.1 นิทานเกี่ยวกับความกล้าหาญ	8 เรื่อง
2.2 นิทานเกี่ยวกับไหวพริบ	3 เรื่อง
2.3 นิทานเกี่ยวกับเรื่องผี	3 เรื่อง
3. นิทานประจำถิ่น	2 เรื่อง
4. ตำนาน	4 เรื่อง
5. นิทานอธิบายเหตุ	17 เรื่อง
5.1 นิทานเกี่ยวกับการกำเนิดโลก	4 เรื่อง
5.2 นิทานเกี่ยวกับการกำเนิดดวงดาว	2 เรื่อง
5.3 นิทานเกี่ยวกับการเกิดพฤติกรรมของมนุษย์	5 เรื่อง
5.4 นิทานอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติ	5 เรื่อง
5.5 นิทานเกี่ยวกับความกตัญญู	1 เรื่อง
6. นิทานมุขตลก	7 เรื่อง
6.1 นิทานตลกแสดงไหวพริบ	3 เรื่อง
6.2 นิทานตลกเด็กหลอกผู้ใหญ่	2 เรื่อง
6.3 นิทานตลกเกี่ยวกับเพื่อน	2 เรื่อง
6.4 นิทานตลกสามี ภรรยา	1 เรื่อง
รวมทั้งหมด	49 เรื่อง

1. นิทานชีวิต (Romantic Tale)

นิทานชีวิตนี้เชื่อกันว่าเป็นนิทานที่มาจากความจริง เพราะฉากที่ใช้เป็นการดำเนินเรื่องเป็นฉากที่เกิดจริงไม่มีอภินิหาร ตัวละครส่วนใหญ่จะเป็นสามัญชน เน้นการดำเนินชีวิตตามธรรมดา ตัวเอกสามารถแก้ไขปัญหาด้วยความอดทน ฉลาด (กิ่งแก้ว อุตถากร . อ้างใน จารุวรรณ ธรรมวัตร คติชาวบ้าน 135) นิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งเป็นนิทานชีวิตจริงอาจจะเกิดขึ้นจริง ๆ เนื่องจากตัวละครเป็นชาวเขาเผ่าม้งไม่ใช่ใช้อภินิหารใช้ความฉลาด ความอดทน ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของชาวเขาเผ่านี้เช่นเรื่อง " ผู้หญิงเบื่อสามี " , " ผู้ไม่ถือคำพูด " , " ถ้ำสมบัติ " , " หลุมสมบัติ " นิทานประเภทนี้ทำให้เห็นว่าผู้ที่มีความสามารถนั้นคือผู้ที่สามารถปราบเสือที่เป็นสัตว์ร้ายได้ เช่นเรื่อง " ผู้หญิงเบื่อสามี " , " นายเลื่อมนางลาย " , " ฝี่เสือสาว " นิทานชีวิตมีอยู่ 8 เรื่องดังนี้

1. เรื่องหลุมสมบัติ
2. เรื่องผู้หญิงเบื่อสามี
3. เรื่องนายเลื่อมนางลาย
4. เรื่องฝี่เสือสาว
5. เรื่องคนเก็บลูกเสือมาเลี้ยง
6. เรื่องคนยะกันได้หยิ่งใจ
7. เรื่องผู้ไม่ถือคำพูด
8. เรื่องถ้ำสมบัติ

ซึ่งนิทานชีวิตทั้ง 8 เรื่องสามารถจำแนกตามรายละเอียดของเนื้อนิทาน

ได้ดังนี้

1.1 นิทานคติสอนใจ

เป็นนิทานที่แทรกคติและคำสอนเอาไว้มีอยู่ 5 เรื่องดังนี้

1.1.1 เรื่องหลุมสมบัติ กล่าวแสดงว่าการที่บุญ เป็นผู้มีความประพฤติดี เชื่อฟังผู้อาวุโสก็สามารถประสบความสำเร็จในชีวิตได้

บุญ เป็นเด็กกำพร้า รับจ้างทำงานไปเรื่อย ๆ ขณะที่เขาเดินทางไปทำงานที่ไร่ข้าวโพด ได้พบหญิงชราคนหนึ่งชักผ้าอยู่ริมลำธาร และถามบุญว่าจะไปไหน เขาจึงตอบว่า ไปไร่ข้าวโพด หญิงชราได้บอกกับเขาว่า ถ้าไม่ยากพอกับความลำบากอีกละก็ ในเวลากลางคืนให้เขาเข้าไปอยู่ที่โรงงไม้ในป่า ดังนั้นพอเวลากลางคืน บุญจึงก่อไฟแล้ว ปีนขึ้นไปอยู่บนต้นไม้ และในคืนนั้นก็มี เสือ หมูป่า และพังพอน มาพบกันที่กองไฟ และเสือดูว่าพบไหเงิน 3 ไห ฝังอยู่ใกล้คอกควายของชาวนา หมูป่าก็พูดว่าตนก็พบไหเงิน 3 ไห เหมือนกันฝังอยู่ใต้ต้นกล้วยบ้านเศรษฐีผู้หนึ่ง และพังพอนก็กล่าวว่าตนเห็นไหเงิน 3 ไหฝังอยู่ใกล้เสาไก่ พอรุ่งเช้าบุญจึงอาสาทำงานที่บ้านชาวนาโดยไม่เอาค่าจ้างแล้วแอบไปขุดเอาไหเงิน 3 ไหไป แล้วบุญก็ย้ายไปทำงานที่บ้านของเศรษฐี และขุดเอาไหเงิน 3 ไหใกล้ต้นกล้วยไป และบุญก็ย้ายไปทำงานตามบ้านที่เขาได้ยินสัตว์พูดว่าพบไหเงินและก็ขุดเอาไหเงินไป จนเขากลายเป็นคนที่ร่ำรวยและสร้างบ้านใหญ่โต หญิงสาวในหมู่บ้านก็พากันหลงรักเขา ซึ่งรวมถึงลูกสาวของ เช็ง เช็ง อยู่ด้วย และในขณะที่เขากำลังเล่นลูกบอลอยู่ เช็ง เช็ง ก็เชิญเขาไปที่บ้านและบอกว่าลูกสาวของตนต้องการที่จะแต่งงานด้วย บุญ ก็กล่าวว่าเขาอาจจะแต่งงานด้วยถ้ากระดุกไก่เลี้ยงตายดี ครั้นถึงวันที่ 3 ของปีใหม่ซึ่งเป็นวันสุดท้ายที่ทุกบ้านจัดรูปอ้อนวอนผีให้คุ้มครอง เทพเจ้าของเขาก็ให้ลูกสาวชื่อ ซอร์ มาดู ซอร์ เห็นบุญเล่นลูกบอลอยู่ และบุญพอเห็นซอร์ก็หลงรักนาง นางบอกว่าถ้าต้องการแต่งงานกับนางให้บุญเอาของที่นางมอบให้ให้ตามเอาไปให้นางบนสวรรค์ ในวันที่พระจันทร์ขึ้น ครั้นถึงวันที่พระจันทร์ขึ้นบุญก็ตามขึ้นไปบนสวรรค์ และได้พบกับ ฑู โล บุตรของเทพเจ้าของเขา ฑู โลถามว่ามาทำไม บุญตอบว่า เพราะต้องการพบ ซอร์ และได้มอบห่วงเงินให้ฑู โล 1 อัน ฑู โลจึงบอกให้บุญไปหา ฑู อิง พอบุญไปหาฑู อิง และมอบห่วงเงินให้ 1 อัน ฑู อิงก็บอกให้ไปหาฑู เซอร์ บุญจึงไปหาฑู เซอร์ และมอบห่วงเงินให้ 1 อัน ฑู เซอร์ จึงบอกกับบุญ ว่า เมื่อไปหาของเขา และของเขาให้เข้าประตูทอง ท่านจงอย่าเข้าเพราะจะถูกวิญญาณกินคน กิน และเมื่อให้เข้าประตูเงิน ก็อย่าเข้าเพราะจะถูกฆ่าตายด้วยความร้อน ให้ท่านจงเข้าประตูไม้เถิด จะมีอาหารรออยู่ แต่ท่านห้ามกินอาหารเพราะอาหารมียาพิษปนอยู่ ให้รอจนกระทั่งเขาเอาหมามาให้กิน และหมูดาวนั้นคือซอร์ บุญได้ฟังดังนั้นก็เดินต่อไป และได้พบกับเทพเจ้าของ

เลา นูญก็ปฏิเสธที่จะเข้าประตูทอง และประตูเงิน โดยเขาเลือกเข้าประตูไม้ ของเลาก็เชิญเขากินอาหารแต่เขาไม่กินจนกระทั่งมีอาหารที่เป็นหมูมา เขาจึงกินและหลับไป ตกลงกลางคืนเขากลับเห็นหญิงสาวงามแต่งกายด้วยเสื้อผ้าใหม่ นั่งอยู่ข้าง ๆ เขา นูญจึงถามว่าปลุกเขาทำไม นางจึงกล่าวว่าถ้าได้ยินเสียงอีการ้องให้ นูญ ต้มกลิ้งเกลอ 3 ครั้ง ครั้นพอรุ่งเช้า นูญถูกจับโยนทิ้งที่ทะเลสาบให้มังกรกิน แต่มังกรกลับกลายเป็นเพื่อนของนูญ ของเลาเห็นมังกรไม่กินนูญก็ประหลาดใจ จึงยอมให้ ซอร์แต่งงานด้วย นูญก็พาซอร์มายังโลกมนุษย์ เช้ง เช้ง เห็นนูญกลับมาพร้อมภรรยา ก็เชิญมากินเลี้ยง นูญกินเหล้ามากไปเมาไม่ได้สติ ซอร์ซึ่งนั่งรออยู่นอกบ้านเรียกให้ออกมา แต่นูญก็ยังไม้ออกมา ซอร์จึงบอกว่าท่านรักลูกสาว เช้ง เช้ง ไม่ได้รักเรา เราจะกลับบ้านนะ นูญบอกว่าเขารักซอร์ แต่เขาออกไปไม่ได้เพราะเขาเมามาก ซอร์บอกว่าถ้านางรักท่านก็ขอให้ท่านแต่งงานกับนางได้ เมื่อนูญได้ยินดังนั้น จึงพาลูกสาว เช้ง เช้ง ออกมาด้วย และทั้ง 3 คนก็ไปกินอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

1.1.2 เรื่องถ้าสมบัติ กล่าวว่าชายคนหนึ่งมีความดีที่ปกป้องสมบัติไว้ให้ผิ
ผิจึงมอบสมบัติส่วนหนึ่งเป็นการบอกว่าผู้ที่ทำดีจะได้รับผลตอบแทน

นานมาแล้ว มีชาวแม้วผู้หนึ่งทำไร่อยู่ใกล้ภูเขา และบนภูเขามีกถ้ำอยู่มากมาย และเขาก็ได้ยินคนเฒ่าแก่เล่าว่ามีสมบัติอยู่ในถ้ำนั้น แต่เขาไม่ค่อยเชื่อ วันหนึ่งที่เขาหลับได้ฝันไปว่ามีชายแก่ผมหงอกเข้ามาพูดว่า " หลาน... พรุ่งนี้จะมีชายแก่กาง 3 คน จะมาเอาสมบัติที่ถ้ำนี้ไป (ชี้ถ้ำสมบัติให้ดู) ขอให้ช่วยป้องกันไว้ด้วย แล้วจะให้สมบัติเป็นของตอบแทนเท่าที่จะสามารถเอาไปได้ " แล้วชายผู้นั้นก็ตื่นขึ้น พอรุ่งเช้าเขาก็แอบอยู่ในถ้ำที่ชายแก่ชี้ให้ดู แอบอยู่นานพอสมควรก็มีชายแปลกหน้า 3 คนมายังบริเวณปากถ้ำและตกลงกันว่าจะทำพิธีไล่ผีที่เฝ้าสมบัติก่อนจึงจะเข้าไปเอาสมบัติ สักครู่ก็ทำพิธีที่หน้าปากถ้ำ แล้วก็พากันเข้ามาในถ้ำ พอชาย 3 คนเข้ามาชายแม้วที่แอบอยู่ก็เอาตะกร้าที่ติดตัวมาทำการขุดที่ชายทั้ง 3 คน วายทั้ง 3 คนคิดว่าเพราะว่าผีทำเอาจึงรีบถอยออกมา ทำพิธีอีกแล้วเข้าไปในถ้ำใหม่ ก็ถูกชายแม้วเอา ดิน หิน ขว้างปาเขาก็กลัวจึงพากันกลับไม่เอาสมบัติ ชายแม้วพอเห็นชาย 3 คนกลับไปก็สำรวจดูบริเวณนั้นก็พบว่าสมบัติอยู่มากมาย จึงเก็บใส่ชายพกไปเพราะตะกร้าที่เตรียมมาก็ใช้ขว้างไปแล้ว และคิดว่าเดี๋ยวจะกลับมาอีก พอได้สมบัติก็ออกจากถ้ำแล้วกลับบ้านเพื่อเอาตะกร้ามาริใส่อีก ก็พบว่าปากถ้ำปิดตายเสียแล้วจึง

พูดกับตนเองว่า " นี่ถ้าจะเป็นรางวัลดีเฝ้าสมบัติอีก่า "

1.1.3 เรื่องผู้หญิงเบื้อสามี กล่าวถึงสาวชาวม้งที่ไปแต่งงานกับชาย ที่มีอายุน้อยกว่าจึงเกิดปัญหาอยู่กันไม่ได้ในที่สุดฝ่ายหญิงต้องหนีไป แสดงให้เห็นว่า การแต่งงานที่ผิดไปจากปกติย่อมมีปัญหาก่อเกิดขึ้น

สมัยก่อน มีหญิงแม้วคนหนึ่งได้แต่งงานกับชาย ที่พ่อแม่ห้ามไม่ให้ โดยที่ฝ่ายชายมีอายุน้อยเพียง 8 ปีเท่านั้น ฝ่ายหญิงจึงหนีกลับไปอยู่บ้านตนเองซึ่งอยู่ไกลมาก ขณะที่หนีไปก็ไปถึงไร่พ่อ แม่ของนาง จึงค้างคืนเสียที่กระท่อมน้ำไร่ ตกกกลางคืนก็มีเสือมาดมและใช้ลิ้นเลียนาง หญิงสาวจึงขยับตัวหนีไปเรื่อย ๆ เสือก็ยังคงเลียจนกระดานทะลุ หญิงสาวพอเห็นลิ้นเสือจึงเอามีดโกนตัดลิ้นของเสือทิ้งเสีย พอสว่างเสือก็ตาย หญิงสาวก็วิ่งไปหาพ่อแม่ที่บ้านและเล่าให้ฟัง พ่อ แม่ของนางจึงพากันไปดูและได้นำเสือกลับไปยังหมู่บ้าน

ผู้เล่า นายเลาลี แซ่เผ่า

1.1.4 เรื่องคนเก็บลูกผีมาเลี้ยง กล่าวว่า เมื่อไม่มีลูกแล้วก็นำลูกผู้อื่นมาเลี้ยงย่อมเกิดผลร้ายมากกว่า เป็นการสั่งสอนว่าไม่ควรนำเอาลูกคนอื่นมาเลี้ยง

สองผู้เมียอยู่กันมานาน 30 ปี ชื่อไต่่ว และ หลี่ ก็ไม่มีลูกด้วยกันจึงคิดว่าเดินทางไปอาเจเจเด็ก ก็จะเก็บไปอวดพ่อแม่ ขณะที่เดินทางไปก็พบเด็กคนหนึ่งอยู่ในกอไผ่เป็นชายก็เอามาเลี้ยง และไปอวดพ่อแม่ว่ามีลูกชายอยู่คนหนึ่ง เอามาเลี้ยงได้ 7 - 8 ปีโตเร็วมาก พ่อ แม่ ก็ปล่อยลูกอยู่กับบ้านโดยตนเองออกไปทำไร่ทุกวัน ลูกก็แอบกินไข่ดิบทุกวัน พ่อ แม่ ก็สงสัยและถามว่า " ใครมาขโมยกินไข่นี้ละลูก " ลูกก็ตอบว่า " ไม่รู้ " และที่ไข่นี้ก็มีรอยมาดูดไข่กิน ต่อมาก็พบว่ามีคนมาขโมยไข่เล็ก ๆ กินและดูดเลือดไก่ พ่อ แม่ ก็สงสัยและถามลูกอีก ลูกก็บอกว่าไม่รู้ ไข่ก็ตายลงไปเรื่อย ๆ ต่อมาไข่ใหญ่ก็ถูกกินไปทั้งตัวเลย พ่อ แม่ ก็สงสัยมากขึ้น ต่อมาเมื่อลูกอายุ 13 - 14 ปี ก็ไปกินหมูโดยกินเลือดหมูก่อน ต่อมาก็กินเนื้อหมูทั้งตัว พ่อ แม่ ก็ถามลูก ลูกก็บอกว่าไม่รู้อีก หมูก็ถูกกินหมดไปเรื่อย ๆ พ่อ แม่ ก็เลยแอบดูจึงรู้ว่าลูกตนเองเป็นคนกิน โดยก่อนจะกินจะเปลี่ยนเป็นเสือก่อนแล้วค่อยกิน

ต่อมาพ่อ แม่ ไม่ยอมไปทำงานคอยเฝ้าลูก ลูกก็บอกว่าอยากกินเนื้อ พ่อ แม่ ก็ฆ่าหมูแล้วเอามาต้มสุกให้ลูกกิน ลูกก็บอกว่าไม่อร่อย พ่อ แม่ไม่รู้เลยว่าจะทำอะไร จึงฆ่าหมูแล้วเอาเลือดหมูมาผสมยาพิษและคอยเฝ้าดู จึงได้ยินเสียงเสือกินเลือด พ่อจึงเข้ามาดูแล้วแปลงเป็นหมาวิ่งออกไป พอเข้ามาก็บอกพ่อ แม่ ว่าไปดีแต่ปากยังมีตราบเลือดอยู่ พ่อจึงเฝ้าดูอีกจนลูกกินเลือดผสมยาพิษจนหมด ลูกก็บ่นปวดท้องมากไม่นานก็ตาย พ่อ แม่ก็ขนของหนีออกจากบ้าน และเผาบ้านจนเป็นขี้เถ้า จึงคอยเตือนใครต่อใครว่าอย่าเก็บลูกผีมาเลี้ยง จะทำให้เดือดร้อนและเป็นอันตรายภายหลัง

1.1.5 เรื่องผู้ไม่ถือคำพูด กล่าวไว้ว่าเศรษฐีไม่รักษาคำพูดไว้กับเจ้าป่า จนในที่สุดต้องทำให้ตายลง สอนว่าควรมีวาจาสัตย์

หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ชาวบ้านต่างเชื่อว่า มีเจ้าป่าคุ้มครองอยู่ จะทำอะไรต้องขอต่อเจ้าป่าทุกเรื่อง และเวลาเข้าป่าจะต้องระวังคำพูด ไม่พูดโกหกหรือพูดไม่ดีให้เจ้าป่าโกรธ วันหนึ่งเศรษฐีได้ชักชวนชาวบ้านออกไปล่าสัตว์ โดยไม่ได้ขออนุญาตเจ้าป่าก่อนพากันเข้าป่าจนเวลาบ่ายก็ยังไม่ได้สัตว์เลย ชาวบ้านจึงบอกกับเศรษฐีขอต่อเจ้าป่า เศรษฐีจึงขอต่อเจ้าป่าว่า " เจ้าป่าพวกข้าขอล่าสัตว์โดยขอเพียงกระเจงคนละ 2 ตัวเท่านั้นเอง " จากนั้นไม่นานพวกเขาก็ได้พบกระเจง และยิงมาได้ทั้งหมด 12 ตัวครบตามจำนวนที่เศรษฐีขอไว้กับเจ้าป่าเพราะไปทั้งหมด 6 คน พวกเขาจึงพากันกลับและขณะเดินทางกลับนั้นเศรษฐีก็พบกระเจงอีก 1 ตัว ด้วยความอยากได้จึงยิงกระเจงได้รับบาดเจ็บและวิ่งหนีหายไป พวกเขาพากันหาจนคำก็ไม่พบจึงพากันเดินทางกลับหมู่บ้าน พอตกกลางคืนเศรษฐีฝันว่า เจ้าปามาหาและบอกว่า " มึงมันคนไม่มีสัตย์บอกว่าอยากได้เพียง 2 ตัว พอกุมาลองใจมึง มึงก็ทำร้ายสัตว์ของกู มึงมันสมควรตาย " เศรษฐีตกใจกลัวมาก แต่ไม่นานก็ลืมจึงชักชวนชาวบ้านไปล่าสัตว์อีก คราวนี้ต่างแยกย้ายกันไปคนละด้าน ฝ่ายชาวบ้านเมื่อเดินไปพบหมูไม้ไหว ๆ อยู่คิดว่าเป็นสัตว์ ก็รีบยิงเข้าไปกลับได้ยินเสียงร้องของเศรษฐี จึงเข้าไปดูพบว่า เป็นเศรษฐีซึ่งเศรษฐีก็รู้ตัวพูดว่า " อย่าไปเดือดร้อนเลย เป็นเพราะเราไม่มีสัตย์เอง " แล้วก็ขาดใจตายลง

1.2 นิทานที่แสดงความกล้าหาญ

เป็นนิทานที่แสดงถึงความเก่งกล้าของตัวละคร มี 3 เรื่องดังนี้

1.2.1 เรื่องนายเลื่อมนายลาย กล่าวไว้ว่า นายเลื่อมนายลายมีความเก่งกล้า เพราะสามารถปราบเสือได้หลายตัว

นายลาย และนายเลื่อม เป็นพี่น้องกัน ต่อมาพ่อของเขาตายลงและก่อนตาย ได้สั่งว่าให้นายเลื่อมและนายลายไปอยู่กับแม่ ถ้าแม่แต่งงานใหม่ให้นายลายไปตามน้ำใสจะได้เมียเป็นเลิง ให้นายเลื่อมไปตามน้ำขุ่นจะได้เมียเป็นเสือ ต่อมานายเลื่อมและนายลายก็เดินเข้าป่าไปและไปเจอคนสองผี 2 ตัวและนางผีเกิดรักนายเลื่อมและนายลาย จึงถามว่า "พี่มาทำไม" นายเลื่อมตอบว่า "พี่มาหาน้อง บ้านน้องอยู่ไหนละ" นางผีตอบว่า "อยู่แถวนี้แหละ" จากนั้นนางผีได้ยื่นเสียงแก้งก็บอกให้นายเลื่อมและนายลาย รอคอยตรงนี้ นางจะนำเอาหัวแก้งมาให้ นายเลื่อมจึงคิดว่านาง 2 คนนี้เป็นผีแน่นอนจึงพากันไปอยู่บนต้นไม้สูง ครั้นนางผีกลับมาหาก็ไม่เจอ นางผีคนหนึ่งก็กล่าวว่า "ฉันบอกให้รีบกิน เห็นไหม มันหนีไปแล้ว" นางผีก็กระโดดข้ามน้ำไปมาขณะที่กินหัวแก้งอยู่ ก็บังเอิญเห็นเงาของนายเลื่อมอยู่ในน้ำ นางผีก็กระโดดลงไปในน้ำแต่ก็จับนายเลื่อมไม่ได้ พอเงาหนึ่งก็เห็นนายเลื่อมอีกก็กระโดดลงไปอีกแต่ก็จับไม่ได้ ต่อมานางผีก็เห็นนายเลื่อมอยู่บนต้นไม้ จึงถามนายเลื่อมว่า "พี่กลัวหรือไง" นายเลื่อมตอบว่า "ไม่กลัวหรอกน่าสนุกออก" นางผีจึงเรียกให้ลงมาแต่นายเลื่อมบอกลงไปไม่ได้ นางผีบอกว่าจะขึ้นไปหาละ นายเลื่อมก็บอกว่า "ขึ้นมาสิ" พอ นางผีขึ้นมานายเลื่อมก็ใช้ดาบฟันนางผีตกลงไปข้างล่างนางผีอีกตัวจึงเรียกพี่น้องมาช่วยไม่ช้าไม่นานพวกเสือก็พากันมามากมาย พอมาถึงก็เรียกนายเลื่อมลงมา นายเลื่อมไม่ลงมาเสือจึงกระโดดขึ้นไป นายเลื่อมก็ใช้ดาบฟันเสือตกลงมาตาย

1.2.2 เรื่องผีเสื้อสาว กล่าวถึงชายคนหนึ่งที่สามารถปราบผีเสื้อสาวได้ 2 คน ซึ่งแสดงให้เห็นความเก่งของชายผู้นั้น

ครั้งหนึ่ง มีชายคนหนึ่งไปหาเมีย จึงเดินทางเข้าป่าไป ในที่สุดก็ถึงหน้าผา

และพบถ้าจึงเข้าไปอาศัยอยู่ในถ้ำก็พบหญิงสาว 2 คน หญิงสาวก็ถามว่า " พี่เป็นผีหรือคน " ชายคนนั้นตอบว่า " เป็นคนสิ " สองสาวจึงบอกว่า " แถวนี้มีเสือมากนะไม่กลัวหรือ " ชายคนนั้นตอบว่า " ไม่กลัวถ้ามาจะฆ่าให้ตายหมด " ชายคนนั้นคิดว่า 2 สาวนี้ต้องเป็นคนแน่ ๆ จึงคิดจะเอา 2 สาวนี้เป็นเมียเสียเลย จึงเดินตาม 2 สาวนั้นไปที่บ้าน ขณะที่เดินทางไปในพืดกลางคืนชายคนนั้นก็ไปพักอยู่บนยอดไม้ ส่วน 2 สาวนั้นบอกว่าจะไปหาอาหาร ชายคนนั้นแอบตามนางไปก็เห็น 2 สาวกลายเป็นเสือ จึงกลัวและขึ้นไปบนต้นไม้ พอนาง 2 สาวกลับมาเรียกให้ลงไปชายคนนั้นก็ยังไม่ลงมายังคงอยู่บนยอดไม้จนเช้าจึงรีบลงมาและใช้ดาบฟัน 2 สาวตาย

1.2.3 เรื่องคนยะกันไต่หยั่งได กล่าวถึง 2 คนพี่น้อง ที่มีความเก่งกล้าสามารถรอดชีวิตจากน้ำท่วมโลกได้โดยไปอาศัยอยู่ในกลอง ซึ่งแสดงให้เห็นความกล้าหาญของพี่น้อง 2 คนนี้

นานมาแล้ว เมื่อโลกสร้างขึ้นใหม่ ๆ ฝนเกิดตกหนัก จนท่วมโลก มี 2 คนพี่น้องชื่อ ออง และ เอียะ ได้แอบอาศัยอยู่ในกลองเพื่อหนีน้ำ น้ำก็ท่วมสูงขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงสวรรค์ พระเจ้าเห็นกลองที่มีอะไรรู้อยู่ข้างในก็คิดว่าเป็นตัวประหลาดครั้งจะเปิดก็เกรงว่าตัวประหลาดที่อยู่ในกลองจะออกมาทำความเดือดร้อนบนสวรรค์ จึงสั่งให้ภูยานาคลงไปชุบน้ำขึ้นโลกเพื่อให้น้ำลดลง เมื่อภูยานาคไปชุบน้ำก็แห้งลง กลองนั้นก็นำมาวางบนโลก พี่น้องทั้ง 2 ก็ออกจากกลอง พบว่าคนตายไปหมดแล้วเหลือเขาเพียง 2 คนเท่านั้น ฝ่ายพี่คิดต่อไปหากไม่มีลูกหลานก็ไม่มีคนอยู่ในโลกแน่ จึงบอกกับน้องว่าให้เราแต่งงานกันเสียเพื่อจะได้มีลูกหลานสืบต่อไป เอียะไม่เห็นด้วยแต่ทว่าพี่อ้อนวอนไม่ไหว จึงบอกว่าเราควรจะอธิษฐานเสี่ยงทายดู โดยเราจะกลิ้งไม้ให้พี่องถือดาไม้ และเอียะถือฝ่าไม้ แล้วกลิ้งลงมาจากยอดเขาคนละด้าน ถ้าไม้มาประกบกันจะยอมแต่งงานกัน พอตกลงดังนั้นทั้ง 2 ก็ทำตามทีตกลงกันปรากฏว่าไม้กลิ้งมาประกบกัน เอียะจึงแต่งงานกับพี่ชาย แต่อยู่ด้วยกันนานถึง 7 ปี ก็ยังไม่มีลูกหลาน เพราะไม่รู้จักรูวิธี พี่ชายจึงไปถามพระเจ้าว่า " ทำอย่างไรถึงจะมีลูกได้ " พระเจ้าตอบว่า " ถ้าเจ้าอยากมีลูกก็จงนอนประกบกันเหมือนไม้ที่เจ้ากลิ้งลงมาจากยอดเขาสิแล้วจึงจะมีลูก " ทั้งสองจึงปฏิบัติตามในที่สุดก็มีลูกตามต้องการ จึงทำให้เกิดการเรียนรู้วิธีทำให้เกิดลูกออกมา

2. ตำนาน (Myth)

นิทานประเภทนี้ เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับ ความเชื่อทางศาสนา และพิธีทางไสยศาสตร์ ประกอบด้วยหลายอนุภาค (กิ่งแก้ว อรรถากร อ่างใน จารุวรรณ ธรรมวัตร คติชาวบ้าน 135) ตำนานที่ได้มาจากข้อมูลนิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้ง เป็นนิทานที่บอกถึงความเชื่อของการเกิดสิ่งต่าง ๆ เช่น " ผีนเกิดขึ้นได้อย่างไร " ซึ่งเป็นความเชื่อที่กล่าวกันมาเนิ่นนาน ซึ่งมีนิทานประเภทนี้อยู่ 4 เรื่องดังนี้

1. เรื่องตำนานผีน
2. เรื่องกัญชา
3. เรื่องนางยั้ง
4. เรื่องผีเน่ง

นิทานทั้ง 4 เรื่อง จำแนกได้ดังนี้

2.1 เรื่องตำนานผีน กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดผีนขึ้นมา เพราะสาวยังอธิษฐานไว้ว่าหากเกิดมาใหม่ขอให้ตนหลงใหลนางจนถอนตัวไม่ขึ้น

นานมาแล้วมีหมู่บ้านชาวมั่วหมู่บ้านหนึ่ง ได้อพยพไปตั้งรกรากอยู่บนดอย ซึ่งห่างไกลความจริงต้องเดินทางเป็นเวลาหลายวันชาวบ้านจึงได้ปรึกษากันว่าจะย้ายไปตั้งบ้านเรือนในที่ที่สะดวกต่อการติดต่อซื้อขายมากขึ้น แต่มีอยู่ครอบครัวหนึ่ง ไม่สามารถจะย้ายไปได้ เพราะสามีกำลังป่วยอย่างหนักจึงต้องอยู่แต่ลำพังเพียงครอบครัวเดียว ในที่สุดสามีก็หายป่วยและให้กำเนิดลูกสาวชื่อ " ยั้ง " (แปลว่า ผีน) ต่อมาพอโตเป็นสาวก็มีชาย 3 คน เดินทางผ่านมาขอพักอาศัยอยู่ด้วย สาวยั้งเน่ง ได้พบชายหนุ่มก็หลงรัก และคิดจะแต่งงานด้วยจึงได้ไปบอกพ่อ แม่ ซึ่งพ่อและแม่ก็บอกว่าให้รอจนกว่าชายเหล่านั้นจะอพยพมาอยู่ที่นี้เสียก่อน แต่พ่อและแม่ของสาวยั้งกลัวลูกสาวจะเสียใจ เพราะคิดว่าชายหนุ่มจะไม่จริงจังด้วย จึงบอกให้ชายหนุ่มให้ย้ายมาอยู่เสียที่นี้และให้รีบออกเดินทางไปในคืนนี้ ครั้นรุ่งเช้าสาวยั้งรู้ว่าชายทั้งสามไปแล้วก็เสียใจมากได้แต่คอย จนวันหนึ่งสาวยั้งบอกพ่อว่าจะไปอุจจาระซึ่งตามจริงแล้วตัดสินใจจะไปตามชายทั้งสามโดยที่ตนไม่มีเสบียงติดตัวไปด้วยเลยพอวิ่งตามไปถึงหมดแรงในที่สุดก็สิ้นใจก่อนสิ้นใจสาวยั้งก็สาบแช่งด้วยความโกรธไว้ว่า " ตัวฉันเกิดมาแล้วไม่มีใครชอบจริงจึงต้องวิ่งตามผู้ชายจนตัวตาย ฉันขอเกิดเป็นยาที่เมื่อใคร ได้กินแล้วจะติดและ

เมามองต้องไคว่คว้างฉัน " พอนางตายก็มีพ่อค้าชาวจีนคนหนึ่งเดินทางมาพบ เข้าก็จัดการศพนางยังนำไปฝังไว้ให้เรียบร้อยและทุกครั้งที่เดินทางผ่านมาก็จะเซ่นไหว้นางจนเข้าหน้าหนาว พ่อค้าจีนก็พบว่ามิดินไม้อ่อน 2 ต้นงอกขึ้นมาบริเวณที่ฝังศพนางตรงที่เป็นนมของนางซึ่งเป็นต้นไม้ที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อนเลย ต่อมาก็พบว่าต้นไม้ทั้งสองดอกสวยงามมากพอดมดูก็ไม่หอมต่อมาพ่อค้าก็พบว่ากลีบดอกได้ร่วงไปเหลือแต่ฝัก และพอเอามือไปสะกิดก็มีน้ำสีขาวข้นเหมือนน้ำนมไหลออกมาจึงเอาลิ้นเลียดูรู้ว่ามีรสขมและสักพักหนึ่งก็เมาหลับไป พอตื่นมารู้สึกสบายหายปวดเมื่อยต่าง ๆ จึงได้ให้บริวารลองทดลองดูบ้างเช่นกัน พ่อค้าจึงรอให้เมล็ดแก่และนำเอามาเมล็ดพันธุ์อีกโดยให้ชาวแม้วนำมาปลูกบนดอย เพราะเมื่อปลูกบนพื้นราบฝักไม่ใหญ่เท่าที่ควร ซึ่งพอพวกแม้วปลูกก็ได้ผลดีพอฝักแก่ก็มีน้ำนมไหลออกมาก็เก็บซิบไว้ พ่อค้าก็นำเอาข้าวของมาแลกกับชาวแม้ว เพื่อเอาน้ำนมนี้ไปทำการรักษาคนป่วย และชาวแม้วก็นำเอามาสูบกันเปรียบเสมือนได้ดื่มนมของสาวยิ่งที่ไว้ก่อนตาย ก็ทำให้เมาติดและเลิกไม่ได้ต้องพยายามหามาสูบจนได้สมดังคำสาป

2.2 เรื่องกัญชา กล่าวว่านอกจากนางยังเกิดเป็นต้นฝิ่นแล้ว ยังเกิดมาเป็นต้นกัญชาด้วย

เรื่องกัญชา สืบเนื่องมาจากเรื่องตำนานฝิ่น เพราะเมื่อสาวยังซึ่งเป็นสาวแม้วเมื่อได้เสียชีวิตไปเพราะการเดินทางตามหาชายหนุ่ม พร้อมกับได้สาปแช่งไว้ก่อนตายว่า " ขอให้บรรดาคนทั้งหลายพากันไขว่คว้าและลุ่มหลงนางหากนางเกิดเป็นต้นไม้ชนิดหนึ่ง " เมื่อพ่อค้าจีนได้ฝังศพนางและพบว่ามิดินไม้แปลกประหลาด 2 ต้นเกิดมาที่บริเวณเต้านมของสาวยัง และต้นไม้ก็มีน้ำนมสีขาวออกมาซึ่งเรียกต้นไม้ที่ว่าต้นฝิ่น ทำให้คนติดและพยายามหามาสูบ พ่อค้าจีนก็พบอีกว่าตรงบริเวณหว่างขาที่เป็นอวัยวะเพศของสาวยังนั้น มีดินไม้ชนิดหนึ่งเกิดขึ้นมา มีใบเล็ก ๆ คล้ายกับเป็นขนตรงอวัยวะเพศแต่ไม่มีฝักเหมือนต้นไม้ที่มีน้ำสีขาวออกมา พ่อค้าจึงนำเอาใบไม้เล็ก ๆ นั้นมาตากแห้ง แล้วมาสูบเหมือนบุหรี่ดูก็ปรากฏว่าใบไม้ชนิดนี้ ก็ทำให้มันเมาและติดได้เช่นเดียวกัน ซึ่งเรียกต้นไม้ชนิดนี้ว่า "กัญชา" นั้นเอง

2.3 เรื่องนางยัง เป็นเรื่องที่กล่าวถึง การเกิดฝิ่นและกัญชาว่าเกิดจาก

การอธิษฐานของนางยิ่งว่าถ้าเกิดมาใหม่ขอให้ให้มีผู้หลงไหล จึงเกิดมาเป็นต้นฝืนและกัญชา

นางยิ่ง เป็นสาวชาวแม้วที่ยังไม่ได้แต่งงาน และต้องการที่จะแต่งงานมากแต่ก็ไม่มีใครมาสนใจเนื่องจากนางอยู่ในป่า บัญเขาลึกไม่มีชายใดเข้าไปถึงได้ นางจึงเกิดความรู้สึกน้อยใจในวาสนาตนเอง นางจึงอธิษฐานว่า ให้นางไปเกิดเป็นต้นหญ้าที่พอใครได้ชิม หรือ ล้มลงก็จะมีความสุขสุดชีวิต ไม่นานนักนางก็ตายไปเพราะความตรอมใจ และที่ศพของนางนั้นเองมีต้นหญ้าประหลาดงอกออกมา 2 ต้น ตรงเต้านมของนาง และที่หว่างขาอีก 1 ต้น ต้นหญ้าที่งอกที่เต้านมของนางมียางสีขาวเหมือนน้ำมัน และพอทิ้งไว้ก็จะเปลี่ยนเป็นสีเหลือง พอนำไปปิ้งก็จะมีกลิ่นหอมทำให้มีการทำเครื่องสุบขึ้นมาเป็นที่ย่อย ทุกคนที่ได้สุบก็ติดใจต้นหญ้านี้จึงเป็นที่นิยมแพร่หลายไปรวดเร็ว เพราะในฝักมีเมล็ดเป็นร้อย ๆ บรรจุอยู่ และชาวแม้วก็นำเอาหญ้านี้ปลุกสืบทอดกันมาเพราะเป็นที่นิยมกันมาก แล้วเรียกหญ้าชนิดนี้ว่า " ยิ่ง (แปลว่าฝืน) " ต้นยิ่งนี้ทำให้ชาวแม้วได้เงินมากมายจากการขายฝืนสำหรับต้นหญ้าที่งอกออกมามาตรงหว่างขาของสาวยิ่งนั้นก็เป้นต้นไม้ชนิดหนึ่ง คนจะนำเอาใบที่แห้งมาใส่ปล้องสุบซึ่งมีกลิ่นหอมมาก ชาวแม้วเชื่อว่าเส้นยาสุบนั้นคือ ขนอวัยวะเพศของสาวยิ่งนั่นเอง จึงเรียกไม้นี้ว่า " หลัวยิ่ง " หรือกัญชานั้นเอง

2.4 เรื่องฝืน กล่าวถึงที่มาของฝืนว่าเป็นเพราะชายคนหนึ่งที่ต้องการที่จะเอามาเป็นที่ยกรงฝืน แต่ไม่ยอมจึงปวดบอย ๆ ในที่สุดก็ต้องยอมเป็นฝืน

มีชายคนหนึ่ง ไม่สบายเป็นเวลานานปีกว่า ๆ บางครั้งก็ทุเลา บางครั้งก็ทรุดหนัก พอหมอเฒ่าดูจึงรู้ว่า " ฝืน " ต้องการชายผู้นี้เป็น " หมอฝืน " ชายคนนั้นจึงลองนั่งทรงดูเขาก็เห็นภาพต่าง ๆ แวบเข้ามา ทำอย่างนี้ 2 ปีก็ไม่ทำอีกเพราะเขาทำไม่เป็นจึงทำการบนฝืนเอาไว้โดยจตุรพักตรพิมาน และเผากระดาษสา พร้อมทั้งฆ่าไก่ 1 คู่ทุก ๆ เดือน ซึ่งการบนนี้ พ่อ แม่เขาเป็นคนทำเนื่องจากเขายังเด็กอยู่ ต่อมาเขาได้แต่งงานซึ่งไม่ทำให้เขาไม่ได้เป็นฝืนอีก ทำให้เขาล้มเจ็บอีก คราวนี้เกือบถึงตาย หมอฝืนจึงบอกว่าฝืนจะมาเอาชีวิตเขาจากนั้นเขาจึงตัดสินใจเป็นฝืนัวนั่งภายใน 3 เดือน เพราะไม่เช่นนั้นฝืนก็จะพยายามเอาเขาเป็นฝืนให้จงได้

3. นิทานอธิบายเหตุ (Explanator Tale)

เป็นนิทานที่อธิบายสิ่งที่มีมนุษย์สงสัย และหาคำตอบไม่ได้ มักเป็นโครงเรื่องที่ไม่น่าสลับซับซ้อน เนื้อเรื่องจะมุ่งอธิบายที่มาของสิ่งนั้น ๆ เป็นอย่างไร (กิ่งแก้ว อรรถาการ อ่างโน จารุวรรณ ธรรมวัตร คติชาวบ้าน 135) จากข้อมูลนิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้ง เป็นนิทานที่กล่าวถึงการเกิดสิ่งต่าง ๆ หรือเป็นการบอกที่มาของสิ่งต่าง ๆ ไว้ว่ามีที่มาอย่างไร เช่น ทำไมม้งไม่มีตัวหนังสือใช้ เหตุที่ชาวม้งปลูกข้าวทำไมคนไม่สามารถมองเห็น ทำไมคนจึงตาย ซึ่งเนื้อเรื่องของนิทานมุ่งที่จะบอกที่มาของสิ่งต่าง ๆ นับเป็นการอธิบายการเกิดเหตุต่าง ๆ ขึ้น โดยพวกม้ง มุ่งที่จะอธิบายพฤติกรรมของชาวม้งเอง เช่น ทำไมม้งต้องยิงปืนเวลาฝนตก เลือดตัวแรกเกิดขึ้นได้อย่างไร ซึ่งเรื่องต่าง ๆ มุ่งที่จะอธิบายพฤติกรรมของชาวม้งเอง จากข้อมูลประเภทนี้มี 16 เรื่อง

1. เรื่องโลก
2. เรื่องผู้ตั้งกฎเกณฑ์ของโลก
3. เรื่องน้ำท่วมโลก
4. เรื่องทำไมคนตายแล้วฟื้น
5. เรื่องดาวคู่
6. เรื่องดาวเขี้ยวสี่หมี่
7. เรื่องทำไมแม่วิงปืนเวลาฝนตก
8. เรื่องวิธีกำจัดผี
9. เรื่องทำไมคนตายจึงต้องตีกลอง
10. เรื่องทำไมชาวแม่วิงชอบปลูกข้าว
11. เรื่องทำไมแม่วิงไม่มีตัวหนังสือใช้
12. เรื่องทำไมคนไม่สามารถมองเห็นผี
13. เรื่องทำไมจึงมีดวงจันทร์และดวงอาทิตย์อย่างละดวง
14. เรื่องทำไมคนจึงตาย
15. เรื่องเลือดตัวแรก
16. เรื่องเหตุที่แม่วิงปลูกข้าวและข้าวโพด

นิทานอธิบายเหตุนี้สามารถแบ่งตามเนื้อหารายละเอียดตามเนื้อหาได้ดังนี้

3.1 นิทานเกี่ยวกับการกำเนิดโลก

เป็นนิทานที่อธิบายการกำเนิดของโลก มีอยู่ 4 เรื่อง ดังนี้

3.1.1 เรื่องโลก กล่าวว่าโลกไม่ได้มีลักษณะกลมตามที่เข้าใจที่แท้จริง โลกแบน เคยมีคนตกโลกลงไปที่มี และภายใต้โลกมีคนรูปร่างเล็กอาศัยอยู่

มีนิทานปรัมปรา ตำนานเล่าสืบกันมาเกี่ยวกับเรื่องโลกว่าโลกเรานี้ไม่ได้กลมตามที่เข้าใจในปัจจุบัน แต่โลกนั้นเป็นแผ่นแบนราบตลอด ซึ่งเป็นความเข้าใจของคนในยุคก่อน เคยมีคนเดินไป ๆ แล้วก็ตกไปจากแผ่นโลกหายสาบสูญไปก็มีส่วนดวงอาทิตย์และดวงจันทร์นั้นจะมีรู เมื่อตกลงไปข้างใต้ก็จะพบกับคนพวกหนึ่งที่มีรูปร่างเหมือนคนบนโลก แต่ตัวเล็กกว่าเรียกว่า ตีา(น)เจีย ชาวเผ่าเชื่อว่าใต้พื้นโลกที่มนุษย์อาศัยอยู่นี้จะมีโลกอีกโลกหนึ่ง ที่มีกลางวัน กลางคืน ตรงกันข้ามกับบนโลกมนุษย์ เพราะเมื่อดวงอาทิตย์ตกจากโลกมนุษย์ไป ทำให้โลกมนุษย์เป็นกลางคืน ดวงอาทิตย์ก็จะไปทำให้ใต้พื้นโลก หรืออีกโลกหนึ่งเป็นเวลากลางวัน

ผู้เล่า นายเลาเซา แซ่ซ้อง

3.1.2 เรื่องผู้ตั้งกฎเกณฑ์ของโลก กล่าวไว้ว่าผู้ที่ตั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นมาในโลกคือ เทพเจ้า 4 องค์ คือ

1. เจิ้งซือ
2. (น)ยฺวี่เต่ง
3. ถือตี้
4. ฮั่วไต้

บุคคลทั้งสี่ คือผู้ขึ้นเทพเจ้า และเมื่อบุคคลทั้ง 4 ได้ตั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นมาแล้วกฎเกณฑ์เหล่านั้นมาใช้ยังเมืองมนุษย์ อย่างตรงไปตรงมาไม่คดโกง โดยที่ (น)ยฺวี่เต่ง กับ เจิ้งซือ ได้สั่งให้ ฮั่วไต้ และ ถือตี้ เป็นผู้นำกฎต่าง ๆ ที่ตั้งไว้มาใช้บนโลก โดยวิธีสอนให้มนุษย์ทราบและปฏิบัติตามกฎนั้น ๆ และต่อจากนั้นก็จะมีการสอนกฎเกณฑ์นั้น ๆ เป็นทอด ๆ ไปบ โดย ฉี่ยี่ (หมอผีคนแรกของชาวเผ่า ซึ่งถือว่าเป็นบิดาของหมอผี) ก็จะ

เป็นผู้สอนให้มนุษย์เชื่อถือในกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ต่อมาเรื่อย และสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

3.1.3 เรื่องน้ำท่วมโลก กล่าวแสดง ให้เห็นว่าผู้ที่ให้กำเนิดมนุษย์คือ
 พี่น้อง 2 คน คือ กุ และ อีเซา เพราะมนุษย์ถูกน้ำท่วมตายไปหมด

มีลูกกำพร้าพี่น้องชายหญิงคนหนึ่ง ชื่อว่า " กุ " และ " อีเซา " มีอาชีพทำ
 ไร่เลี้ยงชีวิตไป ครึ่งหนึ่งเมื่อกลับมาจากทำไร่ก็เข้านอนตามปกติ พอรุ่งเช้าไปที่ไร้ก็นพบว่า
 แผ่นดินที่ได้ไถแล้วถางแล้วกลับพลิกคืนเหมือนไม่เคยไถแล้วถางไปเลย เป็นเช่นนี้อยู่หลายวันจนทำ
 ให้ 2 พี่น้องเกิดความเห็นตู่ในการทำงาน พี่น้องทั้งสองจึงปรึกษากันว่า " เราควร
 ไปถามพระเจ้าผู้สร้างโลกดีกว่า " พระเจ้าตอบว่า " เจ้าจงไปแอบดูให้เห็นกับตาเถอะ
 แล้วเจ้าจะรู้เอง " 2 พี่น้องก็พากันไปแอบดูว่าอะไรเป็นสาเหตุให้แผ่นดินพลิกกลับคืนดังเดิม
 ก็พบว่าแม่กบเป็นสัญลักษณ์ให้กลับคืนดังเดิม จึงพากันไล่ตีแม่กบ แม่กบจึงพูดว่า " อย่า
 พังตีเรา จงฟังเราก่อน พระเจ้าให้เราเป็นตัวแทนมาบอกว่าน้ำจะท่วมโลก ให้พวก
 เธอจงกลับไปบ้านและเตรียมเรือ พร้อมทั้งเสบียงอาหารเอาไว้ให้เพียงพอ " ฝ่ายพี่ชายก็
 เร่งทำแพ พร้อมทั้งเอาหนังซึ่งทำหลังคาอย่างมิดชิด ตรีเตรียมเสบียงไว้อย่างมากมายใน
 แพนนั้นจากนั้นก็พากันเข้าไปอยู่ในแพทั้ง 2 คน รุ่งขึ้นก็ปรากฏมีน้ำท่วม 2 พี่น้องก็อาศัยอยู่ใน
 แพนนั้น 3 - 4 เดือน จึงพากันออกมานอกแพ ก็เห็นว่าน้ำได้แห้งหมดแล้ว แต่คนและสัตว์
 ทั้งหลายพากันล้มตายไปหมด ไม่มีใครเหลืออยู่เลย 2 พี่น้องจึงอยู่กันตามลำพังเรื่อยมา จน
 ในที่สุดทั้ง 2 ต่างก็คิดว่า ควรจะมีครอบครัวเสียที ฝ่ายพี่จึงบอกกับน้องว่า " พี่น้อง
 เราควรจะทำใครมาแต่งงานเพื่อจะได้มีลูกไว้สืบต่อนะ พี่จะออกไปดู สิ ว่ามีใครเหลืออยู่หรือ
 ไม่ " จากนั้นพี่ก็ออกไปหาคนที่จะมาแต่งงานด้วย แต่ไม่นานนักพี่ชายก็กลับมาด้วยความผิดหวัง
 เพราะหาไม่พบมนุษย์แม้แต่คนเดียว น้องจึงบอกว่า จะออกไปหาดูบ้างอาจจะไม่มีใครหลง
 เหลืออยู่ก็ได้ น้องก็ออกไปและกลับมาพร้อมกับความผิดหวังเช่นกัน ในที่สุดพี่น้องก็ได้ตกลงใจ
 ที่จะอยู่กันแบบสามี ภรรยา เพราะต้องการมีลูกหลานไว้สืบชาติพันธุ์มนุษย์ต่อไป ไม่นานนัก
 น้องก็ท้อง และให้กำเนิดลูกซึ่งมีลักษณะกลมเหมือนเต่ง หัวไม่มี ปาก ตา แขน ขา ก็ไม่มี
 ผิวก็เหมือนกัน มนุษย์นี้เอง จึงได้พากันไปถามพระเจ้าว่าทำไมไม่เป็นเช่นนี้จะทำอย่าง
 ไรดี พระเจ้าจึงบอกให้เอาผืนผ้าแบ่งออกเป็นคู่ๆ แล้วเอาไปวางไว้บนใบตองมุงไว้เสีย
 สองพี่น้องจึงทำตามตามที่พระเจ้าบอก แล้วเข้านอน พอรุ่งขึ้นก็พบกระท่อมมนุษย์มากมายกำลังก่อ

ไฟเต็มสนามไปหมด สองพี่น้องสงสัยจึงพากันไปดูก็พบว่าบริเวณที่ตนได้นำเอาส่วนแบ่งแต่ละคู่ของลูกตนไปวางไว้นั้น ได้กลายเป็นชาย.หญิง ครั้นเมื่อตนไปถึง ชาย.หญิง คู่นั้นก็เรียกตนว่า พ่อ และ แม่ สองพี่น้องจึงไปบอกให้พระเจ้ามาช่วยสอน พระเจ้าก็มาช่วยสอนชาย.หญิง เหล่านั้นก็สามารถพูดได้หลายภาษา จึงเป็นต้นกำเนิดของชนชาติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ไทย จีน แม้ว ฝรั่งเศส ฯลฯ ก็จึงนับได้ว่าพี่น้อง 2 คนนั้น เป็นต้นกำเนิดของมนุษย์ทั้งโลก ทุกชาติ ทุกภาษาที่เดียว ถ้าไม่มีพี่น้องคู่นี้ มนุษย์ในโลกก็จะไม่เกิดขึ้น

ผู้เล่า นายเลาหรือ แซ่เล้า

3.1.4 ผู้พิชิตนาถ กล่าวว่ามนุษย์มีการข่มเหงรังแกกันตั้งนั้นพระเจ้าคิดจะสั่งสอนโดยทำลายผู้ที่เลวร้ายให้หมดไปโดยให้พญานาคมาปราบ แสดงให้เห็นว่า พระเจ้าเป็นผู้กำหนดทุกอย่าง และในที่สุดก็มีคนมาจับพญานาคมัดไว้พญานาคดันก็ทำให้เกิดเสียงฟ้าร้อง

มนุษย์ในโลกสมัยก่อนนั้นแพร่พันธุ์อย่างรวดเร็ว และมีการข่มเหงรังแกกันตั้งนั้นพระเจ้าจึงคิดสั่งสอนมนุษย์ โดยการทำลายผู้เลวทรามให้หมดไป จึงได้สั่งพญานาคขึ้นมาจากมหาสมุทร แล้วทำให้ฝนตกตลอดคืน ทำให้น้ำท่วมโลก แล้วพระเจาก็ให้พญานาคกลับไปอยู่บาดาลตามเดิม ต่อมาไม่นานมนุษย์ก็เพิ่มขึ้นอีก พญานาคก็มาจับมนุษย์ไปกินทำให้มนุษย์เดือดร้อนเป็นอันมาก พระเจ้าจึงสั่งให้เทพเจ้า 2 องค์คือ " เซ่งฮ้อ " และ " จู้ป้อจ่า " ลงมาช่วยมาช่วยที่เมืองมนุษย์ โดยเมื่อเกิดขึ้นมาก็มีความแข็งแรง จากนั้นทั้ง 2 คนก็เดินทางไปพบหญิงม่ายกำลังร้องไห้จึงถามว่า " โอ...ท่านร้องไห้ทำไม " หญิงม่ายจึงตอบว่า " ข้าร้องไห้เพราะลูกชายข้าจะถูกพญานาคกินเป็นอาหาร " เทพเจ้าจึงบอกว่า " ไม่ต้องร้องไห้หรอกพวกรุ่นนี้เมื่อพญานาคมา ให้จับข้าวเจ้าไปให้พญานาคกินแทน " ดังนั้นพอรุ่งเช้าพญานาคมาหญิงม่ายก็โยนข้าวทั้งสองคนเข้าไปในปากพญานาคแทน ไม่นานนัก พญานาคจึงรู้สึกปวดท้องเพราะถูกบดไส้ เทพเจ้าก็ให้พญานาคสัญญาว่าจะไม่ทำร้ายมนุษย์อีก พญานาคก็รับปาก เทพเจ้าจึงออกมาทางทวารหนักของพญานาค แต่ด้วยนิสัยเคยชิน พญานาคก็ออกมาเที่ยวกินคนอื่นอีกเช่นเคย เทพเจ้าทั้ง 2 องค์จึงคิดอุบายที่จะกำจัดพญานาคเนื่องจากเดี๋ยวนี้พญานาคระมัดระวังตัวมากเมื่อจะกินอะไรก็เคี้ยวเสียทุกครั้ง เทพเจ้าจึงปลอมเป็น

แมลงวันแล้วบินเข้าปากพญานาคไปเพื่อไปบิโด้ให้พญานาคอีก พญานาคได้รับความเจ็บปวด กีย่อมและสัญญาว่าจะไม่กินคนอื่นอีก เทพเจ้าก็ออกมา ต่อมาพญานาคก็กลับมากินคนเหมือนเดิม ตอนนั้นพญานาคระวังตัวมากกว่าเดิมมากโดยไม่ยอมเปิดปากเลยเพราะเกรงว่าจะถูกบิโด้ใส่อีก เทพเจ้า 2 องค์จึงคิดหาทางปราบโดยใช้ไฟเผา พญานาคทนความเจ็บปวดไม่ไหวจึงแทรกแผ่นดินหนีไป เทพเจ้าทั้ง 2 ก็ตามไปแล้วเอาโซ่เหล็กมัดพญานาคไว้เพื่อไม่ให้ขึ้นไปจับคนอื่นอีก และในขณะที่ฝนตกหนักๆติดต่อกันหลายวันเทพเจ้าก็จะลงไปเปลี่ยนโซ่เหล็กเสียทีหนึ่ง เมื่อเปลี่ยนโซ่เหล็กแล้วฝนก็จะหยุดตก ดังนั้นพญานาคสันดานก็เพราะการที่พญานาคตื่นนอนอยู่นั้นทำให้เกิดความสิ้นสะเทือน เป็นเสียงดังครืนๆ พอเทพเจ้ามัดพญานาคแล้วพญานาคก็ส่งบลงปัจจุบันชาวเผ่าก็เชื่อกันว่าเทพเจ้า " เซ็งฮ้อ " และ " จูบ่อจ่า " ยังคงช่วยเปลี่ยนโซ่ที่มัดพญานาคอีก

3.2 นิทานที่เกี่ยวกับดวงดาว

เป็นนิทานที่บอกถึงการเกิดดาวต่างๆในท้องฟ้าว่ามีที่มาอย่างไร มี 2

เรื่องดังนี้

3.2.1 เรื่องดาวเซี่ยสีหมี่ กล่าวว่า ดาวเซี่ยสีหมี่ก็คือดาวลูกไก่ มีทั้งหมด 7 ดวง ดวงสุดท้ายไม่สว่างเท่าใดนักเพราะเสียความบริสุทธิ์ไปกับมนุษย์ แล้วแต่อยู่กันไม่ได้จึงกลับไปอยู่บนท้องฟ้าตามเดิม

มีดาวอยู่ 7 ดวง เรียกกันว่า " เซี่ยสีหมี่ " ซึ่งดาวทั้งเจ็ดดวงนี้คือหญิงสาวที่เป็นพี่น้องกัน 7 คน เล่ากันว่าดวงดาวที่อยู่หลังสุดมองเห็นไม่ค่อยชัดนั่นคือน้องสุดท้องที่ชื่อว่า " (น) เสว่อ " และน้องคนสุดท้องนี้เองได้ไปรักกับมนุษย์ชื่อ " ย่งไย้ว " จึงได้มาอยู่กับย่งไย้ว ยังโลกมนุษย์ พอมาอยู่ด้วยกัน 1 ปี พี่สาวทั้ง 6 คน ก็มาตามให้กลับไปอยู่บนท้องฟ้าตามเดิม นาง(น)เสว่อ ก็ยอมตามกลับไปทั้งที่ตอนนั้นกำลังตั้งครรภ์อยู่ พอนางจากโลกมนุษย์ไปได้ 3 เดือน นางก็ลงมาที่หลังคาบ้านและร้องเรียกให้สามีของนางล้างมือมารับลูก ฝ่ายสามีก็อ่อนวอนให้นางกลับมาอยู่ด้วยกันลั่นท์ สามีภรรยาหันตามเดิมในโลกมนุษย์แต่นางก็กลับไม่ได้เพราะพี่สาวทั้ง 6 คนรออยู่ ดังนั้นนางจึงคลอดบุตรไว้บนหลังคาบ้าน

ย่งโย้ว ก็รับลูกจากหลังคามาเลี้ยงดู เวลาเมื่อเรามองดูดาวนี้ เราจะสังเกตเห็นว่า ดาวดวงสุดท้ายไม่สุกสว่างเช่นดาวดวงอื่นๆเป็นเพราะนางไม่ใช่สาวบริสุทธิ์เหมือนพี่ของนาง อย่างไรก็ตาม นางรู้สึกผิดและเสียใจมากที่ต้องตัดขาดกับ ย่งโย้ว นางจึงปล่อยผีลงมายัง โลกมนุษย์ 4 ตน เพื่อเป็นสื่อในการติดต่อกับคนในมนุษย์โลก โดยใช้ถ้ำสามแห่งของโรค, ถ้ำมหาชัย, ถ้ำมหาเนื่อคู่ และถ้ำมหาเรื่องราวต่างๆ และในปัจจุบันการเชิญผีทั้ง 4 ตนนี้ จะต้องเชิญดวงดาว เชื้อสี่หมี่ ด้วยทุกครั้ง ทั้งนี้เพราะ ชาวแม้วเชื่อว่า ผีทั้ง 4 ตนที่ทำงานาย เหตุการณ์ต่างๆนั้น เป็นบริวารของดาวดวงนี้นั่นเอง

3.2.2 เรื่องดาวคู่ กล่าวว่าเทพธิดากำลังเลือกคู่และมาชอบชายเลี้ยงวัว พอมาอยู่ด้วยกันก็เกิดปัญหาในที่สุดก็ถูกสาปให้เป็นดาวคู่บนท้องฟ้า

บนสวรรค์ มีเทพธิดาองค์หนึ่ง กำลังเลือกคู่ครองอยู่ ก็ตระเวนหาคู่ครองไปจนทั่วสวรรค์ก็ยังไม่พอใจผู้ใดเลย ในที่สุดก็ลงมาหาที่เมืองมนุษย์ และได้พบเข้ากับหนุ่มเลี้ยงวัวคนหนึ่ง จึงเกิดความพอใจรักใคร่มาก นางจึงไปบอกกับพระเจ้าแล้วก็ลงมาอยู่กับชายเลี้ยงวัวในเมืองมนุษย์ ซึ่งพระเจ้านั้นก็ไม่พอใจนักแต่ก็ไม่ห้ามปราม และการมีครอบครัวเป็นเรื่องที่ต้องมีภาระหนักในเรื่องงานบ้าน ฉะนั้นนางจึงละทิ้งงานปั่นด้ายและทอผ้าที่เคยทำเสียเพราะไม่มีเวลา จึงดูเหมือนว่านางขี้เกียจ เมื่อพระเจ้ามาดูครั้งใดก็เห็นทั้ง 2 อยู่ด้วยกันตลอดเวลา จึงคิดว่าควรจะแยกทั้ง 2 ออกจากกันบ้าง ในที่สุดก็เขียนสาส์นลงมาถึงคนทั้ง 2 ว่า ให้ทั้ง 2 คนคบกันเพียงปีละ 1 ครั้งเท่านั้น ในคืนเดือน 7 ขึ้น 7 ค่ำ พอเขียนเสร็จก็นำลงมาให้คนทั้ง 2 คนทั้ง 2 พอเห็นสาส์นก็ตะโกนต่อว่าพระเจ้า ต่ำทอมากมาย พระเจ้าจึงโกรธ จึงสาปให้คนทั้ง 2 เป็นดาวคู่บนท้องฟ้า และจะโคจรมาพบกันเพียงปีละ 1 ครั้งตามคำบัญชา ในคืนเดือน 7 ขึ้น 7 ค่ำ (เพราะบัญชาจากพระเจ้าไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้)

ผู้เล่า นายเลาสายัณฑ์ แซ่จาว

3.3 นิทานที่อธิบายการเกิดพฤติกรรมมนุษย์

เป็นนิทานที่บอกถึงที่มาของพฤติกรรมชาวแม้ว มีอยู่ 5 เรื่องคือ

3.3.1 เรื่องทำไมแม้วจึงเป็นเวลาฝนตก กล่าวว่าเหตุที่ต้องอิงเป็นเวลาฝนตกเพราะเชื่อกันว่าการอิงปืนจะทำให้คางคกไม่ฝนลูกเห็บออกมาทำให้พืชเสียหาย

คืนหนึ่งนานมาแล้ว มีชาวแม้วคนหนึ่งฝันไปว่า มีชายแก่คนหนึ่งมีหัวเป็นไก่ มีขนสีเทาหมาหาและพูดว่า " พรุ่งนี้ท่านต้องช่วยฉันนะ " เมื่อเขาตื่นขึ้นมาก็ยังคิดไม่ออกว่า ฝันเช่นนี้เป็นกลางบอกเหตุอะไร วันนั้น เขาก็สะพายปืนออกไปล่าสัตว์เหมือนเดิมโดยมุ่งไปทางหน้าผาใหญ่ พอไปถึงปากถ้ำดีปรากฏว่าเกิดท้องฟ้าคะนองรอบ ๆ บริเวณที่เขาอยู่อย่างน่ากลัว และเมื่อเขามองเข้าไปในถ้ำเห็นคางคกมากมายกำลังต่อสู้กันอยู่ ซึ่งคางคกแต่ละตัวก็พากันฝนเป็นลูกเห็บออกมาจากปาก เขาจึงคิดว่าความฝันของเขาเกี่ยวกับเรื่องนี้แน่ เขาจึงเล็งปืนไปทางคางคกเหล่านั้น ซึ่งคางคกก็พากันหนีไปและเมฆหมอกที่มีดครึ้มก็หายไปฝนก็หยุดตกท้องฟ้าก็กลับแจ่มใสดังเดิม จากนั้นเขาก็พักผ่อนและหลับไปที่หน้าผาพร้อมกับฝันว่า ชายคนนั้นมากล่าวขอบคุณเขาและกล่าวว่า " การอิงปืนของเขาคือจะช่วยให้อคางคกไม่ฝนลูกเห็บและจะไม่ทำให้พืชผลเสียหาย ดังนั้นเมื่อเมื่เวลาฝนตกฟ้าคะนองท่านจงอิงปืนเถิดจะช่วยขับไล่ความเสียหายได้ " ต่อมาเมื่อมีฝนทุกครั้งชาวแม้วจะอิงปืนเพื่อต่อสู้และขับไล่ความหายนะที่เกิดจากฝนและลูกเห็บ

3.3.2 เรื่องวิธีกำจัดผี เป็นการอธิบายวิธีที่จะสามารถปราบผีโดยใช้กานเหล็กแหลมเผาไฟแล้วเอามาแทงผีจึงจะตาย

มีครอบครัว 2 คนมีสามี ภรรยา กำลังจะย้ายบ้าน มีไก่อยู่ 7 ตัว หมู 3 ตัวและมีลูกอยู่ 4 คนได้พากันแยกย้ายไปอยู่ในป่า กำลังก่อไฟทำที่นอนอยู่ พอตกติกก็มีผีปลอมเป็นคนมาขออยู่ด้วย ครู่หนึ่งก็ขอไก่กิน 1 ตัว ทั้งสองคนก็ให้ไป แล้วก็ยังขออีกจนไก่ 7 ตัวหมดไป ก็ขอหมูกินอีกจนหมดทั้ง 3 ตัว ก็ยังบ่นว่าหิว จึงขอกินลูกอีก 1 คน 2 สามี ภรรยาก็ให้ลูกไปไม่นานก็ขอลูกกินอีก จนกระทั่งกินลูกไป 3 คนแล้ว ก็เหลือลูกเพียงคนเดียว กำลังกินนมอยู่ ฝ่ายสามีก็คิดว่า เดี่ยวก็ขอลูกกินอีก และไม่ช้าก็ขอไก่เมีย และขอตัวเขากินอีกเป็นแน่ จึงตัดสินใจว่าจะกำจัดเสีย ในขณะที่คนนั้นกำลังพักผ่อนหลังจากกินลูกคนที่ 3 แล้ว สามีก็เตรียมเอาหอกเผาไฟจนแดง พอแดงได้ที่แล้วก็พุ่งหอกนั้นเข้าหาคนปลอม ผีจึงวิ่งลงดอยหนีไปตายข้างล่าง จึงรู้ว่าผีนั้นกลัวหอกสุก หรือหอกที่เผาไฟ ผีที่ตี ๆ ต่างพากัน

สมน้ำหน้าผีตนนี้ที่ชั่วช้าโดยการไปกินไก่ กินหมู กินลูกเขา

3.3.3 เรื่องทำไมคนตายจึงต้องตีกลอง เป็นเรื่องที่ยืนยันว่าเหตุที่ต้องตีกลอง เมื่อมีคนตายเพราะต้องการให้ดังไปถึงเทพเจ้ายูว้าเต่ง เพื่อจะได้รู้ว่ามีคนตายและจะออกไปออกญาตให้ลงมาเกิดได้

สมัยก่อนเมื่อมนุษย์ตายลงไปแล้วสามารถฟื้นกลับมาได้ แต่ปัจจุบันไม่สามารถฟื้นมาได้เพราะในสมัยก่อนเมื่อคนตายแล้วจะนำไปฝังในหลุมเพื่อให้คนตายลอกคราบ กลายเป็นคนหนุ่มสาวอีกครั้งหนึ่ง ซึ่ง (น)ยูว้าเต่ง (ญามัจจุราช) เป็นผู้สร้างคนขึ้นมาตั้งแต่เริ่มมนุษย์จึงไม่มีจำนวนลดลง คนที่ตายไปแล้วก็กลับฟื้นมาใหม่ คนที่ชั่วช้าก็เกิดมาจากสัตว์ต่อมาเหล่าคนชั่วที่เกิดมาจากสัตว์ก็ตายลงและกลับลอกคราบกลับมาเป็นมนุษย์อีกครั้ง มนุษย์ทั้งหลายก็พากันกล่าวว่า " เขาจะไม่เปิดประตูให้กลับบ้านอีกแล้ว ตายก็ตายไปเสียจริง ๆ..ตายแล้วก็ไม่ต้องฟื้นมาอีก " คนตายได้ยินก็เสียใจและร้องไห้จนได้ยินไปถึงหู (น)หย่ง ลูกชายของญามัจจุราช ซึ่ง (น)หย่งได้ชื่อว่าเป็นผีร้ายซึ่งเอาชีวิตมนุษย์ ก็มารับเอาตัวคนตายไปทำให้คนตายตายไปเลยไม่ฟื้นกลับมาอีก คนตายจึงได้สาปว่า " มนุษย์นี้ใจร้ายความจริงคนเราตายก็กลับมาได้ นับแต่นั้นคนตายก็ตายไปเลยและจงกลายเป็นผี และเสือ 2 ชนิดก่อน แล้วจึงจะมาเกิดได้ โดยต้องเอาหนังสือออกญาตให้มาเกิดจาก (น)ยูว้าเต่งเสียก่อนจึงจะมาเกิดได้ " ดังนั้นชาวแม้วจะเชื่อว่าคนที่ตายลงไปแล้วจะเกิดเป็นผี และเสือเมื่อเป็นผี ก็จะอยู่ละแวกนั้นพูดก็ไม่ได้ชอบหลอกมนุษย์ จะฆ่าก็ไม่ตาย ฝ่ายมนุษย์เดือดร้อนก็พากันไปฟ้องเทพเจ้า เทหอะไซ่ว และเทพเจ้าก็ไปปรึกษา (น)ยูว้าเต่ง เห็นว่าควรจะจัดการให้มีพิธีขึ้นตามพิธีของชาวแม้ว โดยเมื่อมีคนตายให้เป่าแคน และตีกลอง เพื่อที่จะทำให้ได้ยินไปถึง(น)ยูว้าเต่ง เพื่อที่(น)ยูว้าเต่ง หรือญามัจจุราชจะได้ออกหนังสือให้คนตายไปเกิดใหม่ จะไม่ต้องกลายเป็นผีหรือเสือทำให้มนุษย์อื่นเดือดร้อน ถ้าไม่มีเสียงกลองเสียงแคน (น)ยูว้าเต่ง ก็ไม่รู้และไม่สามารถที่จะออกหนังสือเพื่อให้ไปเกิดใหม่ได้ จึงทำให้คนที่กลับมาเกิดไม่ได้กลายเป็นผีตลอดไป เทพเจ้าจึงมาสอนให้ชาวแม้วทำกลองและแคน เพื่อใช้ในงานศพ และคนที่จะเป็นผี ก็หมายถึงคนที่ตายไปแล้วไม่มีพิธีศพของชาวแม้วโดยไม่มีเสียงแคน และเสียงกลองทำให้กลายเป็นผีผู้ท่องเที่ยวไปเรื่อย ๆ จะไม่มีโอกาสไปเกิดเพราะจะไม่ได้รับใบออกญาตไปเกิดจาก(น)ยูว้าเต่ง ซึ่งก็จะคอยรบกวนมนุษย์อยู่เรื่อย ๆ ชาวแม้วถือ

ว่าเป็นคนตกค้าง ดังนั้นเมื่อคนตายเกิดขึ้น ชาวแม้วจึงต้องมีการตีกลอง และเป่าแคนเพื่อเป็นการส่งวิญญาณ และพวกเขาจะได้ไม่มีผีคอยรบกวน

3.3.4 เรื่องทำไมชาวแม้วชอบลูกชาย เป็นเรื่องที่อธิบายว่าการที่แม้วชอบลูกชายก็เพราะถือว่าลูกชายสามารถช่วยให้แม่พ้นอันตราย

เมื่อก่อน ชาวไทยกับชาวแม้วเป็นพี่น้องกัน ฝ่ายพี่เป็นช่างตีเหล็ก มีเมีย 2 คนซึ่งเมียนั้นคอยเลี้ยงลูก วันหนึ่งขณะที่ฝ่ายเมียทำอาหารเสร็จเรียบร้อยแล้วยังไม่มีใครมากินข้าว เมียหลวงก็จึงไปแอบดูสามีตัวเองที่กำลังทำอะไรอยู่ ก็พบว่าสามีกำลังทำงานอย่างขะมักเขม้น โดยเอามือเป็นคีม เอาปากคอยเป่าไฟแล้วเผาเหล็กมาตีกับหัวเข้า ใช้มือเป็นม้อน สามีเมื่อกลับมากินข้าวก็ถามขึ้นว่า " เมื่อก็ใครมาแอบดูฉันทำงานกัน " ทั้งนี้เพราะรู้ว่ามีคนแอบดู เมียน้อยก็ปฏิเสธว่าไม่ใช่ตน สามีก็คิดว่าเป็นเมียน้อยแน่ จึงเตรียมลงโทษ เมียน้อยจึงสารภาพว่าผู้ที่แอบดูนั้นคือเมียหลวง สามีจึงจะลงโทษโดยนำไปฆ่าเสีย พอตกลงกลางคืนแม่ก็ขอให้ลูกสาวพาหนีไปฝ่ายลูกสาวไม่กล้าพาหนี ลูกชายจึงเป็นผู้พาแม่หนีจนหนีรุ่งขึ้นสามีหาตัวเมียหลวงไม่พบก็เลยปล่อยไป ฝ่ายลูกชายที่หนีมากับแม่ก็ไม่รู้จะทำมาหากินอย่างไร จึงถามแม่ว่า จะทำอย่างไรกันดี แม่จึงบอกว่า " เจ้าจงเอาสร้อยออกจากคอให้หมด แล้วแม่จะสอนให้เจ้าตีเหล็กเพื่อทำเป็นเครื่องมือเพาะปลูก แล้วเราก็จะปลูกฝ้ายปลูกมัน เอาฝ้ายมาทอเป็นผ้านุ่ง จากนั้นก็จะหนีไปอยู่ป่าบนดอย เพื่อให้พ้นจากการตามล่าของพ่อเจ้า " และพวกที่มาอยู่ตามเขาตามดอยนั้นจะเรียกตนเองว่าพวกแม้ว ซึ่งชาวแม้วนี้จะอยู่อย่างยากลำบาก ต้องทำงานหนัก ทั้งนี้เพราะได้เรียนวิชาจากแม่ที่ไม่ชำนาญเท่าพ่อ ส่วนพวกที่อยู่กับพ่อก็ฉลาดไม่ต้องทำงานหนักมากนัก และด้วยเหตุนี้เองชาวแม้วจึงชอบลูกชายมากกว่าลูกสาว เพราะสามารถช่วยเหลือได้ในเวลาคับขัน

3.3.5 เรื่องทำไมแม้วไม่มีตัวหนังสือใช้ เป็นเรื่องที่อธิบายว่าการที่แม้วไม่มีตัวหนังสือใช้เป็นเพราะเมื่อไปขอต่อพระเจ้าแล้วลมเอาตำราไปซ่อนไว้ จนทুমทะเสียชีวิต พระเจ้าจึงทำโทษไม่ให้มีตัวหนังสือใช้

ในสมัยโบราณ นับแต่โลกได้ถูกสร้างขึ้นมา ประชาชนก็เพิ่มปริมาณขึ้นเรื่อยๆ

จึงทำให้เกิดปัญหาที่พวกมนุษย์ไม่สามารถจดจำอะไร หรือ เรื่องราวต่างๆ ได้ และเกิดทะเลาะวิวาทเรื่องการหยิบยืมของกันและกันเพราะต่างก็ไม่มีหลักฐาน ในที่สุดผู้คนต่างก็ลงความเห็นว่าการจะนำปัญหานี้ไปเสนอต่อพระเจ้าให้ช่วยหาทางแก้ไขให้ และพระเจ้าก็มอบตำราวิเศษที่จะสอนให้พวกมนุษย์ได้รู้จักการบันทึกเรื่องราวไว้เป็นลายลักษณ์อักษรตั้งแต่นั้นแต่ละชาติก็เอาตำรานั้นไปเผยแพร่กลายเป็นตัวหนังสือประจำชาติไป ส่วนพวกแมวนั้นก็ได้ตำรานั้นมาและได้นำไปซ่อนไว้อย่างดีเพราะกลัวสูญหายทั้งคิดว่าตอนนี้ยังไม่มีเวลาว่าง เมื่อว่างจากการทำงานจึงจะนำตำราวิเศษนี้มาเผยแพร่ แต่เมื่อรอเวลาว่างเมื่อไรก็ไม่ว่างสักที จึงทำให้เวลาผ่านไปนานจนมีหนูมาแทะตำราเสียจนหมดสิ้น พวกแมวต่างก็เสียใจกันมากจึงกลับไปปรึกษาพระเจ้า พระเจ้าก็ตอบว่า " ข้าได้ให้ตำราแก่เจ้าไปแล้วแต่เจ้าไม่รักษาให้ดี เจ้าก็ยังมีตัวหนังสือใช้เหมือนอย่างเขาเลย " พวกแมวเมื่อทราบเรื่องก็พากันเสียใจ ในที่สุดก็มีหญิงชราชาวแมวคนหนึ่งพูดขึ้นว่า " เมื่อเราไม่มีตัวหนังสือใช้สำหรับจดบันทึก เราก็ควรใช้วิธีจดจำเรื่องราวต่างๆ ไว้ให้ดี " ดังนั้นพวกแมวจึงใช้วิธีการจดจำเรื่องราวต่างๆ ไว้ และเพื่อเป็นที่ระลึกในการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ ในครั้งนี้ชาวแมวได้ประดิษฐ์เครื่องดนตรีไว้นั้นหนึ่งคือ " แคน " เมื่อเป่าจะมีเสียง " แจมอแจ้ ๆ " ซึ่งแปลว่า " หนูกินหนังสือ " เป็นการกระตุ้นเตือนให้ชาวแมวรู้ตัวอยู่เสมอด้วยว่าทำอะไรคิดให้รอบคอบแล้วค่อยทำ มิฉะนั้นแล้วจะเสียใจและเสียโอกาสอันงามไป

3.4 นิทานอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติ

เป็นนิทานที่อธิบายที่มาของเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามธรรมชาติมีอยู่ 5 เรื่อง ดังนี้

3.4.1 ทำไมคนไม่สามารถมองเห็นผี เป็นเรื่องที่อธิบายกันว่า การที่คนไม่สามารถมองเห็นผีได้ เพราะว่าถูกผีขวางซี่เก้าใส่ตาจึงมองไม่เห็นกัน

แต่เดิมคนแมวสามารถมองเห็นผีได้ และพวกแมวฉลาด และแข็งแรงกว่าผีมาก

ซึ่งจะคอยแกล้งพวกผีอยู่เสมอ วันหนึ่งพวกผีทนไม่ไหว จึงพากันไปฟ้องพระเจ้าโหว่วโซ่ว ถึงเรื่องที่พวกตนถูกพวกแม้วแกล้ง โห้วโซ่วจึงเรียกพวกแม้วมาถามว่าทำไมถึงแกล้งพวกผี แม้วบอกว่าไม่ได้ทำนอกจากพวกเกเรบางคนเท่านั้น โห้วโซ่วเลยบอกว่าคงดีกว่าแน่ถ้า แม้วและผีมองไม่เห็นซึ่งกันและกันจะได้ไม่มีปัญหาเกิดขึ้นอีก ดังนั้นจึงให้พวกแม้วข้างซ้ายเข้าใส่ผีก่อน แต่พวกแม้วไม่ต้องการเช่นนั้น โห้วโซ่วจึงให้ผีข้างซ้ายเข้าใส่แม้วก่อน ผีก็ไม่ยอม ดังนั้นแม้วจึงจำใจข้างซ้ายเข้าใส่ผีก่อนโดยข้างไปทิ่มนัยน์ตาของผี แต่แม้วข้างขวาพลาดไม่ทิ่มนัยน์ตาผี แต่ผีแกล้งว่าข้างขวาถูกและแกล้งทำเป็นมองอะไรไม่เห็นเลย ผีจึงขอร้องให้โห้วโซ่วทำให้พวกผีมองเห็นพวกแม้วอย่างเดิมเพื่อจะได้มีชีวิตอยู่ได้ โห้วโซ่วจึงทำให้ผีมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้ตามปกติ ซึ่งในขณะที่พวกผีก็มองเห็นแม้วด้วยทั้งที่โห้วโซ่วไม่ต้องการให้ผีมองเห็นแม้ว แต่เนื่องจากโห้วโซ่วไม่ทราบว่ามีโกหกว่าแม้วข้างซ้ายเข้าถูกตา จึงทำให้ผีมองเห็นแม้ว จากนั้นผีก็ข้างซ้ายเข้าใส่ตาแม้ว 3 ครั้งจนแม้วไม่สามารถมองเห็นอะไรเลย โห้วโซ่วก็ถูกพวกแม้วขอร้องให้ทำให้พวกแม้วสามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้เพื่อการมีชีวิตอยู่รอด โห้วโซ่วก็ทำให้แม้วมองเห็น ซึ่งทำให้มองเห็นทุกอย่างยกเว้นผี ดังนั้นชาวแม้วจึงมองไม่เห็นผีตั้งแต่บัดนั้น แต่พวกผียังคงมองเห็นพวกแม้วอยู่

3.4.2 ทำไมจึงมีดวงจันทร์และดวงอาทิตย์อย่างละดวง เป็นเรื่องที่อธิบายว่าการที่มีดวงอาทิตย์และดวงจันทร์อย่างละดวงทั้งที่เดิมมีหลายดวง เพราะเมื่อมีหลายดวงเพราะเมื่อมีหลายดวงทำความลำบากให้จึงไปขอร้องให้เหลืออย่างละดวง

ในสมัยก่อนโน้น ครั้งหนึ่งโลกเราไม่ได้มี ดวงอาทิตย์ และดวงจันทร์อย่างละดวง แต่เมื่อก่อนเรามีดวงอาทิตย์ถึง 9 ดวง และมีดวงจันทร์ถึง 8 ดวง ดังนั้นเวลากลางวันที่ดวงอาทิตย์ขึ้นทำให้โลกสว่างไสว และร้อนระอุเป็นอย่างมากจนมนุษย์อาศัยอยู่ในโลกด้วยความลำบาก และแห้งแล้งกันดารมาก ครั้นถึงเวลากลางคืนแทนที่มนุษย์จะได้รับความเย็นสบายเพราะไม่มีดวงอาทิตย์ 9 ดวง ก็ต้องพบกับความสว่างและความร้อนจากดวงจันทร์ถึง 8 ดวงอีก ทำให้ตอนกลางคืนก็สว่างเหมือนตอนกลางวัน และยังคงร้อนและแห้งแล้งไม่ต่างจากกลางวัน มนุษย์จึงไม่มีเวลานักผ่อน จนในที่มนุษย์จึงพากันคิดทำลายดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ ให้เหลือเพียงอย่างละดวงเท่านั้น โดยพากันไปขอร้องต่อเทพเจ้า เพราะทนความยากลำบากไม่ไหว เทพเจ้าจึงทำตามความต้องการของมนุษย์ จึงทำให้โลกเรา

มีดวงอาทิตย์และดวงจันทร์อย่างละ 1 ดวงเท่านั้น

3.4.3 ทำไมคนจึงไม่ตาย เป็นเรื่องที่อธิบายว่าเดิมนั้นคนไม่ตาย ต่อมาชายคนหนึ่งรู้ว่าภรรยาเป็นชู้กับลูกจึงเกิดความเสียใจ ขอดต่อพระเจ้าให้ตายจริง ๆ

ในสมัยก่อนมีผีฟ้า หรือ เทพเจ้าชื่อโฮวโซ่ว เป็นผู้กำหนดให้มีการสร้างมนุษย์ขึ้นมา และมนุษย์ในสมัยนั้นไม่มีการตาย พอครบ 1 ปี มนุษย์จะไปลอกคราบในป่า เสียครึ่งหนึ่ง คราบเก่าจะลอกออกมาเหมือนงู แล้วมนุษย์จะกลับคืนมาเป็นหนุ่ม สาว ขึ้นมาอีก ต่อมา มีชายคนหนึ่งเข้าไปลอกคราบในป่า ฝ่ายทางบ้านของชายคนนั้น ลูกชาย กับ แม่ก็ได้ลักลอบได้เสียกัน เมื่อชายคนนั้นกลับมาจากการลอกคราบในป่า พอมาถึงบ้านบังเอิญ ได้ยินลูกชายและเมียของตนพูดว่า " ความจริงพ่อน่าจะตายไปจริง ๆ ไม่น่าจะกลับมาอีก ครึ่งหนึ่ง และได้อ้อนวอนต่อพระเจ้าขอให้ตนตายไปจริง ๆ ไม่ต้องฟื้นและมีชีวิตกลายเป็นหนุ่มอีก เพราะความเสียใจและอดสูใจ พระเจ้าจึงทำให้ชายคนนั้นตายไปจริง ๆ นับแต่นั้นมาชาวเผ่าจึงไม่สามารถฟื้นคืนสภาพและมีชีวิตต่อไปได้อีกเลย

3.4.4 เรื่องเสื้อตัวแรก อธิบายการเกิดเสื้อตัวแรกว่าเป็นเพราะมีผู้แก่วิชาคิดแก้แค้นที่ถูกกลั่นแกล้งจึงไปร่ำเรียนจนแปลงร่างได้มาเป็นเสื้อแต่เกิดผิดพลาด กลัวเป็นคนไม่ได้ จึงเกิดเป็นเสื้อตัวแรกขึ้นมา

สมัยก่อน ยังไม่มีเสื้อเกิดขึ้น แต่ที่มีเสื้อเกิดขึ้นในโลกเพราะว่า ครึ่งหนึ่งมีครอบครัวชาวเผ่าสองคนผิวเมย์ได้ย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ใหม่ ๆ ก็ถูกชาวเผ่าในหมู่บ้านนั้นกลั่นแกล้งต่าง ๆ นานา จนแทบจะทนไม่ไหวเป็นที่เดือดร้อนอย่างมากแต่ก็ต้องทนเพราะไม่รู้ว่าจะไปอยู่ที่ไหนได้ ฝ่ายสามีก็ได้แต่พร่ำบ่นว่า " สักวันหนึ่งเออะฉันจะเป็นเสื้อมากัดพวกแก " และฝ่ายสามีก็พยายามเรียนวิชาอาคมที่จะมาแก้แค้นพวกเมย์ที่คอยกลั่นแกล้งเขาจนเมย์ก็พลอยเห็นตามไปด้วยกับสามี จนในที่สุดสองคนสามี ภรรยา ก็ทนที่จะถูกกลั่นแกล้งไม่ไหว สามีจึงบอกกับเมียว่า " ข้าจะต้องจากเจ้าไปนานแสนนานจนกว่าข้าจะเป็นเสื้อแล้วข้าจะกลับมาเพื่อแก้แค้น " ฝ่ายเมย์ก็พูดว่า " ข้าบอกให้ใหม่แล้วเสื้อนั้นมีรูปร่างอย่างไร " สามี " ข้าก็ไม่รู้เหมือนกัน " เมียว่า " ถ้าถึงเวลาเจ้ากลายเป็นเสื้อ

แล้วกลับมาหาข้าเจ้าจะไม่ทำร้ายข้าหรือ " สามีตอบว่า " จะทำร้ายเจ้าอย่างไรก็เจ้าเป็นเมียของข้านี้ เอาอย่างนี้ก็แล้วกัน ให้เจ้าเอาผ้าถุงของเจ้าพาดไปที่ตัวข้าแล้วข้าจะกลับเป็นคนเหมือนเดิม " จากนั้นสามีก็นอนไปนาน จนวันหนึ่งมีสัตว์ตัวหนึ่งมาเดินผ่านหน้าในหมู่บ้านทำให้ชาวบ้านกลัวกันมากเพราะไม่เคยเห็นมาก่อน ฝ่ายเมียก็วิ่งออกมาดูพอเห็นสัตว์ตัวนั้นก็ตกใจกลัวจนเป็นลมล้มสลัดและตายไปเลย ฝ่ายสามีที่กลายร่างเป็นเสือ ก็เข้ามาดมก็รู้ว่าภรรยาตายแล้วก็เสียใจและก็ไม่สามารถกลับคืนร่างเป็นคนตามเดิมได้ จึงนับว่าเกิดเสือตัวแรกขึ้นในโลก และเนื่องจากถูกคนเมี้ยวรังแกเอามาก เสือจึงมีความพยายามตามล่าคนเมี้ยวพวกเมี้ยว ซึ่งจะเห็นว่าเสือและเมี้ยวต้องตามล่ากันเสมอ

3.4.5 เหตุที่เมี้ยวปลุกข้าวและข้าวโพด

อธิบายว่าเดิมทีข้าวและข้าว

โพดเป็นพืชต้นเดียวกันโดยมีทั้งข้าวและข้าวโพดพอสุกเต็มทีก็จะเดินเข้ายุ่งฉางเองแต่เพราะชายคนหนึ่งปากไม่ดีไปด่าข้าวที่เดินมาขึ้นยุ่ง ในขณะที่ยังทำไม่เสร็จข้าวจึงลงโทษโดยแยกกันต่างหาก ใครต้องการก็ทำการเพาะปลูกเอาเอง เก็บเกี่ยวเอาเอง

ในสมัยก่อน ข้าวและข้าวโพดไม่มีอุดมสมบูรณ์เหมือนเดี๋ยวนี้ จะมีก็เป็นต้นพีชวิเศษที่มีเมล็ดข้าวอยู่บนเมือกข้าวโพดอยู่ด้านล่าง และเมื่อข้าวโพดและข้าวสุกก็จะส่งกลิ่นหอมมนุษย์ก็อยากได้แต่ก็ไม่สามารถเอามาได้เพราะพระเจ้าแยกต้นพีชวิเศษ และมนุษย์ให้อยู่คนละที่คนละมหาสมุทรที่ห่างไกลกัน จึงทำให้มนุษย์คิดอยู่ตลอดเวลาที่จะนำเอาเมล็ดพีชวิเศษนี้มาปลูก จนกระทั่งถึงฤดูที่ข้าวและข้าวโพดสุก มนุษย์ก็มองเห็นว่าอย่าช้ามาและมีเมล็ดพีชวิเศษติดมาที่ปลายหาง 2-3 เมล็ด ก็เก็บเอาไว้พอถึงฤดูปลูกก็นำมาเพาะและเจริญงอกงามอย่างรวดเร็ว พอเมล็ดแก่ก็นำมาแจกจ่ายกันทั่วถ้วนเมล็ดพีชวิเศษนี้เมื่อสุกก็จะพากันเดินมาเข้ายุ่งฉางเองโดยไม่ต้องมีใครไปขนจนทำให้ข้าว และข้าวโพดเต็มยุ่งฉางของชาวเมี้ยวไปหมด อยู่มาปีหนึ่งชาวเมี้ยวก็เกิดคนหนึ่งยังสร้างยุ่งฉางไม่เสร็จก็ด่าว่าข้าวและข้าวโพดด้วยวาจาหยาบคาย ข้าวและข้าวโพดโกรธจึงกล่าวว่า " ดีแล้ว นับแต่นี้ไปพวกเจ้าจงไปหาบเอามาเองและอย่าหวังว่าผู้ที่ปลูกพีชนี้แล้วจะได้ทั้งข้าวและข้าวโพดเลย " นับแต่นั้นมาข้าวและข้าวโพดก็แยกออกจากกันแต่ก็ยังมีส่วนที่ทำให้เห็นว่าพีช 2 ชนิดนี้เคยอยู่ร่วมกันคือ เกสรของต้นข้าวโพดจะคล้ายรวงข้าวและคนที่จะได้ข้าวและข้าวโพดมาจะต้องทำ

งานอย่างหนักและนาน ครั้นเมื่อเมล็ดแก่ก็ต้องเก็บเกี่ยวด้วยตนเอง มิฉะนั้นเมล็ดข้าวก็จะร่วงลงดินเป็นอาหารของสัตว์อื่น ๆ ต่อไป

3.5 นิทานที่แสดงความกตัญญู

เป็นนิทานที่แสดงให้เห็นว่า ลูกต้องมีความกตัญญูช่วยเหลือพ่อแม่ ให้ปลอดภัยพร้อมทั้งอธิบายค่านิยมที่ชาวม้งชอบลูกชาย มีอยู่ 1 เรื่องคือ

เรื่องทำไมชาวแม้วชอบลูกชาย อธิบายว่าการที่ชาวม้งชอบลูกชาย เพราะลูกชายสามารถช่วยเหลือให้พ้นอันตรายได้

เมื่อก่อน ชาวไทยกับชาวแม้วเป็นพี่น้องกัน ฝ่ายพี่เป็นช่างตีเหล็ก มีเมีย 2 คนซึ่งเมียนั้นเคยเลี้ยงลูก วันหนึ่งขณะที่ฝ่ายพี่ทำอาหารเสร็จเรียบร้อยแล้วยังไม่มีใครมากินข้าว เมียหลวงก็จึงแอบไปดูสามีตัวเองว่า กำลังทำอะไรอยู่ ก็พบว่า สามีกำลังทำงานอย่างขะมักเขม้น โดยเอามือเป็นคีม เอาปากคอยเป่าไฟแล้วเผาเหล็กมาตีกับหัวเข้าใช้มือเป็นฆ้อน สามีเมื่อกลับมากินข้าวก็ถามขึ้นว่า " เมื่อกี่ใครมาแอบดัดงาน " ทั้งนี้เพราะรู้ว่ามีคนแอบดู เมียนั้นก็ปฏิเสธว่าไม่ใช่ตน สามีก็คิดว่า เป็นเมียน้อยแน่ จึงเตรียมลงโทษ เมียน้อยจึงสารภาพว่าผู้ที่แอบดูนั้นคือเมียหลวง สามีจึงจะลงโทษโดยนำไปฆ่าเสียพอดีกลางคืนแม่ก็ขอให้ลูกสาวพาหนีไปฝ่ายลูกสาวไม่กล้าพาหนี ลูกชายจึงเป็นผู้พาแม่ที่มาจากนั้นรุ่งขึ้นสามีหาตัวเมียหลวงไม่พบก็เลยปล่อยไป ฝ่ายลูกชายที่หนีมากับแม่ก็ไม่รู้จะทำมาหากินอย่างไร จึงถามแม่ว่าจะทำอย่างไรกันดี แม่จึงบอกว่า " เจ้าจงเอาสร้อยออกจากคอให้หมด แล้วแม่จะสอนให้เจ้าตีเหล็กเพื่อทำเป็นเครื่องมือเพาะปลูก แล้วเราก็จะปลูกฝ้ายปลูกมัน เอาฝ้ายมาทอเป็นผ้านุ่ง จากนั้นก็จะหนีไปอยู่บนป่าบนดอย เพื่อให้พ้นจากการตามล่าของพ่อเจ้า " และพวกที่ตามอยู่ตามเขาตามดอยนั้นจะเรียกพวกตนว่าพวกแม้ว ซึ่งชาวแม้วจะอยู่อย่างยากลำบาก ต้องทำงานหนัก ทั้งนี้เพราะได้เรียนวิชาจากแม่ที่ไม่ชำนาญเท่าพ่อ ส่วนพวกที่อยู่กับพ่อก็ฉลาด ไม่ต้องทำงานหนัก และด้วยเหตุนี้เองชาวแม้วจึงชอบลูกชายมากกว่าลูกสาว เพราะสามารถช่วยเหลือได้ในเวลาคับขัน

4. นิทานประจําถิ่น (Local Legend)

นิทานประเภทนี้เป็นนิทานที่กล่าวถึงท้องถิ่นนั้น ๆ เชื่อว่าเป็นเรื่องจริง โดยมักจะกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของสถานที่นั้น ๆ มีความเชื่อในเรื่องสิ่งเร้นลับ ซึ่งมักจะเกี่ยวพันกับนิทานวีรบุรุษ (กิ้งก่า อุตถากร อ้างใน จารุวรรณ ธรรมวัตร คติชาวบ้าน 134)

จากข้อมูลนิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้ง มีนิทานประจําถิ่นอยู่เพียง 2 เรื่อง ซึ่งเป็นเรื่องกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชื่อหมู่บ้านที่ผู้วิจัยไปเก็บข้อมูลคือบ้านบวกจัน และบ้านบวกเตย ว่าสาเหตุที่มีชื่อเรียกเช่นนั้น มีความเป็นมาอย่างไร ซึ่งมี 2 เรื่อง คือ

1. เรื่องบ้านบวกจัน
2. เรื่องบ้านบวกเตย

นิทานประจําถิ่น จำแนกรายละเอียดได้ดังนี้

4.1 เรื่องบ้านบวกจัน กล่าวถึงการตั้งชื่อหมู่บ้านบวกจันว่าเหตุที่ตั้งชื่อเช่นนี้เพราะมีดินจันทน์ และหนองน้ำ

เมื่อนานมาแล้วชาวแม้วได้อพยพมาเรื่อย ๆ จากประเทศจีนกระจัดกระจายไปตามที่ต่าง ๆ บนเขาเรื่อย ๆ แบ่งกันอาศัยอยู่ตามบริเวณภูเขา จนมีชาวแม้วกลุ่มหนึ่งได้เคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่มาเรื่อย ๆ จนมาถึงแห่งหนึ่ง มองเห็นแล้วว่ามีทำเลที่จะตั้งบ้านเรือน เพราะเป็นที่ราบต่ำ มีน้ำสมบูรณ์ พอมาถึงก็ตกลงใจกันที่จะตั้งบ้านเรือนอยู่ที่นี่ แต่ก็ไม่รู้ว่าจะตั้งชื่อหมู่บ้านว่าอย่างไร ก็ครุ่นคิดอยู่นาน จนกระทั่งนึกได้ว่า ตอนที่พักทำเลนัครั้งแรกก็เห็นเป็นหนองน้ำขนาดกว้างพอสมควร (ซึ่งชาวไทยเหนือเรียกว่า บวก) และบริเวณที่มีดินจันทน์อยู่มากมาย จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า " บ้านบวกจัน " และจึงเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า บ้านบวกจัน ตั้งแต่นั้นมา

4.2 เรื่อง บ้านบวกเตย กล่าวถึงการตั้งชื่อ หมู่บ้านบวกเตย ที่ตั้งเช่นนี้เพราะ มีหนองน้ำและเป็นหมู่บ้านที่มาตั้งล่าสุด

ชาวแม้วกลุ่มหนึ่งได้พากันอพยพย้ายมาจากทางเหนือของประเทศไทยโดยเข้ามาในจังหวัดเชียงรายก่อนแล้วเคลื่อนย้ายแหล่งทำมาหากินไปเรื่อย ๆ เพราะในสมัยนั้นทางราชการยังไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวมากเหมือนเดี๋ยวนี้ ในตอนนั้นก็มีชาวแม้วที่อพยพมาก่อนแล้วหลายกลุ่มด้วยกัน กลุ่มนี้มาทีหลัง และจึงมาอยู่ตอนปลายภูเขา จึงทำให้ใกล้กับเส้นทางคมนาคมมากกว่ากลุ่มอื่น ครั้นพอมาถึงก็ช่วยกันคิดว่าจะต้องซื้อหมู่บ้านว่าอย่างไรดี ก็พอดีชาวแม้วกลุ่มอื่นที่มาอยู่ก่อนแล้วเขาตั้งซื้อหมู่บ้านตามสภาพท้องที่ และบริเวณที่พากันมาอยู่นี้ก็มีหนองน้ำ (ซึ่งเรียกว่า บวก) เหมือนกัน และหมู่บ้านเรานี้ก็เป็นหมู่บ้านที่เพิ่งมาอยู่ที่หลัง จึงตั้งชื่อว่า บ้านบวกเตย (เตย หมายถึง ลำสุด หรือ หล้งสุด) และตั้งชื่อเข้ามาจนบัดนี้

5. นิทานวีรบุรุษ (Hero Tale)

นิทานประเภทนี้เป็นนิทานที่กล่าวถึงพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งเป็นวีรบุรุษของท้องถิ่น ซึ่งจะเชิดชูความกล้าหาญ ความสามารถของบุคคลนี้ จะเกิดในแดนชีวิตจริง มีการผจญภัย (กิ่งแก้ว อัดถากร อ้างใน จารุวรรณ ธรรมวัตร คติชาวบ้าน 134)

นิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งมีนิทานประเภทนี้มากที่สุด ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นนิทานที่กล่าวถึงความสามารถของชาวม้งซึ่งเขามีวีรบุรุษทั้ง ความฉลาด ความสามารถความเก่งกาจ ความกล้าหาญ ความอดทนของชาวม้ง ดังจะเห็นได้จากเรื่อง ลิเห่ง เจ้ายอดคนปราบเสือ การเลือกหัวหน้าหมู่บ้าน เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นความสามารถของชาวม้ง ที่มีไหวพริบในการเอาตัวรอด : ความกล้าหาญในการต่อสู้กับสัตว์ร้ายที่มีอันตรายคือเสือเพราะชาวม้งถือว่า ผู้ที่สามารถปราบเสือได้คือผู้ที่มีความกล้าหาญ เป็นที่ขอมรับของคนในหมู่บ้าน ซึ่งนิทานประเภทนี้มีอยู่ 11 เรื่อง ดังนี้

5.1 นิทานที่แสดงความกล้าหาญ

เป็นนิทานที่แสดงถึงความเก่งกล้าของตัวละครในการต่อสู้กับสิ่งต่าง ๆ
มี 8 เรื่อง คือ

5.1.1 เรื่องผีกะยักซ์ เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นความสามารถของผีวเมีย 2 คน ชื่อ ย่าง และ ชั่วะ ที่สามารถปราบผีกะยักซ์ที่ตัวเอามาเลี้ยงเป็นลูกลงได้

ยังมีผีวเมียคนหนึ่งชื่อว่า ย่าง และ ชั่วะ มีอาชีพทำไร่ อยากรจะมีลูกมากวันหนึ่ง ขณะที่ทำงานอยู่ก็ได้ยินเสียงเด็กอายุประมาณ 7-8 เดือน เป็นผู้ชาย ร้องให้อยู่ก็เก็บเอาไปเลี้ยง เด็กคนนั้นโตเร็วมาก เลี้ยงได้ 7-8 ปี พ่อก็พาซื้อคอกไปเทียว ลูกก็กัดหัวพ่อ พ่อพอนอนหลับก็กัดหลังแล้วตูดพ่อ ทำให้พ่อผอมลงไปเรื่อย ๆ พอโตขึ้นมาพ่อก็ให้นอนคนเดียว ตอนกลางวันก็นอนเล่นกับพ่อ ก็กัดและตูดพ่อ เวลาลูกหลับ หน้าจะใหญ่เท่ากระดิ่งใหญ่ ฟันแหลมยาว ตูดแดงมีเลือดไหล แต่พอตื่นขึ้นมาเหมือนคนธรรมดา พ่อ แม่ ก็ไม่รู้จะทำอย่างไรดีซึ่งเด็กคนนั้นชอบกินเหล้ามาก พ่อ แม่ จึงติดดื่มเหล้าแล้วเอายาพิษผสมให้ลูกกินโดยตูดกิน แต่ลูกไม่กินพ่อจึงเล่นกับลูก ลูกก็แปลงตัวเป็นหนูเข้าไปอยู่ในโถงเหล้า พ่อก็ปิดรูแล้วเอาไปทิ้งแม่น้ำ มีชายคนหนึ่งเก็บไหเหล้าได้ก็เอาไหเหล้ามาเปิดออก ผีก็แปลงตัวใหญ่ขึ้นชายคนนั้นจึงถามว่าเข้าไปอยู่ในไหได้อย่างไรเด็กก็บอกว่า " เล่นอยู่กับพ่อ " ชายคนนั้นก็เอาข้าวให้กินแล้วจึงกลับไปหาพ่อที่บ้าน พ่อก็ถามว่า " ไปไหนมาละ นี่ พ่อดื่มเหล้าไว้ให้กิน ลูกกินเสียสิ " จากนั้นลูกก็ตูดกินเหล้าที่พ่อดื่มผสมยาพิษให้กิน ในไม่ช้าลูกก็ตาย พ่อแม่ก็ชนของหนี้ และเผาบ้านไฟไหม้ แต่ปรากฏว่าลูกไม่ไหม้ เนื้อหนังกลายเป็นผีกะยักซ์ นรกกลัวมาก ใบหูใหญ่เท่ากระดิ่ง ตาเท่าส้มโอ ตูดแดง ฟันแหลมยาวประมาณ 2 นิ้ว

5.1.2 เรื่องลิเห่ง เป็นเรื่องที่กล่าวถึง ความสามารถของลิเห่งที่สามารถปราบภูณานาคที่มาทำความเดือดร้อนให้มนุษย์ได้

นายเปา และ นางหล้า แต่งงานกันมีลูกขึ้นมา ต่อมาก็เกิดสงคราม นายเปาก็ไปเป็นทหารคุมทหารไปรบ เมียก็กำลังท้อง แต่คอยมา 1 ปีแล้ว ลูกก็ยังไมเกิดครบ 3 ปี ลูกนายเปาก็เกิดออกมา พอเกิดมาได้ 3 วัน ก็ตั้งชื่อตามประเพณี มีไก่ 1 คู่ และเรียกขวัญ เลี้ยงพ่อเกิด แม่เกิด และตั้งชื่อว่า " ลิเห่ง " ขณะที่เลี้ยงผีนั้น ลูกก็ตีฝ่าแม่ก็คิดว่าเป็นคนอื่น ลิเห่งก็บอกว่าลูกเป็นคนตีเอง แม่ก็เข้ามาดูจึงพบว่า ลิเห่งโตเป็นหนุ่มแล้ว แม่ก็คิดว่าไม่ใช่ลูกของตัวเอง ลิเห่งก็บอกว่า จ้ะแม่ลองบีบน้ำนมออกมาสิ นางหล้าก็บีบน้ำนมออกมา น้ำนมก็พุ่งเข้าปากลิเห่งพอดี นางจึงเชื่อว่าเป็นลูกของนาง

นางจึงเตรียมน้ำให้ลูกอาบ ลิเหน่งจึงบอกว่าให้น้ำเดือดจึงจะอาบได้ จากนั้นลิเหน่งก็บอกว่าจะไปตามหาพ่อให้แม่เตรียมอาหารให้ ให้เอาเหล็กกล้า เหล็กธรรมดา พอตามไปพบพ่อกำลังสู้รบอยู่ก็เข้าไปช่วย และบอกนายเป่าว่าตนเป็นลูก นายเป่าไม่เชื่อว่าลูกจะโตขนาดนี้ ลิเหน่งจึงเล่าเรื่องทั้งหมดให้ฟัง และบอกว่าจะมาช่วยพ่อรบ และแล้วลิเหน่งก็นอนหลับไปพร้อมกับบอกว่าเวลาปลุกให้เอากำปั้นตี 3 ครั้ง ถ้ายังไม่ตื่น ก็เอารองเท้าตบ 3 ครั้ง ถ้าไม่ตื่นก็เอาม้อนตี 3 ครั้ง ทหารพอมีข่าวศึกมาก็พากันปลุก ลิเหน่งจนตื่น และลิเหน่งก็บอกให้พวกพ่อหนีไปส่วนตนเองเอาไม้ยาว 9 วา มาตีข้าศึกตายหมด จากนั้นข้าศึกก็ยอมจำนน ลิเหน่งและพ่อก็กลับบ้าน วันหนึ่ง ลิเหน่งไปเกี่ยวหญ้าก็มีคนมาหาชื่อว่า ลิหย่ง บอกว่าจะมากินข้าวด้วย นางหล้าก็บอกว่ากินไม่ได้เพราะ ลิเหน่งกินเหล็กบอกให้รีบกลับ พอลิเหน่งกลับบ้านก็ถามแม่ว่าใครมาหา แม่บอกว่า " ไม่มี " ลิเหน่งก็บอกว่า " มีสิ ลิหย่ง ใจละ " ลิเหน่งจึงตามลิหย่งไป พอพบก็ตบตีกันยกใหญ่ ลิหย่งก็ขอชีวิตไว้ว่าต่อไปจะไม่มารบกวนอีกแล้ว จากนั้น ลิเหน่งก็ไปปราบผียักษ์ ฝ่ายยักษ์พอเห็นลิเหน่งก็คิดว่าอาหารมาแล้ว ลิเหน่งจึงใช้มือตียักษ์กระเด็นไป แล้วจึงไปไล่พวกยักษ์ในถ้ำทั้งหมดพวกยักษ์ก็ยอมแพ้หนีไป ลิเหน่งก็กลับบ้านไปพบกับพญานาคขึ้นมาเก็บภาษีคน ครอบครัวหนึ่งจะต้องเอาลูกไปให้พญานาคกิน ลิเหน่งก็ให้เอาตัวลิเหน่งไปแทน เมื่อพญานาคมาครอบครัวนั้นก็เอาลิเหน่งโยนเข้าไปในปากพญานาค พอเข้าไปได้ครึ่งชั่วโมง พญานาคก็รู้สึกว่ามีตัวอะไรดันอยู่จึงสงสัยว่าคงจะเป็นลิเหน่งแน่ ที่ลงมากัดในเมืองมนุษย์ ลิเหน่งก็บอกว่า " ใช่แล้ว " พร้อมกับแสดงอิทธิฤทธิ์ พญานาคก็ร้องขอชีวิต ลิเหน่งก็ข่มขู่ใหญ่ ในที่สุดพญานาคก็สัญญาว่าจะไม่มารบกวนอีก และยอมเอาของดีให้ลิเหน่งหมด จึงเอาของมีค่าไปกองไว้เป็นจอมปลวก พญานาคก็เอาภาษีที่มนุษย์ให้มาคืนหมด ก็ขอให้ลิเหน่งออกมา ลิเหน่งก็ใช้มีดผ่าท้องพญานาคออกมา พญานาคก็ไล่ตามจนเหนื่อยเหนื่อยเพื่อฆ่าลิเหน่ง โดยพญานาคแปลงเป็นนกอินทรี และต่อสู้กับลิเหน่งจนตกลงมาจากกลางอากาศ พญานาคก็ยอมแพ้ ลิเหน่งจึงจับพญานาคมัดไว้ที่เสาหิน เมื่อพญานาคตื่นก็จะทำให้เกิดแผ่นดินไหวและเหตุที่พญานาคตื่นก็เพราะ ลิเหน่งมาเปลี่ยนเชือกที่มัดพญานาคนั่นเอง ชาวเมืองเชื่ออย่างนั้น จากนั้นลิเหน่งก็เอาของมีค่าไปแจกคืนให้แก่ชาวบ้าน พ่อ แม่ ก็ภูมิใจในตัวของลิเหน่ง ดังนั้นชาวเมืองจึงนิยมมีลูกชาย และเมื่อลิเหน่งเห็นบ้านเมืองสงบเรียบร้อยก็ลา พ่อ แม่ ไปสวรรค์

สามารถปราบผีได้โดยใช้เหล็กแหลมเผาไฟแทงผีได้

มีครอบครัว 2 คนสามี ภรรยา กำลังจะย้ายบ้าน มีไก่อยู่ 7 ตัว หมู 3 ตัว และมีลูกอยู่ 4 คน ได้พากันย้ายบ้านไปอยู่กลางป่า กำลังก่อไฟทำที่นอนอยู่ พอตกติกก็มี ผีซึ่งปลอมเป็นคนมาขอยืมด้วย ครู่หนึ่งก็ขอกินไก่ 1 ตัว ทั้ง 2 คนก็ให้เมื่อให้ไปแล้วก็ยังขอกินไก่อีกจนไก่ 7 ตัวหมดไป ก็ขอกินหมูอีก กินจนหมดทั้ง 3 ตัวก็ยังบ่นว่าหิว จึงขอกินลูกสัก 1 คน 2 คนสามี ภรรยา ก็ให้ลูกไปไม่นานนักก็ขอลูกกินอีก จนกระทั่งกินลูกไป 3 คนแล้ว ก็เหลือลูกเพียงคนเดียวกำลังกินหมอยู่ ฝ่ายสามีก็คิดว่า เดี่ยวก็คงขอลูกกินอีก และไม่ซำก็ขอกินเมีย แล้วก็ต้องขอกินตัวเขาเองแน่ จึงตัดสินใจว่าจะกำจัดเสีย ในขณะที่คนนั้นกำลังพักผ่อนหลังจากกินลูกคนที่ 3 แล้ว สามีก็เตรียมเอาหอกเผาไฟจนแดง พอแดงได้ที่แล้วก็เอาหอกที่เผาไฟนั้นพุ่งเข้าใส่ผีปลอมนั้น ผีจึงวิ่งลงดอยหนีไปตายข้างล่าง จึงรู้ว่าผีนั้นกลัวหอกสูก หรือ หอกที่เผาไฟ ผีที่ตี ๆ ต่างพากันสมน้ำหน้าผีตนนี้ที่ทำความชั่วโดยไปกินไก่ กินหมู กินลูกเขา

5.1.4 เรื่องผีนิตินาค กล่าวว่ามนุษย์มีการข่มเหงรังแกกันตั้งนั้นพระเจ้า คิดจะสั่งสอนโดยทำลายผู้ที่เลวร้ายให้หมดไปโดยให้ภูษานาคมาปราบ แสดงให้เห็นว่า พระเจ้าเป็นผู้กำหนดทุกอย่าง และในที่สุดก็มีคนมาจับภูษานาคมัดไว้พอภูษานาคตื่นก็ทำให้เกิดเสียงฟ้าร้อง

มนุษย์ในโลกสมัยก่อนนั้นแพร่พันธุ์อย่างรวดเร็ว และมีการข่มเหงรังแกกันตั้งนั้น พระเจ้าจึงคิดสั่งสอนมนุษย์โดยการทำลายผู้เลวทรามให้หมดไป จึงได้สั่งภูษานาคขึ้นมา จากมหาสมุทร แล้วทำให้ฝนตกตลอดคืน ทำให้น้ำท่วมโลก แล้วพระเจาก็ให้ภูษานาคกลับไปอยู่บาดาลตามเดิม ต่อมาไม่นานมนุษย์ก็เพิ่มขึ้นอีก ภูษานาคก็มาจับมนุษย์ไปกินทำให้มนุษย์เดือดร้อนเป็นอันมาก พระเจ้าจึงสั่งให้เทพเจ้า 2 องค์คือ " เซ็งฮ้อ " และ " จูปอจา " ลงมาช่วยมาช่วยที่เมืองมนุษย์ โดยเมื่อเกิดขึ้นมาก็มีความแข็งแรง จากนั้นทั้ง 2 คนก็เดินทางไปพบหญิงม่ายกำลังร้องไห้จึงถามว่า " โอ...ท่านร้องไห้ทำไม " หญิงม่ายจึงตอบว่า " ข้าร้องไห้เพราะลูกชายข้าจะถูกภูษานาคกินเป็นอาหาร " เทพเจ้าจึงบอกว่า " ไม่ต้องร้องไห้หรือกรงูนี้เมื่อภูษานาคมา ให้จับข้าพเจ้าไปให้ภูษานาคกินแทน " ดังนั้นพอรุ่ง

เข้าพญานาคมาหญิงม่ายก็โยนชายทั้งสองคนเข้าไปในปากพญานาคแทน ไม่นานนัก พญานาคจึงรู้สึกปวดท้องเพราะถูกบดไล่ เทพเจ้าก็ให้พญานาคสัญญาว่า จะไม่ทำร้ายมนุษย์อีก พญานาคก็รับปาก เทพเจ้าจึงออกมาทางทวารหนักของพญานาคแต่ด้วยนิสัยเคยชิน พญานาคก็ออกมาเที่ยวกินคนอื่นเช่นเคย เทพเจ้าทั้ง 2 องค์จึงคิดอุบายที่จะกำจัดพญานาคเนื่องจากเดี๋ยวนี้พญานาคระมัดระวังตัวมากเมื่อจะกินอะไรก็เคี้ยวเสียทุกครั้ง เทพเจ้าจึงปลอมเป็นแมลงวันแล้วบินเข้าปากพญานาคไปเพื่อไปบดไล่พญานาคอีก พญานาคได้รับความเจ็บปวดก็ยอมและสัญญาว่าจะไม่กินคนอื่น เทพเจ้าก็ออกมา ต่อมาพญานาคก็กลับมากินคนเหมือนเดิม ตอนนั้นพญานาคระวังตัวมากกว่าเดิมมากโดยไม่ยอมเปิดปากเลย เพราะเกรงว่าจะถูกบดไล่อีก เทพเจ้า 2 องค์จึงคิดหาทางปราบโดยใช้ไฟเผา พญานาคทนความเจ็บปวดไม่ไหวจึงแทรกแผ่นดินหนีไป เทพเจ้าทั้ง 2 ก็ตามไปแล้วเอาโซ่เหล็กมัดพญานาคไว้เพื่อไม่ให้ขึ้นไปจับคนอื่น และในขณะที่ฝนตกหนักๆติดต่อกันหลายวันเทพเจ้าก็จะลงไปเปลี่ยนโซ่เหล็กเสียทีหนึ่ง เมื่อเปลี่ยนโซ่เหล็กแล้วฝนก็จะหยุดตก ดังนั้นพญานาคลี้ภัยเพราะการที่พญานาคตั้งรกรากอยู่นั้นทำให้เกิดความสั่นสะเทือน เป็นเสียงดังครืนๆ พอเทพเจ้ามัดพญานาคแล้วพญานาคก็ส่งบลงปัจจุบันชาวแม้วก็เชื่อกันว่าเทพเจ้า " แซ่ฮ้อ " และ " จีป่อจ่า " ยังคงช่วยคุ้มครองดูแลพวกเขาอยู่และทุก ๆ ปีเทพเจ้าทั้ง 2 ก็จะมาเปลี่ยนโซ่ที่มัดพญานาคเป็นประจำ

5.1.5 เรื่องผีดิบ แสดงให้เห็น ความสามารถของชายผู้หนึ่งที่สามารถมาปราบผีในหมู่บ้านได้

มีหมู่บ้านหนึ่งอยู่ในป่าลึกใกล้ ๆ หน้าถ้ำ เมื่ออยู่ไปที่ 1,2 ก็ไม่มีอะไร พอเริ่มเข้าเดือนที่ 3 ก็เริ่มเดือดร้อน เพราะนางผีตนหนึ่ง พอล่วงก็จะออกอาละวาด คือถ้าใครไปถาม หรือตกทายก็จะเอาชีวิตคนนั้น โดยที่คนในหมู่บ้านเมื่อพบนางผีก็ถามว่า " อ้ายมาจากไหน " นางผีก็ตอบว่า " อ้ายจะมาเอาชีวิตมึง " แล้วก็ฆ่าคนนั้น ฉีกแขน ฉีกขา ใส่ตระกร้าเดินจากไป ทำเช่นนั้นคนในหมู่บ้านหายไ้มากมาย เป็นที่ล่ำลือกัน ต่อมามีคนแก่ 3 คนได้ยินข่าวและอาสาจะมาปราบผีชื่อว่า ลือ , เขียว , แซ่ ทั้ง 3 คนเดินทางมาถึงหมู่บ้านไม่พบคน ก็ถามหญิงสาว 2 คนว่า คนหายไปไหนหมด พ่อแม่ชวนไว้หรืออย่างไร 2 สาวก็ถามว่า " ท่านทั้ง 3 เป็นผีหรือคน ถ้าเป็นคน ก็ช่วยเปิดไฟที่ตนซ่อนอยู่หน่อย " พอออกมาจากไหนทั้ง 3 ก็เล่าให้ฟังว่า มีผีมาจับคนในหมู่บ้านไปกิน ชายทั้ง 3 ก็บอกว่า

" ฉันจะมาช่วยปราบผีให้" สามสาวจึงบอกว่า " นางผีจะมาตอนตะวันตกดิน และถ้าใครไปถามหรือพูดด้วย ก็จะถูกฆ่าตายหมด พวกชาวบ้านจึงพากันหนีไปหมด " พอชายทั้ง 3 ได้ยินก็ช่วยกันทำงานจนค่ำและพากันตีเกราะ ไม่ช้านางผีก็มา นายเซ็งก็ถามว่า "อ้อยมาทำไม" นางผีก็ตอบว่า " อ้อยจะมาเอาชีวิตมิ้ง " นายเซ็งก็ถามอีกว่า " อ้อยเอาตระกร้ามาทำไม " นางผีก็ตอบว่า " เอามาใส่เครื่องในและเลือดมิ้ง " นายเซ็งจึงต่อสู้กับนางผี และนายเซ็งก็เข้ามาช่วยเอาเหล็กแหลมแทงนางผีแต่ไม่เข้า นายลือก็ใช้เท้าถีบนางผีกระเด็นไปอยู่หน้าถ้ำ ฝ่ายลูก ๆ นางผีคิดว่าแม่นำเอาอาหารมาให้แล้ว ก็ต้องผิดหวัง ไม่นานนางผีก็มาหมู่บ้านอีก นายเซ็งก็เข้าไปถามนางผีอีกเช่นเคย และใช้มีดฟันคอนางผีขาด แต่นางผีก็ต่อได้ทุกครั้ง นายเซย และ นายลือ ก็เข้ามาช่วย แล้วถีบนางผีกระเด็นไปหน้าถ้ำ แล้วพากันตามไปแอบดู ก็พบว่า พวกลูก ๆ นางผีเข้าใจว่าแม่นำอาหารมาให้ก็เข้ามาถามนางผี นางผีจึงกล่าวว่า " นี่คืนที่ชายทั้ง 3 คนไม่ได้เอาไม้ตะพดแล้วเอาขี้ไก่ทามาพันแม่ ไม่จั้นแม่ตายไปแล้ว " จึงทำให้ชายทั้ง 3 คนได้ยิน จึงรีบไปทำอาวุธ คือไม้ตะพดที่ทำด้วยขี้ไก่คั้นพดตกค่านางผีก็มาอีก นายลือก็เข้าไปถามนางผี นางผีก็ตอบเหมือนเดิม นายลือก็เอาไม้ตะพดตัดคอนางผี ซึ่งทำให้นางผีต่อคอไม่ติด ก็เลยตายไป ชายทั้ง 3 จึงเอาไม้ตะพดท่อนางผีออกเป็นชิ้น ๆ แล้วเอาใส่ตระกร้าไปแจกไว้ตามหน้าบ้านในหมู่บ้าน ที่เหลือก็นำไปไว้หน้าถ้ำ ลูก ๆ นางผีพากันตีใจคิดว่า เป็นเนื้อคนก็เปิดประตูถ้ำ ชายคนหนึ่ง ในสาม ก็เข้าไปเลี้ยงลูกของนางผีแทน แล้วประตูถ้ำก็ปิด ชายคนนั้นก็เลี้ยงลูกนางผีอยู่ในถ้ำทำของเล่นเป็นงู และทำให้โล่ลูกผี จนลูกผีต้องเปิดประตูถ้ำ ชายคนนั้นจึงออกมาได้และมาเอาพริกมาเผารมลูกผีจนตายอยู่ในถ้ำนั่นเอง จึงเอาลูกผีมากินเป็นการแก้แค้น ต่อมาชายทั้ง 3 คนก็แต่งงานกับหญิงสาวที่พบอยู่ในถ้ำ และอยู่กินกันอย่างราบรื่นต่อไป

5.1.6 เรื่องคนปราบเสือ แสดงให้เห็นความสามารถของ 2 พี่น้องที่ร่วมมือกันปราบเสือจนสามารถฆ่าเสือตายไปมากมาย

มีชาวแม้ว 2 คนพี่น้อง เดินทางมาทำไร่ในป่า ก็ไปพบกระท่อมที่มีสภาพดีอยู่หลังหนึ่ง พี่ก็เลยบอกน้องว่า " เราต่างคืนที่นี้กันดีกว่า " พี่จึงสั่งให้น้องตัดฟันไร่ และบอกว่า " พี่จะไปหาอาหารนะ " พอพี่ออกไปหาอาหารได้ไม่นาน น้องที่อยู่ในกระท่อมก็ได้ยินเสียงร้อง " โอ๊ย " พร้อมได้ยินเสียงปืน ก็ตกใจกลัวมากจึงเข้าไปหลบอยู่ในห้อง

ในกระท่อมปิดประตูไว้อย่างแน่นหนา โดยไม่รู้ว่ห้องข้าง ๆ มีเสืออาศัยอยู่ด้วย สักครู่นองได้ยินเสียงดังขึ้นนึกว่าพี่กลับมา แต่พอฟังดี ๆ กลับเป็นเสียงของเสือ ซึ่งกัดพี่ของตัวเองตายแล้วคาบกลับมายังกระท่อม นองจึงแอบดูในกระท่อมอย่างละเอียดก็เห็นว่าห้องข้างๆ ของเขานั้น มีลูกเสืออยู่ 2 ตัว นองกลัวมากจนตัวสั่นไปหมด เสือเองก็ตกใจกลัวเหมือนกันมองออกไปนอกบ้าน นองเห็นดังนั้นจึงเอาหน้าไม้ยิงลูกดอกอาบยาพิษยิงเข้าไปที่รูหูของเสือ เสือก็กระโจนออกไปข้างนอกแล้วตายลง นองชายจึงนอนที่กระท่อม 1 คืน พอรุ่งเช้าก็วิ่งหนีกลับบ้านและบอกให้ชาวบ้านรู้เรื่อง ชาวบ้านจึงพากันมายังกระท่อม ก็พบศพพี่ชายและเสือตายจึงจับเอาลูกเสือกลับมายังหมู่บ้าน

5.1.7 เรื่องเด็กจับเสือ แสดงให้เห็นความสามารถของเด็ก ที่สามารถหลอกจับเสือได้ด้วยสติปัญญาฉลาด

เด็กชายแม้วคนหนึ่ง เป็นคนเฉลียวฉลาด วันหนึ่งออกไปเล่นไกลจากหมู่บ้าน เทียวเลยไปในป่าขณะที่กำลังเล่นเพลิน ๆ อยู่ นั้น ก็เห็นไปเห็นเสือลาดพาดกลอนตัวหนึ่ง กำลังกินซากสัตว์อยู่ ก็คิดจะวิ่งหนี แต่วิ่งไม่ทันเพราะเสือตัวนั้นหันมาเห็นแล้ว เด็กจึงทำใจตื้นตันขึ้นว่า " กินสัตว์ที่ตายแล้วจะได้อย่างไร มาข้าจะพาไปกินคนในหมู่บ้านดีกว่า " เสือได้ยินก็สนใจตื้นตันขึ้นว่า " ถ้าข้าเข้าไปในหมู่บ้าน พวกมนุษย์จะต้องพากันมาทำร้ายข้าตายแน่ " เด็กจึงพูดขึ้นว่า " ถ้าเจ้าทำตามอย่างที่ข้าบอกเจ้าก็จะไม่โดนทำร้าย มาเถอะเราไปกัน " แล้วเสือตัวนั้นก็หลงเชื่อเดินตามหลังเด็กคนนั้นไป เด็กพูดขึ้นว่า " ข้าจะพาเจ้าไปกินผลไม้พิเศษ ที่เชิงเขา ข้าเองมีน้อยต้องปลิดกินทีละเม็ด เจ้ามีใหญ่ตะปบกินเอาก็แล้วกัน " จากนั้นเด็กก็พากันมาหยุดที่ต้นเล็บแมว แล้วปลิดกินทีละเม็ดส่วนเสือก็ตะปบกินทำให้หนามตำเท้าเสือเจ็บปวดมาก เสือก็ถามว่าจะทำอย่างไร เด็กก็บอกว่า ให้เอาเท้าทาที่โป่งเกลือก เสือก็ยิ่งแสบมากขึ้น จึงร้องว่า " มันแสบมากจะทำอย่างไรดี " เด็กตอบว่า " ข้าจะพาไปลงบ่อวิเศษ แล้วเจ้าจะหายแสบถ้าได้อาบน้ำบ่อนี้ " พอไปถึงบ่อน้ำ เสือก็กระโดดลงไปในบ่อ น้ำก็ชะเอาโป่งเกลือกออกทำให้เสือหายแสบ เสือจึงพูดขึ้นว่า " เออ น้ำบ่อนี้วิเศษจริง ๆ นะ เอะละ เราไปกินคนในหมู่บ้านกันรึยังละ " เด็กคนนั้นก็หัวเราะพร้อมกับพูดว่า " เจ้าเสือหน้าโง่ เรื่องอะไรข้าจะพาไป ข้าจะไปมนุษย์ฆ่าเจ้าดีกว่า " แล้วเด็กก็เข้าไปในหมู่บ้านตะโกนว่า " เสือตกส้าง กระด้างเถแทน มาฆ่าเสือเถอะ " (เสือตกบ่อหนาวจน

แข่งมาช่วยกันฆ่าเสือเถาะ)

5.1.8 เรื่องนิทานเกี่ยวกับการรักษาโรค เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นความสามารถของฉีชี ที่สามารถต่อสู้กับผีได้อย่างกล้าหาญ

ครั้งหนึ่งมีหมอผีชื่อ " ฉีชี " ได้ไปพบไข้พญานาคก็ทูปให้แตกเสีย พอรุ่งขึ้นกลับมาดู พบว่าไข้กลับดีเหมือนเดิม จึงทูปไข้ให้แตกอีกแล้วแอบดูอยู่ห่าง ๆ ก็เห็นพญานาคไปเคี้ยวหญ้าชนิดหนึ่งแล้วพ่นใส่ไข้ที่ตนทูปแตกไข้ก็กลับดีเหมือนเดิม เขาจึงได้นำเอาหญ้านั้นมาปลูกโดยเลี้ยงคู่ไปกับผี (เนิง) พอมีใครล้มเจ็บหรือตายเขาก็จะเคี้ยวยาที่เป็นหญ้านั้นแล้วพ่นใส่คนเหล่านั้นก็จะหายเป็นปกติ หรือถ้าตายแล้วก็จะฟื้นขึ้นมาใหม่ จนทำให้ชื่อเสียงเขาโด่งดังและตั้งชื่อตั้นยาขึ้นว่า " กัวมั่วจั่ว " (ยาให้ชีวิต) ต่อมาผีดำยง (ผีกินคน) เห็นว่า ฉีชี มีความสามารถก็ส่งผีกินคน 7 ตน มาแกล้งทำให้คนตายลงมากมาย เขาจึงไม่สามารถรักษาคนให้ฟื้นได้ทัน เนื่องจากพอเขารักษาคนที่ให้ฟื้น ผีก็ย้ายไปที่อื่นและทำให้คนล้มตายลง เขาจึงเดินทางไปรักษาไม่ทันทำให้คนล้มตายลงมากมาย ฉีชีรู้ว่าเป็นเพราะผีกินคน 7 ตนดพราะเขาถูกรอดรักแระ เขาจึงได้หลอกให้ผีทั้ง 7 ตนไปที่เชิงผาแล้วพ่นยาใส่ผีจึงกระเด็นไปติดอยู่กับหน้าผา ภรรยาของผีทั้ง 7 ตนก็ไม่พอใจ มาลวงให้ ฉีชี ไปลงผีเนิง (ทรงผี) ที่เมืองผี แล้วมาหลอกเอาลูกชายฉีชีให้กลายเป็นหมูไปทำพิธีอัวเนิงที่เมืองผีทั้งนี้เพราะนางต้องการช่วยสามีของตนทั้ง 7 ตน พอเสร็จพิธีภรรยาผีก็ให้ฉีชีกิน เชื้อขี้(ตับ) ฉีชีก็กินเพราะมารยาท ทันใดนั้นเครื่องมืออัวเนิงก็หมุนกลับมายังโลก ฉีชีก็ตามลงมาและรู้ว่าลูกชายตายจึงได้พ่นยาเข้าใส่เพื่อจะให้ฟื้น ฉีชีพ่นยาใส่หลายครั้งอาการก็ดีขึ้น แต่ก็ไม่ฟื้น ในที่สุดลูกของฉีชีก็ฟื้นขึ้นมาแล้วบอกกับฉีชีว่า " พ่อกินเนื้อลูกจึงไม่สามารถรักษาคนได้อีก " แล้วลูกของฉีชีก็ตายไป ฉีชีเสียใจมากจึงบอกว่าเครื่องมืออัวเนิงนี้เขาไม่เอาไปด้วยใครอยากเป็นหมอผีเขาจะสอนให้ ชาวนี้กระเจายออกไปแต่ยังไม่มีใครมาเรียนกับฉีชี มีชายคนหนึ่งอยากจะเรียนแต่บ้านอยู่ไกลมากกำลังเดินทางมา แต่ฉีชีรอไม่ได้จึงสั่งไว้ว่า " ถ้ามีคนมาเรียนบอกว่าฉันรอไม่ได้ แต่ฉันได้ถ่ายทอดจากระไว้นบนเขา ให้ชายคนนั้นกินอุจจาระฉัน ถ้ากินหมดก็จะรักษาได้เหมือนฉัน " จากนั้นฉีชีก็ตายไป พอชายคนนั้นมาถึงชาวบ้านก็บอกเขาชายคนนั้นจึงเดินทางขึ้นไปบนเขาและพบกองอุจจาระกองใหญ่มาก จึงจด ๆ จ้อง ๆ ไม่กล้ากิน แล้วก็ตัดสินใจวิ่งเข้าหากองอุจจาระแล้วกระโดดข้ามไป พอเขาหันกลับมาก็

เห็นกองอาจารย์เหลือกองนิดเดียว จึงรีบเอานิ้วมือป้ายกิน พบว่ามีรสเปรี้ยว แล้วกองอาจารย์นั้นก็หายไป ชายคนนั้นจึงสามารถเป็นหมอผี อ้วเน้งได้ แต่ไม่ตัดเทียมฉีชี เพียงแต่รักษาคนเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่สามารถรักษาคนให้ฟื้นได้ เหมือนกับฉีชีเลขลักคน

5.2 นิทานที่แสดงไหวพริบความสามารถ

เป็นนิทานที่แสดง ความเฉลียวฉลาดในการใช้ไหวพริบที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้จนสำเร็จ มีอยู่ 3 เรื่อง ดังนี้

5.2.1 เรื่องเต็กฉลาดกว่าผี เป็นเรื่องที่แสดงความสามารถ ในเรื่องไหวพริบของนายเล่ง และ นางซิว ปรานผีได้สำเร็จ

มีตัวเมียชื่อ เล่ง และ ซิว อยู่กินกันมีลูก 4 คน คนแรกเป็นผู้หญิง จึงคิดจะพาลูกไปเที่ยวหาตากับยาย ตัวเป็นช่างตีเหล็ก พอจะออกจากบ้านก็สั่งให้ลูกเก็บเครื่องมือตีเหล็กไว้ให้ดี ๆ ถ้าใครมาถามก็บอกว่า พ่อ แม่ ไปหาตายาย ขณะที่เดินทางเมียก็พูดขึ้นว่า "ป่านนี้ลูกคงเหงา " ตัวก็ห้ามพูด พอเดินไปอีกแม่ก็รำพันอีกตัวจึงห้ามอีกว่า " น้ำมันไหลตามหนทางผีจะเอาค่านะ " ฝ่ายนางผีพอได้ยินก็เปลี่ยนคำมาตลอดทางพอถึงบ้านก็พูด ลูกคนเล็กได้ยินก็คิดว่าแม่ แต่ผีก็บอกว่าไม่ใช่ คงเป็นผีมากกว่า ก็สั่งน้องไม่ให้พูดตอบ นางผีก็เรียกอยู่รอบ ๆ บ้านและพยายามเปิดประตู ลูกคนโตจึงบอกว่าถ้าจะเข้าบ้านต้องกินขนมก่อน (ข้าวปั้น) ผีก็บอกว่าให้เอามาให้กิน เด็กจึงบอกว่าเดี๋ยวก่อน จี๊ข้าวก่อน พวกเด็กจึงเอาเหล็กเผาไฟจนแดง แล้วให้นางผียื่นมือเข้ามาเอาขนม จึงเอาเหล็กเผาไฟใส่มือให้ ผีบอกว่าร้อนมือมาก พวกเด็ก ๆ ก็บอกว่า " กินเข้าไป " นางผีก็กินเข้าไปก็ร้อนท้อง เด็ก ๆ ก็บอกให้ไปกินน้ำ น้ำก็เดือดทำให้ผีตายอยู่ที่ตรงนั้นเอง ฝ่ายพ่อ แม่เป็นห่วงลูกก็รีบกลับมาดูว่าลูกกลับมาถึงบ้านก็เย็นแล้ว มาพบลูก ๆ อยู่บนเพดาน พ่อก็โทษว่าเป็นเพราะแม่ตนเองที่พูดตามทาง ฝ่ายลูก ๆ ได้ยินเสียงก็รู้ว่าเป็นพ่อ แม่ ตัวจริงก็พากันลงมาแล้วบอกว่าตนเองกลัวผีมากร้องไห้ เล่าให้พ่อและแม่ฟัง พ่อจึงบอกว่า " นี่แหละ น้ำไหลโดยหนทาง ผีสว่างได้กำปาก " พ่อจึงเอาผีที่ตายมาเผาไฟเป็นขี้เถ้าไปหมด

5.2.2 เรื่องเจ้ายอด เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นความฉลาดของเจ้ายอดที่สามารถใช้ไหวพริบของตนให้รอดพ้นจากปัญหาและความตายได้ในที่สุด

ชายคนหนึ่งชื่อ เจ้ายอด ซึ่งกำพร้าพ่อแม่ อาศัยอยู่กับยายซึ่งมีความอยู่ 1 ตัว เจ้ายอดต้องนำควายไปเลี้ยงทุกวัน วันหนึ่งเจ้ายอดขี่เกยจไปเลี้ยงควาย จึงคิดวิธีนำเอาเปลือกไม้มาพันเป็นเชือกผูกควายเอาไว้แล้วก็ปล่อยให้ควายที่ผูกเชือกอยู่ไปกินหญ้าตามลำพัง โดยที่ตนไม่ต้องไปเฝ้า วันหนึ่งเศรษฐีให้คนไปมาควายของเจ้ายอดมาทำอาหารกิน ครั้นพอเย็นเจ้ายอดก็ดึงเชือกผูกควายกลับมาก็ไม่พบควาย จึงตามไปดูก็พบแต่กระดูกควาย จึงกลับมาบอกยาย เจ้ายอดก็บอกยายว่าไม่ต้องเสียใจ ต่อมาเจ้ายอดก็ไปเอาไม้ไผ่มาสานเป็นตะกร้ามาใส่กระดูกควายไปขายพอเดินทางมากลางทางก็ค้าเสียก่อน เจ้ายอดก็ต้องค้างกลางป่า พอตกตึกตรงที่เจ้ายอดนอนนั้นมีโจรที่ได้ไปปล้นชาวบ้านมาแล้วกำลังแบ่งสมบัติกันอยู่เจ้ายอดกลัวจนสิ้นไปหมด ทำให้กระดูกควายหล่นลงไปถูกพวกโจร พวกโจรเขาใจว่าเจ้าของตามมาจึงพากันหนีหมด พอรุ่งขึ้นเจ้ายอดก็พบสมบัติเงินทองเต็มไปหมดจึงเก็บสมบัติเหล่านั้นกลับมาหาขายที่บ้าน เศรษฐีเห็นเจ้ายอดร่ำรวยซึ่ก็แปลกใจ ถามเจ้ายอดว่าเป็นเพราะอะไร เจ้ายอดบอกว่า " ก็ฉันขายกระดูกควาย แล้วได้เพชรพลอยมากมายนะสิ " เศรษฐีได้ยินดังนั้นก็ให้ลูกน้องมาควายของตนประมาณ 100 กว่าตัว แล้วกินเนื้อหมด ให้เหลือแต่กระดูกแล้วให้ลูกน้องขนกระดูกควายไปเร่ขายเพราะอยากรวยเช่นเจ้ายอด แต่ก็ขายไม่ได้ เศรษฐีจึงรู้ว่าถูกเจ้ายอดหลอกจึงไม่โหมกไปที่บ้านเจ้ายอดและบอกให้ขายขนข้าวของออกจากบ้านไปมิฉะนั้นจะฆ่าให้ตาย จากนั้น เศรษฐีก็จัดการเผาบ้านเสีย ครั้นพอมาถึงแม่น้ำ ก็จะมีเรือรับจ้างขนของข้ามแม่น้ำ เจ้ายอดจึงเอาซี่เถ้าไปวางบนเรือพร้อมกับกำชับเจ้าของเรือว่า " เจ้าอย่าให้ของฉันตกลงน้ำนะ มิฉะนั้นจะต้องชดใช้ด้วยเงินจำนวนเท่ากับของที่ตกลงไป " พอเรือไปถึงฝั่งตรงกันข้าม ซี่เถ้าเมื่อถูกน้ำก็ยุบละลายหายไประหมด ดังนั้นเจ้าของเรือจึงต้องนำเงินมาใส่ในตระกร้าจนเต็มเท่ากับปริมาณซี่เถ้าเจ้ายอดจึงไม่เอาเรื่อง จากนั้นเจ้ายอดก็กลับมาหาขายพร้อมด้วยเงินมากมาย เศรษฐีได้ยินดังนั้นก็มาถามเจ้ายอดว่าทำอย่างไร เจ้ายอดก็ตอบว่า " เพราะท่านเศรษฐีเผาบ้านข้า ข้าจึงได้นำเอาซี่เถ้าไปขายได้เงินมากมายเช่นที่เห็นนี่แหละ " เศรษฐีจึงบอกให้เจ้ายอดไปเผาบ้านของตนบ้างเพราะต้องการที่นำเอาซี่เถ้าไปขายและร่ำรวยเหมือนเจ้ายอด จากนั้นก็ให้ลูกน้องนำซี่เถ้าไปขายก็ขายไม่ได้ เศรษฐีจึงโกรธเจ้ายอดมาก ตัวเจ้ายอดเองก็คิด

ว่าคราวนี้ตนจะต้องตายแน่ ๆ เศรษฐีจึงได้จับเจ้ายอดมาแขวนไว้บนยอดไม้ และเศรษฐีได้บอกเจ้ายอดว่าถ้าจะตายเมื่อไร ให้ตะโกนบอกนะจะได้ตัดต้นไม้ให้ตกลงทะเลไปเลย เศรษฐีก็เที่ยวมาถามเจ้ายอดว่าตายหรือยังอยู่เรื่อย ๆ เจ้ายอดก็ตอบว่า ยังไม่ตายอยู่ร่ำไป วันหนึ่งมีพ่อค้าเอาสินค้าบรรทุกช้างผ่านมาทางที่นายยอดอยู่พอดี พ่อค้าเห็นนายยอดถูกแขวนอยู่บนยอดไม้ เห็นนั้นก็ถามว่า " เจ้าทำไมไปอยู่บนนั้นล่ะ " เจ้ายอดบอกพ่อค้าว่า " นี่เพราะท่านเศรษฐีต้องการเอาฉันไปเป็นลูกเขย แต่ฉันไม่ต้องการเป็น จึงได้นำฉันมาอยู่ที่นี่ ถ้าท่านอยากเป็นลูกเขย เศรษฐีก็มาอยู่บนที่เพนเสี และเมื่อท่านเศรษฐีมาถามว่า เจ้ายอดอยากตายหรือยัง ก็ให้ตอบว่า อยากตายแล้ว ท่านก็จะได้เป็นลูกเขย เศรษฐีสนใจ " พ่อค้าได้ยินก็ยอมตกลงแลกเปลี่ยนตัวกับเจ้ายอดเพราะต้องการเป็นลูกเขย เศรษฐี ส่วนเจ้ายอดก็ได้เป็นเจ้าของสินค้าและช้างทั้งหมด ครั้นพอเศรษฐีมาถามว่า " เจ้ายอดเองอยากตายหรือยัง " พ่อค้าก็ตอบว่า " อยากตายแล้ว เศรษฐีจึงตัดต้นไม้ลงทะเลพ่อค้าก็ตายไป ฝ่ายเจ้ายอดก็นำเอาสินค้าพร้อมกับช้างทั้งหมดกลับมาหาขาย เศรษฐีเห็นดังนั้นก็แปลกใจเป็นอันมาก ก็ถามเจ้ายอดว่า ทำไมจึงเป็นเช่นนี้ เจ้ายอดตอบว่า " ข้าตายไปแล้ว แต่ขมบาลมอบสินค้าเหล่านี้ให้เข้ามาเพื่อเลี้ยงขายข้าต่อไปอีก " เศรษฐีได้ยินดังนั้นก็เกิดความคิด จึงให้นายยอดนำตนเองไปแขวนไว้บนยอดไม้ พร้อมกับให้นายยอดถามว่า อยากตายหรือยัง แล้วเศรษฐีก็ตอบว่าอยากตาย แล้วให้นายยอดตัดต้นไม้ให้ตกลงทะเล เศรษฐีจึงตายสมความปรารถนา เสร็จแล้วเจ้ายอดก็กลับมาฝ่ายเมีย เศรษฐีก็ถามเจ้ายอดว่า ตัวเศรษฐีไปไหนเสีย เจ้ายอดก็ตอบว่า " เศรษฐีเขาไม่กลับมาแล้วล่ะ " เมียเศรษฐีได้ยินก็ไม่รู้จะให้ใครมาดูแลสมบัติ จึงยกให้เจ้ายอดดูแลสมบัติทั้งหมด เจ้ายอด และ ขยายจึงสบายตั้งแต่นั้นมา

5.2.3 เรื่องการเลือกหัวหน้าหมู่บ้าน เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นความฉลาดของผู้ที่จะเป็นผู้นำของบุคคลภายในหมู่บ้านของชาวม้งว่าจะต้องเป็นผู้ที่มีความฉลาด

ชาวม้งนั้นพยายามที่จะคัดเลือก ผู้มีความสามารถ และความเฉลียวฉลาดเท่านั้นที่จะมาเป็นผู้นำของพวกเขาได้ ซึ่งมีเรื่องเล่ากันว่า วิธีการคัดเลือกผู้นำของพวกม้งมีวิธีที่ค่อนข้างแปลกเพื่อจะแสดงถึงความฉลาด และ ความสามารถพอที่จะเป็นผู้นำของพวกเขาได้ มีครั้งหนึ่งนานมาแล้วชาวม้งหมู่บ้านหนึ่งเป็นหมู่บ้านที่พึ่งอพยพมาตั้งถิ่นฐานใหม่

ไม่มีหัวหน้าที่จะปกครองดูแลหมู่บ้านนั้น จึงมีการคิดที่จะตั้งหัวหน้าหมู่บ้านขึ้นมา แต่ก็ไม่มีข้อตกลงที่จะตั้งเพราะไม่รู้จะเอาอะไรเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือก ในที่สุดก็มีชาวแม้วคนหนึ่งพูดขึ้นว่า " เราเห็นชาวพื้นราบมีความสามารถเก่งมาก ที่สามารถนับเลขได้มากมาย ดังนั้นหากพวกเราชาวแม้วผู้ใดที่มีความสามารถนับเลข 1 ถึง 100 ได้อย่างถูกต้องและไม่ผิดเลย ย่อมแสดงว่าเป็นผู้มีความสามารถเหมาะที่จะเป็นหัวหน้าหมู่บ้านได้ " ดังนั้นในการเลือกหัวหน้าหมู่บ้านของชาวแม้วจึงมีการนับเลขเป็นการแข่งขันกัน

5.3 นิทานเกี่ยวกับเรื่องผี

เป็นนิทานที่กล่าวถึงเรื่องผีต่าง ๆ เช่นผีประจำต้นไม้ ผีอ้วนเง้ง มี 3 เรื่อง ดังนี้

5.3.1 เรื่องผีประจำต้นไม้ กล่าวแสดงให้เห็นว่าต้นไม้มีผีประจำอยู่หากไม่สักการะบูชาจะทำอันตรายถึงตายได้

ชาวแม้วนั้นมีการย้ายถิ่นฐานไปเรื่อย ๆ และจะจ้างมือปืนไปหลาย ๆ วัน ขณะที่ไปได้เจอทางในป่าลึกและได้มัดสัตว์ไว้ พอตึกมาผีเสื้อมาเกาะคนชื่อ เลาเปา มือปืนก็เอาไม้มาติดหน้าผา เดียวก็เอามาติดหน้าเลาเปาอีกเหมือนเดิม เป็นอย่างนี้ถึง 3 ครั้งสุดท้ายก็อยู่ที่หน้าผา ไม่นานผีเสื้อก็ติดผา เลาเปาก็ลุกขึ้นมาไล่หนู ต่อมาเดินทางไปได้อีก 4-5 วัน มือปืนก็หาต้นไม้มาเก็บไว้ พอถึงเที่ยงพอตึกก็ทำห้างอยู่ พอตึกค้าเสื้อดุกมาที่โคนต้นไม้มากมาย และพยายามขึ้นต้นไม้ มือปืนก็ยังเสื้อแต่ยังไม่ถูก เพราะยังไม่ถูกทาง จึงแก้ไขใหม่โดยเมื่อได้ยินเสียงข้างล่างก็ยิงข้างบน ถ้าได้ยินเสียงข้างบนก็ยิงข้างล่าง ในที่สุดก็ยิงเสื้อตายได้ และยิงจนสว่างจนเสื้อตายไป 12 ตัว พรุ่งเช้าก็มาทำอาหารกินกันและพ่อค้าก็มาถึงพอตี แล้วถามว่าไม่กลัวหรือ ชาวแม้วจึงขายเสื้อให้พ่อค้าไปตัวละ 40 แถบ รุ่งขึ้นก็ออกเดินทางไปอีก ไปเจอแดงเสื้อจึงขึ้นไปอยู่บนห้างไม่นานก็ได้ยินเสียงจึงรู้ว่าเป็นเสื้อจึงยิงเสื้อได้เสื้ออีก 8 ตัวจากนั้นไม่นานก็มีเสียงคนมาเรียกว่า เร้ว แม่ไม่สบายยังไม่กลับหรือคนบนห้างก็บอกไม่ให้ตอบรับในที่สุดคนนั้นก็กลับไป พรุ่งเช้าก็ลงมาหุงข้าวกินกัน แล้วพ่อค้าวัวก็มาอีก จึงขายเสื้อไปในราคาตัวละ 50 แถบ ครั้นต่อมาแม้วก็เดินทางมาถึงบ้านพร้อม

พ่อค้าวัว และบอกชาวบ้านว่า " ป่านั่นเสียดูร้ายมาก ถ้าพวกเราจะไปก็ไปกันหลาย ๆ คน และให้ทำศาลาพร้อมวัวอยู่จึงจะปลอดภัย ชาวแม้วจึงพากันไปนอนอยู่ที่นั่น พ่อเลี้ยงไปนอนก่อนพอมีคนมาเรียกก็ไม่ยอมเปิดประตู จึงได้ไปนอนที่ใต้ต้นไทร และจัดการไหว้เจ้าที่ด้วย พอตอนดึกก็มีคนมาชอกกินเพราะหิว ฝักไม่ให้กิน จึงให้ไปของใหญ่ ไก่ป่า และกา ไม่นานไก่อีกก็ร้อง กาก็ร้องใหญ่ก็ทำให้สว่าง ในที่สุดเสือก็มาคาบพ่อเลี้ยงไปกิน ฝาก็กลับมีดลง ไปอีกเช้าก็มานั่งใต้ต้นไม้อีกพบว่ามီးเลือดหยดลงมากที่แขนงู จึงพบว่าต้นไม้นั้นมีผีอาศัยอยู่ จึงควรจะบูชาผีด้วย

5.3.2 เรื่องผีอ้วนนิ่ง กล่าวไว้ว่า ผีอ้วนนิ่งต้องการร่างชายคนหนึ่งเป็นร่างทรง แต่เขาไม่ยอมจึงทำให้เขาป่วยอยู่เรื่อย ๆ จนในที่สุดต้องยอมเป็นผีอ้วนนิ่ง

ลูกชายพระยามัจจุราช (น)อยู่ว่าเต่ง ชื่อ (น)หย่ง เป็นผู้ที่คอยเก็บภาษีมนุษย์ ซึ่งจะเรียกเก็บโดยการแจกไข่ แจกป่วย ทำให้มนุษย์ตายลงมากขึ้นเรื่อย ๆ (น)อยู่ว่าเต่ง เต่ง เห็นว่าลูกชายเก็บภาษีหนักเกินไป จึงให้ ฉีอี้ มาทำการควบคุม จึงทำให้มนุษย์เป็นสุขอยู่ระยะหนึ่ง ครั้นพอ (น)หย่ง เห็นฉีอี้มาช่วยมนุษย์ ก็หาวิธีตอบโต้โดย เมื่อฉีอี้อยู่ทางเหนือคอยให้ความสุขมนุษย์ ตนจะอยู่ทางใต้ทำให้มนุษย์ตายลง และเมื่อฉีอี้มาทางใต้จนก็จะไปทำให้คนทางเหนือตายลงสลับกันไป แต่อย่างไรก็ดีก็ไม่สามารถที่จะเอาชนะได้ จึงรู้สึกโกรธมาก วันหนึ่งจึงคิดแก้แค้นโดยการเอาไปขโมยเอาเมีย ฉีอี้ มาเป็นเมียของตน ฉีอี้ก็ตามขึ้นไปบนฟ้า แต่บินได้ฟ้าหักเสียก่อนจึงตามไปไม่ได้ และยังไม่พอ (น)หย่ง ยังมาเอาลูกชายของฉีอี้ไปอีก ฉีอี้ก็ทำผีอ้วนนิ่ง เพื่อจะเอาลูกชายของตนคืนมาแต่ก็ไม่สำเร็จ จึงไปหา (น)อยู่ว่าเต่ง เอาเครื่องมือทำฆาตไปแขวนไว้ที่หน้าผา แล้วตนเองก็หายไป หลังจากนั้นพวกแม้วก็ล้มเจ็บและตายไปเป็นจำนวนมากเพราะไม่มี ฉีอี้ คอยช่วยเหลือ ชาวแม้วพากันคิดว่าเมื่อฉีอี้จากไปแล้ว ก็ควรจะทำผีอ้วนนิ่งเองบ้าง เพื่อเป็นการช่วยเหลือมนุษย์ให้สุขสบาย จากนั้นชาวแม้วก็มีการทำ " ผีอ้วนนิ่ง " กันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

5.3.3 เรื่องทำไมคนจึงตาย กล่าวแสดงให้เห็นว่าเดิมคนไม่ตายต่อมาไปขอต่อพระเจ้าเพราะอยากตายโดยเสียใจที่ภรรยาและลูกชายเป็นผู้กัน

แต่เดิมมาฉันคนไม่รู้จักตาย เหตุที่คนตายนั้นฉันคนเล่าว่าเป็นเพราะพี่น้องชื่อ กาเกื้อ ตูบลู และ จิไต เป็นเด็กหนุ่มในหมู่บ้านหนึ่งไม่เคยรู้ว่าแผ่นดินโลกนี้กว้างใหญ่เพียงใด จึงหันหน้าเข้าปรึกษากันว่าทำอย่างไรจึงจะรู้ว่าโลกเรากว้างใหญ่เพียงใดในที่สุดพี่ ๆ ก็ให้กาเกื้อ ออกสำรวจดู แต่กาเกื้อไม่สามารถออกไปไหนได้เนื่องจากพื้นโลกเป็นโคลน หล่มเนื่องมาจากน้ำท่วมโลก กาเกื้อก็เข้าใจว่าโลกนี้แคบนัก จึงกลับมาบอกพี่ทั้ง 2 ว่า " โลกเราแคบนักหากคนเกิดมามาก ๆ ก็คงจะไม่มีที่ให้อาศัย " ทั้งจิไต และ ตูบลูไม่เชื่อที่น้องพูด จึงใช้ให้เหยี่ยวของตนไปดูว่า กาเกื้อพูดมาจริงหรือไม่ เหยี่ยวก็บินไปไกลแสนไกลก็ยังมองเห็นพื้นโลกอยู่ ไม่สิ้นสุดสักทีจึงกลับมาบอกว่า " โลกเรากว้างมากบินไปไม่ทั่วเลย " ทั้ง 2 คนก็โกรธกาเกื้อที่โกหกตน จึงพากันทุบตี จนกาเกื้อบาดเจ็บสาหัสมาก จึงแข่งไว้ว่า " ตัวข้าเจ็บมากแล้วแต่ยังไม่ตาย ข้าขอตาย และให้สิ่งมีชีวิตทุกสิ่งในโลกนี้ตายหมด " จากนั้นกาเกื้อก็ตายไปและทุกสิ่งที่มีชีวิตจึงต้องมีอันตายตามคำแข่งของกาเกื้อ

6. นิทานมุขตลก (Jest)

นิทานมุขตลกแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. นิทานมุขตลกโดยใช้ปัญญา
2. นิทานมุขตลกหยาบโหล

นิทานมุขตลกจากข้อมูลนิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งที่ได้จาก 2 หมู่บ้าน คือ บ้านบวกจัน และบ้านบวกเตย เป็นนิทานมุขตลกประเภทแรก คือ นิทานมุขตลกโดยใช้ปัญญา ซึ่งแสดงถึงความฉลาดของตัวละคร และแสดงให้เห็นผลของความไม่เข้าใจกันอันอาจทำให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นมาได้ เช่นเข้าใจผิด จอมกะล่อน ซึ่มม มีอยู่ 7 เรื่อง ดังนี้

นิทานมุขตลกนี้อาจแบ่งอย่างละเอียดตามเนื้อเรื่องได้ดังนี้

6.1 นิทานที่แสดงไหวพริบความฉลาด

เป็นนิทานที่แสดงการมีไหวพริบในการแก้ปัญหาต่าง ๆ มี 3 เรื่อง

คือ

6.1.1 เรื่องจอมกะล่อน กล่าวแสดงให้เห็นความฉลาดของนายลาย ที่สามารถใช้ความฉลาดแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้รอดพ้นจากอันตรายได้ทุกครั้งจนเกิดเป็นเรื่องตลกไป

นายลาย เป็นคนกะล่อนมาก ชอบโกหกชาวบ้านไปวัน ๆ เท่านั้น อยู่มาวันหนึ่ง นายลายก็วิ่งไปหาตา และบอกกับตาว่า " ตา ตา ยายตกบันไดเกือบตายแล้ว " นายลายเมื่อบอกตาก็รีบไป ตาได้ยินก็รีบไปโดยผูกควายเอาไว้ ฝ่ายนายลายรีบมาที่บ้านก่อน ตาก็เข้าไปบอกยายอย่างตื่นเต็นว่า " นี่ ยาย ยาย ตาถูกควายขวิดไล่ทะลักแน่ะ " ยายได้ฟังก็รีบวิ่งออกมาจากบ้านอย่างรีบเร่ง จึงวิ่งมาชนกับตาที่กำลังวิ่งกลับบ้านอย่างรีบร้อนเช่นกัน เกิดความเจ็บปวดมาก ตา ยายจึงรู้ว่านายลายโกหก ดังนั้นตาจึงคิดจะจัดการแก้แค้นนายลาย จึงหาไม้มาทำกรง แล้วเอานายลายขังกรงเอาไปทิ้งไว้ในป่า พอมาถึงป่านายลายก็หาทางเอาตัวรอดโดยบอกกับตาว่า " นี่ตา ก่อนที่ฉันจะตายนี้ฉันอยากได้ตำราโกหกของจันทที่อยู่กันหีบได้หมอนนะ " ตาได้ยินก็จึงกลับไปบ้านค้นหาตำราโกหกให้แก่นายลาย ขณะที่ตาไปแล้วบังเอิญมีชายหงอยเดินผ่านมาที่กรงนายลายก็เกิดความสงสัย ถามนายลายว่า " เสี่ยวมาอยู่ที่นี้ทำไมกัน " นายลายได้โอกาสก็ตอบว่า " นี่ พระเจ้าแผ่นดินอยากได้ข้าเป็นลูกเขย แต่ข้าไม่อยากเป็น เจ้าอยากเป็นไหมล่ะ ..ถ้าอยากเป็นก็เข้ามาอยู่ในกรงนี้สิ" ชายหงอยอยากเป็นลูกเขยพระเจ้าแผ่นดินจึงเข้าไปอยู่ในกรงแทนนายลาย พอตากลับมาเห็นชายหงอยอยู่ในกรงก็ปล่อยไป ข้างฝ่ายนายลายพอออกจากกรงก็เดินมาเรื่อย ๆ พบลูกเสือกำลังนอนหลับ ก็ฆ่าลูกเสือตายและแอบอยู่ข้าง ๆ พอแม่เสือกลับมาที่มาคาบเอาลูกเสือไปจากนั้นแม่เสือก็ไปเคี้ยวหญ้าชนิดหนึ่งมาพ่นใส่ลูกเสือ ไม่นานลูกเสือก็ฟื้นขึ้นมา นายลายจึงเอาต้นหญ้านั้นไปปลูกไว้ที่บ้าน ไม่นานนักเจ้าลายได้หญิงสาวที่สวยงามผู้หนึ่งมาเป็นภรรยา นายลายสั่งภรรยาอยู่เป็นประจำว่า เมื่อกวาดบ้านอย่าเอาขยะไปทิ้งที่ต้นไม้นั้นนะเพราะนายลายเกรงว่าต้นไม้นี้จะตายนั่นเอง ฝ่ายภรรยาของนายลายก็อยากจะลองดูว่านายลายรักตนเองแค่ไหน จึงได้เอาขยะไปทิ้งที่ต้นไม้นั้น ต้นไม้นี้จึงลอยขึ้นฟ้าไป เจ้าลายกลับมาเห็นดังนั้นก็วิ่งเข้าไปกอดต้นไม้ไว้ ต้นไม้ก็ลอยสูงขึ้นเรื่อย ๆ และกลายไปเป็นดวงจันทร์

ซึ่งดวงจันทร์ก็มีลักษณะคล้าย ๆ ต้นไม้และมีคนกำลังกอดต้นไม้ไว้

6.1.2 เรื่องมูยา เป็นเรื่องที่แสดงไหวพริบของปู่ส่างที่สามารถปราบเสือโดยใช้กลองมูยาเพียงอย่างเดียวนั้นที่น่าขบขัน

ไม่นานมานี้มีเสือมาอาละวาดในหมู่บ้านทำให้ชาวบ้านเกรงกลัวมาก จึงมีการบอกต่อ ๆ กันว่าห้ามออกจากบ้านเดี๋ยวจะเป็นอันตราย ปู่ส่างเป็นคนแก่ที่ชอบออกไปนั่งตกปลาตามห้วย ก็ไม่ชอบใจที่ถูกห้ามเช่นนั้น แกก็แอบหนีไปตกปลาเรื่อย ๆ ก็ถูกชาวบ้านตามกลับมาทุกครั้งเพราะเกรงว่าเสืออาจจะมากัดแกได้ วันหนึ่งแกก็แอบออกมาอีกพร้อมกับเบ็ด และ " มูยา " พอมมาถึงห้วยแกก็นั่งตกปลาอย่างเพลิดเพลิน สักครู่ก็ได้ยินเสียงสรวบส่ายแกคิดว่าคนคงมาตามให้กลับอีกแล้ว แกเลยยกมือเรียกไปทางเสียงที่อยู่ฝั่งตรงข้ามให้มา ฝ่ายเสือเห็นก็โมโห คิดว่าปู่ส่างทำทนายจึงกระโดดลงน้ำหมายจะตะครุบปู่ส่าง ปู่ส่างเห็นว่าเป็นเสือก็ตกใจ กระโดดลงน้ำว่ายลอดใต้ท้องเสือ ไปคนละฝั่งคนละฝั่งพอขึ้นฝั่งก็ยกมือเรียกเสืออีก เสือกว่ายกลับไป ปู่ส่างก็ว่ายกลับมาหลายครั้งจนทั้งคู่เหนื่อยอ่อนมาก ในที่สุดปู่ส่างก็ตัดสินใจสู้เต็มที่ พอเสียว่ายมาถึงปู่ส่างก็เข้าชกตอยแต่ก็ไม่ชนะ สุดท้ายปู่ส่างนึกถึง " มูยา " ที่เห็นมาด้วยได้ ก็นำมาตีกระบालเสืออย่างแรงหลายครั้ง จนเสือเจ็บปวด กระโดดน้ำหนีไปอีกฝั่งหนึ่ง ปู่ส่างก็ยกมือเรียก เสือจึงเอาเท้าลูบหน้าผากแสดงให้เห็นว่าเจ็บ และไม่เข้ามาทวงในหมู่บ้านอีกเลย เพราะเช็ด " มูยา " ของปู่ส่าง

6.1.3 เรื่องปะติมิง เป็นเรื่องที่แสดงความฉลาดของแม่ม่ายที่ใช้ไหวพริบลอกลูกชายให้หยุดร้องให้ว่าจะหาปะติมิงมาให้เล่น จนเกิดเป็นเรื่องเข้าใจผิดเป็นชนวนหัวเกิดขึ้น

เมื่อก่อนมีแม่ม่ายคนหนึ่งต้องไปทำงานนอกบ้านกว่าจะกลับมาบ้าน ก็คำวันหนึ่งพอกลับมาถึงบ้านเห็นลูกชายร้องไห้ แม่จึงบอกว่า " ไม่ต้องร้องไห้ แม่จะซื้อของใหญ่ ๆ คือปะติมิงมาให้ " และในขณะที่แม่บอกลูกนั้น ได้มีเสือตัวหนึ่งแอบอยู่กำลังต้องการ ที่จะมาขโมยวัวของแม่ม่าย ก็บังเอิญได้ยินแม่ม่ายคนนั้นพูดกับลูกอีกว่า " ปะติมิงนั้น เป็นของใหญ่ที่สุดสามารถกินอะไรได้หมด ทั้ง ข้าว ไม้ รว ควาย ไม่มีใครทำอะไรได้ " ทั้งนี้เพราะแม่

ม่ายต้องการให้ลูกหยุดร้อง ให้จึงโกหกลูกไปเช่นนั้น เสือได้ยินดังนั้นก็เกิดความกลัว ปะติมม จึงหนีเข้าไปในโรงวัว แอบซ่อนอยู่ด้วยความกลัวปะติมมมากนั่นเอง และยังได้ยินแม่มา ยบอกกับลูกอีกว่า " ลูกหยุดร้องให้เสียนะ ปะติมมนี้มันจะมาตอดนิก ๆ " สักครู่หนึ่งก็มี ชโมย 3 คน แอบเข้ามาในบริเวณบ้านของแม่มา ย พอมาถึงชโมยทั้ง 3 คนก็พูดปรึกษากัน เมื่อเสือได้ยินชโมยคุยกันก็คิดว่าเป็นปะติมม ฝ่ายชโมยก็พากันเข้าไปในโรงวัว เพราะต้อง การชโมยวัว พวกชโมยพยายามใช้มือจับตัววัวและไปจับถูกเสือที่แอบอยู่ในโรงวัว เสือกก็กลัว มากนั่งเงิบเสียว ฝ่ายชโมยคิดว่าพวกตนจับได้วัวเชื่องจึงจับเสือไป โดยคิดว่าเป็นวัว เสือกก็ไม่ต่อสู้ยอมเดินตามชโมยไปด้วยดี เพราะความกลัวและคิดว่า ชโมยเป็นตัวปะติมม ตามที่แม่มา ยว่า พอชโมยจูงเสียมายังหมู่บ้านหนึ่งก็เอาเสือกผูกไว้ใต้ต้นไม้เพื่อจะคอย บอกให้คนมาซื้อเอาไป ครั้นพอสว่างดีคนที่มาซื้อวัวก็เห็นเสือ ไม่ใช่วัวที่พวกชโมยบอกว่า ราคาคือที่สุด ฝ่ายเสือกก็เริ่มคิดได้แล้วว่าพวกนี้ไม่ใช่ ปะติมม แต่เป็นคนที่แท้ตนเองเข้าใจผิด ไปเองโดยคิดว่าพวกชโมยนั้นเป็นปะติมม หลงกลัวเสียแทบแย่ที่แท้ก็คน แต่เสือกก็ไม่สามารถ ทำอะไรได้เพราะถูกจับมัดไว้แล้วไม่มีทางหนีไปได้

6.2 นิทานที่แสดงกล โกงของเด็กที่หลอกผู้ใหญ่

เป็นนิทานที่แสดงความสามารถให้เห็นถึง การที่เด็กสามารถหลอกผู้ใหญ่ได้ สำเร็จ ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 2 เรื่อง ดังนี้

6.2.1 เรื่องจอมกะล่อน กล่าวแสดงให้เห็นความฉลาดของนายลาย ที่สามารถใช้ความฉลาดแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้รอดพ้นจากอันตรายได้ทุกครั้งจนเกิดเป็น เรื่องตลก ไป

นาย ลาย เป็นคนกะล่อนมาก ชอบโกหกชาวบ้านไปวัน ๆ เท่านั้น อยู่มา วันหนึ่งนายลายก็วิ่งไปหาตาและบอกกับตาว่า " ตา ตา ยายตกบันไดเกือบตายแล้ว " นายลายเมื่อบอกตาก็รีบไป ตาได้ยินก็รีบไปโดยผูกควายเอาไว้ ฝ่ายนายลายรีบมาที่บ้าน ก่อนตาก็เข้าไปบอกยายอย่างตื่นเต็นว่า " นี่ ยาย ยาย ตาถูกควายขวิดใส่กะลักแฉะ " ยาย ได้ฟังก็รีบวิ่งออกมาจากบ้านอย่างรีบเร่ง จึงวิ่งมาชนกับตาที่กำลังวิ่งกลับบ้านอย่าง

รื้อรอนเช่นกัน เกิดความเจ็บปวดมาก ตา ยายจึงรู้ว่านายลายโกหก ดังนั้นตาจึงคิดจะจัดการแก้แค้นนายลาย จึงหาไม้มาทำกรงแล้วเอานายลายขังกรงเอาไปทิ้งไว้ในป่า พอมาถึงป่านายลายก็หาทางเอาตัวรอดโดยบอกกับตาว่า " นี่ตา ก่อนที่ฉันจะตายฉันอยากได้ตำราโกหกของฉันท้อยู่กันหีบได้ไหมหนะ " ตาได้ยินก็จึงกลับไปบ้านค้นหาตำราโกหกให้แก่นายลาย ขณะที่ตาไปแล้วบังเอิญมีชายหงอยเดินผ่านมาที่กรงนายลายก็เกิดความสงสัย ถามนายลายว่า " เลี้ยวมาอยู่ที่นี่ทำไมกัน " นายลายได้โอกาสก็ตอบว่า " นี่ พระเจ้าแผ่นดินอยากได้ข้าเป็นลูกเขย แต่ข้าไม่อยากเป็น เจ้าอยากเป็นไหมล่ะ ..ถ้าอยากเป็นก็เข้ามาอยู่ในกรงนี้สิ" ชายหงอยอยากเป็นลูกเขยพระเจ้าแผ่นดินจึงเข้าไปอยู่ในกรงแทนนายลาย พอตากกลับมาเห็นชายหงอยอยู่ในกรงก็ปล่อยไป ข้างฝ่ายนายลายพอลอกจากกรงก็เดินมาเรื่อย ๆ พบลูกเสือกำลังนอนหลับ ก็ฆ่าลูกเสือตายและแอบอยู่ข้าง ๆ พอแม่เสือกลับมาที่มาคาบเอาลูกเสือไปจากนั้นแม่เสือก็ไปเคี้ยวหญ้าชนิดหนึ่งมาพ่นใส่ลูกเสือ ไม่นานลูกเสือก็ฟื้นขึ้นมา นายลายจึงเอาต้นหญ้าที่นั้นไปปลูกไว้ที่บ้าน ไม่นานนักเจ้าลายได้หญิงสาวที่สวยงามคนหนึ่งมาเป็นภรรยา นายลายสั่งภรรยาอยู่เป็นประจำว่า เมื่อกวาดบ้านอย่าเอาขยะไปทิ้งที่ต้นไม้ต้นนั้นนะเพราะนายลายเกรงว่าต้นไม้นี้จะตายนั่นเอง ฝ่ายภรรยาของนายลายก็อยากจะลองดูว่านายลายรักตนเองแค่ไหน จึงได้เอาขยะไปทิ้งที่ต้นไม้ต้นนั้น ต้นไม้จึงลอยขึ้นฟ้าไป เจ้าลายกลับมาเห็นดังนั้นก็วิ่งเข้าไปกอดต้นไม้ไว้ ต้นไม้ก็ลอยสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ และกลายไปเป็นดวงจันทร์ ซึ่งดวงจันทร์ก็มีลักษณะคล้าย ๆ ต้นไม้และมีคนกำลังกอดต้นไม้ไว้

6.2.2 เรื่องพ่อค้าวัวต่างเสียท่า เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นว่าเด็กเลี้ยงควายสามารถหลอกพ่อค้าวัวโดยเปลี่ยนนกขุนทองด้วยนกเอี้ยง

สมัยเมื่อการเดินทางไม่สะดวกเหมือนเดี๋ยวนี้ พวกขายของต้องใช้วัวต่างของแล้วเดินตระเวนไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ และพวกพ่อค้าส่วนมากจะเป็นพวกไทยใหญ่ ที่เรียกว่า " เงี้ยว " ครึ่งหนึ่งพ่อค้าไทยใหญ่ได้พาวัวต่างมาถึงยังหมู่บ้านแห่งหนึ่ง จึงหยุดแวะเพื่อขายของ ครั้นมาถึงบ้านหลังหนึ่งก็ได้ยินเสียงร้องออกมาว่า " เจ้ามาแอ่วกา ขึ้นมาเกี่ยวหมากรู สบายก่อนแล " พ่อค้าได้ยินก็เข้าไปตามคำเชิญนั้นก็พบว่าผู้พูดเป็นนกขุนทองเกิดติดใจขอซื้อไว้และนำไปใส่กรงเดินทางไปด้วย พ่อค้าเดินทางมานานพอสมควรก็มาถึง กลางทุ่งแห่งหนึ่งก็หยุดพักได้ร่มไม้แล้วนอนหลับไป ขณะนั้นมีเด็กเลี้ยงควายคนหนึ่งผ่านมานกขุนทอง

ก็อยากได้จึงจับเอานกเอี้ยงมาใส่กรงแทนนกขุนทองแล้วนำเอานกขุนทองไป พ่อค้าหลับอยู่ ลึกครู่ก็ตื่นขึ้นมากินอาหาร ฝ่ายนกเอี้ยงถูกขังอยู่นานรู้สึกหิวเป็นกำลัง ก็ร้องออกมาว่า " วอก...เงี้ยว...วอกเงี้ยว...วอก...เงี้ยว " พ่อค้าได้ยินก็ไม่โหดว่านกขุนทองที่ตนซื้อ มาร้องด่า จึงพูดว่า " ที่ตะกั่วจัดม่วน พอหิวมาข้องด่าเฮา ...ข้าขว้างดีกว่า "

6.3 นิทานที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของเพื่อน

เป็นนิทานที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ ระหว่างเพื่อนฝูงมิตรสหายว่ามีความสัมพันธ์กันแต่ออกมาในรูปตลกขบขัน มีอยู่ทั้งหมด 2 เรื่อง ดังนี้

6.3.1 เรื่องผิดตัว เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของเพื่อนที่จากกันมานาน พอมาพบกันก็ทำการต้อนรับอย่างเต็มที่

มีชายสองคนเป็นเพื่อนรักกันมาก ต่อมาแต่งงานจึงแยกกันอยู่คนละหมู่บ้านวันหนึ่ง เพื่อนที่แยกไปอยู่อีกหมู่บ้านหนึ่งนั้น ก็พาเมียมาเที่ยวบ้านเพื่อน พอมาถึงก็พลบค่ำพอดีจึงชวนกินข้าวเย็นกันก่อน ฝ่ายสามีจึงบอกกับเมียให้รีบไปหุงหาอาหาร ทำกับข้าวออกมาให้เพื่อนรักกินกัน เมียก็รีบเข้าครัวทำอาหารให้ ขณะที่กำลังทำใกล้จะเสร็จนั้น เวลาพลบค่ำลงมากแล้วนางก็เห็นเงาคนตะคุ่ม ๆ ดำ ๆ ที่ชายคาบ้าน นางจึงรีบออกไปติงหู เพราะคิดว่าเป็นผัวตนแล้วพูดขึ้นว่า " ตัวก็อยู่แล้วที่ข้าวเขาบ่อหมี่ ยังจะจวนเป็นมากินข้าวอยู่กา " (เธอก็รู้ว่าข้าวเราไม่มี ยังจะชวนเขามากินข้าวด้วย นี่เนาะ) ทันใดนั้นนางก็ได้ยินเสียงตอบมาว่า " ข้าบ่อฮู้เน้อ เป็นชวนข้ามาล่อ " (จันไม่รู้ละ เขาชวนฉันมาเองนะ) พอได้ยินดังนั้นนางก็ตกใจมาก เพราะผู้ที่นางคิดว่าเป็นผัวนั้นที่แท้คือเพื่อนของผัวนางเอง

6.3.2 เรื่องเข้าใจผิด เป็นเรื่องที่แสดงความเป็นเพื่อนของชาวม้ง 2 คน ที่พากันเข้าป่าไปล่าสัตว์ แสดงว่าชาวม้งมีความสัมพันธ์สามัคคีระหว่างเพื่อนฝูง

ชาวม้ง 2 คนซึ่งอยู่กันคนละเผ่า มีภาษาต่างกันเล็กน้อย คือ เผ่าม้ง(น) จิว และ (ข) ม้งเตือ ได้เข้าไปล่าสัตว์ด้วยกัน ทั้ง 2 คนได้เตรียมเสบียงไว้ขณะนั้น (ฮ) ม้ง

เต๋อ คิดว่าควรจะพักอยู่ที่นี้ จึงพูดขึ้นว่า " ตรือหล่อต่อนอ " (แปลว่า กลับมาตรงนี้)
แต่คำว่า " ตรือ " ออกเสียงเหมือน " จ้อ " ของภาษาม้ง(น)จื๊ว ซึ่งแปลว่า " เสือ "
ดังนั้นพอ(ฮ)ม้งเต๋อ พุดจบ ชาวม้ง(น)จื๊ว จึงวิ่งหนีเพราะเข้าใจว่า " เสือมาที่นี้ "
เพื่อนจึงต้องวิ่งไปตามเอาตัวกลับมาช่วยกันสร้างเพิงที่พัก เมื่อสร้างเสร็จแล้ว ชาวม้ง(น)
จื๊ว จึงบอกเพื่อนว่า " มอหนั่มวักกุเลฮฮั่มอบิกิมัก(น)จะฮั้วไฉ่ " (แปลว่า เย็นนี้เอา
ข้าวของฉันไปหุง พรุ่งนี้เอาข้าวของแกไปหุง) ซึ่งภาษา ม้ง(น)จื๊วเรียกข้าวสารว่า "
(น)จะ " ส่วนภาษา (ฮ)ม้งเต๋อ เรียกข้าวสารว่า " ฮู " ส่วนคำว่า (น)จะ ภาษาชาว
(ฮ)ม้งเต๋อ แปลว่า ช่างกิน ดังนั้นประโยคที่ชาว ม้ง(น)จื๊ว พุดนั้น ชาว (ฮ) ม้งเต๋อ จึง
เข้าใจผิดคิดว่าเพื่อนพูดว่า " เย็นนี้ฆ่าฉันกิน พรุ่งนี้ฆ่าแกกิน " จึงเป็นฝ่ายวิ่งหนีบ้าง จนทำ
ให้เพื่อนชาวม้ง(น)จื๊ว ต้องวิ่งไปตามตัวกลับคืนมา

6.4 นิทานที่เกี่ยวกับสามภรรยา

เป็นนิทานที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามภรรยา มีอยู่ 1 เรื่อง ดังนี้

๑ | ๒ เรื่องขี้ลิม เป็นเรื่องที่กล่าวถึง 2 ตายาย ที่แต่งงานอยู่กินกันมานานจนแก่
เฒ่าจึงมีอาการขี้ลิมจนเป็น เรื่องตลกเกิดขึ้น

สมัยก่อนนานมาแล้ว มี 2 ตายาย แต่งงานอยู่กินกันมานานแล้ว ซึ่ง
เป็นคนขี้ลิมมาก จนคนในหมู่บ้านรู้กันทั่วถึงความขี้ลิมนี้ วันหนึ่ง ตาไปทำงานตาม
ปกติ ครั้นพอกลับมาจากการทำนาก็พบควายผูกอยู่หน้าบ้านของตน ก็ลิมไปว่าเป็นควายของตัวเอง
ตาจึงถามยายว่า " นี๋ยาย...ควายของใครนะ เราโชคดีแล้วละ " ชาวบ้านก็พากัน
หัวเราะตาขี้ลิม ต่อมาตาจะออกไปหากินอีกก็บอกให้ยายห่อข้าวให้ ยายก็ห่อข้าวให้ตาไป
ครั้นพอตาเดินมาถึงกลางทางก็ลิมว่ายายได้ห่อข้าวมาให้ด้วยหรือยัง จึงกลับไปถามยายที่บ้าน
ยายก็บอกว่า " ห่อให้แล้ว อยู่ข้างหลังตาไฉละ " ตาจึงออกเดินทางไปอีก พอเดินทางไปได้
หน่อยก็เกิดปวดท้องอุจจาระขึ้นมา จึงปลดห่อข้าวออกวางไว้ เพื่อไปถ่ายอุจจาระ พอตา
ถ่ายอุจจาระเสร็จแล้วก็ออกมาพบห่อข้าวก็คิดว่า " โชคดีจังที่พบห่อข้าว " จึงแสดงความดี
ใจกระโดดไปมา จึงไปเหยียบเอากองอุจจาระที่ตนได้ถ่ายไว้เมื่อสักครู่นี้ จึงตะโกนว่า "
เอะ เอะ ใครมาถ่ายอุจจาระไว้ที่นี่ "

การแบ่งประเภทนิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้ง ผู้วิจัยได้ข้อมูลมาจากบ้านบวกจันและบ้านบวกเตยเท่านั้น ซึ่งแบ่งประเภทนิทานตามรูปแบบได้ 7 ประเภท ซึ่งจะมีนิทานวีรบุรุษมากที่สุด โดยมีจำนวน 11 เรื่อง และนิทานที่มีน้อยที่สุดคือนิทานประจำถิ่น มีทั้งหมดเพียง 2 เรื่อง ซึ่งนิทานส่วนใหญ่แสดงให้เห็นความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติว่ามีอิทธิพลมากที่จะสามารถบันดาลให้เกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ขึ้นได้

บทที่ 4

สภาพความเป็นอยู่และโลกทัศน์ของชาวม้ง

สภาพความเป็นอยู่ของชาวเขาเผ่าม้ง

ชาวเขาเผ่าม้ง เป็นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ เพราะชาวเขาเผ่าม้งเป็นชนกลุ่มหนึ่งที่สิ่งต่าง ๆ แตกต่างไปจากชาวไทยพื้นราบโดยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็น ภาษาพูด การแต่งกาย การประกอบอาชีพ ตลอดจนวิถีชีวิตของพวกเขาก็ต่างออกไปอย่างสิ้นเชิงแล้วแต่เป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตคนดำเนินไปได้จะน่าจะมีวิญญูเคราะห์ดูว่า สภาพความเป็นอยู่ของชาวเขาเผ่าม้งนั้นเป็นอยู่อย่างไร ซึ่งจากข้อมูลนิทานพื้นบ้านของชาวเขาเผ่าม้งนี้เอง ทำให้มองเห็นสภาพความเป็นอยู่ของพวกเขาก็ได้ โดยสิ่งเหล่านี้จะสอดแทรกมาพร้อมกับนิทานพื้นบ้านของพวกเขาก็ได้ โดยจะถ่ายทอดสิ่งสมกันมาเป็นเวลานานเป็นสิ่งที่พวกเขาก็ปฏิบัติกันมาและถูกถ่ายทอดกันมาเป็นเวลาเนิ่นนานโดยจะถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของนิทาน หรือจะกล่าวได้ว่า นิทานพื้นบ้านของชาวม้งจะเป็นเสมือนกระจกเงาบานใหญ่ที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิตของพวกเขาก็สืบทอดกันมา ผู้วิจัยจะขอจำแนกวิเคราะห์สภาพความเป็นอยู่ของชาวเขาเผ่าม้งเป็นหัวข้อ ๆ ดังนี้

1. สถาบันครอบครัว
2. สถาบันการปกครอง
3. สถาบันศาสนา
4. สถาบันการศึกษา
5. เศรษฐกิจ
6. การคมนาคม
7. การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนที่ทำกิน
8. ประเพณี
9. ประชากร

1. สถาบันครอบครัว

มนุษย์ได้ชื่อว่าเป็นสัตว์สังคม ชาวเขาเผ่าม้งก็เป็นมนุษย์ ดังนั้นชาวม้งก็เป็นสัตว์สังคมกลุ่มหนึ่งแม้ว่าจะเป็นคนกลุ่มน้อย ย่อมจะมีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม ไม่กำหนดความรับผิดชอบในสังคม เป็นกระบวนการต่อเนื่องกันมาโดยตลอด (สุพิตรา สุภาพ สังคมวิทยาเบื้องต้น 70) และสังคมกลุ่มที่เล็กที่สุดก็คือครอบครัว ซึ่งนักสังคมวิทยาถือว่าครอบครัวเป็นสังคมที่สำคัญ นับเป็นสถาบันแรกของมนุษย์

ลักษณะของครอบครัวชาวเขาเผ่าม้งที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน มีลักษณะที่สำคัญ คือ เริ่มจากการเลือกคู่ครองที่มี 2 อย่างคือ หญิงสาวเลือกคู่ด้วยตนเอง และมีผู้กำหนดให้ จะปรากฏในนิทาน 7 เรื่อง ดังนี้ เรื่องน้ำท่วมโลก เรื่องดาวเขี้ยวสี่หมี่ เรื่องดาวคู่ เรื่องหลุมสมบัติ เรื่องผู้หญิงเปื้อนสามี่ เรื่องคนยะกันไต่หยังได เรื่องนายเลื่อมนายลาย

ในเรื่องดาวคู่ และเรื่องดาวเขี้ยวสี่หมี่ กล่าวถึงเทพธิดาองค์หนึ่ง เกิดชอบพอรักใคร่กับชายเลี้ยงวัวและสามารถมาอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยาได้ ทั้งที่มีฐานะต่างกัน นั่นก็แสดงให้เห็นอิสระในการเลือกคู่ครองของชาวม้งว่า สามารถเลือกคนที่จะใช้ชีวิตคู่ร่วมกันได้โดยอิสระ โดยที่ผู้มีอำนาจเหนือกว่าในที่นี้หมายถึงเทพเจ้ามิได้ขัดขวาง และจากนิทานจะเห็นว่าอิสระในการเลือกคู่ครองนั้นฝ่ายชายมีอิสระในการที่จะเป็นผู้เลือกคู่ครอง ดังปรากฏในนิทาน เรื่องหลุมสมบัติ ที่กล่าวว่านุญ เกิดชอบพอกับสาวชาวม้ง แต่เสี่ยงทายแล้วปรากฏว่าไม่ดี จึงได้เกิดชอบกับชอว์ลูกเทพเจ้า โดยพยายามทุกทางที่จะให้นางมาเป็นภรรยา ซึ่งเห็นอย่างชัดเจนว่าฝ่ายชายสามารถเลือกได้มากกว่า

ในการเลือกคู่แบบที่มีผู้กำหนดให้นั้นเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อหนุ่มสาวชาวม้งไม่สามารถเลือกคู่ด้วยตนเองจึงให้ผู้มีอำนาจช่วยเหลือปรากฏในนิทานเรื่อง น้ำท่วมโลก และ คนยะกันไต่หยังได กล่าวถึงพี่น้อง 2 คนที่ต้องการรักษาเผ่าพันธุ์มนุษย์ไว้ เพราะมนุษย์ตายหมดเมื่อเกิดน้ำท่วมโลก จึงพากันไปเสาะหาคู่ครองแต่ไม่พบ จึงไปขอความช่วยเหลือพระเจ้า พระเจ้าก็กำหนดให้ทั้งคู่แต่งงานกัน แสดงให้เห็นว่าชาวม้งจะเกิดการเลือกคู่แบบมีผู้กำหนดให้ก็ต่อเมื่อไม่สามารถที่จะเลือกคู่ด้วยตนเองได้

หลังจากที่ผ่านขบวนการเลือกคู่ครองแล้ว ก็เกิดการแต่งงานเป็นระบบครอบครัวของหนุ่มสาวชาวม้งเมื่อครอบครัวมีสมาชิกเพิ่มขึ้น ครอบครัวของชาวม้งจะมีความสัมพันธ์กันเป็นครอบครัวใหญ่อาศัยอยู่รวมกันทั้ง พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย อา น้า โดยแสดงว่าครอบครัวของชาวม้งจะเป็นครอบครัวใหญ่ซึ่งมีนิทานที่แสดงลักษณะครอบครัวใหญ่ที่มีความสัมพันธ์กันมีอยู่ 2 เรื่อง คือ เรื่องเด็กจับเสื้อ และเรื่องจอมกะล่อน ซึ่งแสดงให้เห็นลักษณะครอบครัวใหญ่ของชาวม้งว่าอยู่ร่วมกันหลาย ๆ คน ตัวอย่างเช่นในนิทานเรื่อง จอมกะล่อน กล่าวว่า นายล่ายเป็นเด็กกำพร้า อยู่กับ ตา ยาย และเป็นคนที่มีความฉลาด การที่นิทานกล่าวว่า นายล่ายอาศัยอยู่กับ ตา ยาย เมื่อเป็นลูกกำพร้า แสดงว่าแต่เดิมนั้นนายล่ายก็อาศัยอยู่กับ พ่อ แม่เมื่อพ่อแม่ ตายลง ก็ต้องอาศัยอยู่กับ ตา ยาย ซึ่งแต่เดิมอยู่แบบครอบครัวใหญ่อยู่รวมกันแต่นิทานจะไม่กล่าวไว้ว่านายล่ายอยู่กับตา ยาย แต่จากพฤติกรรมที่นายล่ายสามารถเล่นหยอกเข้ากับตา ยาย ได้ดังนิทาน แสดงว่ามีความใกล้ชิดมาก ซึ่งความใกล้ชิดกันดังนี้จะเกิดจากบุคคลที่อยู่ร่วมกันเดิยวกัน ดังข้อเสนอนิทานดังนี้

นาย ล่าย เป็นคนกะล่อนมาก ชอบโกหกชาวบ้านไปวัน ๆ เท่านั้น อยู่มาวันหนึ่งนายล่ายก็วิ่งไปหาตาและบอกกับตาว่า " ตา ตา ยายตกบันไดเกือบตายแล้ว " นายล่ายเมื่อบอกตาก็รีบไป ตาได้ยินก็รีบไปโดยผูกควายเอาไว้ ฝ่ายนายล่ายรีบมาที่บ้านก่อนตาก็เข้าไปบอกยายอย่างตื่นเต็นว่า " นี่ ยาย ยาย ตาถูกควายขวิดใส่ทะลักแน่ " ยายได้ฟังก็รีบวิ่งออกมาจากบ้านอย่างรีบเร่ง จึงวิ่งมาชนกับตาที่กำลังวิ่งกลับบ้านอย่างรีบร้อนเช่นกัน เกิดความเจ็บปวดมาก ตา ยายจึงรู้ว่านายล่ายโกหก ดังนั้นตาจึงคิดจะจัดการแก้แค้นนายล่าย จึงหาไม้มาทำกรงแล้วเอานายล่ายขังกรงเอาไปทิ้งไว้ในป่า พอมาถึงป่านายล่ายก็หาทางเอาตัวรอดโดยบอกกับตาว่า " นี่ตา ก่อนที่ฉันจะตายนี้ฉันอยากได้ตำราโกหกของฉันท้อยู่กันหีบได้ไหมหนะ " ตาได้ยินก็จึงกลับไปบ้านค้นหาตำราโกหกให้แก่นายล่าย ขณะที่ตาไปแล้วบังเอิญมีชายหงอยเดินผ่านมาที่กรงนายล่ายก็เกิดความสงสัย ถาถามนายล่ายว่า " เลี้ยวมาอยู่ที่นี้ทำไมกัน " นายล่ายได้โอกาสก็ตอบว่า " นี่ พระเจ้าแผ่นดินอยากได้ข้าเป็นลูกเขย แต่ข้าไม่อยากเป็น เจ้าอยากเป็นไหมล่ะ ..ถ้าอยากเป็นก็เข้ามาอยู่ในกรงนี้สิ" ชายหงอยอยากเป็นลูกเขยพระเจ้าแผ่นดินจึงเข้าไปอยู่ในกรงแทนนายล่าย พอตากลับมาเห็นชายหงอยอยู่ในกรงก็ปล่อยไป ข้างฝ่ายนายล่ายพอออกจากกรงก็เดินมาเรื่อย ๆ พบลูกเสือกำลังนอนหลับ ก็ฆ่าลูกเสือตายและแอบอยู่ข้าง ๆ พอแม่เสือกลับมาก็มาคาบเอาลูกเสือ

ไปจากนั้นแม่เสียก็ไปเคี้ยวหญ้าชนิดหนึ่งมาพ่นใส่ลูกเสีย ไม่นานลูกเสียก็ฟื้นขึ้นมา นายลายจึงเอาต้นหญ้านั้นไปปลูกไว้ที่บ้าน ไม่นานนักเจ้าลายได้หญิงสาวที่สวยมากผู้หนึ่งมาเป็นภรรยา นายลายสั่งภรรยาอยู่เป็นประจำว่า เมื่อกวาดบ้านอย่าเอาขยะไปทิ้งที่ต้นไม้นั้นนะเพราะนายลายเกรงว่าต้นไม้นี้จะตายนั่นเอง ฝ่ายภรรยาของนายลายก็อยากจะลองดูว่านายลายรักตนเองแค่ไหน จึงได้เอาขยะไปทิ้งที่ต้นไม้นั้น ต้นไม้นี้จึงลอยขึ้นฟ้าไป เจ้าลายกลับมาเห็นดังนั้นก็วิ่งเข้าไปกอดต้นไม้นั้น ต้นไม้ก็ลอยสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ และกลายไปเป็นดวงจันทร์ ซึ่งดวงจันทร์ก็มีลักษณะคล้าย ๆ ต้นไม้และมีคนกำลังกอดต้นไม้นั้นไว้

ภายในครอบครัว มักจะมีความสัมพันธ์กัน ระหว่างสมาชิก ซึ่งจะต้องมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมการปกครอง และชาวม้งมีความเชื่อถือในระบบอาวุโส เช่น พี่เป็นผู้อุปการะดูแลน้อง และน้องต้องเชื่อฟังพี่ ดังปรากฏในนิทาน 3 เรื่อง คือ เรื่องดาวคู่ เรื่องดาวเขี้ยวสี่หมี่ เรื่องหลุมสมบัติ ที่แสดงให้เห็นว่าชาวม้งมีความเชื่อถือในระบบอาวุโส โดยกล่าวชายหนุ่มที่เชื่อคำของผู้อาวุโสคือหญิงชรา จนในที่สุดพบสมบัติมากมายร่ำรวยขึ้นมา และกล่าวถึงน้องที่เชื่อฟัง และปฏิบัติตามสิ่งที่พี่ถือว่าเป็นผู้อาวุโสกว่า แม้แต่ต้องยอมละทิ้งครอบครัวก็ตาม ดังใน เรื่องดาวเขี้ยวสี่หมี่ กล่าวว่าดาวเขี้ยวสี่หมี่ (ดาวลูกไก่) นั้นคือ นางเพชฌิตาพี่น้อง 7 คน น้องคนสุดท้ายมีชื่อว่า (น) เสวอ ไปหลงรักกับมนุษย์ชื่อ ย่งโย้ว ได้ลงมาอยู่กับ ย่งโย้ว ฝ่ายบรรดาพี่สาวเป็นห่วงก็มาดูแลอยู่บ่อย ๆ จนในที่สุดก็บอกน้องกลับไปอยู่เป็นดาวเหมือนเดิม ซึ่งจะทำให้เห็นว่าดาวดวงสุดท้ายไม่สว่างนักจากนิทานแสดงให้เห็นว่าชาวม้งมีความนับถือในระบบอาวุโสโดยเห็น โดยน้องเชื่อฟังจึงยอมละทิ้งจากสามีกลับไปอยู่บนท้องฟ้าดังเดิม โดยจะขอเสนอรายละเอียดดังนี้

มีดาวอยู่ 7 ดวง เรียกกันว่า " เขี้ยวสี่หมี่ " ซึ่งดาวทั้งเจ็ดดวงนี้คือหญิงสาวที่เป็นพี่น้องกัน 7 คน เล่ากันว่า ดาวดาวที่อยู่หลังสุด มองเห็นไม่ค่อยชัดนั่นคือน้องสุดท้ายที่ชื่อว่า " (น) เสวอ " และน้องคนสุดท้ายนี้เองได้ไปรักกับมนุษย์ชื่อ " ย่งโย้ว " จึงได้มาอยู่กับ ย่งโย้ว ยังโลกมนุษย์ พอมาอยู่ด้วยกัน 1 ปี พี่สาวทั้ง 6 คนก็มาตามให้กลับไปอยู่บนท้องฟ้าตามเดิม นาง (น) เสวอ ก็ยอมตามกลับไปทั้งที่ตอนนั้นกำลังตั้งครรภ์อยู่ พอนางจากโลกมนุษย์ไปได้ 3 เดือน นางก็ลงมาที่หลังคาบ้านและร้องเรียกให้สามีของนางล้างมือมารอรับลูก ฝ่ายสามีก็อ่อนน้อมให้นางกลับมาอยู่ด้วยกันฉันท์สามีภรรยาเช่นตามเดิมใน

โลกมนุษย์ แต่นางก็กลับไม่ได้ตบระพีสาวทั้ง 6 คนรออยู่ ดังนั้นนางจึงคลอบุตรไว้บนหลังคาบ้าน ย่งโง้ว ก็รับลูกจากหลังคามาล้างดู เวลาเมื่อเรามองดูดาวนี้ เราจะสังเกตเห็นว่าดาวดวงสุดท้ายไม่สุกสว่างเช่นดาวดวงอื่นๆเป็น เพราะนางไม่ใช่สาวบริสุทธิ์เหมือนพี่ของนาง อย่างไรก็ตาม นางรู้สึกผิดและเสียใจมากที่ต้องตัดขาดกับ ย่งโง้ว นางจึงปล่อยพี่ทั้ง 4 คน เพื่อเป็นสื่อในการติดต่อกับคนในโลกมนุษย์ โดยนางให้ถามหาสาเหตุของโรค , ถามหาขโมย , ถามหาเนื้อคู่ และถามเรื่องราวต่างๆ และในปัจจุบันการเชิญพี่ทั้ง 4 คนนี้จะต้องเชิญดวงดาว เชื้อสี่หมี่ ด้วยทุกครั้ง ทั้งนี้เพราะ ชาวแม้วเชื่อว่า พี่ทั้ง 4 คนที่ทำนายเหตุการณ์ต่าง ๆ นั้นเป็นบริวารของดาวดวงนี้นั่นเอง

ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว ชาวม้งนั้นมีความสัมพันธ์ ระหว่าง พ่อ แม่ ลูก ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างญาติ โดยมีนิทานที่กล่าวแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของครอบครัวอยู่ 7 เรื่อง คือ เรื่องผู้พิชิตนาคน เรื่องน้ำท่วมโลก เรื่องปะติมม เรื่องทำไมแม้วจึงชอบลูกชาย เรื่องจอมกะล่อน เรื่องนางยั้ง เรื่องนางผีดิบในความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวนั้นแสดงให้เห็นว่า ฝ่ายหญิงมีหน้าที่ในการดูแลสมาชิกในครอบครัวโดยมีหน้าที่เลี้ยงดูบุตร หาอาหารมาบริบาลครอบครัว ดังปรากฏในนิทาน เรื่องทำไมแม้วจึงชอบลูกชาย กล่าวไว้ว่าชาวม้งคนหนึ่งมีภรรยา 2 คน ซึ่งภรรยามีหน้าที่ดูแลครอบครัว โดยการหาอาหารมาให้ครอบครัว ซึ่งแสดงอย่างชัดเจนว่าภรรยามีหน้าที่บริบาลครอบครัว ดังจำขอเสนอในนิทานดังนี้

เมื่อก่อน ชาวไทยกับชาวแม้ว เป็นพี่น้องกัน ฝ่ายพี่เป็นช่างตีเหล็ก มีเมีย 2 คน ซึ่งเมียนั้นเคยเลี้ยงลูก วันหนึ่งขณะที่ฝ่ายพี่ทำอาหารเสร็จเรียบร้อยแล้วยังไม่มีใครมากินข้าว เมียหลวงก็จึงไปแอบดูสามีตัวเองที่กำลังทำอะไรอยู่ ก็พบว่าสามีกำลังทำงานอย่างขะมักเขม้น โดยเอามือเป็นคีม เอาปากคอยเป่าไฟแล้วเผาเหล็กมาตีกับหัวเข้า ใช้มือเป็นมือน สามีเมื่อกลับมากินข้าวก็ถามขึ้นว่า " เมื่อก็ใครมาแอบดูฉันทำงานกัน " ทั้งนี้เพราะรู้ว่าสามีแอบดู เมียน้อยก็ปฏิเสธว่าไม่ใช่ตน สามีก็คิดว่า เป็นเมียน้อยแน่ จึงเตรียมลงโทษ เมียน้อยจึงสารภาพว่าผู้ที่แอบดูนั้นคือเมียหลวง สามีจึงจะลงโทษโดยนำไปฆ่าเสีย พอตกกลางคืนแม่ก็ขอให้ลูกสาวพาหนีไปฝ่ายลูกสาวไม่กล้าพาหนี ลูกชายจึงเป็นผู้พาแม่หนีจนหนีรุ่งขึ้นสามีหาตัวเมียหลวงไม่พบก็เลยปล่อยไป ฝ่ายลูกชายที่หนีมากับแม่ก็ไปรู้จะทำมาหากิน

อย่างไร จึงถามแม่ว่า จะทำอะไรกันดี แม่จึงบอกว่า " เจ้าจงเอาสร้อยออกจากคอให้หมด แล้วแม่จะสอนให้เจ้าตีเหล็กเพื่อทำเป็นเครื่องมือเพาะปลูก แล้วเราก็จะปลูกฝ้ายปลูกมัน เอาฝ้ายมาทอเป็นผ้านุ่ง จากนั้นก็จะหนีไปอยู่ป่าบนดอย เพื่อให้หนีจากการตามล่าของพ่อเจ้า " และพวกที่มาอยู่ตามเขาตามดอยนั้นจะเรียกตนเองว่าพวกแม้ว ซึ่งชาวแม้วนี้จะอยู่อย่างยากลำบาก ต้องทำงานหนัก ทั้งนี้เพราะได้เรียนวิชาจากแม่ที่ไม่ชำนาญเท่าพ่อ ส่วนพวกที่อยู่กับพ่อก็ฉลาดไม่ต้องทำงานหนักมากนัก และด้วยเหตุนี้เองชาวแม้วจึงชอบลูกชายมากกว่าลูกสาว เพราะสามารถช่วยเหลือได้ในเวลาคับขัน

นอกจากนี้ก็มีนิทาน เรื่องนางผีดิบ ที่กล่าวว่านางผีดิบมีหน้าที่ในการหาอาหารมาให้ครอบครัวแม้ว่าจะได้รับความลำบากก็ตาม ซึ่งทำให้พบความหน้าที่ในการเลี้ยงดูครอบครัวของภรรยาเป็นสิ่งที่ต้องรับผิดชอบ

ความสัมพันธ์ระหว่างลูกกับพ่อ แม่ นั้น นิทานแสดงให้เห็นว่าชาวม้งเห็นว่าลูกมีหน้าที่ตอบแทนพระคุณของพ่อแม่ โดยลูกจะต้องมีความกตัญญูทวดเวที่ต่อผู้มีพระคุณ ดังปรากฏใน นิทานเรื่องลิเห่ง กล่าวไว้ว่า ลิเห่งเกิดออกมา เป็นผู้ที่มีความสามารถเก่งกาจมาก พอรู้ว่พ่อออกไปสู้รบกับข้าศึก ก็ออกศึกช่วยพ่อรบจนได้รับชัยชนะ จากนั้นก็ช่วยเหลือมนุษย์ไปอีกเรื่อย ๆ และจากสิ่งนี้เอง แสดงให้เห็นว่าชาวม้งเชื่อว่าลูกที่ดีนั้น จะต้องทำหน้าที่ช่วยเหลือพ่อแม่หรือ ต้องมีความกตัญญูทวดเวที่ รู้จักตอบแทนพระคุณผู้มีพระคุณ โดยจะขอเสนอรายละเอียดของนิทานดังนี้

นายเปา และ นางหล้า แต่งงานกันมีลูกขึ้นมา ต่อมาก็เกิดสงคราม นายเปาก็ไปเป็นทหารคุมทหารไปรบ เมื่อก็กาลังท้อง แต่ดอยมา 1 ปีแล้วลูกก็ยังไมเกิด ครั้นพอครบ 3 ปี ลูกนายเปาก็เกิดออกมา พอเกิดมาได้ 3 วัน ก็ตั้งชื่อตามประเพณี มีไก่ 1 คู่ และเรียกขวัญ เลี้ยงพ่อเกิด แม่เกิด และตั้งชื่อว่า " ลิเห่ง " ขณะที่เลี้ยงผีนั่น ลูกก็ตีฝ่าแม่ก็คิดว่าเป็นคนอื่น ลิเห่งก็บอกว่าลูกเป็นคนตีเอง แม่ก็เข้ามาดูจึงพบว่า ลิเห่งโตเป็นหนุ่มแล้ว แม่ก็คิดว่าไม่ใช่ลูกของตัวเอง ลิเห่งก็บอกว่า จ้ะแม่ลองปีบน้้ามออกมาสิ นางหล้าก็ปีบน้้ามออกมา น้้ามก็พุ่งเข้าปากลิเห่งพอดี นางจึงเชื่อว่าเป็นลูกของนาง นางจึงเตรียมน้้าให้ลูกอาบ ลิเห่งจึงบอกว่าให้น้้าเตือดจิ้งจิงจะอาบได้ จากนั้นลิเห่ง

ก็บอกว่าจะไปตามหาพ่อให้แม่เตรียมอาหารให้ ให้เอาเหล็กกล้า เหล็กธรรมดา พอตามไปพบพ่อกำลังสู้รบอยู่ก็เข้าไปช่วย และบอกนายเปาว่าตนเป็นลูก นายเปาไม่เชื่อว่าลูกจะโตขนาดนี้ ลิเห่งจึงเล่าเรื่องทั้งหมดให้ฟัง และบอกว่าจะมาช่วยพ่อรบ และแล้วลิเห่งก็นอนหลับไปพร้อมกับบอกว่าเวลาปลุกให้เอากำปั้นตี 3 ครั้ง ถ้ายังไม่ตื่น ก็เอารองเท้าตบ 3 ครั้ง ถ้าไม่ตื่นก็เอาฟ้อนตี 3 ครั้ง ทหารพอมือเข้าศึกมาก็พากันปลุก ลิเห่งจนตื่น และลิเห่งกับบอกให้พวกพ่อหนีไปส่วนตนเองเอาไม้ยาว 9 วา มาตีข้าศึกตายหมด จากนั้นข้าศึกก็ยอมจำนน ลิเห่งและพ่อก็กลับบ้าน วันหนึ่ง ลิเห่งไปเกี่ยวหญ้าก็มีคนมาหาชื่อว่า ลีหย่ง บอกว่าจะมากินข้าวด้วย นางหล้าก็บอกว่ากินไม่ได้เพราะ ลิเห่งกินเหล็กบอกให้รีบกลับ พอลิเห่งกลับบ้านก็ถามแม่ว่าใครมาหา แม่บอกว่า " ไม่มี " ลิเห่งกับบอกว่า " มีสิ ลิหย่ง ใจละ " ลิเห่งจึงตามลีหย่งไป พอพบก็ตบตีกันยกใหญ่ ลีหย่งก็ขอชีวิตไว้ว่าต่อไปจะไม่มารบกวนอีกแล้ว จากนั้น ลิเห่งก็ไปปราบฝยั๊ก ฝายยั๊กเห็นลิเห่งก็คิดว่าอาหารมาแล้ว ลิเห่งจึงใช้มือตียั๊กกระเด็นไป แล้วจึงไปไล่พวกยั๊กในถ้ำทั้งหมดพวกยั๊กก็ยอมแพ้หนีไป ลิเห่งก็กลับบ้านไปพบกับพญานาคขึ้นมาเกี้ยวคน ครอบครวัหนึ่งจะต้องเอาลูกไปให้พญานาคกิน ลิเห่งก็ให้เอาตัวลิเห่งไปแทน เมื่อพญานาคมาครอบครวันั้นก็เอาลิเห่งโยนเข้าไปในปากพญานาค พอเข้าไปได้ครึ่งชั่วโมง พญานาคก็รู้สึกว่ามีตัวอะไรดิ้นอยู่จึงสงสัยว่าคงจะเป็นลิเห่งแน่ ที่ลงมาก็ดินในเมืองมนุษย์ ลิเห่งกับบอกว่า " ใช่แล้ว " พร้อมกับแสดงอิทธิฤทธิ์ พญานาคก็ร้องขอชีวิต ลิเห่งก็ข่มขู่ใหญ่ ในที่สุดพญานาคก็สัญญาว่าจะไม่มารบกวนอีก และยอมเอาของดีให้ลิเห่งหมด จึงเอาของมีค่าไปกองไว้เป็นจอมปลวก พญานาคก็เอาภาษีที่มนุษย์ให้มาคืนหมด ก็ขอให้ลิเห่งออกมา ลิเห่งก็ใช้มีดผ่าท้องพญานาคออกมา พญานาคก็ไล่ตามจนเหนื่อยเหนื่อยเพื่อฆ่าลิเห่ง โดยพญานาคแปลงเป็นนกอินทรี และต่อสู้กับลิเห่งจนตกลงมาจากกลางอากาศ พญานาคก็ยอมแพ้ ลิเห่งจึงจับพญานาคมัดไว้ที่เสาหิน เมื่อพญานาคดิ้นก็จะทำให้เกิดแผ่นดินไหวและเหตุที่พญานาคดิ้นก็เพราะ ลิเห่งมาเปลี่ยนเชือกที่มัดพญานาคนั่นเอง ชาวเมืองเชื่ออย่างนั้น จากนั้นลิเห่งก็เอาของมีค่าไปแจกคืนให้แก่ชาวบ้าน พ่อ แม่ ก็ภูมิใจในตัวของลิเห่ง ดังนั้นชาวเมืองจึงนิยมมีลูกชาย และเมื่อลิเห่งเห็นบ้านเมืองสงบเรียบร้อยก็ลา พ่อ แม่ ไปสวรรคต

ในการเลือกคู่ครองของชาวมังนันั้น ไม่นิยมการนำพี่น้อง และพ่อ แม่ มาเป็นคู่ครองกันเพราะเชื่อว่า อาจจะทำให้เกิดเหตุเสียหายภายหลัง ดังปรากฏในนิทานเรื่องน้ำท่วมโลก

ที่กล่าวว่า เมื่อมนุษย์ถูกน้ำท่วมล้มตายไปหมดเหลือเพียงพี่น้อง 2 คน คือ กุ และ อีเซา ทั้ง 2 จึงอยู่กันตามบัญชาของพระเจ้าเพราะต้องการขยายเผ่าพันธุ์ของมนุษย์จนทำให้เกิดเหตุเสียหายนี้อีก มีลูกออกมาผิวดำมืด เป็นก้อนเนื้อ ไม่มีแขนขา จนร้อนถึงพระเจ้าต้องมาช่วยแก้ไข ย่อมแสดงให้เห็นว่าชาวมังโม่ไม่นิยมการแต่งงานระหว่างพี่น้อง เพราะเกรงว่าอาจเกิดปัญหาตามมาภายหลัง จึงมีกฏเป็นอุทาหรณ์ไว้ ซึ่งจะขอเสนอรายละเอียดของนิทานดังนี้

มีลูกกำพร้า พี่น้องชายหญิงคู่หนึ่ง ชื่อว่า " กุ " และ " อีเซา " มีอาชีพทำไร่เลี้ยงชีวิตไป ครึ่งหนึ่งเมื่อกลับมาจากทำไร่ก็เข้านอนตามปกติ พอรุ่งเช้า ไปที่ไร่ก็พบว่าแผ่นดินที่ได้ไถแล้ววางแล้วกลับพลิกคืนเหมือนไม่เคยไถวางไปเลย เป็นเช่นนี้อยู่หลายวันจนทำให้ 2 พี่น้องเกิดความเห็นัดเหนื่อยในการทำงาน พี่น้องทั้งสองจึงปรึกษากันว่า " เราควรไปถามพระเจ้าผู้สร้างโลกดีกว่า " พระเจ้าตอบว่า " เจ้าจงไปแอบดูให้เห็นกับตาเถอะ แล้วเจ้าจะรู้เอง " 2 พี่น้องก็พากันไปแอบดูว่าอะไรเป็นสาเหตุให้แผ่นดินพลิกกลับคืนดังเดิม ก็พบว่าแม่กบเป็นผู้พลิกแผ่นดินให้กลับคืนดังเดิม จึงพากันไล่ตีแม่กบ แม่กบจึงพูดว่า " อย่าฟังตีเรา จงฟังเราก่อน พระเจ้าให้เราเป็นตัวแทนมาบอกว่าน้ำจะท่วมโลก ให้พวกเธอจงกลับไปบ้านและเตรียมเรือ พร้อมทั้งเสบียงอาหารเอาไว้ให้เพียงพอ " ฝ่ายพี่ชายก็เร่งทำแพ พร้อมทั้งเอาหนังช้างทำหลังคาอย่างมิดชิด ตรีเตรียมเสบียงไว้อย่างมากมายในแพนั้น จากนั้นก็พากันเข้าไปอยู่ในแพทั้ง 2 คน รุ่งขึ้นก็ปรากฏมีน้ำท่วม 2 พี่น้องก็อาศัยอยู่ในแพนั้น 3 - 4 เดือน จึงพากันออกมานอกแพ ก็เห็นว่าน้ำได้แห้งหมดแล้ว แต่คนและสัตว์ทั้งหลายพากันล้มตายไปหมด ไม่มีใครเหลืออยู่เลย 2 พี่น้องจึงอยู่กันตามลำพังเรื่อยมา จนในที่สุดทั้ง 2 ต่างก็คิดว่า ควรจะมีครอบครัวเสียที ฝ่ายพี่จึงบอกกับน้องว่า " พี่น้อง เราควรจะไปหาใครมาแต่งงานเพื่อจะได้มีลูกไว้สืบต่อนะ พี่จะออกไปดูสิ ว่ามีใครเหลืออยู่หรือไม่ " จากนั้นพี่ก็ออกไปหาคนที่จะมาแต่งงานด้วย แต่ไม่นานนักพี่ชายก็กลับมาด้วยความผิดหวังเพราะหาไม่พบมนุษย์แม้แต่คนเดียว น้องจึงบอกว่า จะออกไปหาดูบ้างอาจจะเจอใครหลงเหลืออยู่ก็ได้ น้องก็ออกไปและกลับมาพร้อมกับความผิดหวังเช่นกัน ในที่สุดพี่น้องก็ได้ตกลงใจที่จะอยู่กันแบบสามี ภรรยา เพราะต้องการมีลูกหลานไว้สืบชาติพันธุ์มนุษย์ต่อไป ไม่นานนักน้องก็ท้อง และให้กำเนิดลูกซึ่งมีลักษณะกลมเหมือนแตง หัวไม่มี ปาก ตา แขน ขา ก็ไม่มี ผิวก็เหมือนกัน มนุษย์นี้เอง จึงได้พากันไปถามพระเจ้าว่า ทำไมเป็นเช่นนี้จะทำอย่างไรดี พระเจ้าจึงบอกให้เอาเม็ดผ่าแบ่งออกเป็นคู่ๆ แล้วเอาไปวางไว้บนใบตอง แล้วก็มุงไว้เสีย

สองพี่น้องจึงทำตามที่พระเจ้าบอก แล้วเข้านอน พอรุ่งขึ้นก็พบกระท่อมมนุษย์มากมายกำลังก่อไฟเติมส่นามไปหมด สองพี่น้องสงสัยจึงพากันไปดูก็พบว่าบริเวณที่ตนได้นำเอาส่วนแบ่งแต่ละคู่ของลูกตนไปวางไว้ นั้น ได้กลายเป็นชาย.หญิง ครั้นเมื่อตนไปถึง ชาย.หญิง คู่นั้นก็เรียกตนว่า พ่อ และ แม่ สองพี่น้องจึงไปบอกให้พระเจ้ามาช่วยสอน พระเจ้าก็มาช่วยสอนชาย.หญิง เหล่านั้นก็สามารถพูดได้หลายภาษา จึงเป็นต้นกำเนิดของชนชาติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ไทย จีน แม้ว ฝรั่งเศส ฯลฯ ก็จึงนับได้ว่าพี่น้อง 2 คนนั้น เป็นต้นกำเนิดของมนุษย์ทั้งโลก ทุกชาติ ทุกภาษาทีเดียว ถ้าไม่มีพี่น้องคู่นี้ มนุษย์ในโลกก็จะไม่เกิดขึ้น

ในทำนองเดียวกัน ชาวมัง ไม่นิยมให้แม่มีความสัมพันธ์ฉันท์สามีภรรยากับลูก ดังปรากฏในนิทานเรื่องทำไมคนตายแล้วฟื้น กล่าวถึงชายคนหนึ่งที่กลับมาจากการลอกคราบเพื่อฟื้นคืนชีวิตใหม่ก็พบว่าภรรยาของตนและลูกชายมีความสัมพันธ์กันและคุยกันว่า ไม่อยากให้ตนเองกลับมาเลย น่าจะตายไปจริงก็เสียใจ ไปขอพระเจ้าให้ตนตายไปจริง ๆ จึงทำให้คนต้องตาย แสดงให้เห็นว่าชาวมังเชื่อว่า การที่แม่ลูกมีความสัมพันธ์กันนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดี และนำไปให้เกิดผลเสียขึ้นมา โดยแทนที่จะทำให้มนุษย์ไม่ตายกลับต้องตายไป ดังจะขอเสนอรายละเอียดของเรื่องดังนี้

ในสมัยก่อนมีไฟฟ้า หรือ เทพเจ้าชื่อไฮวโซวี เป็นผู้กำหนดให้ มีการสร้างมนุษย์ขึ้นมา และมนุษย์ในสมัยนั้นไม่มีการตาย พอครบ 1 ปี มนุษย์จะไปลอกคราบในป่าเสียครั้งหนึ่ง คราบเก่าจะลอกออกมาเหมือนงู แล้วมนุษย์จะกลับคืนมาเป็นหนุ่ม สาว ขึ้นมาอีก ต่อมาชายคนหนึ่งเข้าไปลอกคราบในป่า ฝ่ายทางบ้านของชายคนนี้ ลูกชาย กับแม่ก็ได้ลักลอบได้เสียกัน เมื่อชายคนนั้นกลับมาจากการลอกคราบในป่า พอมาถึงบ้านบังเอิญได้ยินลูกชายและเมียของตนพูดว่า " ความจริงพ่อน่าจะตายไปจริง ๆ ไม่น่าจะกลับมาอีกเลยนะ " ฝ่ายชายเมื่อได้ยินเมีย และลูกชายพูดดังนั้นก็เสียใจมาก จึงกลับเข้าไปอีก ครั้งหนึ่ง และได้อ้อนวอนต่อพระเจ้าขอให้ตนตายไปจริง ๆ ไม่ต้องฟื้นและมีชีวิตกลายเป็นหนุ่มอีก เพราะความเสียใจและอดสูใจ พระเจ้าจึงทำให้ชายคนนั้นตายไปจริง ๆ นับแต่นั้นมาชาวแม้วจึงไม่สามารถฟื้นคืนสภาพและมีชีวิตต่อไปได้อีกเลย อีกประการหนึ่งชาวมังเห็นว่าการแต่งงานระหว่างชายหญิงที่มีความแตกต่างกันนั้นมีแต่จะเกิดปัญหา จึงไม่มีใครนิยมการแต่งงานระหว่างคู่ที่มีความแตกต่างกันมาก ๆ ดังปรากฏในนิทาน เรื่องพี่หญิงเบื้อสามี กล่าว

ไว้ว่า หญิงคนหนึ่งแต่งงานกับชายที่มีอายุน้อยกว่ามาก จึงเกิดปัญหาหนีออกมาจากบ้านและมาพบสื่อกลางทางและได้ฆ่าเสียตาย แสดงให้เห็นว่าชาวม้งเชื่อว่า การแต่งงานระหว่างคนมีอายุต่างกันย่อมเกิดปัญหาในครอบครัวตามมาภายหลังได้ ดังในเรื่องที่ ชาย หญิง อายุต่างกันแต่งงานกันเกิดปัญหา จนทำให้ฝ่ายหญิงต้องหนีออกจากบ้าน ซึ่งจะขอเสนอรายละเอียดดังนี้

สมัยก่อน มีหญิงสาวคนหนึ่ง ได้แต่งงานกับชายที่พ่อแม่หามาให้ โดยที่ฝ่ายชายมีอายุน้อยเพียง 8 ปีเท่านั้น ฝ่ายหญิงจึงหนีกลับไปอยู่บ้านตนเองซึ่งอยู่ไกลมาก ขณะที่หนีไปก็ไปถึงไร่พ่อ แม่ของนาง จึงค้างคืนเสียที่กระท่อมในไร่ ตกกลางคืนก็มีเสือมาดมและใช้ลิ้นเลียนาง หญิงสาวจึงขยับตัวหนีไปเรื่อย ๆ เสือกียังคงเลียจนกระดานทะลุ หญิงสาวพอเห็นลิ้นเสือจึงเอามัดโกนตัดลิ้นของเสือทิ้งเสีย พอสว่างเสือก็ตาย หญิงสาวก็วิ่งไปหาพ่อแม่ที่บ้านและเล่าให้ฟัง พ่อ แม่ของนางจึงพากันไปดูและได้ตัดนำเสือกกลับไปยังหมู่บ้าน

อย่างไรก็ดีครอบครัวของชาวม้งที่มีทั้งที่เป็นครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายและครอบครัว 2 ครอบครัว ดังจะขอกล่าวเป็นหัวข้อดังนี้

1. ลักษณะครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) คือครอบครัวที่ประกอบด้วยสามี ภรรยา และลูก โดยมีจำนวนคู่สมรสแบบัวหนึ่ง เมียหนึ่ง ดังปรากฏในนิทาน 5 เรื่อง คือ เรื่องคนเก็บลูกผีมาเลี้ยง เรื่องขี้ลัม เรื่องเสือตัวแรก เรื่องผิดตัว เรื่องวิธีกำจัดผี ซึ่งแต่ละเรื่องแสดงให้เห็นลักษณะครอบครัวเดี่ยวของชาวม้งดังเช่น เรื่องวิธีกำจัดผี กล่าวถึง สามี ภรรยา 2 คนจะย้ายบ้าน โดยได้พาครอบครัวซึ่งประกอบด้วย สามี ภรรยา บุตรเดินทางไปหาที่อยู่ใหม่ และขณะที่พักระหว่างเดินทางก็ไปพบกับผีที่มารังควานครอบครัว ในที่สุดก็สามารถปราบผีได้สำเร็จซึ่งในที่นี่แสดงให้เห็นลักษณะครอบครัวเดี่ยวของชาวม้งที่กล่าวมาครอบครัวม้งที่มี สามี ภรรยา และ ลูก เดินทางไปหาที่อยู่จึงทำให้เห็นลักษณะครอบครัวเดี่ยวซึ่งเป็นลักษณะครอบครัวแบบหนึ่งของชาวม้งดังจะขอเสนอรายละเอียดของนิทานดังนี้

มีครอบครัว 2 คน สามี ภรรยา กำลังจะย้ายบ้าน มีไก่อยู่ 7 ตัว หมู 3 ตัว และมีลูกอยู่ 4 คน ได้พากันย้ายบ้านไปอยู่กลางป่า กำลังก่อไฟทำที่นอนอยู่ พอตกติกก็มีผีซึ่งปลอมเป็นคนมาขออยู่ด้วย ครู่หนึ่งก็ขอกินไก่ 1 ตัว ทั้ง 2 คนก็ให้เมื่อให้ไปแล้วก็ยังขอ

กินไก่อีกจนไก่ . 7 ตัวหมดไป ก็ชอกกินหมูอีก กินจนหมดทั้ง 3 ตัวก็ยังบ่นว่าหิว จึงชอกกินลูกสีก 1 คน 2 คนสามี่ ภรรยา ก็ให้ลูกไปไม่นานนักก็ชอกลูกกินอีก จนกระทั่งกินลูกไป 3 คนแล้ว ก็เหลือลูกเพียงคนเดียวกำลังกินนมอยู่ ฝ่ายสามี่ก็คิดว่า เดี่ยวก็คงชอกลูกกินอีก และไม่ซำก็ชอกกินเมีย แล้วก็ต้องชอกกินตัวเขาเองแน่ จึงตัดสินใจว่าจะกำจัดเสีย ในขณะที่คนนั้นกำลังพักผ่อนหลังจากกินลูกคนที่ 3 แล้ว สามี่ก็เตรียมเอาหอกเผาไฟจนแดง พอแดงได้ที่แล้วก็เอาหอกที่เผาไฟนั้นพุ่งเข้าไปใส่ฝีปาลมนั้น ฝีจึงวิ่งลงดอยหนีไปตายข้างล่าง จึงรู้ว่าผีนั้นกลัวหอกสูก หรือ หอกที่เผาไฟ ผีที่ดี ๆ ต่างพากันสมน้ำหน้าผีตนนี้ที่ทำความชั่วโดยไปกินไก่ กินหมู กินลูกเขา

2. ลักษณะครอบครัวขยาย (Extended Family) เป็นครอบครัวที่มีทั้งพ่อแม่ลูก พร้อมญาติพี่น้องอยู่ด้วย ดังปรากฏในเรื่องจอมกะลอนกล่าวว่านายลายอยู่ใกล้ชิดกับ ตา ยาย จึงมีการหยอกเข้ากลั่นแกล้งกันบ้างอย่างที่นายลายแอบโกหกให้ตา ยาย ต้องตกใจด้วย คิดว่าเป็นเรื่องจริง เพราะว่าทั้งตา ยาย และหลานมีความใกล้ชิดกัน เข้าออกบ้านเดียวกัน เมื่อนายลายไปบอกตาว่า ยายตกบันไดบ้านตาจึงเชื่อเพราะทั้งคู่คุ้นเคยกับลักษณะบ้านเหมือนกันนั้นย่อมแสดงว่าทั้งตา ยาย และ นายลายอยู่บ้านเดียวกัน ซึ่งลักษณะนี้เป็นลักษณะของครอบครัวขยาย ดังจะเสนอนิทานดังนี้

นาย ลาย เป็นคนกะลอนมาก ชอบโกหกชาวบ้านไปวัน ๆ ทำเนิ่นอยู่มาวันหนึ่ง นายลายก็วิ่งไปหาตาและบอกกับตาว่า " ตา ตา ยายตกบันไดเกือบตายแล้ว " นายลายเมื่อบอกตาก็รีบไป ตาได้ยินก็รีบไปโดยผูกควายเอาไว้ฝ่ายนายลายรีบมาที่บ้าน ก่อนตาก็เข้าไปบอกยายอย่างตื่นเต็นว่า " นี ยาย ยาย ตาถูกควายขวิดใส่ทะลักแน่ะ " ยายได้ฟังก็รีบวิ่งออกมาจากบ้านอย่างรีบเร่ง จึงวิ่งมาชนกับตาที่กำลังวิ่งกลับบ้านอย่าง รีบร้อนเช่นกันเกิดความเจ็บปวดมาก ตา ยายจึงรู้ว่านายลายโกหกดังนั้นตาจึงคิดจะจัด การแก้แค้นนายลาย จึงหาไม้มาทำกรงแล้วเอานายลายขังกรงเอาไปทิ้งไว้ในป่าพอมารถึงป่านายลายก็หาทางเอาตัวรอดโดยบอกกับตาว่า " นีตา ก่อนที่ฉันจะตายนี้ ฉันอยากได้ตำราโกหกของฉันที่อยู่กับฉันได้หมดนะ " ตาได้ยินจึงกลับไปบ้านค้นหาตำราโกหกให้แก่ยาย ขณะที่ตาไปแล้วบังเอิญมีชายหงอยเดินผ่านมาที่กรงนายลายก็เกิดความสงสัย ถามนายลายว่า " เสี่ยวมาอยู่ที่นี่ทำไมกัน " นายลายได้โอกาสก็ตอบว่า " นี พระเจ้าแผ่นดินอยากได้ข้าเป็นลูกเขย แต่ข้า

ไม่อยากเป็น เจ้าอยากเป็นไหมละ .. ถ้าอยากเป็นก็เข้ามาอยู่ในกรงนี่สิ" ชายหงอยอยากเป็นลูกเขยพระเจ้าแผ่นดินจึงเข้าไปอยู่ในกรงแทนนายลาย พอตากลับมา เห็นชายหงอยอยู่ในกรงก็ปล่อยไป ช่วงฝายนายลายพ้อออกจากกรงก็เดินมาเรื่อยๆ พบลูกเสือกำลังนอนหลับก็ฆ่าลูกเสือตายและแอบอยู่ข้าง ๆ พอแม่เสือกลับมาก็มาคาบเอาลูกเสือไปจากนั้นแม่เสือก็ไปเคี้ยวหญ้าชนิดหนึ่งมาพ่นใส่ลูกเสือ ไม่นานลูกเสือก็ฟื้นขึ้นมา นายลายจึงเอาต้นหญ้านั้นไปปลูกไว้ที่บ้าน ไม่นานนักเจ้าลายได้หญิงสาวที่สวยมากผู้หนึ่งมาเป็นภรรยา นายลายสั่งภรรยาอยู่เป็นประจำว่า เมื่อกวาดบ้านอย่าเอาขยะไปทิ้งที่ต้นไม้ต้นนั้น เพราะนายลายเกรงว่าต้นไม้นี้จะตายนั่นเอง ฝ่ายภรรยาของนายลายก็อยากจะลองดูว่านายลายรักตนเองแค่ไหน จึงได้เอาขยะไปทิ้งที่ต้นไม้ต้นนั้น ต้นไม้นี้จึงลอยขึ้นฟ้าไป เจ้าลายกลับมาเห็นดังนั้นก็วิ่งเข้าไปกอดต้นไม้ไว้ ต้นไม้ก็ลอยสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ และกลายไปเป็นดวงจันทร์ ซึ่งดวงจันทร์ก็มีลักษณะคล้าย ๆ ต้นไม้และมีคนกำลังกอดต้นไม้ไว้

3. ลักษณะครอบครัว 2 ครอบครัว (Polygamous Family) เป็นลักษณะครอบครัวที่ประกอบด้วยสามี 1 ภรรยา 2 คนอยู่ในบ้านเดียวกัน ดังปรากฏในนิทานเรื่อง ทำไมแมวจึงชอบลูกชายกล่าวว่าช่างตีเหล็กผู้หนึ่ง มีภรรยา 2 คนอยู่ในบ้านเดียวกันภรรยามีหน้าที่หุงหาอาหารมาเลี้ยงสมาชิกในบ้าน ซึ่งจากนิทานที่กล่าวมาทำให้เห็นลักษณะครอบครัวขยายอย่างชัดเจน ดังจะเสนอนิทานดังนี้

เมื่อก่อน ชาวไทยกับชาวแม้วเป็นเพื่อนกัน ฝ่ายพี่เป็นช่างตีเหล็ก มีเมีย 2 คน ซึ่งเมียนั้นคอยเลี้ยงลูก วันหนึ่งขณะที่ฝ่ายพี่ทำอาหารเสร็จเรียบร้อยแล้วยังไม่มีการกินข้าว เมียหลวงก็จึงไปแอบดูสามีตัวเองที่กำลังทำอะไรอยู่ ก็พบว่าสามีกำลังทำงานอย่างขะมักเขม้น โดยเอามือเป็นคีม เอาปากคอยเป่าไฟแล้วเผาเหล็กมาตีกับหัวเข้า ใช้มือเป็นฆ้อนสามีเมื่อกลับมากินข้าวก็ถามขึ้นว่า " เมื่อไหร่ใครมาแอบดูฉันทำงานกัน " ทั้งนี้เพราะรู้ว่ามีคนแอบดู เมียน้อยก็ปฏิเสธว่าไม่ใช่ตน สามีก็คิดว่าเป็นเมียน้อยแน่ จึงเตรียมลงโทษ เมียน้อยจึงสารภาพว่าผู้ที่แอบดูนั้นคือเมียหลวง สามีจึงจะลงโทษโดยนำไปฆ่าเสีย พอตกกลางคืนแม่ก็ขอให้ลูกสาวพาหนีไปฝ่ายลูกสาวไม่กล้าพาหนี ลูกชายจึงเป็นผู้พาแม่หนีจนพ้นรุ่งขึ้นสามีหาตัวเมียหลวงไม่พบก็เลยปล่อยไป ฝ่ายลูกชายที่หนีมากับแม่ก็ไม่ว่าจะทำมาหากินอย่างไร จึงถามแม่ว่า จะทำอย่างไรกันดี แม่จึงบอกว่า " เจ้าจงเอาสร้อยออกจากคอ

ให้หมด แล้วแม่จะสอนให้เจ้ตีเหล็กเพื่อทำเป็นเครื่องมือเพาะปลูก แล้วเราก็จะปลูกฝ้าย ปลูกมัน เอาฝ้ายมาทอเป็นผ้านุ่ง จากนั้นก็จะหนีไปอยู่ป่าบนดอย เพื่อให้พ้นจากการตามล่าของพ่อเจ้ " และพวกที่มาอยู่ตามเขาตามดอยนั้นจะเรียกตนเองว่าพวกแม้ว ซึ่งชาวแม้วนี้จะอยู่อย่างขากลำบาก ต้องทำงานหนัก ทั้งนี้เพราะได้เรียนวิชาจากแม่ที่ไม่ชำนาญเท่าพ่อ ส่วนพวกที่อยู่กับพ่อก็ฉลาดไม่ต้องทำงานหนักมากนัก และด้วยเหตุนี้เองชาวแม้วจึงชอบปลูกชายมากกว่าลูกสาว เพราะสามารถช่วยเหลือได้ในเวลาคับขัน

นอกจากนั้นยังมีปรากฏในนิทานเรื่อง หลุมสมบัติ โดยกล่าวว่า ก่อนที่จะไปแต่งงานกับซอร์ ก็ชอบพอกับสาวม้งผู้หนึ่งหลังจากแต่งงานกับซอร์แล้วก็พากันไปลู่ร่วมบ้านเตี้ยด้วยกันอย่างมีความสุข โดยที่ซอร์ก็ไม่รังเกียจ

2 .การปกครอง

การปกครองเป็นหน่วยหนึ่งของการควบคุมสังคม (Socialization) เพราะการติดต่อสัมพันธ์ของมนุษย์จำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์บังคับจึงจะอยู่ร่วมกันได้ แต่การควบคุมสังคมของชาวม้ง มิได้มีรูปแบบบังคับที่แน่นอนส่วนใหญ่อาศัยความเชื่อในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นตัวกำหนด อำนาจที่อยู่เหนือพฤติกรรมของชาวม้งอยู่ที่ผี หรือพระเจ้า ที่จะบังคับพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งนี้เพื่อขจัดความขัดแย้งทางสังคมให้หมดไป

จากข้อมูลนิทานพื้นบ้านของชาวม้ง จะพบว่าการปกครองของชาวม้งไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนแต่จะยึดความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติเช่น ผี และพระเจ้า ที่จะเป็สิ่งที่คอยกำหนดพฤติกรรมของชาวม้ง ดังปรากฏในนิทานเรื่อง ทำไมคนตายแล้วไม่ฟื้น กล่าวว่า โหย่วไฮ่ว เป็นผู้สร้างโลก และกำหนดว่ามนุษย์ในโลกไม่มีการตาย ครั้นพอมีชาวม้งกระทำการไม่เหมาะสมโดยเป็นชู้กับลูก เมื่อสามีมาพบก็ไปขอให้ต้องตายไปจริง ๆ พระเจ้าก็ช่วยให้มนุษย์ต้องมีการตายจริง ๆ แสดงว่าทุกอย่างที่กำหนดแนวทางการปฏิบัติจึงมนุษย์ชาวม้งคือสิ่งเหนือธรรมชาติ เพราะหากใครกระทำไม่ตรงกับเกรงพระเจ้าจะลงโทษได้ ดังขอเสนอนิทานดังนี้

ในสมัยก่อนมีผีฟ้า หรือ เทพเจ้าชื่อ โหย่วไฮ่ว เป็นผู้กำหนดให้มีการสร้าง

มนุษย์ขึ้นมา และมนุษย์ในสมัยนั้นไม่มีการตาย พอครบ 1 ปี มนุษย์จะไปลอกคราบในป่าเสียครั้งหนึ่ง คราบเก่าจะลอกออกมาเหมือนงู แล้วมนุษย์จะกลับคืนมาเป็นหนุ่ม สาว ขึ้นมาอีก ต่อมาชายคนหนึ่งเข้าไปลอกคราบในป่า ฝ่ายทางบ้านของชายคนนั้น ลูกชาย กับ แม่มักได้ลักลอบได้เสียกัน เมื่อชายคนนั้นกลับมาจากการลอกคราบในป่า พอมาถึงบ้านบังเอิญ ได้ยินลูกชายและเมียของตนพูดว่า " ความจริงพ่อน่าจะตายไปจริง ๆ ไม่น่าจะกลับมาอีกเลยนะ " ฝ่ายชายเมื่อได้ยินเมีย และลูกชายพูดดังนั้นก็เสียใจมาก จึงกลับเข้าป่าไปอีกครั้งหนึ่ง และได้อ้อนวอนต่อพระเจ้าขอให้ตนตายไปจริง ๆ ไม่ต้องฟื้นและมีชีวิตกลายเป็นหนุ่มอีก เพราะความเสียใจและอดสูใจ พระเจ้าจึงทำให้ชายคนนั้นตายไปจริง ๆ นับแต่นั้นมาชาวแม้วจึงไม่สามารถฟื้นคืนสภาพและมีชีวิตต่อไปได้อีกเลย

นอกจากนี้ยังมีนิทานอีกหลายเรื่อง que แสดงกฎเกณฑ์ในการปกครองของชาวแม้ว เช่น เรื่องลิเห่ง กล่าวถึงพญานาคที่ทำความเดือดร้อนให้มนุษย์ในที่สุดต้องตาย เพราะความประพฤติที่ไม่ดี นั่นคือพระเจ้าได้แสดงการลงโทษพญานาคโดยการส่งคนมาปราบ ซึ่งเท่ากับเป็นการสอนชาวแม้วว่าอย่าทำสิ่งไม่ดี

การปกครองของชาวแม้วแม้จะไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน ส่วนในการเลือกผู้นำหมู่บ้านก็ ยังต้องการคนที่มีความสามารถมาปกครอง ดังปรากฏในนิทานเรื่อง การเลือกหัวหน้าหมู่บ้าน กล่าวว่าชาวแม้วมีการเลือกหัวหน้าหมู่บ้านโดยหาคนที่มีความสามารถโดยหากใครสามารถ นับ 1 ถึง 100 ได้โดยไม่ผิดเลยแสดงว่ามีความสามารถสมควรที่จะเป็นผู้นำหมู่บ้าน ขอเสนอนิทานดังนี้

ชาวแม้วนั้นพยายามที่จะคัดเลือก ผู้มีความสามารถ และ ความเฉลียวฉลาด เท่านั้นที่จะมาเป็นผู้นำของพวกเขาได้ ซึ่งมีเรื่องเล่ากันว่า วิธีการคัดเลือกผู้นำของพวกเขา แม้วมีวิธีที่ค่อนข้างแปลกเพื่อจะแสดงถึงความฉลาด และ ความสามารถพอที่จะเป็นผู้นำของพวกเขาได้ มีครั้งหนึ่งนานมาแล้วชาวแม้วหมู่บ้านหนึ่งเป็นหมู่บ้านที่พึ่งอพยพมาตั้งถิ่นฐานใหม่ไม่มีหัวหน้าที่จะปกครองดูแลหมู่บ้านนั้น จึงมีการคิดที่จะตั้งหัวหน้าหมู่บ้านขึ้นมา แต่ก็ไม่มีข้อตกลงที่จะตั้งเพราะไม่รู้จะเอาอะไรเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือก ในที่สุดก็มีชาวแม้วคนหนึ่งพูดขึ้นว่า " เราเห็นชาวพื้นราบมีความสามารถเก่งมากที่สามารถนับเลขได้มากมาย ดังนั้น

หากพวกเราชาวแม้วผู้ใดที่มีความสามารถนับเลข 1 ถึง 100 ได้อย่างถูกต้องและไม่ผิดเลย ย่อมแสดงว่าเป็นผู้มีความสามารถเหมาะที่จะเป็นหัวหน้าหมู่บ้านได้ " ดังนั้นในการเลือกหัวหน้าหมู่บ้านของชาวแม้วจึงมีการนับเลขเป็นการแข่งขันกัน

3. สถาบันศาสนา

ศาสนาหมายถึงคำสอน (ราชบัณฑิตยสถาน เรื่องเดิม 855) ซึ่งเป็นความเชื่อที่แน่วแน่ ทั้งนี้เพราะศาสนาเน่สิ่งที่มีงสอนให้คนเป็นคนดี เข้ากันสังคมได้ดีจึงจะทำให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข จากนิทานพื้นบ้านชาวม้ง ไม่ปรากฏการนับถือศาสนาของชาวม้งอย่างแน่นอน มีแต่เพียงชาวม้งนับถือ ผี และพระเจ้าเป็นหลักใหญ่ ซึ่งจากสิ่งเหล่านี้ก็เป็นสิ่งที่ช่วยวางการกำหนดพฤติกรรมของชาวม้ง ได้ดังนั้นผู้ศึกษาจึงนำมาวิเคราะห์รวมกับ เรื่องศาสนา

ชาวม้งมีนิทานที่สอนให้คนเป็นคนดี ทำความดี ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ของพวกเขารวมทั้งแสดงบทลงโทษว่าหากกระทำไม่ดีแล้วจะเกิดผลอย่างไร เพื่อทำให้คนเกรงกลัวไม่กระทำผิดด้วยเกรงจะได้รับโทษดังนิทาน ซึ่งปรากฏในนิทานเรื่อง เหตุใดชาวแม้วจึงปลูกข้าว และข้าวโพด กล่าวเป็นคำสอนว่าหากผู้ใดหลบล้มหล่นหมิ่นชัณษชาติ ก็จะถูกลงโทษให้ได้รับความลำบาก ดังเช่น ชายแม้วที่ดำข้าวทั้งที่ข้าวให้คุณ และ ความสะดวกในการเก็บเกี่ยวจึงถูกลงโทษให้ได้รับความลำบากจากการเก็บเกี่ยวข้าวเอง จึงขอเสนอนิทานดังนี้

ในสมัยก่อน ข้าว และข้าวโพดไม่มีอุดมสมบูรณ์เหมือนเดี๋ยวนี้นี้ จะมีก็เป็นต้นพืชวิเศษที่มีเมล็ดข้าวอยู่บนมีฝักข้าวโพดอยู่ด้านล่าง และเมื่อข้าวโพดและข้าวสุกก็จะส่งกลิ่นหอมมนุษย์ก็อยากได้แต่ก็ไม่สามารถเอามาได้เพราะพระเจ้าแยกต้นพืชวิเศษ และมนุษย์ให้อยู่คนละที่คนละมหาสมุทรที่ห่างไกลกัน จึงทำให้มนุษย์คิดอยู่ตลอดเวลาที่จะนำเอาเมล็ดพืชวิเศษนั้นมาปลูก จนกระทั่งถึงฤดูที่ข้าวและข้าวโพดสุก มนุษย์ก็มองเห็นว่าน้ำข้ามมาและมีเมล็ดพืชวิเศษติดมาที่ปลายหาง 2-3 เมล็ด ก็เก็บเอาไว้นอถึงฤดูปลูกก็นำมาเพาะและเจริญงอกงามอย่างรวดเร็ว พอเมล็ดแก่ก็นำมาแจกจ่ายกันทั่วถ้วนเมล็ดพืชวิเศษนี้เมื่อสุกก็จะพากันเตลามาเข้ายุงฉางเองโดยไม่ต้องมีใคร ไปชน จนทำให้ข้าวและข้าวโพดเต็มยุงฉางของชาวแม้วไปหมด อยู่มาปีหนึ่งชาวแม้วซึ่งเกี่ยวจนหนึ่งยังสร้างยุงฉางไม่เสร็จก็ดำข้าวและ

ข้าวโพดด้วยวาจาหายขาด ข้าวและข้าวโพดโกรธจึงกล่าวว่า " ดีแล้ว นับแต่นี้ไปพวกเจ้าจงไปหาบเอามาเองและอย่าหวังว่าผู้ที่ปลูกพืชนี้แล้วจะได้ทั้งข้าวและข้าวโพดเลย " นับแต่นั้นมาข้าวและข้าวโพดก็แยกออกจากกันแต่ก็ยังมีส่วนที่ทำให้เห็นว่าพืช 2 ชนิดนี้เคยอยู่ร่วมกันคือ เกสรของต้นข้าวโพดจะคล้ายรวงข้าวและคนที่จะได้ข้าวและข้าวโพดมาจะต้องทำงานอย่างหนักและนาน ครั้นเมื่อเมล็ดแก่ก็จะต้องเก็บเกี่ยวด้วยตนเอง มิฉะนั้นเมล็ดข้าวก็จะร่วงลงดินเป็นอาหารของสัตว์อื่น ๆ ต่อไป

จากข้อมูลนิทานพื้นบ้านยังมีนิทานที่แสดงให้เห็นว่าชาวม้งเชื่อว่า หากทำความดีจะได้ผลตอบแทน หากทำสิ่งไม่ดีก็จะได้รับสิ่งไม่ดีตอบแทนเช่นกัน ดังเรื่องผู้ไม่ถือคำพูด กล่าวว่า เศรษฐีผู้ที่ไม่รักษาคำพูดของตนที่ให้ไว้กับเจ้าป่าว่าขอสัตว์เพียง 2 ตัว แต่กลับฆ่าสัตว์มากกว่าที่ขอ จึงถูกลงโทษถึงตายในที่สุด เป็นการแสดงให้เห็นความเชื่อในเรื่องการทำความดีว่าจะต้องได้ผลตอบแทนการกระทำนั้นด้วย ดังขอเสนอนิทานดังนี้

หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ชาวบ้านต่างเชื่อว่ามีเจ้าป่าคุ้มครองอยู่ จะทำอะไรต้องขอต่อเจ้าป่าทุกเรื่อง และเวลาเข้าป่าจะต้องระวังคำพูด ไม่พูดโกหกหรือพูดไม่ดีให้เจ้าป่าโกรธ วันหนึ่งเศรษฐีได้ชักชวนชาวบ้าน ออกไปล่าสัตว์ โดยไม่ได้ขออนุญาตเจ้าป่าก่อน พวกเขาล่าจนเวลาบ่ายก็ยังไม่ได้อะไรเลย ชาวบ้านจึงบอกกับเศรษฐีขอต่อเจ้าป่า เศรษฐีจึงขอต่อเจ้าป่าว่า " เจ้าป่าพวกข้าขอล่าสัตว์โดยขอเพียงกระเจงคนละ 2 ตัวเท่านั้นเอง " จากนั้นไม่นานพวกเขาก็ได้พบกระเจง และยิงมาได้ทั้งหมด 12 ตัว ครบตามจำนวนที่เศรษฐีขอไว้กับเจ้าป่าเพราะไปทั้งหมด 6 คน พวกเขาจึงพากันกลับและขณะเดินทางกลับนั้นเศรษฐีก็พบกระเจงอีก 1 ตัว ด้วยความอยากได้จึงยิงกระเจงได้รับบาดเจ็บและวิ่งหนีหายไป พวกเขาพากันหาจนคำก็ไม่พบจึงพากันเดินทางกลับหมู่บ้าน พอตกกลางคืนเศรษฐีฝันว่า เจ้าปามาหาและบอกว่า " มึงมันคนไม่มีสัจย์บอกว่าอยากได้เพียง 2 ตัว พอกูมาลงใจมึง มึงก็ทำร้ายสัตว์ของกู มึงมันสมควรตาย " เศรษฐีตกใจกลัวมาก แต่ไม่นานก็ลืมจึงชักชวนชาวบ้านไปล่าสัตว์อีก คราวนี้ต่างแยกย้ายกันไปคนละด้าน ฝ่ายชาวบ้านเมื่อเดินไปพบฝูงไม้ไผ่ ๗ อยู่คิดว่า เป็นสัตว์ ก็รีบยิงเข้าไปกลับได้ยินเสียงร้องของเศรษฐี จึงเข้าไปดูพบว่า เป็นเศรษฐี ซึ่งเศรษฐีก็รู้ตัวพูดว่า " อย่าไปเดือดร้อนเลย เป็นเพราะเราไม่มีสัจย์เอง " แล้วก็ขาดใจตายลง

สิ่งที่ชาวมังเชื่อถือ คือ พระเจ้าและผี ซึ่งจะเป็นสิ่งกำหนดพฤติกรรมของชาวมังได้ หรืออีกนัยหนึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการสั่งสอนของชาวมัง เพราะชาวมังไม่มีระเบียบหรือศาสนา และนิทานที่แสดงให้เห็นในสิ่งที่ชาวมังเชื่อในสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ คือเรื่อง ผีประจำต้นไม้ กล่าวว่ายักษ์หนึ่งเข้าป่าล่าสัตว์ จนกระทั่งมาถึงต้นไม้ต้นใหญ่คือต้นไทรไม้ได้เช่นไร้วี จนในที่สุดต้องตายเพราะไม่เคารพผีประจำต้นไม้ แสดงว่าชาวมังเชื่อว่าผี มีอยู่ทุกหนทุกแห่งและมีอิทธิพลในการที่จะทำให้เกิดสิ่งใดก็ได้ ดังนั้นต้องระวังการกระทำของตนไม่ให้ผีไม่พอใจมิฉะนั้นจะเดือดร้อน ดังจะเสนอรายละเอียดของนิทานดังนี้

ชาวแม้วนั้นมีการย้ายถิ่นฐานไปเรื่อย ๆ และจะจ้างมือปืนไปหลาย ๆ วันขณะที่ไปได้เจอวางในป่าลึก และได้มัดสัตว์ไว้ พอตึกมามีผีเสื้อมาเกาะคนชื่อ เลาเปา มือปืนก็เอาไม้มาตีตหน้าหมู เดียวก็เอามาตีตหน้าเลาเปาอีกเหมือนเดิม เป็นอย่างนี้ถึง 3 ครั้งสุดท้ายก็อยู่ที่หน้าหมูไม่นานผีเสื้อก็ตีตหมู เลาเปาก็ลุกขึ้นมาไล่หมู ต่อมาเดินทางไปได้อีก 4-5 วัน มือปืนก็หาต้นไม้มาเก็บไว้ พอถึงเที่ยงพอดีก็ทำห้างอยู่ พอตึกคำเสื้อตุ๊กมาก็ไต่ต้นไม้มากมาย และพยายามขึ้นต้นไม้ มือปืนก็ยิงเสื้อแต่ยิงไม่ถูก เพราะยิงไม่ถูกทาง จึงแก้ไขใหม่โดยเมื่อได้ยินเสียงข้างล่างก็ยิงข้างบน ถ้าได้ยินเสียงข้างบนก็ยิงข้างล่าง ในที่สุดก็ยิงเสื้อตายได้ และยิงจนสว่างจนเสื้อตายไป 12 ตัว พอรุ่งเช้าก็มาทำอาหารกินกันและพ่อค้าก็มาถึงพอดี แล้วถามว่าไม่กลัวหรือ ชาวแม้วจึงขายเสื้อให้พ่อค้าไปตัวละ 40 แลก รุ่งขึ้นก็ออกเดินทางไปอีก ไปเจอตุงเสื้อจึงขึ้นไปอยู่บนห้างไม่นานก็ได้ยินเสียงจึงรู้ว่าเป็นเสื้อจึงยิงเสื้อได้เสื้ออีก 8 ตัวจากนั้นไม่นานก็มีเสียงคนมาเรียกว่า เร็ว แม่ไม่สบายยังไม่กลับหรือคนบนห้างก็บอกไม่ให้ตอบรับในที่สุดคนนั้นก็กลับไป พอรุ่งเช้าก็ลงมาหุงข้าวกินกัน แล้วพ่อค้าวัวก็มาอีก จึงขายเสื้อไปในราคาตัวละ 50 แลก ครั้นต่อมาแม้วก็เดินทางมาถึงบ้านพร้อมพ่อค้าวัว และบอกชาวบ้านว่า " ป่านั่นเสื้อตุ๊กตายมาก ถ้าพวกเราจะไปก็ไปกันหลาย ๆ คน และให้ทำศาลาพร้อมรั้วอยู่จึงจะปลอดภัย ชาวแม้วจึงพากันไปนอนอยู่ที่นั่น พ่อเลี้ยงไปนอนก่อนพอมีคนมาเรียกก็ไม่ยอมเปิดประตู จึงได้ไปนอนที่ใต้ต้นไม้ และจัดการให้เจ้าที่ด้วย พอตอนดึกก็มีคนมาขอกินเพราะหิว ผีก็ไม่ให้กิน จึงให้ไปของใหญ่ ไก่ป่า และกา ไม่นานไก่อีก ร้อง กากีร้องใหญ่ทำให้สว่าง ในที่สุดเสื้อก็มาคาบพ่อเลี้ยงไปกิน ฟ้าก็กลับมืดลงไปอีก ซ้ายก็มานั่งใต้ต้นไม้ก็พบว่าผีเสื้อตกลงมากก็เห็นคน จึงพบว่าต้นไม้ใหญ่ที่มีผีอาศัยอยู่ จึงควรจะบูชาผีด้วย

4. สถาบันการศึกษา

ชาวม้งเป็นชาวเขาที่ไม่มีภาษาเขียนมีแต่ภาษาพูด ฉะนั้นในเรื่องการศึกษานั้น ตามความจริงชาวม้งไม่มีการให้การศึกษาแบบระบบโรงเรียนเหมือนชาวไทยพื้นบ้าน ซึ่งต่อมาอาจจะมีระบบโรงเรียน เข้ามาแต่ก็เป็นของราชการที่จัดระบบการศึกษาให้แก่ชาวม้ง ที่เป็นชนกลุ่มน้อย และสิ่งต่าง ๆ ก็เป็นของชาวไทยพื้นราบ อย่างไรก็ตามก็การศึกษาเป็นพื้นฐานของมนุษย์สังคมจะอยู่ได้ต้องมีการถ่ายทอดสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง และการศึกษาก็จะเป็นกระบวนการที่จะถ่ายทอดความชำนาญ วัฒนธรรม แก่สมาชิกในสังคมได้ อาจจะกล่าวได้ว่า การศึกษา คือการสร้างสรรค์และถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ของมนุษย์ เพื่อการแก้ปัญหาและทำให้เกิดความเจริญ (สุนัตรา สุภาพ สังคมวิทยาเบื้องต้น 91)

ดังปรากฏในนิทานเรื่อง ทำไมแม่วังไม่มีตัวหนังสือใช้ กล่าวว่าเดิมมนุษย์ทุกคนในโลกก็ไม่มีตัวหนังสือใช้ ในที่สุดเกิดการทะเลาะกันจึงไปขอตัวหนังสือต่อพระเจ้าทุกชาติชาวม้งก็ได้ตำรามาเหมือนชาติอื่น แต่ได้นำตำรามาเก็บไว้ก่อนคิดว่าเมื่อมีเวลาว่างจากการทำงานค่อยนำมาดู จนลืมและมีหนูมาแทะตำราไปหมดพอไปขอต่อพระเจ้าใหม่พระเจ้าก็ไม่ให้ จึงทำให้ไม่มีตัวหนังสือใช้ เห็นว่าเรื่องการศึกษาอย่างเป็นระบบของชาวม้งนั้นไม่มี แต่ชาวม้งอาศัยจากการศึกษาโดยการสืบทอดทางพฤติกรรมและการบอกเล่า โดยแสดงว่าชาวม้งไม่ได้เห็นความสำคัญของการศึกษาด้วย นิทานกล่าวว่า คิดว่าจะเก็บตำราเอาไว้ก่อน จะนำมาดูเมื่อมีเวลาว่างจากการทำงาน หากชาวม้งเห็นการศึกษาสำคัญจะนำเอาตำรามาดูก่อน นี่แสดงว่าชาวม้งเห็นการงานสำคัญกว่าการเรียนหนังสือ เพราะเห็นว่าเสียเวลาโดยสูญเปล่า ดังจะขอเสนอรายละเอียดของนิทานดังนี้

ในสมัยโบราณ นับแต่โลกได้ถูกสร้างขึ้นมา ประชาชนก็เพิ่มปริมาณขึ้นเรื่อย ๆ จึงทำให้เกิดปัญหาที่พวกมนุษย์ไม่สามารถจะจัดการอะไร หรือ เรื่องราวต่างๆ ได้ และเกิดทะเลาะวิวาท เรื่องการหยิบบีมของกันและกันเพราะต่างก็ไม่มีหลักฐาน ในที่สุดผู้คนต่างก็ลงความเห็นว่าจะนำปัญหานี้ไปเสนอต่อพระเจ้าให้ช่วยหาทางแก้ไขให้ และพระเจ้าก็มอบตำราวิเศษที่จะสอนให้พวกมนุษย์ได้รู้จักการบันทึกเรื่องราวไว้เป็นลายลักษณ์อักษรตั้งนั้นแต่ละชาติก็เอาตำราเหล่านั้นไปเผยแพร่กลายเป็นตัวหนังสือประจำชาติไป ส่วนพวกแม่วังนั้นก็ได้นำ

มาและได้นำไปซ่อนไว้อย่างดีเพราะกลัวสูญหายทั้งคิดว่าตอนนี้ยังไม่มีเวลาว่าง เมื่อว่างจากการทำงานจึงจะนำตำราวิเศษนี้มาเผยแพร่ แต่เมื่อรอเวลาว่างเมื่อไรก็ไม่ว่างสักที จึงทำให้เวลาผ่านไปนานจนมีหนูมาแทะตำราเสียจนหมดสิ้น พวกแมวต่างก็เสียใจกันมากจึงกลับไปปรึกษาพระเจ้า พระเจ้าก็ตอบว่า " ข้าได้ให้ตำราแก่เจ้าไปแล้วแต่เจ้าไม่รักษาให้ดี เจ้าก็อย่ามีตัวหนังสือใช้เหมือนอย่างเขาเลย " พวกแมวเมื่อทราบเรื่องก็พากันเสียใจ ในที่สุดก็มีหญิงชราชาวแมวคนหนึ่งพูดขึ้นว่า " เมื่อเราไม่มีตัวหนังสือใช้สำหรับจดบันทึก เราก็คงจะใช้วิธีจดจำเรื่องราวต่างๆ ไว้ให้ได้ " ดังนั้นพวกแมวจึงใช้วิธีการจดจำเรื่องราวต่างๆ ไว้ และเพื่อเป็นที่ระลึกในการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ ในครั้งนี้ชาวแมวได้ประดิษฐ์เครื่องดนตรีไว้นั้นหนึ่งคือ " แคน " เมื่อเป่าจะมีเสียง " แจมอแจ๊ ๆ " ซึ่งแปลว่า " หนูกินหนังสือ " เป็นการกระตุ้นเตือนให้ชาวแมวรู้ตัวอยู่เสมอด้วยว่าทำอะไรคิดให้รอบคอบแล้วค่อยทำ มิฉะนั้นแล้วจะเสียใจและเสียโอกาสอันงามไป

การศึกษาของชาวมิงไม่ได้มาจากการศึกษาจากระบบโรงเรียน แต่ชาวมิงใช้วิธีการถ่ายทอดให้การเรียนรู้จากบุคคล โดยการกระทำหรือการบอกเล่า ดังในนิทานเรื่อง การรักษาโรค เห็นว่าการที่จะเรียนรู้ในการรักษาโรคนั้น เขาต้องมีความพยายามที่จะไปเรียนรู้โดยกล่าวถึงหมอผี ฉีอี้ ที่พบวิธีการรักษาผู้เจ็บป่วยจากพยานาที่เคี้ยวยาแล้วพ่นใส่ผู้ป่วยและทำให้หายได้ ต่อมาฉีอี้ถูกกลั่นแกล้ง โดยเอาลูกชายไปและหลอกให้กินลูกของตัวเอง ฉีอี้จึงคิดละจากการเป็นหมอผี โดยจะถ่ายทอดให้แก่ผู้ที่ต้องการจะเป็น ในที่สุดก็มีผู้สนใจเรียน ฉีอี้ก็ถ่ายทอดให้ แสดงว่าการศึกษาของชาวมิงอยู่ในรูปของการถ่ายทอดทางพฤติกรรมและคำพูดสืบต่อกันมา ไม่มีการเรียนเป็นระบบโดยเห็นเห็นจากการที่ฉีอี้เรียนรู้การรักษาโรคมาจากพยานาเคี้ยวยาพ่นหนึ่งรักษาไข้ที่แตกให้กลับดีขึ้นมา และมีผู้สนใจในการรักษาคนจากฉีอี้ก็มารับการถ่ายทอดจากเขาก็คือหนึ่ง ซึ่งจะขอเสนอรายละเอียดของเรื่องนี้

ครั้งหนึ่งมีหมอผีชื่อ " ฉีอี้ " ได้ไปพบไข้พยานาคก็ทาบให้แตกเสีย พอรุ่งขึ้นกลับมาดูพบว่าไข้กลับดีเหมือนเดิมจึงทาบไขให้แตกอีกแล้วแอบดูอยู่ห่าง ๆ ก็เห็นพยานาเคี้ยวยาพ่นหนึ่งแล้วพ่นใส่ไข้ที่ตนทาบแตกไขก็กลับดีเหมือนเดิม เขาจึงได้นำเอาหญ้านั้นมาปลูกโดยเลี้ยงคู่ไปกับผี (เน้ง) พอมีใครล้มเจ็บหรือตายเขาก็จะเคี้ยวยาที่เป็นหญ้านั้นแล้วพ่นใส่คนเหล่านั้นก็จะหายเป็นปกติ หรือถ้าตายแล้วก็จะฟื้นขึ้นมาใหม่ จนทำให้ชื่อเสียง

เขาโด่งดังและตั้งชื่อต้นยานั้นว่า " ก้าวมั่วจั่ว " (ย่าให้ชีวิต) ต่อมาผีตาย (ผีกินคน) เห็นว่า จี๊ยี้ มีความสามารถก็ส่งผีกินคน 7 ตน มาแกล้งทำให้คนตายลงมากมาย เขาจึงไม่สามารถรักษาคคนให้ฟื้นได้ทัน เนื่องจากพอเขารักษาคคนทีหนึ่งก็ให้ผีก็ย้ายไปที่อื่น และทำให้คนล้มตายลงเขาจึงเดินทางไปรักษาไมทันทำให้คนล้มตายลงมากมาย จี๊ยี้รู้ว่าเป็นเพราะผีกินคน 7 ตนตนระเขาถูกรอดรักแล้ว เขาจึงได้หลอกให้ผีทั้ง 7 ตนไปที่เชิงผาแล้วพ่นยาใส่ผีจึงกระเด็นไปติดอยู่กับหน้าผา ภรรยาของผีทั้ง 7 ตนก็ไม่พอใจ มาลวงให้ จี๊ยี้ ไปลงผีเน่ง (ทรงผี) ที่เมืองผี แล้วมาหลอกเอาลูกชายจี๊ยี้ให้กลายเป็นหมูไปทำพิธีอ้วเน่งที่เมืองผีทั้งนี้เพราะนางต้องการช่วยสามีของตนทั้ง 7 ตนพอเสร็จพิธีภรรยาผีก็ให้จี๊ยี้กิน เชื้อ (ตับ) จี๊ยี้ก็กินเพราะมารยาท ทันใดนั้นเครื่องมืออ้วเน่งก็หมุนกลับมายังโลก จี๊ยี้ก็ตามลงมาและรู้ว่าลูกชายตายจึงได้พ่นยาเข้าใส่เพื่อจะให้ฟื้น จี๊ยี้พ่นยาใส่หลายครั้งอาการก็ดีขึ้น แต่ก็ไม่ฟื้นในที่สุดลูกของจี๊ยี้ก็ฟื้นขึ้นมาแล้วบอกกับจี๊ยี้ว่า " พ่อกินเนื้อลูกจึงไม่สามารถรักษาคคนได้อีก " แล้วลูกของจี๊ยี้ก็ตายไป จี๊ยี้เสียใจมากจึงบอกว่าเครื่องมือผีอ้วเน่งนี้ เขาไม่เอาไปด้วยใครอยากเป็นหมอผีเขาจะสอนให้ ชาวนี้กระจ่ายออกไปแต่ยังไม่มีใครมาเรียนกับจี๊ยี้ มีชายคนหนึ่งอยากจะเรียน แต่บ้านอยู่ไกลมากกำลังเดินทางมา แต่จี๊ยี้รอไม่ได้ จึงสั่งไว้ว่า " ถ้ามีคนมาเรียนบอกว่าฉันรอไม่ได้แต่ฉันได้ถ่ายทอดจรรยาไว้บนเขา ให้ชายคนนั้นกินอุจจาระฉัน ถ้ากินหมดก็จะรักษาได้เหมือนฉัน " จากนั้นจี๊ยี้ก็ตายไป พอชายคนนั้นมาถึงชาวบ้านก็บอกเขาชายคนนั้นจึงเดินทางขึ้นไปบนเขาและพบกองอุจจาระกองใหญ่มาก จึงจด ๆ จ้อง ๆ ไม่กล้ากิน แล้วก็ตัดสินใจวิ่งเข้าหากองอุจจาระแล้วกระโดดข้ามไป พอเขาหันกลับมาก็เห็นกองอุจจาระเหลือกองนิดเดียว จึงรีบเอาน้ำมือน้ำปายกิน พบว่ามีรสเปรี้ยว แล้วกองอุจจาระนั้นก็หายไป ชายคนนั้นจึงสามารถเป็นหมอผี อ้วเน่ง ได้ แต่ไม่ทันได้ข่มจี๊ยี้ เพียงแต่รักษาคคนเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่สามารถรักษาคคนให้ฟื้นได้เหมือนกับจี๊ยี้เลยสักคน

สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าชาวม้ง เป็นกลุ่มที่ไม่สนใจการศึกษาในด้านภาษาเพราะชาวม้งมีแต่ภาษาพูดไม่มีภาษาเขียน ดังปรากฏในนิทานเรื่อง เข้าใจผิด กล่าวว่าชาวม้ง 2 คนต่างเผ่ากัน ได้เข้าป่าไปด้วยกันและเนื่องจากใช้ภาษาต่างกันจึงทำให้เข้าใจผิดจนทำให้เกิดเป็นเรื่องตลกไปเสีย ดังเช่นชายคนหนึ่งบอกให้อีกคน รออยู่ที่นี้ แต่ชายอีกคนกลับเข้าใจว่าเสียมาที่นี้จึงรีบหนีไปเสีย นี่เองแสดงให้เห็นว่าชาวม้งไม่มีภาษาเขียนที่เป็นตำราเพื่อการศึกษาไว้ และยังไม่สนใจที่จะศึกษาจนทำให้เข้าใจอะไรที่เป็นภาษาผิด ๆ ไป โดยจะขอเสนอรายละเอียดของนิทานดังนี้

ชาวแม้ว 2 คนซึ่งอยู่กันคนละเผ่า มีภาษาต่างกันเล็กน้อย คือ เผ่าม้ง (น) จื้อ และ (ข) ม้งเตือ ได้เข้าไปล่าสัตว์ด้วยกัน ทั้ง 2 คนได้เตรียมเสบียงไว้ขณะนั้น (ฮ) ม้งเตือ คิดว่าควรจะพักอยู่ที่นี้ จึงพูดขึ้นว่า " ตรี้อหล่อต่อนอ " (แปลว่า กลับมาตรงนี้) แต่คำว่า " ตรี้อ " ออกเสียงเหมือน " จ้อ " ของภาษาม้ง(น)จื้อ ซึ่งแปลว่า " เสือ " ดังนั้นพอ(ฮ)ม้งเตือ พูดจบ ชาวแม้ว(น)จื้อ จึงวิ่งหนีเพราะเข้าใจว่า " เสือมาที่นี่ " เพื่อนจึงต้องวิ่งไปตามเอาตัวกลับมาช่วยกันสร้างเพิงที่พัก เมื่อสร้างเสร็จแล้ว ชาวแม้ว(น)จื้อ จึงบอกเพื่อนว่า " มอหนัวมั่วกู่เลฮั่วมอปักมั่วกู่(น)จะฮั่วไฉ่ " (แปลว่า เย็นนี้เอาข้าวของฉันไปหุง พรุ่งนี้เอาข้าวของแกไปหุง) ซึ่งภาษา ม้ง(น)จื้อ เรียกข้าวสารว่า " (น)จ๊ะ " ส่วนภาษา (ฮ)ม้งเตือ เรียกข้าวสารว่า " ฮู " ส่วนคำว่า (น)จ๊ะ ภาษาชาว (ฮ)ม้งเตือ แปลว่า ฆ่ากิน ดังนั้นประโยคที่ชาว ม้ง(น)จื้อ พูดนั้น ชาว (ฮ) ม้งเตือ จึงเข้าใจผิด คิดว่าเพื่อนพูดว่า " เย็นนี้ฆ่าฉันกิน พรุ่งนี้ฆ่าแกกิน " จึงเป็นฝ่ายวิ่งหนีบ้าง จนทำให้เพื่อนชาวแม้ว(น)จื้อ ต้องวิ่งไปตามตัวกลับคืนมา

5. สถาบันเศรษฐกิจ

" เศรษฐกิจ เป็นสิ่งที่กล่าวถึงวิธีการอยู่รอดของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญต่อชีวิตของมนุษย์อย่างยิ่ง " (สุกตราบ สุภาพ สังคมวิทยาเบื้องต้น 97) การที่ชาวแม้วอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลานานนับร้อยปีจนกระทั่งถึงปัจจุบันเพราะเขามีการผลิต มีการแลกเปลี่ยนการบริโภค ซึ่งวิธีดังกล่าวเป็นวิธีการทางเศรษฐกิจ ที่ทำให้พวกเขาอยู่ได้มาจนถึงปัจจุบันนี้ ถ้าจะมองดูแล้วเศรษฐกิจเกิดขึ้นกับทุกคน เพราะทุกคนรอบตัวมีการผลิตทุกอย่างที่จำเป็นสำหรับชีวิต

5.1 การแบ่งงานกันทำ การทำงานของชาวแม้วนั้นตามที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านมี การแบ่งงานกันทำในเรื่องงานอาชีพหลักกันอย่างเท่าเทียมกัน เช่น การทำนา ทำไร่ ทั้งสามมี ภรรยา จะต้องออกไปทำไร่ทั้งคู่ตั้งเราจะเห็นได้จากนิทานเรื่อง ฝักะฮักซ์ ซึ่งกล่าวว่า ย่าง และ ชั่วะ มีอาชีพทำไร่อย่างมีลูกมาก วันหนึ่งขณะที่ออกไปทำไร่ด้วยกันก็ได้ยินเสียงร้องของเด็ก จึงเก็บเด็กนั้นมาเลี้ยงปรากฏว่าเป็นลูกผีปลอมและถูกฆ่าตายในที่สุด นิทานเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าชาวแม้วสอง สามมี ภรรยา จะมีการแบ่งงานอาชีพหลักกันทำ ดังที่นิทาน

บอกว่า ย่าง และ ชั่วะ ออกไปทำไร่ด้วยกัน ซึ่งแสดงว่าทั้งคู่ต้องรับผิดชอบในการทำงานร่วมกัน ดังขอเสนอรายละเอียดของนิทานดังนี้

ยังมีผิวเมื่ยคู่หนึ่งชื่อว่า ย่าง และ ชั่วะ มีอาชีพทำไร่ อยากจะมีลูกมากวันหนึ่ง ขณะที่ทำงานอยู่ ก็ได้ยินเสียงเด็กอายุประมาณ 7-8 เดือน เป็นผู้ชาย ร้องไห้อยู่ที่เก็บเอาไปเลี้ยง เด็กคนนั้นโตเร็วมาก เลี้ยงได้ 7-8 ปี พ่อก็พาซื้อไปเที่ยว ลูกก็กัดหัวพ่อ พ่อพอนอนหลับก็กัดหลังแล้วดูดเลือดพ่อ ทำให้พ่อผอมลงไปเรื่อย ๆ พ่อโตขึ้นมาพ่อก็ให้นอนคนเดียวตอนกลางวันก็นอนเล่นกับพ่อ ก็กัดและดูดเลือดพ่อ เวลาลูกหลับ หน้าจะใหญ่เท่ากระดิ่งหูใหญ่ ฝ่ามแหลมยาว ตูดแดงมีเลือดไหล แต่พอตื่นขึ้นมาก็เหมือนคนธรรมดา พ่อ แม่ ก็ไม่รู้ว่าทำอะไรดีซึ่งเด็กคนนั้นชอบกินเหล้ามาก พ่อ แม่ จึงคิดต้มเหล้าแล้วเอายาพิษผสมให้ลูกกิน โดยดูดกิน แต่ลูกไม่กินพ่อจึงเล่นกับลูก ลูกก็แปลงตัวเป็นหนูเข้าไปอยู่ในโอ่งเหล้า พ่อก็ปิดรูแล้วเอาไปทิ้งแม่น้ำ มีชายคนหนึ่งเก็บโอ่งเหล้าได้ก็เอาโอ่งเหล้ามาเปิดออก ฝักก็แปลงตัวใหญ่ขึ้นชายคนนั้นจึงถามว่าเข้าไปอยู่ในโอ่งได้อย่างไรเด็กก็บอกว่า " เล่นอยู่กับพ่อ " ชายคนนั้นก็เอาข้าวให้กินแล้วจึงกลับไปหาพ่อที่บ้าน พ่อก็ถามว่า " ไปไหนมาล่ะ นี่ พ่อต้มเหล้าไว้ให้กิน ลูกกินเสียสิ " จากนั้นลูกก็ดูดกินเหล้าที่พ่อต้มผสมยาพิษให้กิน ในไม่ช้าลูกก็ตาย พ่อแม่ก็ขนของหนี และเผาบ้านไฟไหม้ แต่ปรากฏว่าลูกไม่ไหม้ เนื้อหนังกลายเป็นผิวกะยักซ์น่ากลัวมาก ใบหูใหญ่เท่ากระดิ่ง ตาเท่าส้มโอ ตูดแดง ฝ่ามแหลมยาวประมาณ 2 นิ้ว

ในเรื่องงานและอาชีพของชาวม้ง สามภรรยาจะแบ่งงานกันทำแต่ในเรื่องการดูแลครอบครัว การดูแลบุตร เป็นหน้าที่ของฝ่ายหญิง ดังปรากฏในนิทานเรื่อง ผีดิบ กล่าวว่าในหมู่บ้านแห่งหนึ่งมีนางผีดิบออกอาละวาด จับมนุษย์ในหมู่บ้านไปเพื่อนำไปเลี้ยงลูก ๆ ที่อาศัยอยู่ในถ้ำ แต่ในที่สุดนางผีดิบถูกคนมีฝีมือฆ่าตาย แสดงว่าชาวม้งฝ่ายหญิงมีหน้าที่ในการดูแลครอบครัวดังที่นางผีดิบต้องคอยหาอาหารมาเลี้ยงลูก ซึ่งจะขอเสนอรายละเอียดของนิทานดังนี้

มีหมู่บ้านหนึ่งอยู่ในป่าลึกไกล ๆ หน้าถ้ำ เมื่ออยู่ไปปีที่ 1,2 ก็ไม่มีอะไร พ่อเริ่มเข้าเดือนที่ 3 ก็เริ่มเดือดร้อน เพราะนางผีดิบหนึ่ง พ่อค้าลงก็จะออกอาละวาด คือถ้าใครไปถ้ำหรือทักทายก็จะเอาชีวิตคนนั้น โดยที่คนในหมู่บ้านเมื่อพบนางผีดิบถามว่า " อ้ายมาจากไหน " นางผีดิบตอบว่า " อ้ายจะมาเอาชีวิตมึง " แล้วก็ฆ่าคนนั้น จิกแขน จิกขา

ใส่ตระกร้าเดินจากไป ทำเช่นนั้นคนในหมู่บ้านหายไomalมมาย เป็นที่ล่ำลือกัน ต่อมามีคน
 เก่ง 3 คนได้ยืมข้าวและอาสาจะมาปราบผีชื่อว่า ลือ , เชีย , เช็ง ทั้ง 3 คนเดินทาง
 มาถึงหมู่บ้านไม่พบคน ก็ถามหญิงสาว 2 คนว่า คนหายไปในไหนหมด พ่อแม่ซ่อนไว้หรืออย่างไร
 2 สาวก็ถามว่า " ท่านทั้ง 3 เป็นผีหรือคน ถ้าเป็นคน ก็ช่วยเปิดไฟที่ตนซ่อนอยู่หน่อย "
 พอออกมาจากไหนทั้ง 3 ก็เล่าให้ฟังว่ามีผีมาจับคนในหมู่บ้านไปกิน ชายทั้ง 3 ก็บอกว่า
 " ฉันจะมาช่วยปราบผีให้ " สามสาวจึงบอกว่า " นางผีจะมาตอนตะวันตกดิน และถ้าใคร
 ไปถามหรือพูดด้วย ก็จะถูกฆ่าตายหมด พวกชาวบ้านจึงพากันหนีไปหมด " พอชายทั้ง 3 ได้
 ยืมข้าวกันทำงานจนค่ำและพากันตีเกราะไม้เข้านางผีก็มา นายเช็งก็ถามว่า " อ้ายมาทำไม "
 นางผีก็ตอบว่า " อ้ายจะมาเอาชีวิตมิ้ง " นายเช็งก็ถามอีกว่า " อ้ายเอาตระกร้ามาทำไม "
 นางผีก็ตอบว่า " เอามาใส่เครื่องในและเลือดมิ้ง " นายเช็งจึงต่อสู้กับนางผี และนาย
 เชียก็เข้ามาช่วยเอาเหล็กแหลมแทงนางผีแต่ไม่เข้า นายลือก็ใช้เท้าถีบนางผีกระเด็น
 ไปอยู่หน้าถ้ำ ฝ่ายลูก ๆ นางผีคิดว่าแม่นำเอาอาหารมาให้แล้ว ก็ต้องผิตหวัง ไม่นานนางผีก็
 มาหมู่บ้านอีก นายเช็งก็เข้าไปถามนางผีอีกเช่นเคย และใช้มีดฟันคอนางผีขาด แต่นางผีก็ต่อ
 ได้ทุกครั้งที่ นายเชีย และ นายลือ ก็เข้ามาช่วย แล้วถีบนางผีกระเด็นไปหน้าถ้ำ แล้วพา
 กันตามไปแอบดู ก็พบว่า พวกลูก ๆ นางผีเข้าใจว่าแม่นำอาหารมาให้ก็เข้ามาถามนางผี
 นางผีจึงกล่าวว่า " นี่คืนที่ชายทั้ง 3 คนไม่ได้เอาไม้ตะพดแล้วเอาขี้ไก่ทามาพันแม่ ไม่งั้น
 แม่ตายไปแล้ว " จึงทำให้ชายทั้ง 3 คนได้ยืม จึงรีบไปทำอาวุธ คือไม้ตะพดที่ทำด้วยขี้ไก่
 ครั้นพอตกค่ำนางผีก็มาอีก นายลือก็เข้าไปถามนางผี นางผีก็ตอบเหมือนเดิม นายลือก็เอา
 ไม้ตะพดตัดคอนางผี ซึ่งทำให้นางผีต่อคอไม่ติด ก็เลยตายไป ชายทั้ง 3 จึงเอาไม้ตะพดหัน
 นางผีออกเป็นชิ้น ๆ แล้วเอาใส่ตระกร้าไปแจกไว้ตามหน้าบ้านในหมู่บ้าน ที่เหลือก็นำไป
 ไว้หน้าถ้ำ ลูก ๆ นางผีพากันดีใจคิดว่าเป็นเนื้อคนก็เปิดประตูถ้ำ ชายคนหนึ่งเ็นสาม ก็เข้า
 ไปเลี้ยงลูกของนางผีแทน แล้วประตูถ้ำก็ปิด ชายคนนั้นก็เลี้ยงลูกนางผีอยู่ในถ้ำทำของเล่น
 เป็นงู และทำให้ไล่ลูกผี จนลูกผีต้องเปิดประตูถ้ำ ชายคนนั้นจึงออกมาได้และมาเอาพรึกมา
 เฆวรมลูกผีจนตายอยู่ในถ้ำนั่นเอง จึงเอาลูกผีมากินเป็นการแก้แค้น ต่อมาชายทั้ง 3 คนก็
 แต่งงานกับหญิงสาวที่พบอยู่ในเือง และอยู่กินกันอย่างราบรื่นต่อไป

5.2 อาชีพ อาชีพของชาวเขาเผ่าม้งมีอยู่ 5 อาชีพดังนี้

5.2.1 อาชีพค้าขาย

5.2.2 อาชีพทำไร่

5.2.3 อาชีพทำนา

5.2.4 อาชีพตีเหล็ก

5.2.5 อาชีพล่าสัตว์

อาชีพแต่ละอาชีพนั้น เป็นอาชีพที่เกิดในสภาพความเป็นอยู่จริง ของชาวม้งทั้ง 2 หมู่บ้าน เช่น

5.2.1 อาชีพค้าขาย ชาวม้งนิยมทำการค้าขายโดยการขายของป่า การเย็บเสื้อผ้า และ การนำของไปขายยังหมู่บ้านอื่นๆด้วย ดังปรากฏในนิทานเรื่องพ่อค้าวัวต่างเสียท่า กล่าวว่าเมื่อก่อนนั้นการเดินทางไม่สะดวก พวกพ่อค้ามีการค้าขายโดยใช้วัวเป็นพาหนะบรรทุกสินค้าตระเวนไปขายตามหมู่บ้านต่างๆ นิทานยอมแสดงให้เห็นว่า ยังมีอีกอาชีพหนึ่งที่ปรากฏในสังคมชาวม้งคืออาชีพค้าขาย โดยการใช้สัตว์เป็นพาหนะดังกล่าว ซึ่งจะขอเสนอรายละเอียดของนิทานดังนี้

สมัยเมื่อการเดินทางไม่สะดวกเหมือนเดี๋ยวนี้ พวกขายของต้องใช้วัวต่างของแล้วเดินตระเวนไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ และพวกพ่อค้าส่วนมาก จะเป็นพวกไทยใหญ่ที่เรียกว่า "เงี้ยว" ครั้งหนึ่งพ่อค้าไทยใหญ่ได้พาวัวต่างมาถึงยังหมู่บ้านแห่งหนึ่งจึงหยุดแวะเพื่อขายของ ครั้นมาถึงบ้านหลังหนึ่งก็ได้ยินเสียงร้องออกมาว่า "เจ้ามาแอ่วกา ขึ้นมาเกี่ยวหมาก สบายก่อนแล้ว" พ่อค้าได้ยินก็เข้าไปตามคำเชิญนั้นก็พบว่าผู้พูดเป็นนกขุนทองเกิดตื้อใจขอซื้อไว้และนำไปใส่กรงเดินทางไปด้วย พ่อค้าเดินทางมานานพอสมควรก็มาถึงกลางทุ่งแห่งหนึ่งก็หยุดพักได้ร่มไม้แล้วนอนหลับไป ขณะนั้นมีเด็กเลี้ยงควายคนหนึ่งผ่านมาพบนกขุนทองก็อยากได้จึงจับเอานกเลี้ยงมาใส่กรงแทนนกขุนทองแล้วนำเอานกขุนทองไป พ่อค้าหลับอยู่สักครู่ก็ตื่นขึ้นมากินอาหาร ฝ่ายนกเลี้ยงถูกขังอยู่นานรู้สึกหิวเป็นกำลัง ก็ร้องออกมาว่า "วอก...เงี้ยว...วอกเงี้ยว...วอก...เงี้ยว" พ่อค้าได้ยินก็ไม่โหดว่านกขุนทองที่ตนซื้อมาร้องด่า จึงพูดว่า "ที่ตะกั่วจืดมัน พอลิวมาฮ้องด่าเฮา ... ผ่านข้างดึกว่า "

5.2.2 อาชีพทำไร่ อาชีพนี้เป็นอาชีพหลักของชาวม้ง ที่เกิดตามสภาพความเป็นอยู่จริงของชาวม้ง และก็มีปรากฏในนิทานด้วย และพืชที่ชาวม้งปลูกก็คือ ข้าวโพด ข้าว ดังจะปรากฏในนิทานเรื่อง ฝักระยี้กัซ กล่าวว่า 2 สามี่ ภรรยา ชื่อ ย่าง และ ชัวะ มีอาชีพทำไร่ต้องออกไปทำงานในไร่ทุกวัน วันหนึ่งไปพบเด็กจึงเก็บมาเลี้ยงแต่กลายเป็นผีปลอมมาจึงฆ่าตายในที่สุด ในนิทานเรื่องนี้ปรากฏอาชีพการทำไร่อย่างเด่นชัดซึ่งในนิทานกล่าวว่าทั้ง 2 คนออกไปทำไร่ทุกวัน ซึ่งการทำไร่นี้เป็นอาชีพหลักของชาวม้งส่วนใหญ่ โดยที่ชาวม้งส่วนใหญ่ยึดอาชีพการทำไร่ ดังจะขอเสนอรายละเอียดของนิทานดังนี้

ยังมีตัวเมียคู่หนึ่ง ชื่อว่า ย่าง และ ชัวะ มีอาชีพทำไร่ อยากจะมีลูกมาก วันหนึ่งขณะที่ทำงานอยู่ก็ได้ยินเสียงเด็กอายุประมาณ 7-8 เดือน เป็นผู้ชาย ร้องให้อยู่ก็เก็บเอาไปเลี้ยง เด็กคนนี้โตเร็วมาก เลี้ยงได้ 7-8 ปี พ่อก็พาซื้อคอกไปเที่ยว ลูกก็กัดหัวพ่อ พ่อพอนอนหลับก็กัดหลังแล้วดูดเลือดพ่อ ทำให้พ่อผอมลงไปเรื่อย ๆ พ่อโตขึ้นมาพ่อก็ให้นอนคนเดียวตอนกลางวันก็นอนเล่นกับพ่อ ก็กัดและดูดเลือดพ่อ เวลาลูกหลับ หน้าจะใหญ่เท่ากระดังหูกใหญ่ หน้แหลมยาว ตูดแดงมีเลือดไหล แต่พ่อตื่นขึ้นมาเหมือนคนธรรมดา พ่อ แม่ ก็ไม่รู้จะทำอย่างไรซึ่งเด็กคนนี้ชอบกินเหล้ามาก พ่อ แม่ จึงคิดต้มเหล้าแล้วเอายาพิษผสมให้ลูกกิน โดยดูดกิน แต่ลูกไม่กินพ่อจึงเล่นกับลูก ลูกก็แปลงตัวเป็นหนูเข้าไปอยู่ในโถงเหล้า พ่อก็บิธรูแล้วเอาไปทิ้งแม่น้ำ มีชายคนหนึ่งเก็บไหเหล้าได้ก็เอาไหเหล้ามาเปิดออก ฝักก็แปลงตัวใหญ่ขึ้นชายคนนั้นจึงถามว่าเข้าไปอยู่ในไหได้อย่างไรเด็กก็บอกว่า " เล่นอยู่กับพ่อ " ชายคนนั้นก็เอาข้าวให้กินแล้วจึงกลับไปหาพ่อที่บ้าน พ่อก็ถามว่า " ไปไหนมาละ นี่ พ่อต้มเหล้าไว้ให้กิน ลูกกินเสียสิ " จากนั้นลูกก็ดูดกินเหล้าที่พ่อต้มผสมยาพิษให้กิน ในไม่ช้าลูกก็ตาย พ่อแม่ก็ชนของหนี้ และเผาบ้านไฟไหม้ แต่ปรากฏว่าลูกไม่ไหม้ เนื้อหนึ่งกลายเป็นฝักระยี้กัซ น่ารักมาก ใบหูใหญ่เท่ากระดัง ตาเท่าส้มโอ ตูดแดง หน้แหลมยาวประมาณ 2 นิ้ว

5.2.3 อาชีพทำนา เนื่องจากชาวม้งอาศัยอยู่บนภูเขาจะเห็นการทำนาก็คงไม่สะดวกนักจะมีการประกอบอาชีพทำนาก็เพียงเพื่อยังชีพ มากกว่าการค้าขาย เพราะสถานที่ไม่อำนวยในการทำนา อย่างไรก็ตามในนิทานพื้นบ้านของชาวม้ง ก็แสดงให้เห็นว่าชาวม้งก็ยังมีการทำนาอยู่ด้วย ดังปรากฏในนิทานเรื่อง ขี้ลัม แสดงให้เห็นว่าชาวม้งต้องออกไปทำนา โดยจะเห็นว่ายายเป็นคนขี้ลัมแม้กระทั่งไม่รู้ว่าเป็นของใครทั้งที่เป็นของตนเอง

ดังที่นิทานกล่าวว่า 2 ตา ยายเป็นคนขี้ลืมมาก วันหนึ่งตาออกไปทำนาพอกลับ มาก็พบควายผูกอยู่ที่บ้านก็ถามว่าควายใคร โดยลืมไปว่าเป็นควายของตนเอง แสดงให้เห็นว่าชาวม้งต้องมีอาชีพการทำนาปรากฏอยู่ตามนิทานที่กล่าวว่าตากลับจากทำนา และพอกลับ บ้านก็พบควาย ซึ่งเป็นอุปสรรคในการทำนาอีกด้วย ย่อมเป็นที่เด่นชัดว่าอาชีพทำนาเป็นอาชีพหนึ่งของชาวม้ง ดังจะขอเสนอรายละเอียดของนิทานดังนี้

สมัยก่อนนานมาแล้ว มี 2 ตายาย แต่งงานอยู่กินกันมานานแล้ว ซึ่งเป็นคนขี้ลืมมาก จนคนในหมู่บ้านรู้จักกันทั่วถึงความขี้ลืมนี่ วันหนึ่ง ตาไปทำงานตามปกติ ครั้นพอกลับ มาจากการทำนา ก็พบควายผูกอยู่หน้าบ้านของตน ก็ลืมไปว่าเป็นควายของตัวเอง ตาจึงถามยายว่า " นี๋ยาย...ควายของใครนะ เราโชคดีแล้วละ " ชาวบ้านก็พากันหัวเราะตาขี้ลืม ต่อมาตาจะออกไปหากินอีกก็บอกให้ยายห่อข้าวให้ ยายก็ห่อข้าวให้ตาไปครึ่งพอบตาเดินทางมาถึงกลางทาง ก็ลืมนำข้าวได้ห่อข้าวมาให้ด้วยหรือยัง จึงกลับไปถามยายที่บ้าน ยายก็บอกว่า " ห่อให้แล้ว อยู่ข้างหลังตาไงละ " ตาจึงออกเดินทางไปอีก พอเดินทางไปได้หน่อยก็เกิดปวดท้องอุจจาระขึ้นมา จึงปลดห่อข้าวออกวางไว้ เพื่อไปถ่ายอุจจาระ พอตาถ่ายอุจจาระเสร็จแล้วก็ออกมาพบห่อข้าวก็คิดว่า " โชคดีจังที่พบห่อข้าว " จึงแสดงความดีใจกระโดดไปมา จึงไปเหยียบเอากองอุจจาระที่ตนได้ถ่ายไว้เมื่อสักครู่นี้ จึงตะโกนว่า " เอะ เอะ ใครมาถ่ายอุจจาระไว้เนี่ย "

5.2.4 อาชีพตีเหล็ก อาชีพนี้เป็นอาชีพหนึ่งของชาวม้งที่เกิดขึ้นทั้งนี้ เพื่อจะสนองความต้องการของประชากร ซึ่งชาวม้งมีการทำอาวุธเพื่อใช้เอง ไม่ว่าจะเป็น มีด พั่ว ปืน หน้าไม้ หรือ ธนูก็ตาม ดังนั้นช่างตีเหล็ก หรือ อาชีพตีเหล็กก็เป็นอาชีพหนึ่ง ที่จะหารายได้ทางหนึ่งของชาวม้งเอง ดังจะปรากฏในนิทาน เรื่องทำไมแมวจึงชอบลูกชาย กล่าวว่าชาวม้งผู้หนึ่งมีภรรยา 2 คน วันหนึ่งขณะที่กำลังทำงานตีเหล็กอยู่ ภรรยาคนแรกก็มาเรียกไปกินข้าวก็เลยถือโอกาสดูสามีทำงาน พอสามีรู้ก็โกรธมาก จนกระทั่งภรรยาต้องให้ลูกชายพาหนีออกจากบ้านเพราะกลัวสามีลงโทษเอา แสดงให้เห็นว่าอาชีพหนึ่งของชาวม้งที่มีปรากฏคือการตีเหล็ก ซึ่งดูเหมือนจะเป็นอาชีพสำหรับผู้ที่มีความสามารถเท่านั้นและยังเป็นที่หวงแหนกันอีกด้วย จะเห็นได้จากนิทานที่ชายม้งจะโกรธมากเมื่อรู้ว่าภรรยาแอบดูการตีเหล็กของตน ซึ่งแสดงว่าอาชีพตีเหล็กนี้เป็นอาชีพที่ไม่ได้ทำกันอย่างแพร่หลาย จะทำก็เฉพาะผู้ที่

ความสามารถซึ่งต้องมีการหวนวิชากันเป็นธรรมดา

5.2.5 อาชีพล่าสัตว์ การล่าสัตว์ถือเป็นอาชีพของชาวม้งเพราะเป็นทั้งการล่าสัตว์เพื่อยังชีพโดยนำเอาสัตว์นั้นมาเป็นอาหาร เพื่อการค้าขายโดยนำสัตว์ หรือผลิตผลจากสัตว์มาขายตามในหมู่บ้าน และต่างหมู่บ้าน หรืออาจจะเป็นการพักผ่อนด้วยก็ได้ ดังจะมีปรากฏในนิทานเรื่อง เข้าใจผิด กล่าวไว้ว่าชาวม้ง 2 คน อยู่กันคนละเผ่าโดยมีภาษาแตกต่างกันบ้างเล็กน้อยและทั้ง 2 ได้เข้าไปล่าสัตว์ด้วยกัน และใช้ภาษาที่ทำให้เข้าใจผิดดังได้เคยเสนอแล้ว แสดงให้เห็นว่าการล่าสัตว์ก็เป็นอาชีพหนึ่งของชาวม้ง ทั้งนี้อาจจะเป็นการล่าเพื่อเป็นอาหาร และ เพื่อนำมาสู่การค้าขายต่อไป โดยจะขอเสนอรายละเอียดของนิทานได้ดังนี้

ชาวม้ง 2 คน ซึ่งอยู่กันคนละเผ่า มีภาษาต่างกันเล็กน้อย คือ เผ่าม้ง (น)จ๊ว และ (ข)ม้งเตือ ได้เข้าไปล่าสัตว์ด้วยกัน ทั้ง 2 คนได้เตรียมเสบียงไว้ขณะนั้น (ข)ม้งเตือ คิดว่าควรจะพักอยู่ที่นี้ จึงพูดขึ้นว่า " ตรีอหล่อต่อนอ " (แปลว่า กลับมาตรงนี้) แต่คำว่า " ตรีอ " ออกเสียงเหมือน " จ้อ " ของ ภาษาม้ง(น)จ๊ว ซึ่งแปลว่า " เสือ " ดังนั้นพอ (ฮ)ม้งเตือ พุดจบ ชาวม้ง(น)จ๊ว จึงวิ่งหนี เพราะเข้าใจว่า " เสือมาที่นี่ " เพื่อนจึงต้องวิ่งไปตามเอาตัวกลับมาช่วยกันสร้างเพิงที่พัก เมื่อสร้างเสร็จแล้ว ชาวม้ง(น)จ๊ว จึงบอกเพื่อนว่า " มอหนัวมัวกุเลสุยัวมอปักมัวก็ (น)จ๊ะอัวไล่ " (แปลว่า เหยื่อนี้เอาข้าวของฉันไปหุง พรงนี้เอาข้าวของแกไปหุง) ซึ่งภาษา ม้ง(น)จ๊ว เรียกข้าวสารว่า " (น)จ๊ะ " ส่วนภาษา (ฮ)ม้งเตือ เรียกข้าวสารว่า " สุ " ส่วนคำว่า (น)จ๊ะ ภาษาชาว(ฮ)ม้งเตือ แปลว่า ช่างกิน ดังนั้นประโยคที่ชาว ม้ง(น)จ๊ว พูดนั้น ชาว (ฮ) ม้งเตือ จึงเข้าใจผิด คิดว่าเพื่อนพูดว่า " เหยื่อนี้ฆ่าฉันกิน พรงนี้ฆ่าแกกิน " จึงเป็นฝ่ายวิ่งหนีบ้าง จนทำให้เพื่อนชาวม้ง(น)จ๊ว ต้องวิ่งไปตามตัวกลับคืนมา

นอกจากนี้ยังมีการล่าสัตว์น้ำแต่จะเรียกว่าเป็นการประมงก็คงไม่ถูก เพราะเท่าที่มีปรากฏเป็นการล่าสัตว์น้ำเพื่อความสนุกสนานมากกว่าที่จะยึดเป็นอาชีพ ดังมีปรากฏในนิทานเรื่อง มูยา กล่าวถึงปู่ส่างที่ออกไปตกปลาในห้วย แต่ไปพบเสือจึงฆ่าเสือได้ด้วย กล้องมูยา (บุหรี่) เสือ แสดงให้เห็นว่าการตกปลา ที่ปรากฏในนิทานเป็นการล่าสัตว์น้ำเพื่อความสนุก

หรือ เพื่อเป็นอาหารมากกว่าเป็นการยึดเป็นอาชีพ เพราะมองจากสภาพของการตั้งถิ่นที่ อาศัย ชาวม้งไม่น่าที่จะยึดการล่าสัตว์น้ำเป็นอาชีพ ดังจะขอเสนอรายละเอียดของนิทาน ดังนี้

ไม่นานมานี้ มีเสือมาอาละวาดในหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านเกรงกลัวมาก จึงมีการบอกต่อ ๆ กันว่าห้ามออกจากบ้านเดี๋ยวจะเป็นอันตราย ปู่สา่ง เป็นคนแก่ที่ชอบออกไปนั่งตกปลาตามห้วย ก็ไม่ชอบใจที่ถูกห้ามเช่นนั้น แกก็แอบหนีไปตกปลาเรื่อย ๆ ก็ถูกชาวบ้านตามกลับมาทุกครั้งเพราะเกรงว่าเสืออาจจะมากัดแกได้ วันหนึ่งแกก็แอบออกมาอีกพร้อมกับเบ็ด และ " มูซา " พอมมาถึงห้วยแกก็นั่งตกปลาอย่างเพลิดเพลิน ลึกครู่ก็ได้ยินเสียงสวบสวบแกคิดว่าคนคงมาตามให้กลับอีกแล้ว แกเลยก้มมือเรียก ไปทางเสียงที่อยู่ฝั่งตรงข้ามให้มา ฝ่ายเสือเห็นก็โมโห คิดว่าปู่สา่งทำทนาย จึงกระโดดลงน้ำหมายจะตะครุบปู่สา่ง ปู่สา่งเห็นว่า เป็นเสือก็ตกใจ กระโดดลงน้ำว่ายลอดใต้ท้องเสือไปคนละฝั่งคนละฝั่ง พอขึ้นฝั่งก็ก้มมือเรียกเสืออีก เสือกก็ว่ายกลับไป ปู่สา่งก็ว่ายกลับมาหลายครั้งจนทั้งคู่เหนื่อยอ่อนมาก ในที่สุดปู่สา่งก็ตัดสินใจสู้เต็มที่ พอเสียว่ายมาถึงปู่สา่งก็เข้าชกต่อแต่ก็ไม่ชนะ สุดท้ายปู่สา่งนึกถึง " มูซา " ที่เห็นมาด้วยได้ ก็นำมาตีกระบาลเสืออย่างแรงหลายครั้งจนเสือเจ็บปวด กระโดดน้ำหนีไปอีกฝั่งหนึ่ง ปู่สา่งก็ก้มมือเรียก เสือจึงเอาเท้าลูบหน้าผากแสดงให้เห็นว่าเจ็บ และไม่เข้ามาทวงในหมู่บ้านอีกเลยเพราะเข็ด " มูซา " ของปู่สา่ง

6. การคมนาคม

เป็นที่ทราบกันแล้วว่าชาวม้งมีการโยกย้ายที่ทำกิน ที่อยู่อาศัยบ่อย ๆ เนื่องจากไม่ทราบวิธีการทางเกษตรกรรม เมื่อมีการเคลื่อนย้ายก็มีการเดินทางซึ่งนอกเหนือจากการเดินทางเพื่อย้ายที่อยู่ ก็เดินทางเพื่อการค้าขาย สิ่งเหล่านี้เรียกว่าการคมนาคม มีนิทานพื้นบ้านที่แสดงให้เห็นว่าการคมนาคมของชาวม้งนั้นเป็นอย่างไรอาศัยอะไรเป็นพาหนะดังนิทานเรื่อง พ่อค้าวัวต่างเสือกทำ แสดงให้เห็นว่าการคมนาคมของชาวม้งไม่สะดวกสบายมากนัก โดยดูจากนิทานกล่าวว่าสมัยก่อนพวกพ่อค้าจะใช้สินค้าบรรทุกวัวแล้วเดินทางไปขายของตามหมู่บ้านต่างๆ แสดงให้เห็นว่าเนื่องจากการคมนาคม หรือ ถนนหนทางไม่สะดวกจึงต้องใช้

สัตว์เป็นพาหนะในการบรรทุกสินค้าแทนพาหนะอย่างอื่นที่สะดวกกว่า รวดเร็วกว่า ทั้งนี้เนื่องจากชาวม้งชอบไปตั้งถิ่นที่อยู่ตามบนเขา และไกลจากสังคมเมืองนั่นเอง โดยจะขอเสนอรายละเอียดของนิทานดังนี้

สมัยเมื่อการเดินทางไม่สะดวกเหมือนเดี๋ยวนี้ พวกชายของต้องใช้วัวต่างของแล้วเดินตระเวนไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ และพวกพ่อค้าส่วนมากจะเป็นพวกไทยใหญ่ที่เรียกว่า "เงี้ยว" ครั้งหนึ่ง พ่อค้าไทยใหญ่ได้พาวัวต่างมาถึงยังหมู่บ้านแห่งหนึ่ง จึงหยุดแวะเพื่อขายของ ครั้นมาถึงบ้านหลังหนึ่งก็ได้ยินเสียงร้องออกมาว่า "เจ้ามาแแล้วกา ขึ้นมาเถียวหมาก สบายก่อนแล้ว" พ่อค้าได้ยินก็เข้าไปตามคำเชิญนั้นก็พบว่าผู้พูดเป็นนกขุนทองเกิดติดใจขอซื้อไว้และนำไปใส่กรงเดินทางไปด้วย พ่อค้าเดินทางมานานพอสมควรก็มาถึงกลางทุ่งแห่งหนึ่งก็หยุดพักได้ร่มไม้แล้วนอนหลับไป ขณะนั้นมีเด็กเลี้ยงควายคนหนึ่งผ่านมาพบนกขุนทองก็อยากได้จึงจับเอานกเอี้ยงมาใส่กรงแทนนกขุนทองแล้วนำเอานกขุนทองไป พ่อค้าหลับอยู่สักครู่ก็ตื่นขึ้นมากินอาหาร ฝ่ายนกเอี้ยงถูกขังอยู่นานรู้สึกหิวเป็นกำลัง ก็ร้องออกมาว่า "วอก...เงี้ยว...วอกเงี้ยว...วอก...เงี้ยว" พ่อค้าได้ยินก็โมโหคิดว่านกขุนทองที่ตนซื้อมาร้องด่า จึงพูดว่า "ที่ตะกี้ผู้จัดม่วน พอหิวมาฮ้องด่าเฮา ... ฆ่าขว้างดีกว่า "

7. การตั้งบ้านเรือนที่ทำกิน

ชาวเขาได้ชื่อว่าเป็นพวกที่มีการโยกย้ายที่พักอาศัยและที่ทำกินบ่อยๆ ดังจะเห็นจากการทำไร่เลื่อนลอยของพวกชาวเขา ทั้งนี้ก็เพราะพวกเขาโยกย้ายที่อาศัยตามที่ทำกิน โดยย้ายเพื่อไปแสวงหาทำเลที่ทำกินใหม่ เนื่องจากที่ทำกินเดิมเสื่อมคุณภาพและพวกเขาไม่รู้จักรวธีการบำรุงดินเพื่อการเกษตร ดังนั้นจึงมีปรากฏในนิทานพื้นบ้านของชาวม้งเช่นกันในเรื่องการตั้งถิ่นฐานที่พักอาศัยและที่ทำกิน ดังจะพบได้จากนิทาน เรื่องบ้านบวจัน กล่าวถึง การย้ายถิ่นที่อาศัยมายังทำเลที่เหมาะสมในการเพาะปลูกว่า สมัยก่อนนั้นแม่วอยู่กันอย่างกระจัดกระจายไปตามที่ต่างๆ จากนั้นก็มีการเคลื่อนย้ายไปอยู่ตามภูเขา และย้ายไปเรื่อยๆ เพื่อหาทำเลที่เหมาะสมในการประกอบอาชีพ จนมาพบที่ที่อุดมสมบูรณ์ คือ บ้านบวจัน เพราะมีหนองน้ำและต้นจันทน์ แสดงให้เห็นว่าในการเลือกที่จะตั้งถิ่นที่อาศัยของบรรดาชาวม้งนั้นขึ้น

อยู่กับต้องเป็นสถานที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมในการตั้งบ้านเรือน โดยจะขอเสนอรายละเอียดของนิทานดังนี้

เมื่อนานมาแล้ว ชาวแม้วได้อพยพมาเรื่อย ๆ จากประเทศจีน แล้วกระจายไปตามที่ต่าง ๆ บนภูเขาเรื่อย ๆ แบ่งกันอาศัยอยู่ตามบริเวณภูเขา จนมีชาวแม้วกลุ่มหนึ่งได้เคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่มาเรื่อย ๆ จนมาถึงแห่งนี้ มองเห็นแล้วว่ามีทำเลที่จะตั้งบ้านเรือน เพราะเป็นที่ราบต่ำ มีน้ำสมบูรณ์ พอมาถึงก็ตกลงใจกันที่จะตั้งบ้านเรือนอยู่ที่นี้ แต่ก็ไม่รู้ว่าจะตั้งชื่อหมู่บ้านว่าอย่างไร ก็ครุ่นคิดอยู่นาน จนกระทั่งนึกได้ว่า ตอนที่มาทำเลนี้ครั้งแรกก็เห็นเป็นหนองน้ำขนาดกว้างพอประมาณ (ซึ่งชาวไทยเหนือเรียกว่า บวก) และบริเวณที่มีต้นจันทน์อยู่มากมาย จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า " บ้านบวกจันทน์ " และจึงเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า บ้านบวกจันทน์ ตั้งแต่นั้นมา

การตั้งบ้านเรือนของชาวม้ง มักจะ ไปตั้งในที่ที่ห่างไกลความเจริญ โดยไปตั้งอยู่บนภูเขา ดังปรากฏในนิทานเรื่อง ตำนานผี กล่าวว่าชาวม้งพากันอพยพไปตั้งถิ่นฐานใหม่ ยังคงเหลือแต่ครอบครัวของนางฮ้างเพียงครอบครัวเดียวที่ไม่ไป จึงต้องอยู่โดดเดี่ยวลำพังบนภูเขา จนกระทั่งมีชายหนุ่มมาพบและนางฮ้างก็เกิดชอบพอรักใคร่ แต่ชายเหล่านั้นกลับหนีกลับไป จนทำให้นางฮ้างต้องตระเวนตามหาจนตัวเองต้องตาย ก่อนตายก็ได้แสดงความอาฆาตไว้ แสดงให้เห็นว่าชาวม้งมีการตั้งถิ่นที่อาศัยที่ห่างไกลความเจริญ ดังที่ครอบครัวนางฮ้างที่ตั้งถิ่นฐานอยู่เดิมก็ไกลความเจริญแล้ว แต่เพื่อนบ้านก็ย้ายหมู่บ้านหนีไปอีกที่ยังไกลออกไปอีก ซึ่งชาวม้งนั้นเป็นชนกลุ่มที่ชอบโยกย้ายที่อาศัยไปยังที่ ๆ ไกลความเจริญ โดยจะขอเสนอรายละเอียดของนิทานดังนี้

นานมาแล้ว มีหมู่บ้านชาวแม้วหมู่บ้านหนึ่ง ได้อพยพไปตั้งรกรากอยู่บนดอยซึ่งห่างไกลความเจริญ ต้องเดินทางเป็นเวลาหลายวันชาวบ้านจึงได้ปรึกษากันว่าจะย้ายไปตั้งบ้านเรือนในที่ที่สะดวกต่อการติดต่อค้าขายมากขึ้นแต่มีอยู่ครอบครัวหนึ่งไม่สามารถจะย้ายไปได้ เพราะสามีกำลังป่วยอย่างหนักจึงต้องอยู่แต่ลำพังเพียงครอบครัวเดียว ในที่สุดสามีก็หายป่วยและให้กำเนิดลูกสาวชื่อ " ฮ้าง " (แปลว่า ผีน) ต่อมาพอโตเป็นสาวก็มีชาย 3 คน เดินทางมาขอหมั้นอาศัยอยู่ด้วย สาวฮ้างจึงได้พบชายหนุ่มที่หลงรักและคิดจะแต่งงานด้วยจึงได้

ไปบอกพ่อ แม่ ซึ่งพ่อและแม่ก็บอกว่าให้รอจนกว่าชายเหล่านั้นจะอพยพมาอยู่ที่นี้เสียก่อน แต่พ่อและแม่ของสาวก็ยังกลัวลูกสาวจะเสียใจ เพราะคิดว่าชายหนุ่มจะไม่จริงจิงด้วย จึงบอกให้ชายหนุ่มให้ย้ายมาอยู่เสียที่นี่และให้รีบออกเดินทางไปในคืนนี้ ครั้นรุ่งเช้าสาวยังรู้ว่าชายทั้งสามไปแล้วก็เสียใจมากได้แต่คอย จนวันหนึ่งสาวยังบอกพ่อว่าจะไปอุจจาระจึงตามจิงแล้วตัดสินใจจะไปตามชายทั้งสามโดยที่ตนไม่มีเสบียงติดตัวไปด้วยเลยพอวิ่งตามไปถึงหมดแรงในที่สุดท้ายก็สิ้นใจก่อนสิ้นใจสาวยังก็สาบแช่งด้วยความโกรธไว้ว่า " ตัวฉันเกิดมาแล้วไม่มีใครชอบจริงจึงต้องวิ่งตามผู้ชายจนตัวตาย ฉันขอเกิดเป็นยาที่เมื่อใครได้กินแล้วจะติดและเมาจนต้องไคว่ว่าฉัน " พอนางตายก็มีพ่อค้าชาวจีนคนหนึ่งเดินทางมาพบเข้าก็จัดการศพนางโยนไปฝังไว้ให้เรียบร้อยและทุกครั้งเดินทางผ่านมาก็จะเซ่นไหว้ นาง จนเข้าหน้าหนาวพ่อค้าจีนก็พบว่ามันมีต้นไม้อ่อน 2 ต้นงอกขึ้นมาบริเวณที่ฝังศพนางตรงที่เป็นนมของนางซึ่งเป็นต้นไม้มันไม่เคยพบเห็นมาก่อนเลย ต่อมาก็พบว่าต้นไม้นี้งอกดอกสวยงามมากพอดมดูก็ไม่หอมต่อมาพ่อค้าก็พบว่ากลีบดอกได้ร่วงไป เหลือแต่ฝักและพอเอามือไปสะกิดก็มีน้ำสีขาวข้นเหมือนนมไหลออกมาจึงเอาลิ้นเลียดูรู้ว่ามันรสขมและสักพักหนึ่งก็เมาหลับไป พอตื่นมารู้สึกสบายหายปวดเมื่อยต่าง ๆ จึงได้ให้บริวารลองทดลองดูบ้างเช่นกัน พ่อค้าจึงขอให้เมียลัดแก่และนำเอาเมล็ดนั้นอีกโดยให้ชาวแม้วนำมาปลูกบ่อย เพราะเมื่อปลูกบนพื้นราบฝักไม่ใหญ่เท่าที่ควรซึ่งพอพวกแม้วปลูกก็ได้ผลดีพอฝักแก่ก็มีน้ำนมไหลออกมาก็เก็บจับไว้ พ่อค้าก็นำเอาข้าวของมาแลกกับชาวแม้ว เพื่อเอาน้ำมนต์ไปทำการรักษาคนป่วย และชาวแม้วก็นำเอามาสูบกันเปรียบเสมือนได้ดื่มนมของสาวซึ่งที่ไว้ก่อนตาย ก็ทำให้เมาติดและเลิกไม่ได้ต้องพยายามหาสูบจนได้สมดังคำสาบ

8. ประเพณี

ประเพณี เป็นสิ่งที่บุคคลยึดถือปฏิบัติกันมาช้านาน สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ชาวแม้วก็เป็นคนกลุ่มหนึ่งที่มีสังคม ก็ย่อมจะมีประเพณีเป็นของตน และประเพณีของชาวแม้วนั้น เป็นสิ่งที่ชาวแม้วปฏิบัติกันมาช้านาน และที่มีปรากฏในนิทานพื้นบ้านนั้นมีอยู่ดังนี้

8.1 การต้อนรับแขกที่มาเยือน

8.2 การเกิด

8.3 การทำศพ

ดังนั้นผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงแต่ละหัวข้อดังนี้

8.1 การต้อนรับแขกที่มาเยี่ยม ชาวม้งก็เป็นสัตว์สังคม ที่ต้องมีความสัมพันธ์ การปะทะสังสรรค์กัน เมื่อมีความสัมพันธ์กันก็มีการติดต่อเยี่ยมเยียนกัน ดังนั้นชาวม้งจึงมีวิถี การต้อนรับแขกที่มาเยี่ยมในวิธีการที่ไม่แตกต่างไปจากชาวพื้นราบมากนัก ดังปรากฏในนิทาน เรื่องผิดตัว โดยกล่าวถึงชาวม้ง 2 คนเป็นเพื่อนกันและจากกันไปนานก็มาเยี่ยม ดังนั้นเมื่อ มีแขกมาเยี่ยมชาวม้งจะมีการเชิญแขกเข้าบ้านเพื่อรับประทานอาหาร โดยบอกให้ภรรยาหา อาหารให้เพื่อน แสดงให้เห็นจากการที่ ชาวม้งรับสั่งให้ภรรยาหาอาหารมาให้เพื่อนรับ ประทานทั้งที่ตนเองยากจนแทบไม่มีกินก็ตาม ดังจะขอเสนอรายละเอียดของนิทานดังนี้

มีชายสองคนเป็นเพื่อนรักกันมาก ต่อมาแต่งงานจึงแยกกันอยู่คนละหมู่บ้าน วันหนึ่ง เพื่อนที่แยก ไปอยู่อีกหมู่บ้านหนึ่งนั้น ก็พาเมียมาเที่ยวบ้านเพื่อน นอมาถึงก็พลบค่ำพอดี จึงชวนกินข้าวเย็นกันก่อน ฝ่ายสามีจึงบอกกับเมียให้รีบไปหุงหาอาหาร ทำกับข้าวออกมาให้ เพื่อนรักกินกัน เมียก็รีบเข้าครัวทำอาหารให้ ขณะที่กำลังทำใกล้จะเสร็จนั้น เวลาพลบค่ำ ลงมากแล้วนางก็เห็นเงาคนตะคุ่ม ๆ ดำ ๆ ที่ชายคาบ้าน นางจึงรีบออกไปดิงหู่ เพราะ คิดว่าเป็นผัวตนแล้วพูดขึ้นว่า " ตัวก็อยู่แล้วว่าข้าวเราบ่อหมี ยังจะจนเป็นมากินข้าวอยู่กา " (เธอก็รู้ว่าข้าวเราไม่มี ยังจะชวนเขามากินข้าวด้วย นี่แน่ะ) ทั้งใดนั้นนางก็ได้ยิน เสียงตอบมาว่า " ข้าวบ่อฮู่นื้อ เป็นชวนเข้ามาล่อ " (จันไม่รู้ละ เขาชวนฉันมาเองนะ) พอได้ยินดังนั้นนางก็ตกใจมาก เพราะผู้ที่น่าางคิดว่าเป็นผัวนั้นที่แท้คือเพื่อนของผัวนางเอง

8.2 การเกิด ตามที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 2 เรื่องประเพณีของชาวม้ง ซึ่งนั้น เป็นจากสภาพความเป็นอยู่จริง ๆ ของชาวม้ง ทั้ง 2 หมู่บ้าน ดังนั้นจึงมีสวดแทรกออกมา ในรูปนิทานดังที่ปรากฏในนิทานเรื่องที่ 33 กล่าวถึงการเกิดว่าเมื่อเกิดมาได้ 3 วันก็มีการ ตั้งชื่อเรียกขวัญ เลี้ยงพ่อเกิดแม่เกิด โดยใช้ไก่ 1 คู่ในการทำพิธี ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนออก มาในนิทาน เรื่องลิเห่ง กล่าวหานายเปาและ นางหล้า แต่งงานกันและมีลูกขึ้นมาคนหนึ่ง พอเกิดมาได้ 3 วันก็มีการทำพิธีเรียกขวัญ และตั้งชื่อว่าลิเห่ง โดยใช้ไก่ 1 คู่ แสดงให้เห็นถึง ประเพณีการเกิดของชาวม้งอย่างชัดเจนว่า เมื่อมีการเกิดต้องมีประเพณีการตั้งชื่อ

เมื่อเกิดมาได้ 3 วัน โดยมีการเรียกขวัญและเลี้ยงผี โดยใช้ไก่ 1 คู่มาทำพิธี โดยจะขอ
เสนอรายละเอียดของนิทานดังนี้

นายเปา และ นางหล้า แต่งงานกันมีลูกขึ้นมา ต่อมาก็เกิดสงคราม นายเปา
ก็ไปเป็นทหารคุมทหารไปรบ เมื่อกำลังท้อง แต่คอยมา 1 ปีแล้ว ลูกก็ยังไม่ได้เกิด
ครบ 3 ปี ลูกนายเปาก็เกิดออกมา พอเกิดมาได้ 3 วันก็ตั้งชื่อตามประเพณี มีไก่ 1
คู่ และเรียกขวัญ เลี้ยงพ่อเกิด แม่เกิด และตั้งชื่อว่า " ลีเห่ง " ขณะที่เลี้ยงผีนั่นลูกก็ดี
ฝาแม่ก็คิดว่าเป็นคนอื่น ลีเห่งกับบอกว่าลูกเป็นคนตัวเอง แม่ก็เข้ามาดูจึงพบว่า ลีเห่งโต
เป็นหนุ่มแล้ว แม่ก็คิดว่าไม่ใช่ลูกของตัวเอง ลีเห่งกับบอกว่า จ้ะแม่ลองบีบน้ำนมออกมาสิ
นางหล้าก็บีบน้ำนมออกมา น้ำนมก็พุ่งเข้าปากลีเห่งพอดี นางจึงเชื่อว่าเป็นลูกของนาง
นางจึงเตรียมน้ำให้ลูกอาบ ลีเห่งจึงบอกว่าให้น้ำเดือดจึ่งจะอาบได้ จากนั้นลีเห่ง
กับบอกว่าจะไปตามหาพ่อให้แม่เตรียมอาหารให้ ให้เอาเหล็กกล้า เหล็กธรรมดา พอตาม
ไปพบพ่อกำลังสู้รบอยู่ก็เข้าไปช่วย และบอกนายเปาว่าตนเป็นลูก นายเปาไม่เชื่อว่าลูกจะ
โตขนาดนี้ ลีเห่งจึงเล่าเรื่องทั้งหมดให้ฟัง และบอกว่าจะมาช่วยพ่อรบ และแล้วลีเห่ง
ก็นอนหลับไปพร้อมกับบอกว่าเวลาปลุกให้เอากำปั้นตี 3 ครั้ง ถ้ายังไม่ตื่น ก็เอารองเท้าตบ
3 ครั้ง ถ้าไม่ตื่นก็เอาฆ้อนตี 3 ครั้ง ทหารพอมิเข้าใจก็พากันปลุก ลีเห่งจนตื่น และลี
เห่งกับบอกให้พวกพ่อหนีไปส่วนตนเองเอาไม้ยาว 9 วา มาตีข้าศึกตายหมด จากนั้นข้าศึก
ก็ยอมจำนน ลีเห่งและพ่อก็กลับบ้าน วันหนึ่ง ลีเห่งไปเกี่ยวหญ้าก็มีคนมาหาชื่อว่า ลีหย่ง
บอกว่าจะมากินข้าวด้วย นางหล้าก็บอกว่ากินไม่ได้เพราะ ลีเห่งกินเหล็กบอกให้รีบกลับ
พอลีเห่งกลับบ้านก็ถามแม่ว่าใครมาหา แม่บอกว่า " ไม่มี " ลีเห่งกับบอกว่า " มีสิ ลีหย่ง
ไงละ " ลีเห่งจึงตามลีหย่งไป พอพบก็ตบตีกันยกใหญ่ ลีหย่งก็ขอชีวิตไว้ว่าต่อไปจะ
ไม่มารบกวนอีกแล้ว จากนั้น ลีเห่งก็ไปปราบผียักษ์ ฝ่ายยักษ์พอเห็นลีเห่งก็คิดว่าอาหารมา
แล้ว ลีเห่งจึงใช้มือตีตียักษ์กระเด็นไป แล้วจึงไปไล่พวกยักษ์ในถ้ำทั้งหมดพวกยักษ์ก็ยอม
แพ้หนีไป ลีเห่งก็กลับบ้านไปพบกับญานาคขึ้นมาเก็บภาษีคน ครอบครองหนึ่งจะต้องเอาลูกไป
ให้ญานาคกิน ลีเห่งก็ให้เอาตัวลีเห่งไปแทน เมื่อญานาคมาครอบครองนั้นก็เอาลีเห่ง
โยนเข้าไปในปากญานาค พอเข้าไปได้ครึ่งชั่วโมง ญานาคก็รู้สึกว่ามีตัวอะไรดิ้นอยู่จึง
สงสัยว่าคงจะเป็นลีเห่งแน่ ที่ลงมาเกิดในเมืองมนุษย์ ลีเห่งกับบอกว่า " ใช่แล้ว "
พร้อมกับแสดงอิทธิฤทธิ์ ญานาคก็ร้องขอชีวิต ลีเห่งก็ข่มขู่ใหญ่ ในที่สุดญานาคก็สัญญาว่าจะ

ไม่มารบกวนอีก และยอมเอาของดีให้ลิเห่งหมด จึงเอาของมีค่าไปกองไว้เป็นจอมปลวก ภูษานาคก็เอาภาชนะที่มนุษย์ใช้มาคืนหมด ก็ขอให้ลิเห่งออกมา ลิเห่งก็ใช้มีดผ่าท้องภูษานาคออกมา ภูษานาคก็ไล่ตามจนเห็นเดหน้อยเพื่อฆ่าลิเห่ง โดยภูษานาคแปลงเป็นนกอินทรี และต่อสู้กับลิเห่งจนตกลงมาจากกลางอากาศ ภูษานาคก็ยอมแพ้ ลิเห่งจึงจับภูษานาคมัดไว้ที่เสาหิน เมื่อภูษานาคตื่นก็จะทำให้เกิดแผ่นดินไหวและเหตุที่ภูษานาคตื่นก็เพราะ ลิเห่งมาเปลี่ยนเชือกที่มัดภูษานาคนั่นเอง ชาวเมืองเชื่ออย่างนั้น จากนั้นลิเห่งก็เอาของมีค่าไปแจกคืนให้แก่ชาวบ้าน พ่อ แม่ ก็ภูมิใจในตัวของลิเห่ง ดังนั้นชาวเมืองจึงนิยมมีลูกชาย และเมื่อลิเห่งเห็นบ้านเมืองสงบเรียบร้อยก็ลา พ่อ แม่ ไปสวรรค์

8.3 การตาย การตายก็เป็นสิ่งสำคัญ ที่ชาวเมืองจะต้องยึดปฏิบัติกันตามประเพณี ซึ่งจริงๆ แล้วการตายของชาวเมืองมีการให้ตีกลองและเป่าแตร สิ่งเหล่านี้ก็สะท้อนออกมาจากนิทานพื้นบ้านของพวกเขา ดังนั้นเรื่องทำไมเมื่อมีคนตายแล้วจึงตีกลอง นิทานได้กล่าวไว้ว่าเมื่อมีคนตายแล้วสามารถฟื้นกลับมาใหม่ จึงทำให้คนชั่วสามารถฟื้นมาก่อกรรม พระเจ้าจึงให้มีการตาย และเมื่อมีการตายก็ให้พวกญาติตีกลอง เพื่อให้ได้ยินถึงพระเจ้าและพระเจ้าจะได้พิจารณาให้มาเกิดใหม่ และ เมื่อมีใครตายแล้วไม่ตีกลอง ก็จะไม่ได้อัปมาเกิดกลายเป็นผีเร่ร่อน จะให้นิทานเรื่องนี้แสดงให้เห็นประเพณีการตายของชาวเมืองได้เป็นอย่างดี เมื่อมีการตายจะต้องมีการตีกลอง เพื่อต้องการให้พระเจ้าได้ยินนั่นเอง โดยจะขอเสนอรายละเอียดของนิทานดังนี้

สมัยก่อนเมื่อมนุษย์ตายลงไปแล้วสามารถฟื้นกลับมาได้ แต่ในปัจจุบันไม่สามารถฟื้นมาได้ เพราะสมัยก่อน เมื่อคนตายแล้วจะนำไปฝังในหลุม เพื่อให้คนตายลอกคราบกลายเป็นคนหนุ่มสาวอีกครั้งหนึ่ง ซึ่ง (น)ยูว้าเต่ง (ญูวามัจจุราช) เป็นผู้ที่สร้างคนขึ้นมา ดังนั้นมนุษย์จึงไม่มีจำนวนลดลง คนที่ตายไปแล้วก็กลับขึ้นมาใหม่ คนที่ชั่วช้าก็เกิดมาจากสัตว์ ต่อมาเหล่าคนชั่วที่เกิดมาจากสัตว์ก็ตายลงและกลับลอกคราบกลับมาเป็นมนุษย์อีกครั้ง มนุษย์ทั้งหลายก็พากันกล่าวว่า " เขาจะไม่เปิดประตูให้กลับบ้านอีกแล้ว ตายก็ตายไปเสียจริง ๆ ตายแล้วก็ไม่ต้องฟื้นมาอีก " คนตายได้ยินก็เสียใจและร้องไห้จนได้ยินไปถึงหู (น)หย่ง ลูกชายของญูวามัจจุราช ซึ่ง (น)หย่งได้ชื่อว่าเป็นผีร้ายซึ่งเอาชีวิตมนุษย์ ก็มารับเอาตัวคนตายไปทำให้คนตายตายไปเลยไม่ฟื้นกลับมาอีก คนตายจึงได้สาปว่า " มนุษย์นี้ใจร้าย

ความจริงคนเราตายก็กลับมาได้ นับแต่คนตายก็ตายไปเลยและจางหายไปเป็นผี และเสือ 2 ซาติก่อน แล้วจึงจะมาเกิดได้ โดยต้องเอาหนังสืออนุญาตให้มาเกิดจาก (น) ยูว่าเต่ง เสียก่อนจึงจะมาเกิดได้ " ดังนั้นชาวแม้วจะเชื่อว่าคนที่ตายลงไปแล้วจะเกิดเป็นผี และเสือ เมื่อเป็นผี ก็จะอยู่ละแวกนั้นพูดก็ไม่ได้ชอบหลอกมนุษย์ จะฆ่าก็ไม่ตาย ฝ่ายมนุษย์เดือดร้อนก็พากันไปฟ้องเทพเจ้า เทหอะโซ้ว และเทพเจ้าก็ไปปรึกษา (น) ยูว่าเต่ง เห็นว่าควรจะจัดการให้มีพิธีขึ้นตามพิธีของชาวแม้ว โดยเมื่อมีคนตายให้เป่าแคน และตีกลอง เพื่อที่จะทำให้ได้ขึ้นไปถึง (น) ยูว่าเต่ง เพื่อที่ (น) ยูว่าเต่ง หรือพญามัจจุราชจะได้ออกหนังสือให้คนตายไปเกิดใหม่ จะไม่ต้องกลายเป็นผีหรือเสือทำให้มนุษย์อื่นเดือดร้อน ถ้าไม่มีเสียงกลองเสียงแคน (น) ยูว่าเต่ง ก็ไม่รู้ว่าจะไม่สามารถที่จะออกหนังสือเพื่อให้ไปเกิดใหม่ได้ จึงทำให้คนที่กลับมาเกิดไม่ได้กลายเป็นผีตลอดไป เทพเจ้าจึงมาสอนให้ชาวแม้วทำกลองและแคน เพื่อใช้ในงานศพ และคนที่จะเป็นผี ก็หมายถึงคนที่ตายไปแล้วไม่มีพิธีศพของชาวแม้วโดยไม่มีเสียงแคน และเสียงกลองทำให้กลายเป็นผีผู้ท่องเที่ยวไปเรื่อย ๆ จะไม่มีโอกาสไปเกิดเพราะจะไม่ได้รับใบอนุญาตไปเกิดจาก (น) ยูว่าเต่ง ซึ่งก็จะคอยรบกวนมนุษย์อยู่เรื่อย ๆ ชาวแม้วถือว่าเป็นคนตกค้าง ดังนั้นเมื่อคนตายเกิดขึ้น ชาวแม้วจึงต้องมีการตีกลอง และเป่าแคนเพื่อเป็นการส่งวิญญาณ และพวกเขาจะได้ไม่มีผีคอยรบกวน

9. ประชากร

ประชากร หมายถึง พลเมืองที่เป็นชาวแม้ว ซึ่งชาวเขาเฉพาะชาวแม้วใน เชียงใหม่ก็มีจำนวนถึง 3,333 คน (ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา , กรมประชาสงเคราะห์ 2528 02) ซึ่งการแพร่ประชากรย่อมมีเกิดขึ้นเพราะโครงการวางแผนครอบครัวยังไม่เอื้อมือเข้าไปถึงชาวแม้ว ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาแก่ชาวแม้วบ้าง ซึ่งอาจจะเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ชาวแม้วมีการอพยพเคลื่อนย้ายบ่อย ๆ ซึ่งเรื่องนี้นับว่าเป็นเรื่องสำคัญและในนิทานพื้นบ้านของชาวแม้วเองก็ปรากฏกล่าวถึงการเพิ่มประชากรอยู่ต่งนิทาน เรื่อง น้ำท่วมโลก แสดงให้เห็นถึงว่าแต่เดิมนั้นมีประชากรเพียง 2 คนเท่านั้นคือ กู และ อีเฮา ก็เกรงว่าจะสูญพันธุ์มนุษย์นี้จึงแต่งงานกัน จนมีลูกมีหลานมากมายจนประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แต่เดิมนั้นประชากรชาวแม้วมีไม่มากนักแล้วก็มีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆจนทำให้แออัด ต้องขยับขยายที่อยู่ จนทำให้ผีมาทำให้คนตายลงอย่างมากมาย ลิเห่งต้องลงมาเกิด เพื่อปราบผีร้ายใน

นิทานผู้พิชิตนาคร จากนิทานสองเรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่าประชากรชาวมังมีไม่มากนักพอต่อมา ประชากรเพิ่มมากขึ้นและมีทั้งพวกดีและอำมหิตอยู่ร่วมกัน จนทำให้เกิดความไม่สงบ ดังจะขอเสนอรายละเอียดของนิทานทั้งสองเรื่องดังนี้

มีลูกกำพร้าพี่น้องชายหญิงคู่หนึ่ง ชื่อว่า " กุ " และ " อิเซา " มีอาชีพทำไร่เลี้ยงชีวิตไป ครึ่งหนึ่งเมื่อกลับมาจากทำไร่ก็เข้านอนตามปกติ พอรุ่งเช้า ไปที่ไร้ก็นพบว่าแผ่นดินที่ไถไถแล้วถางแล้วกลับพลิกคืนเหมือนไม่เคยไถแล้วถางไปเลย เป็นเช่นนี้อยู่หลายวันจนทำให้ 2 พี่น้องเกิดความเคียดแค้นในการทำงาน พี่น้องทั้งสองจึงปรึกษากันว่า " เราควรไปถามพระเจ้าผู้สร้างโลกดีกว่า " พระเจ้าตอบว่า " เจ้าจงไปแอบดูให้เห็นกับตาเถอะ แล้วเจ้าจะรู้อย่างไร " 2 พี่น้องก็พากันไปแอบดูว่าอะไรเป็นสาเหตุให้แผ่นดินพลิกกลับคืนดังเดิม ก็พบว่าแม่กบเป็นผู้พลิกแผ่นดินให้กลับคืนดังเดิม จึงพากันไล่ตีแม่กบ แม่กบจึงพูดว่า " อย่าเพิ่งตีเรา จงฟังเราก่อน พระเจ้าให้เราเป็นตัวแทนมาบอกว่าน้ำจะท่วมโลก ให้พวกเธอจงกลับไปบ้านและเตรียมเรือ พร้อมทั้งเสบียงอาหารเอาไว้ให้เพียงพอ " ฝ่ายพี่ชายก็เร่งทำแพ พร้อมทั้งเอาหนังซึ่งทำหลังคาอย่างมิดชิด ตรีเตรียมเสบียงไว้อย่างมากมายในแพนั้นจากนั้นก็พากันเข้าไปอยู่ในแพทั้ง 2 คน รุ่งขึ้นก็ปรากฏมีน้ำท่วม 2 พี่น้องก็อาศัยอยู่ในแพนั้น 3 - 4 เดือน จึงพากันออกมานอกแพ ก็เห็นว่าน้ำได้แห้งหมดแล้ว แต่คนและสัตว์ทั้งหลายพากันล้มตายไปหมด ไม่มีใครเหลืออยู่เลย 2 พี่น้องจึงอยู่กันตามลำพังเรื่อยมา จนในที่สุดทั้ง 2 ต่างก็คิดว่า ควรจะมีครอบครัวเสียที ฝ่ายพี่จึงบอกกับน้องว่า " พี่น้อง เราควรจะหาใครมาแต่งงานเพื่อจะได้มีลูกไว้สืบต่อนะ พี่จะออกไปดูสิ ว่ามีใครเหลืออยู่หรือไม่ " จากนั้นพี่ก็ออกไปหาคนที่จะมาแต่งงานด้วย แต่ไม่นานนักพี่ชายก็กลับมาด้วยความผิดหวังเพราะหาไม่พบมนุษย์แม้แต่คนเดียว น้องจึงบอกว่า จะออกไปหาดูบ้างอาจจะไม่มีใครหลงเหลืออยู่ก็ได้ น้องก็ออกไปและกลับมาพร้อมกับความผิดหวังเช่นกัน ในที่สุดพี่น้องก็ได้ตกลงใจที่จะอยู่กันแบบสามี ภรรยา เพราะต้องการมีลูกหลานไว้สืบชาติพันธุ์มนุษย์ต่อไป ไม่นานนักน้องก็ท้อง และให้กำเนิดลูกซึ่งมีลักษณะกลมเหมือนแดง หัวไม่มี ปาก ตา แขน ขา ก็ไม่มี ผิวก็เหมือนกัน มนุษย์นี้เอง จึงได้พากันไปถามพระเจ้าว่าทำไมไม่เป็นเช่นนี้จะทำอย่างไรดี พระเจ้าจึงบอกให้เอาเม็ดผ่าแบ่งออกเป็นคู่ ๆ แล้วเอาไปวางไว้บนใบตองแล้วมุงไว้เสีย สองพี่น้องจึงทำตามที่พระเจ้าบอก แล้วเข้านอน พอรุ่งขึ้นก็พบกระท่อมมนุษย์มากมายกำลังก่อไฟเติมสนามไปหมด สองพี่น้องสงสัยจึงพากันไปดูก็พบว่าบริเวณที่ตนได้นำเอาส่วนแบ่งแต่ละ

คู่ของลูกตนไปวางไว้ นั่น ได้กลายเป็นชาย.หญิง ครั้นเมื่อตนไปถึง ชาย.หญิง คู่นั้นก็เรียกตนว่า พ่อ และ แม่ สองพี่น้องจึงไปบอกให้พระเจ้ามาช่วยสอน พระเจ้าก็มาช่วยสอนชาย.หญิง เหล่านั้นก็สามารถพูดได้หลายภาษา จึงเป็นต้นกำเนิดของชนชาติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ไทย จีน แม้ว ฝรั่งเศส ฯลฯ ก็จึงนับได้ว่าพี่น้อง 2 คนนั้น เป็นต้นกำเนิดของมนุษย์ทั้งโลก ทุกชาติ ทุกภาษาที่เดี๋ยว ถ้าไม่มีพี่น้องคู่นี้ มนุษย์ในโลกก็จะไม่เกิดขึ้น

มนุษย์ในโลกสมัยก่อนนั้น แพร่พันธุ์อย่างรวดเร็ว และมีการข่มเหงรังแกกัน ดังนั้นพระเจ้าจึงคิดสั่งสอนมนุษย์โดยการทำลายผู้เลวทรามให้หมดไป จึงได้ส่งภูษานาคขึ้นมาจากมหาสมุทร แล้วทำให้ฝนตกตลอดคืน ทำให้น้ำท่วมโลก แล้วพระเจาก็ให้ภูษานาคกลับไปอยู่บาดาลตามเดิม ต่อมาไม่นานมนุษย์ก็เพิ่มขึ้นอีก ภูษานาคก็มาจับมนุษย์ไปกินทำให้มนุษย์เดือดร้อนเป็นอันมาก พระเจ้าจึงสั่งให้เทพเจ้า 2 องค์คือ " เซ็งฮ้อ " และ " จู๋ป้อจ่า " ลงมาช่วยมาช่วยที่เมืองมนุษย์ โดยเมื่อเกิดขึ้นมาก็มีความแข็งแรง จากนั้นทั้ง 2 คนก็เดินทางไปพบหญิงม่ายกำลังร้องไห้จึงถามว่า " โอ...ท่านร้องไห้ทำไม " หญิงม่ายจึงตอบว่า " ข้าร้องไห้เพราะลูกชายข้าจะถูกภูษานาคกินเป็นอาหาร " เทพเจ้าจึงบอกว่า " ไม่ต้องร้องไห้หรอกพรุ่งนี้เมื่อภูษานาคมา ให้จับข้าพเจ้าไปให้ภูษานาคกินแทน " ดังนั้นพรุ่งนี้เช้าภูษานาคมาหญิงม่ายก็โยนชายทั้งสองคนเข้าไปในปากภูษานาคแทน ไม่นานนัก ภูษานาคจึงรู้สึกปวดท้องเพราะถูกบดไว้ เทพเจ้าก็ให้ภูษานาคสัญญาว่าจะไม่ทำร้ายมนุษย์อีก ภูษานาคก็รับปาก เทพเจ้าจึงออกมาทางทวารหนักของภูษานาค แต่ด้วยนิสัยเคยชิน ภูษานาคก็ออกมาเที่ยวกินคนอื่นเช่นเคย เทพเจ้าทั้ง 2 องค์จึงคิดอุบายที่จะกำจัดภูษานาคเนื่องจากเดี๋ยวนี้ภูษานาคระมัดระวังตัวมากเมื่อจะกินอะไรก็เคี้ยวเสียทุกครั้ง เทพเจ้าจึงปลอมเป็นแมลงวันแล้วบินเข้าปากภูษานาคไปเพื่อไปบดใส่ภูษานาคอีก ภูษานาคได้รับความเจ็บปวดก็ยอมและสัญญาว่าจะไม่กินคนอื่น เทพเจ้าก็ออกมา ต่อมาภูษานาคก็กลับมากินคนเหมือนเดิม ตอนนั้นภูษานาคระวังตัวมากกว่าเดิมมากโดยไม่ยอมเปิดปากเลย เพราะเกรงว่าจะถูกบดไว้ซ้ำ เทพเจ้า 2 องค์จึงคิดหาทางปราบโดยใช้ไฟเผา ภูษานาคทนความเจ็บปวดไม่ไหวจึงแทรกแผ่นดินหนีไป เทพเจ้าทั้ง 2 ก็ตามไปแล้วเอาไข่เหล็กมัดภูษานาคไว้เพื่อไม่ให้ขึ้นไปจับคนอื่น และในขณะที่ฝนตกหนักๆติดต่อกันหลายวัน เทพเจ้าก็จะลงไปเปลี่ยนไข่เหล็กเสียทีหนึ่ง เมื่อเปลี่ยนไข่เหล็กแล้วฝนก็จะหยุดตก ดังนั้นภูษานาคสิ้นฤทธิ์ เพราะการที่ภูษานาคดินรอนอยู่นั้นทำให้เกิดความสิ้นสะเทือน เป็นเสียงดังครืนๆ พอเทพเจ้ามัดภูษานาคแล้วภูษานาคก็ส่งบลง

ปัจจุบันชาวแม้วก็เชื่อกันว่า เทพเจ้า " เซ่งฮ้อ " และ " จูโปจ่า " ยังคงคอยช่วยมัด
 หนุานาคไว้ด้วย

จากข้อมูลนิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งจาก 2 หมู่บ้าน คือ บ้านบวกจั้น และ บ้าน
 บวกเต๋ย ทำให้มองเห็นสภาพความเป็นอยู่ของชาวเขาเผ่าม้ง ไม่ว่าจะเป็น ครอบครัว
 เศรษฐกิจ การคมนาคม ความเชื่อและศาสนา ประเพณี การปกครอง การตั้งบ้านเรือน
 และประชากรก็ตาม ซึ่งเปรียบเสมือนว่านิทานพื้นบ้านเหล่านี้เป็นเหมือนกระจกที่สะท้อนให้
 เห็นสภาพความเป็นอยู่เหล่านี้ว่าชาวม้งมีการดำเนินชีวิตเช่นไร มีวิถีชีวิตเช่นไร ทั้งนี้เป็น
 เพราะสิ่งเหล่านี้ถูกเก็บบันทึกไว้ในความรู้สึกนึกคิด ความทรงจำ ของชาวม้งแล้วมาระบาย
 ถ่ายทอดออกมาเป็นนิทานเล่าสืบทอดต่อ ๆ กันมาเนิ่นนาน พลอยให้เราได้มองเห็นสภาพ
 เหล่านี้ประหนึ่งว่าเราอยู่ในช่วงเวลาและเหตุการณ์นั้นๆ ด้วย โดยที่เราเพียงศึกษาจาก
 นิทานพื้นบ้านเท่านั้นนิทานพื้นบ้านของชาวม้ง ทำให้เห็นสภาพของความเป็นอยู่ของชาวม้งได้
 อย่างชัดเจนว่าครอบครัวชาวม้งนั้นแม้จะเป็นครอบครัวเล็ก ๆ แต่ก็มักผูกพันในการดำเนิน
 ชีวิต แม้กระทั่งการเลือกคู่ครองชาวม้งยังนิยมการเลือกคู่ครองด้วยตนเองมากกว่า แม้จะมี
 การเลือกคู่ครองอยู่สองประเภทก็ตาม และ ภายในครอบครัวของชาวม้งนั้น พ่อบ้าน และ
 แม่บ้านแบ่งงานอาชีพทำร่วมกัน ส่วนหน้าที่ในการดูแลครอบครัว เป็นหน้าที่ของฝ่ายแม่บ้าน
 เพราะแม่บ้านนั้นทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตร แม้ว่าชาวม้งจะนิยมการมีลูกผู้ชายมากกว่าผู้หญิงก็ตาม
 สิ่งที่ปรากฏในการปกครองของชาวม้งคือ ชาวม้งไม่มีศาสนาเป็นตัวบังคับพฤติกรรมชาวม้ง
 แต่ชาวม้งนับถือพระเจ้า โดยเชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้ที่มีอิทธิฤทธิ์สามารถบันดาลให้เกิดสิ่ง
 ต่างๆได้ ดังนั้นเมื่อทำอะไรไม่ดีก็ถูกพระเจ้าลงโทษได้ ฉะนั้นชาวม้งจึงมีพระเจ้าเป็น
 ผู้กำหนดหรือปกครองชาวม้งด้วยกัน

เศรษฐกิจของชาวม้งนั้นแม้ไม่เจริญเท่าชาวพื้นราบแต่ชาวม้งก็มีอาชีพหลายๆ อาชีพ
 ด้วยกันคือ ทำไร่ , ทำนา , ค้าขาย , ล่าสัตว์ , ตีเหล็ก ซึ่งอาชีพเหล่านี้จะทำให้ชาว
 ม้งดำเนินชีวิตอยู่ได้ด้วยดีตลอดมาอย่างไรก็ดีอาชีพต่าง ๆ ของชาวม้งก็ยังต้องอาศัยติดต่อกับ
 ชาวพื้นราบทั้งนั้นแม้ว่าชาวม้งจะมีการที่ไม่ค่อยสะดวกนัก เพราะถนนหนทางที่ใช้ติดต่อกับชาว
 พื้นราบไม่สะดวก บางท้องที่ยังต้องอาศัยสัตว์เป็นพาหนะ

ด้วยอัตราการเพิ่มประชากรของชาวม้ง ได้ทวีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ และด้วยนิสัยการแสวงหาที่ทำกินของชาวม้งจึงทำให้ชาวม้งต้องมีการเคลื่อนย้ายพื้นที่อยู่บ่อย ๆ เพื่อต้องการหาสภาพที่อุดมสมบูรณ์และสะดวกในการอยู่อาศัยของพวกเขา

สิ่งหนึ่งที่ชาวม้งยึดถือปฏิบัติเสมอมา นับเป็นเอกลักษณ์ของชาวม้งเองคือ ประเพณีไม่ว่าจะเป็นการเกิด , การตาย , การแต่งงาน , การต้อนรับแขกชาวม้งจะมีประเพณีที่ยึดถือในการปฏิบัติเสมอมาซึ่งประเพณีเหล่านี้จะขึ้นอยู่กับสิ่งเหนือธรรมชาติมากกว่าเป็นใหญ่

โลกทัศน์ของชาวม้งที่ปรากฏในนิทาน

มนุษย์เราทุกวันนี้ นับวันจะเพิ่มพูนมากขึ้นเรื่อย ๆ และการเพิ่มของจำนวนประชากรนี้ก็ก่อให้เกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกัน เพราะมนุษย์แต่ละคนมีความแตกต่างกันเป็นเอกบุคลลวิถีที่ทั้งจะทำให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข จะต้องมีการยอมรับและทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยหันมาศึกษาวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม หรือโลกทัศน์ของแต่ละกลุ่มคนให้ถ่องแท้เสียก่อน (ดร. สิทธิ บุตรอินทร์ โลกทัศน์ชาวล้านนา 11) ทั้งนี้เพราะทุกคนก็ต่างได้ชื่อว่าเป็นเจ้าของโลกใบนี้เท่าๆ กันจึงมีสิทธิ์ที่จะอยู่ในโลกเท่ากันจากโลกทัศน์นี้เองจะทำให้ทราบได้ว่ามนุษย์นั้นมีความรู้สึกนึกคิดอย่างไร เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น เราจะไม่มองกว้างไปถึงมนุษย์ทั้งโลก เรามองให้แคบลงมาอีก เฉพาะมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยซึ่งมีอยู่หลายกลุ่มหลายพวกชาวม้งเป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณภาคเหนือของประเทศ ซึ่งแน่นอนชาวม้งอาจจะมีความแตกต่างไปจากมนุษย์ในภูมิภาคนั้นจังหวัดเชียงใหม่มีชาวไทยภูเขาเผ่าม้งที่ความเจริญจากสังคมเมืองยังแผ่ไปไม่ถึงไม่ว่าจะเป็นการสาธารณสุขโรคหรืออื่น ๆ ดังนั้นการเพิ่มประชากรก็มีมากขึ้นเมื่อประชากรมีปริมาณเพิ่มขึ้นปัญหาต่างๆก็ย่อมเกิดตามขึ้นมา อย่างน้อยคือปัญหาความไม่เข้าใจกันระหว่างชาวไทยพื้นราบและชาวเขาเผ่าม้ง เราชาวไทยพื้นราบควรจะหันหน้ามาทำความเข้าใจชาวม้งซึ่งนับวันจะมีบทบาทร่วมกับชาวไทยพื้นราบมากยิ่งขึ้น โดยการยอมรับในวัฒนธรรม คตินิยมหรืออีกนัยหนึ่งยอมรับในโลกทัศน์ของชาวม้ง ทั้งนี้เป็นการสนองความต้องการของชาวม้งที่ต้องการเป็นชาวไทยโดยสมบูรณ์

โลกทัศน์ของชาวม้ง จะเป็นตัวจักรสำคัญที่ทำให้เข้าใจคตินิยมว่าชาวม้งมีความคิดความรู้สึกอย่างไร ทำไมจึงมีความรู้สึกเช่นนั้นและการศึกษาโลกทัศน์ของชาวม้งผู้ศึกษาจะวิเคราะห์โดยกำหนดเอาเรื่องของมนุษย์เป็นศูนย์กลาง หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการศึกษาตามหลักมานุษยวิทยา ซึ่งจะศึกษาตามหัวข้อดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ (Man and Man)
2. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ (Man and Nature)
3. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ (Man and Supernature)

1 .ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ (Man and Man)

ชาวเขาเผ่าม้งจัดว่าเป็นชนกลุ่มน้อยมีสังคมของตนเองและย่อมมีความสัมพันธ์กันในกลุ่มสังคมของตนและกับผู้อื่น ซึ่งเมื่อวิเคราะห์จากข้อมูลนิทานพื้นบ้านของชาวม้งตามหลักมานุษยวิทยาถึงความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ สามารถวิเคราะห์เป็นหมวดหมู่ได้ดังนี้

1.1 ความสัมพันธ์ต่อครอบครัวและเครือญาติ

ชาวม้งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันระหว่างครอบครัว และเครือญาติอย่างแน่นแฟ้นอบอุ่นพอสมควรดังที่ผู้ศึกษาจะวิเคราะห์แต่ละหัวข้อดังนี้

1.1.1 การเลือกคู่ การเลือกคู่ของชาวม้ง ส่วนใหญ่จะเป็นการเลือกคู่ครองด้วยตนเองในระหว่างหนุ่มสาว เมื่อหนุ่มสาวชอบพอกันก็จะดำเนินการตามประเพณีนิยมดังนิทาน เรื่องตำนานผี กล่าวถึงสาวยิ่ง เกิดชอบใจชายหนุ่มต่างถิ่นและพ่อแม่ก็ห้ามปรามเพราะเกรงว่าลูกจะเสียใจเท่านั้นแต่ในที่สุดก็ตามใจที่จะให้เสรีในการเลือกคู่หนุ่ม ย่อมแสดงว่าชาวม้งนิยมการเลือกคู่ด้วยตนเอง ดังจะเสนอเรื่องย่อนิทานดังนี้

นานมาแล้ว มีหมู่บ้านชาวแม้วหมู่บ้านหนึ่ง ได้อพยพไปตั้งรกรากอยู่บนยอดซึ่งห่างไกลความเจริญต้องเดินทางเป็นเวลาหลายวัน ชาวบ้านจึงได้ปรึกษากันว่าจะย้ายไปตั้งบ้านเรือนในที่ที่สะดวกต่อการติดต่อซื้อขายมากขึ้น แต่มีอยู่ครอบครัวหนึ่งไม่สามารถจะย้ายไปได้ เพราะสามีกำลังป่วยอย่างหนักจึงต้องอยู่แต่ลำพังเพียงครอบครัวเดียว ในที่สุดสามีก็นอนป่วยและให้กำเนิดลูกสาวชื่อ "ยิ่ง" (แปลว่าผี) ต่อมาพอโตเป็นสาวก็มีชาย 3 คน เดินทางผ่านมาขอพักอาศัยอยู่ด้วย สาวยิ่งเพิ่งได้พบชายหนุ่มก็หลงรักและคิดจะแต่งงานด้วย จึงได้ไปบอกพ่อแม่ ซึ่งพ่อและแม่ก็บอกว่าให้รอจนกว่าชายเหล่านั้นจะอพยพมาอยู่ที่นี่เสียก่อน แต่พ่อและแม่ของสาวยิ่งกลัวลูกสาวจะเสียใจเพราะคิดว่าชายหนุ่มจะไม่จริงจึงด้วย จึงบอกให้ชายหนุ่มให้ย้ายมาอยู่เสียที่นี่และให้รีบออกเดินทางไปในคืนนี้ ครั้นรุ่งเช้าสาวยิ่งรู้ว่าชายทั้งสามไปแล้วก็เสียใจมากได้แต่คอย จนวันหนึ่งสาวยิ่งบอกพ่อว่าจะไปอุจจาระซึ่งตาม

จริงแล้วตัดสินใจจะไปตามชายทั้งสามโดยที่ตนไม่มีเสียงติดตัวไปด้วยเลยพอวิ่งตาม ไปก็หมดแรงในที่สุดก็สิ้นใจก่อนสิ้นใจสาวยังก็สาบแช่งด้วยความโกรธไว้ว่า " ตัวฉันเกิดมาแล้ว ไม่มีใครชอบจริงจึงต้องวิ่งตามผู้ชายจนตัวตาย ฉันขอเกิดเป็นยาที่เมื่อใครได้กินแล้วจะติดและเมาจนต้องไคว่คว่ำฉัน" พอนางตายก็มีพ่อค้าชาวจีนคนหนึ่งเดินทางมาพบ เข้าก็จัดการศพนางโยนไปฝังไว้ให้เรียบร้อยและทุกครั้งที่เกิดทางผ่านมาก็จะเซ่นไหว้นาง จนเข้าหน้าหนาว พ่อค้าจีนก็พบว่ามันต้นไม้อ่อน 2 ต้นงอกขึ้นมาบริเวณที่ฝังศพนางตรงที่เป็นหมอนของนางซึ่งเป็นต้นไม้มันไม่เคยพบเห็นมาก่อนเลย ต่อมาก็พบว่าต้นไม้นี้งอกดอกสวยงามมากพอดมดูก็ไม่หอมต่อมาพ่อค้าก็พบว่ากลีบดอกได้ร่วงไปเหลือแต่ฝักและพ่อ เอามือไปสะกิดก็มีน้ำสีขาวข้นเหมือนน้ำมันไหลออกมาจึงเอาลิ้นเลียดูรู้ว่ามีรสขมและสักพักหนึ่งก็เมาหลับไป พอตื่นมารู้สึกสบายหายปวดเมื่อยต่าง ๆ จึงได้ให้บริวารลองทดลองดูบ้างเช่นกัน พ่อค้าจึงขอให้เมียลัดแก่และนำเอาเมล็ดพันธุ์อีกโดยให้ชาวแม้วนำมาปลูกบนดอย เพราะเมื่อปลูกบนนั้นราบฝักไม้ใหญ่เท่าที่ควรซึ่งพอพวกแม้วปลูกก็ได้ผลดีพอฝักแก่ก็มีน้ำมันไหลออกมาก็เก็บซิบไว้ พ่อค้าก็นำเอาข้าวของมาแลกกับชาวแม้ว เพื่อเอาน้ำมันนี้ไปทำการรักษาคนป่วย และชาวแม้วก็นำเอามาสูบกันเปรียบเสมือนได้ดื่มหมของสาวยิ่งที่ไว้ก่อนตาย ก็ทำให้เมาติดและเลิกไม่ได้ต้องพยายามหาสูบจนได้สมดังคำสาบ

ส่วน เรื่องหลุมสมบัติ กล่าวว่ามนุษย์ชอบพอกับชอร์ บุตรสาวของเทพเจ้าของเลากพยายามทุกทางที่จะได้นางมาเป็นคู่ ซึ่งชอร์ก็มีจิตใจชอบ นุษย์ อยู่เช่นกัน ในที่สุดมนุษย์ก็สามารถแต่งงานอยู่กับชอร์ได้ นี่ก็แสดงว่าชาวแม้วมีอิสระในการเลือกคู่ได้ ดังจะขอเสนอรายละเอียดในนิทาน ดังนี้

มนุษย์ เป็นเด็กกำพร้า รับจ้างทำงานไปเรื่อย ๆ ขณะที่เขาเดินทางไปทำงานที่ไร่ข้าวโพด ได้พบหญิงชราคนหนึ่งชักฝ้ายอยู่ริมลำธาร และถามมนุษย์ว่าจะไปไหน เขาจึงตอบว่า ไปไร่ข้าวโพด หญิงชราได้บอกกับเขาว่า ถ้าไม่ยากพอกับความลำบากอีกละก็ในเวลากลางคืนให้เขาเข้าไปอยู่ที่โพรงไม้ในป่า ดังนั้นพอเวลากลางคืน มนุษย์จึงก่อไฟแล้วปีนขึ้นไปอยู่บนต้นไม้ และในคืนนั้นก็มี เสือ หมูป่า และงูพอน มาพบกันที่กองไฟ และเลื้อยบอกว่าพบไหเงิน 3 ไห ฝังอยู่ใกล้ดอกควายของชาวนา หมูป่าก็พูดว่าตนก็พบไหเงิน 3 ไห เหมือนกับฝังอยู่ใต้ต้นกล้วยบ้านเศรษฐีผู้หนึ่ง และงูพอนก็กล่าวว่าตนเห็นไหเงิน 3 ไหฝังอยู่

ใกล้แล้วไป พอรุ่งเช้าบุญจึงอาสาทำงานที่บ้านชานาโดยไม่เอาค่าจ้างแล้วแอบไปชุดเอาไหเงิน 3 ไหไป แล้วบุญก็ย้ายไปทำงานที่บ้านของเศรษฐี และชุดเอาไหเงิน 3 ไหใกล้ถึงกล้วยไป และบุญก็ย้ายไปทำงานตามบ้านที่เขาได้ยินสัว์พูดว่าพบไหเงินและก็ชุดเอาไหเงินไป จนเขากลายเป็นคนที่ร่ำรวยและสร้างบ้านใหญ่โต หญิงสาวในหมู่บ้านก็พากันหลงรักเขา ซึ่งรวมถึงลูกสาวของ เช็ง เช็ง อยู่ด้วย และในขณะที่เขากำลังเล่นลูกบอลอยู่ เช็ง เช็งก็เชิญเขาไปที่บ้านและบอกว่าลูกสาวของตนต้องการที่จะแต่งงานด้วย บุญก็กล่าวว่าเขาอาจจะแต่งงานด้วยถ้ากระดุกไก่เลี้ยงตายดี ครั้นถึงวันที่ 3 ของปีใหม่ซึ่งเป็นวันสุดท้ายที่ทุกบ้านจะบูชาอ้อนวอนผีให้คุ้มครอง เทพเจ้าของเขาก็ให้ลูกสาวชื่อ ชอร์ มาดู ชอร์เห็นบุญเล่นลูกบอลอยู่ และบุญพอเห็นชอร์ก็หลงรักนาง นางบอกว่าถ้าต้องการแต่งงานกับนางให้บุญเอาของที่นางมอบให้ตามเอาไปให้นางบนสวรรค์ ในวันที่พระจันทร์ขึ้น ครั้นถึงวันที่พระจันทร์ขึ้นบุญก็ตามขึ้นไปบนสวรรค์ และได้พบกับ ทู โล บุตรของเทพเจ้าของเขา ทูโลถามว่ามาทำไม บุญตอบว่า เพราะต้องการพบ ชอร์ และได้มอบห้วงเงินให้ทูโล 1 อัน ทูโลจึงบอกให้บุญไปหา ทู อิง พอบุญไปหาทู อิง และมอบห้วงเงินให้ 1 อัน ทูอิงก็บอกให้ไปหาทูเชอร์ บุญจึงไปหาทูเชอร์ และมอบห้วงเงินให้ 1 อัน ทูเชอร์ จึงบอกกับบุญ ว่า เมื่อไปหาของเลา และของเลาให้เข้าประตูทอง ท่านจงอย่าเข้าเพราะจะถูกวิญญาณกินคนกิน และเมื่อให้เข้าประตูเงิน ก็อย่าเข้าเพราะจะถูกฆ่าตายด้วยความร้อน ให้ท่านจงเข้าประตูไม้เถิด จะมีอาหารรออยู่ แต่ท่านห้ามกินอาหารเพราะอาหารมียาพิษปนอยู่ ให้รอจนกระทั่งเขาเอาหมามาให้กิน และหมตัวนั้นคือชอร์ บุญได้ฟังดังนั้นก็เดินต่อไป และได้พบกับเทพเจ้าของเขา บุญก็ปฏิเสธที่จะเข้าประตูทอง และประตูเงิน โดยเขาเลือกเข้าประตูไม้ ของเลาก็เชิญเขากินอาหารแต่เขาไม่กินจนกระทั่งมีอาหารที่เป็นหมมา เขาก็กินและหลับไป ตกกลางคืนเขากลับเห็นหญิงสาวงามแต่งกายด้วยเสื้อผ้าใหม่ นั่งอยู่ข้าง ๆ เขา บุญจึงถามว่าปลุกเขาทำไม นางจึงกล่าวว่าถ้าได้ยินเสียงอื้อกรังให้ บุญ ต้มกลิ้งเกลอ 3 ครั้ง ครั้นพอรุ่งเช้าบุญถูกจับโยนทิ้งที่ทะเลสาบให้มังกรกิน แต่มังกรกลับกลายเป็นเพื่อนของบุญ ของเลาเห็นมังกรไม่กินบุญก็ประหลาดใจ จึงขอให้ ชอร์แต่งงานด้วย บุญก็พาชอร์มายังโลกมนุษย์ เช็ง เช็ง เห็นบุญกลับมาพร้อมภรรยาก็เชิญมากินเลี้ยง บุญกินเหล้ามากไปเมาไม่ได้สติ ชอร์ซึ่งนั่งรออยู่นอกบ้านเรียกให้ออกมา แต่บุญก็ยังไม้ออกมา ชอร์จึงบอกว่าท่านรักลูกสาว เช็ง เช็ง ไม่ได้รักเรา เราจะกลับบ้านนะ บุญบอกว่าเขารักชอร์ แต่เขาออกไปไม่ได้เพราะเขามากมาย ชอร์บอกว่าถ้านางรักท่านก็ขอให้ท่านแต่งงานกับนางได้ เมื่อบุญได้ยินดังนั้น จึงพาลูกสาว เช็ง เช็ง ออกมาด้วย และทั้ง 3 คนก็ไปกินอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

จากนิทานทั้ง 2 เรื่องที่ยกมาจะชี้ให้เห็นว่าการเลือกคู่ครองนั้นขึ้นอยู่กับความพอใจของหนุ่มสาวเอง นั่นคือการเลือกคู่ของชาวม้งมีอิสระอย่างเต็มที่ เมื่อชายและหญิงมีความพึงพอใจกัน ก็สามารถอยู่กินกันได้ และนิทานที่แสดงถึงเรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัวมีทั้งหมด 7 เรื่องคือ

1. เรื่องตำนานผี
2. เรื่องหลุมสมบัติ
3. เรื่องผู้หญิงเบื้อสามี
4. เรื่องน้ำท่วมโลก
5. เรื่องนายเลื่อมนายลาย
6. เรื่องผีเสื้อสาว
7. เรื่องดาวคู่

1.1.2 ความสัมพันธ์ของคู่สมรส เมื่อชาวม้งเลือกคู่แล้วอยู่กินกันฉันสามีภรรยาในสังคมครอบครัวของชาวม้งฝ่ายชายสามารถมีภรรยาได้มากกว่า 1 คนและอยู่ในครอบครัวอย่างเป็นที่ยอมรับกันในสังคม ดังปรากฏในนิทานเรื่อง หลุมสมบัติ แสดงให้เห็นว่านุญก่อนที่จะมาพบชอร์และชอบพอกันได้เกิดชอบหญิงสาวชาวม้งด้วยกันก่อนครั้นหลังจากได้ชอร์มาเป็นภรรยาแล้วก็นำภรรยาทั้ง 2 มาอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข และเรื่องทำไมแม่วจึงชอบลูกชาย กล่าวถึงชาวม้งครอบครัวหนึ่งที่มีภรรยา 2 คนอยู่ในบ้านเดียวกันซึ่งภรรยาทั้งสองเป็นผู้คอยปรนนิบัติสามี ดังจะขอเสนอเรื่องย่อของนิทานดังนี้

นุญ เป็นเด็กกำพร้า รับจ้างทำงานไปเรื่อย ๆ ขณะที่เขาเดินทางไปทำงานที่ไร่ข้าวโพด ได้พบหญิงชราคนหนึ่งชกผ้าอยู่ริมลำธาร และถามนุญว่าจะไปไหน เขาจึงตอบว่า ไปไร่ข้าวโพด หญิงชราได้บอกกับเขาว่า ถ้าไม่ยากพบกับความลำบากอีกละก็ในเวลากลางคืนให้เขาเข้าไปอยู่ที่โรงไม้ในป่า ดังนั้นพอเวลากลางคืน นุญจึงก่อไฟแล้วปีนขึ้นไปอยู่บนต้นไม้ และในคืนนั้นก็มี เสือ หมูป่า และพังพอน มาพบกันที่กองไฟ และเสือพูดว่าบ่ไหเงิน 3 ไห ผิงอยู่ใกล้ดอกควายของชวานา หมูป่าก็พูดว่าตนก็บ่ไหเงิน 3 ไห เหมือนกันผิงอยู่ใต้ต้นกล้วยบ้านเศรษฐีหนึ่ง และพังพอนก็กล่าวว่าตนเห็นไหเงิน 3 ไหผิงอยู่ใกล้เสาไก่ นอรุ่งเช้านุญจึงอาสาทำงานที่บ้านชวานาโดยไม่เอาค่าจ้างแล้วแอบไปขุดเอาไห

เงิน 3 ไพ่ไป แล้วนุญก็ย้ายไปทำงานที่บ้านของเศรษฐี และชุดเอาไหเงิน 3 ไพ่ไล่ต้นกล้วยไป และนุญก็ย้ายไปทำงานตามบ้านที่เขาได้ยืมสัตว์พูดว่าบ่ไหเงินและก็ชุดเอาไหเงินไป จนเขากลายเป็นคนที่ร่ำรวยและสร้างบ้านใหญ่โต หญิงสาวในหมู่บ้านก็พากันหลงรักเขา ซึ่งรวมถึงลูกสาวของ เช็ง เช็ง อยู่ด้วย และในขณะที่เขากำลังเล่นลูกบอลอยู่ เช็ง เช็งก็เชิญเขาไปที่บ้านและบอกว่าลูกสาวของตนต้องการที่จะแต่งงานด้วย นุญก็กล่าวว่าเขาอาจจะแต่งงานด้วยถ้ากระดุกไก่เลี้ยงตายดี ครั้นถึงวันที่ 3 ของปีใหม่ซึ่งเป็นวันสุดท้ายที่ทุกบ้านจัดธูปอ้อนวอนผีให้คุ้มครอง เทพเจ้าของเขาก็ให้ลูกสาวชื่อ ชอร์ มาดู ชอร์เห็นนุญเล่นลูกบอลอยู่ และนุญพอเห็นชอร์ก็หลงรักนาง นางบอกว่าถ้าต้องการแต่งงานกับนางให้นุญเอาของที่นางมอบให้คืนตามเอาไปให้นางบนสวรรค์ในวันที่พระจันทร์ขึ้น ครั้นถึงวันที่พระจันทร์ขึ้นนุญก็ตามขึ้นไปบนสวรรค์ และได้พบกับ ทูโล บุตรของเทพเจ้าของเขา ทูโลถามว่าทำไม นุญตอบว่า เพราะต้องการพบ ชอร์ และได้มอบห้วงเงินให้ทูโล 1 อัน ทูโลจึงบอกให้นุญไปหา ทู อิง พ่อนุญไปหาทู อิง และมอบห้วงเงินให้ 1 อัน ทูอิงก็บอกให้ไปหาทูเชอร์ นุญจึงไปหาทูเชอร์ และมอบห้วงเงินให้ 1 อัน ทูเชอร์ จึงบอกกับนุญว่า เมื่อไปหาของเลา และของเลาให้เข้าประตูทอง ท่านจงอย่าเข้าเพราะจะถูกวิญญาณกินคนกิน และเมื่อให้เข้าประตูเงิน ก็อย่าเข้าเพราะจะถูกฆ่าตายด้วยความร้อน ให้ท่านจงเข้าประตูไม้เถิด จะมีอาหารรออยู่ แต่ท่านห้ามกินอาหารเพราะอาหารมียาพิษปนอยู่ ให้รอจนกระทั่งเขาเอาหมามาให้กิน และหมตัวนั้นคือชอร์ นุญได้ฟังดังนั้นก็เดินต่อไป และได้พบกับเทพเจ้าของเขา นุญก็ปฏิเสธที่จะเข้าประตูทอง และประตูเงิน โดยเขาเลือกเข้าประตูไม้ ของเขาก็เชิญเขากินอาหารแต่เขาไม่กินจนกระทั่งมีอาหารที่เป็นหมูมา เขาก็กินและหลับไป ตกกลางคืนเขากลับเห็นหญิงสาวงามแต่งกายด้วยเสื้อผ้าใหม่ นั่งอยู่ข้าง ๆ เขา นุญจึงถามว่าปลุกเขาทำไม นางจึงกล่าวว่าถ้าได้ยินเสียงอีการ้องให้ นุญ ต้มกลิ้งเกลอ 3 ครั้ง ครั้นพอรุ่งเช้านุญถูกจับโยนทิ้งที่ทะเลสาบให้มังกรกิน แต่มังกรกลับกลายเป็นเพื่อนของนุญ ของเลาเห็นมังกรไม่กินนุญก็ประหลาดใจ จึงยอมให้ ชอร์แต่งงานด้วย นุญก็พาชอร์มายังโลกมนุษย์ เช็ง เช็ง เห็นนุญกลับมาพร้อมภรรยาก็เชิญมากินเลี้ยง นุญกินเหล้ามากเกินไปเมาไม่ได้สติ ชอร์ซึ่งนั่งรออยู่นอกบ้านเรียกให้ออกมา แต่นุญก็ยังไม้ออกมา ชอร์จึงบอกว่าท่านรักลูกสาว เช็ง เช็ง ไม่ได้รักเรา เราจะได้กลับบ้านนะ นุญบอกว่าเขารักชอร์ แต่เขาออกไปไม่ได้เพราะเขาเมามาก ชอร์บอกว่าถ้านางรักท่านก็ขอให้ท่านแต่งงานกับนางได้ เมื่อนุญได้อินดังนั้น จึงพาลูกสาว เช็ง เช็ง ออกมาด้วย และทั้ง 3 คนก็ไปกินอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

ซึ่งนิทานทั้ง 2 เรื่องแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของคู่สมรสว่า ชาวม้งมีลักษณะครอบครัวหลายครอบครัวโดยฝ่ายชายมีภรรยา 2 คนอยู่ในครอบครัวเดียวกัน

อย่างไรก็ตามชาวม้งเมื่อแต่งงานกันแล้วก็จะอยู่ร่วมกันจนแก่เฒ่าดังปรากฏในนิทาน เรื่องขี้ลัม กล่าวไว้ว่าชาวม้งสามีภรรยาคู่หนึ่งอยู่ด้วยกันมานานจนกระทั่งแก่เฒ่าซึ่งหลังขี้ลัมจนทำให้ เกิดเป็น เรื่องตลกระหว่างตายายที่ขี้ลัมทั้ง 2 คน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการใช้ชีวิตคู่ในครอบครัวของชาวม้ง จะอยู่ร่วมกันเป็นเวลานานจนแก่เฒ่า หรืออีกนัยหนึ่งคือการใช้ชีวิตคู่ตลอดช่วงอายุของชาวม้งที่เดียว ดังเช่นที่ตาและยายอยู่ร่วมกันมานานจนความชรา เข้ามาเยือนซึ่งก็เป็นลักษณะของคนอายุมากที่จะเกิดอาการหลงลืมขึ้นได้

แต่เมื่อชาวม้งมีการสมรสกันผิดไปจากธรรมดา เช่น การแต่งงานระหว่างหญิงชายที่มีอายุแตกต่างกัน การแต่งงานกันระหว่างหญิงชายที่มีฐานะต่างกันมาก ก็มักจะเกิดปัญหาตามมาจนไม่สามารถอยู่ร่วมกันไปตลอดชีวิตได้ ดังเช่นคู่ที่แต่งงานกันตามระบบนิยม ดังปรากฏในนิทาน เรื่องผู้หญิงเบื่อสามี กล่าวถึงหญิงสาวที่เกิดไปแต่งงานกับชายที่มีอายุน้อยกว่ามาก จึงเกิดปัญหาไม่สามารถอยู่ร่วมกันจนสามีภรรยาในบ้านของสามีได้ จึงหนีออกจากบ้านของสามีมา เพื่อที่จะกลับไปอยู่บ้านของตนเองในระหว่างทางได้พบเสือ และฆ่าเสือตายในที่สุดดังจะขอเสนอเรื่องย่อของนิทานดังนี้

สมัยก่อน มีหญิงสาวคนหนึ่ง ได้แต่งงานกับชายที่พ่อแม่หามาให้ โดยที่ฝ่ายชายมีอายุน้อยเพียง 8 ปีเท่านั้น ฝ่ายหญิงจึงหนีกลับไปอยู่บ้านตนเองซึ่งอยู่ไกลมาก ขณะที่หนีไปก็ไปถึงไร่พ่อ แม่ของนาง จึงต่างตื่นเสียที่กระท่อมในไร่ ตกกลางคืนก็มีเสือมาดมและใช้ลิ้นเลียนาง หญิงสาวจึงขยับตัวหนีไปเรื่อย ๆ เสือกียังคงเลียจนกระดานทะลุ หญิงสาวพอเห็นลิ้นเสือจึงเอามัดโกนตัดลิ้นของเสือทิ้งเสีย พอสว่างเสือก็ตาย หญิงสาวก็วิ่งไปหาพ่อแม่ที่บ้านและเล่าให้ฟัง พ่อ แม่ของนางจึงพากันไปดูและได้นำเสือกลับไปยังหมู่บ้าน แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าชาวม้งเชื่อว่าหากมีการแต่งงานระหว่างชาย หญิงที่มีอายุต่างกันมากย่อมจะเกิดปัญหาขึ้นมาภายหลัง ดังที่ในนิทานได้แสดงไว้ชาวม้งจึงไม่นิยมการแต่งงานระหว่างผู้ที่มีอายุต่างกันมาก ๆ ด้วยเกรงว่าอาจจะเกิดปัญหาขึ้นมาภายหลังจึงต้องมีนิทานเป็นอุทาหรณ์ไว้

ไม่เพียงแต่การแต่งงานกันระหว่างชายหญิงที่มีอายุต่างกันมาก เท่านั้นแต่การแต่งงานระหว่าง ผู้ที่มีฐานะแตกต่างกันชาวเมืองก็เชื่อว่าจะไม่เหมาะสม อาจเกิดปัญหาตามมาได้ ดังมีปรากฏในนิทานเรื่องดาวเซี่ยลหมี ได้กล่าวว่ดาวเซี่ยลหมีแท้จริงคือ เทพธิดา 7 องค์ ต่อมาองค์สุดท้ายเกิดไปชอบมนุษย์ชื่อย่งไช้ว จึงลงมาอยู่กับกันในโลกมนุษย์ จนมีลูกต่อมากเกิดปัญหามากมายจนทำให้นางต้องกลับไปเป็นดาวบนท้องฟ้าเหมือนเดิม จึงทำให้แสงดาวดวงสุดท้ายไม่ค่อยสว่างนักดังจะขอเสนอเรื่องย่อดังนี้

มีดาวอยู่ 7 ดวง เรียกกันว่า " เซี่ยลหมี " ซึ่งดาวทั้งเจ็ดดวงนี้ คือ หญิงสาวที่เป็นพี่น้องกัน 7 คน เล่ากันว่า ดวงดาวที่อยู่หลังสุดมองเห็นไม่ค่อยชัดนั่นคือน้องสุดท้ายที่ชื่อว่า " (น) เสว่ " และน้องคนสุดท้ายนี้เองได้ไปรักกับมนุษย์ชื่อ " ย่งไช้ว " จึงได้มาอยู่กับ ย่งไช้ว ยังโลกมนุษย์ พอมาอยู่ด้วยกัน 1 ปี พี่สาวทั้ง 6 คนก็มาตามให้กลับไปอยู่บนท้องฟ้าตามเดิม นาง(น)เสว่ ก็ยอมตามกลับไปทั้งที่ตอนนั้นกำลังตั้งครรภ์อยู่ พอนางจากโลกมนุษย์ไปได้ 3 เดือน นางก็ลงมาที่หลังคาบ้านและร้องเรียกให้สามีของนาง ล้างมือมารับลูก ฝ่ายสามีก็อ่อนวอนให้นางกลับมาอยู่ด้วยกันฉันท์สามีภรรยาเช่นตามเดิมในโลกมนุษย์ แต่นางก็กลับไม่ได้ตบระพี่สาวทั้ง 6 คนรออยู่ ดังนั้นนางจึงตลอดบุตรไว้บนหลังคาบ้าน ย่งไช้ว ก็รับลูกจากหลังคามาเลี้ยงดู เวลาเมื่อเรามองดูดาวนี้ เราจะสังเกตเห็นว่าดาวดวงสุดท้ายไม่สว่างเช่นดาวดวงอื่นๆเป็น เพราะนางไม่ใช่สาวบริสุทธิ์เหมือนพี่ของนาง อย่างไรก็ดี นางรู้สึกผิดและเสียใจมากที่ต้องตัดขาดกับ ย่งไช้ว นางจึงปล่อยผีลงมายังโลกมนุษย์ 4 ตน เพื่อเป็นสื่อในการติดต่อกับคนในมนุษย์โลก โดยใช้ถามสาเหตุของโรค , ถามหาขโมย , ถามหาเนื้อคู่ และถามเรื่องราวต่างๆ และในปัจจุบันการเชิญผีทั้ง 4 ตนนี้จะต้องเชิญดวงดาว เซี่ยลหมี ด้วยทุกครั้ง ทั้งนี้เพราะ ชาวเผ่าเชื่อว่า ผีทั้ง 4 ตนที่ทำนายเหตุการณ์ต่างๆนั้น เป็นบริวารของดาวดวงนี้นั่นเอง

แสดงว่าชาวเมืองเชื่อว่าหากบุคคลที่มีความแตกต่างกันเรื่องฐานะ ยังฝืนแต่งงานกัน ก็อาจจะทำให้เกิดปัญหาดังนิทานได้จึง ไม่นิยมการแต่งงานในคู่ที่มีความแตกต่างกันมากๆ

นิทานพื้นบ้านของชาวเมืองที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของคู่สมรส มีอยู่ด้วยกันทั้งหมด 6 เรื่องดังนี้

1. เรื่องหลุมสมบัติ
2. เรื่องผู้หญิงเบ๊อสามี่
3. เรื่องซี้ตัม
4. เรื่องดาวเซียสี่หมี
5. เรื่องทำไมแม้วจึงชอบลูกชาย
6. เรื่องดาวคู่

1.1.3 ความสัมพันธ์ของครอบครัว ครอบครัวชาวม้งซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในภาคเหนือของประเทศไทยแต่ชาวม้งก็มีความรักใคร่ ความรับผิดชอบ ในครอบครัว พ่อแม่มียังคงมีหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูลูกด้วยความรักและห่วงใย และหน้าที่ในการดูแลเรื่องอาหารการกินเป็นหน้าที่ของภรรยาดังมีปรากฏในนิทานเรื่องการรักษาโรค กล่าวถึงจี้ยี่เป็นผู้ที่มีความรักและห่วงใยลูกชายมากในขณะที่พวกผีแก่แค้นจี้ยี่โดยการจับตัวลูกชายไป จี้ยี่ก็ตามหาด้วยความเป็นห่วงในที่สุดจี้ยี่ก็ถูกพวกผีหลอกให้กินลูกชายของตน ซึ่งทำให้จี้ยี่เสียใจมากจนละทิ้งความตั้งใจที่จะช่วยรักษามนุษย์ให้พ้นจากความเจ็บป่วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพ่อแม่ในสังคมชาวม้งก็มีความรักและห่วงใยลูกเป็นอันมาก ดังจะขอเสนอเรื่องดังนี้

ครั้งหนึ่งมีหมอผีชื่อ " จี้ยี่ " ได้ไปพบไข้ชญาขนาด ก็ทุบให้แตกเสีย พอรุ่งขึ้นกลับมามาดูพบว่าไข้กลับดีเหมือนเดิมจึงทุบไข้ให้แตกอีกแล้วแอบดูอยู่ห่าง ๆ ก็เห็นชญาขนาดไปเตี้ยวหน้าชนิดหนึ่งแล้วหนีใส่ไร่ที่ตนทุบแตกไข้ก็กลับดีเหมือนเดิม เขาจึงได้นำเอาหญ้านั้นมาปลูกโดยเลี้ยงดูไปกับผี (เน้ง) พอมีใครล้มเจ็บหรือตายเขาก็เตี้ยวยาที่เป็นหญ้านั้นแล้วหนีใส่คนเหล่านั้นก็จะหายเป็นปกติ หรือถ้าตายแล้วก็ฟื้นขึ้นมาใหม่ จนทำให้ชื่อเสียงเขาโด่งดังและตั้งชื่อตนยานี้ว่า " กัวมัวจั่ว " (ยาให้ชีวิต) ต่อมาผีตายง (ผีกินคน) เห็นว่า จี้ยี่ มีความสามารถก็ส่งผีกินคน 7 ตน มาแกล้งทำให้คนตายลงมากมายเขาจึงไม่สามารถรักษาคคนให้ฟื้นได้ทัน เนื่องจากพ่อเขารักษาคนเห็นให้ผีแก่ก็ย้ายไปที่อื่น และทำให้คนล้มตายลงเขาจึงเดินทางไปรักษาไม่ทันทำให้คนล้มตายลงมากมาย จี้ยี่รู้ว่าเป็นเพราะผีกินคน 7 ตนคนเพราะเขาถูกรอดรักแล้ว เขาจึงได้หลอกให้ผีทั้ง 7 ตนไปที่เชิงผาแล้วหนีเอาใส่ฝั่จึงกระเด็นไปติดอยู่กับหน้าผา ภรรยาของผีทั้ง 7 ตนก็ไม่พอใจ มาลวงให้ จี้ยี่ ไปลงผีเน้ง (ทรงผี) ที่เมืองผี แล้วมาหลอกเอาลูกชายจี้ยี่ให้กลายเป็นหมูไปทำพิธีขัวเน้งที่เมืองผี

ทั้งนี้เพราะนางต้องการช่วยสามีของตนทั้ง 7 คน พอเสร็จพิธีภรรยาผีก็ให้ฉีบกินเชื้อ (ดับ) ฉีบกินเพราะมารยาท ทันใดนั้นเครื่องมืออ้วเน็งก็หมุนกลับมายังโลก ฉีบกี้ตามลงมาและรู้ว่าลูกชายตายจึงได้ทนยาเข้าใส่เพื่อจะให้เห็น ฉีบกี้ทนยาใส่หลายครั้งอาการก็ดีขึ้น แต่ก็ไม่เห็นในที่สถุลของฉีบกี้ฟื้นขึ้นมาแล้วบอกกับฉีบกี้ว่า " พ่อกินเนื้อลูกจึงไม่สามารถรักษาคณได้อีก " แล้วลูกของฉีบกี้ตายไป ฉีบกี้เสียใจมากจึงบอกว่าเครื่องมืออ้วเน็งนี้ เขาไม่เอาไปด้วยใคร อยากเป็นหมอผีเขาจะสอนให้ ชาวไทกระจ่ายออกไปแต่ยังไม่มีใครมาเรียนกับฉีบกี้ มีชายคนหนึ่งอยากจะเรียน แต่บ้านอยู่ไกลมากกำลังเดินทางมาแต่ฉีบกี้รอไม่ได้จึงสั่งไว้ว่า " ถ้ามีคนมาเรียนบอกว่าฉันรอไม่ได้ แต่ฉันได้ถ่ายทอดจรรยาไว้บนเขา ให้ชายคนนั้นกินอุจจาระฉัน ถ้ากินหมดก็จะรักษาได้เหมือนฉัน " จากนั้นฉีบกี้ก็ตายไปพอชายคนนั้นมาถึงชาวบ้านก็บอกเขาชายคนนั้นจึงเดินทางขึ้นไปบนเขาและพบกองอุจจาระกองใหญ่มาก จึงจด ๆ จ้อง ๆ ไม่เข้ากิน แล้วก็ตัดสินใจวิ่งเข้าหากองอุจจาระแล้วกระโดดข้ามไป พอเขาหันกลับมาก็เห็นกองอุจจาระเหลือกองนิดเดียว จึงรีบเอาน้ำมือป้ายกิน พบว่ามีรสเปรี้ยว แล้วกองอุจจาระนั้นก็หายไป ชายคนนั้นจึงสามารถเป็นหมอผีอ้วเน็งได้ แต่ไม่ทัดเทียมฉีบกี้เพียงแต่รักษาคณเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่สามารถรักษาคณให้ฟื้นได้เหมือนกับฉีบกี้เลยสักคน

ส่วนหน้าที่ในการดูแลครอบครัวของชาวม้งตกเป็นหน้าที่ของฝ่ายผู้หญิงคือ ภรรยา มีหน้าที่ในการดูแลครอบครัวโดยมีหน้าที่ให้อาหาร ความสุขกับสมาชิกในครอบครัวซึ่งก็นับว่าเป็นงานหนักมาก ดังปรากฏในนิทานเรื่องผีดิบ ได้กล่าวถึงผีซึ่งต้องมีความรับผิดชอบในการดูแลบรรดาลูก ๆ ของนางที่อาศัยอยู่ในถ้ำโดยการตระเวนเข้าไปในหมู่บ้านเพื่อหาตับไต ไข่ พุง ของมนุษย์มาเป็นอาหารสำหรับลูก แม้ว่านางผีจะต้องพบกับอุปสรรคต่าง ๆ ต้องต่อสู้อย่างเป็นสามารถเพื่อจะได้ให้อาหารมาเลี้ยงลูกให้จงได้ นั้นย่อมแสดงให้เห็นความรับผิดชอบในหน้าที่ของภรรยาของชาวม้งว่า ตนต้องมีหน้าที่พิทักษ์ครอบครัว โดยต้องพยายามทุกทางที่จะบริหารครอบครัว ดังจะขอเสนอนิทานดังนี้

มีหมู่บ้านหนึ่ง อยู่ในป่าลึกใกล้ ๆ หน้าถ้ำ เมื่ออยู่ในปีที่ 1,2 ก็ไม่มีอะไร พอเริ่มเข้าเดือนที่ 3 ก็เริ่มเดือดร้อน เพราะนางผีตนหนึ่ง นอคำลงก็จะออกอาละวาด คือถ้าใครไปถ้ำหรือตกทาก็จะเอาชีวิตคนนั้นโดยที่คนในหมู่บ้านเมื่อพบนางผีก็ถามว่า " อ้ายมาจากไหน " นางผีก็ตอบว่า " อ้ายจะมาเอาชีวิตมึง " แล้วก็ฆ่าคนนั้น ฉีกแขน ฉีกขา

ใส่ตระกร้าเงินจากไป ทำเช่นนั้นจนคนในหมู่บ้านหายไประมาดมากมาย เป็นที่ล่ำลือกัน ต่อมามีคน
 เก่ง 3 คนได้อินข้าวและอาสจะมาปราบผีชื่อว่า ลือ , เขียว , เข้ม ทั้ง 3 คนเดินทาง
 มาถึงหมู่บ้านไม่พบคน ก็ถามหญิงสาว 2 คนว่า คนหายไปในไหนหมด พ่อแม่ซ่อนไว้หรืออย่างไร
 2 สาวก็ถามว่า " ท่านทั้ง 3 เป็นผีหรือคน ถ้าเป็นคน ก็ช่วยเปิดไฟที่ซ่อนอยู่หน่อย "
 พอออกมาจากโพรงทั้ง 3 ก็เล่าให้ฟังว่ามีผีมาจับคนในหมู่บ้านไปกิน ชายทั้ง 3 ก็บอกว่า
 " ฉันจะมาช่วยปราบผีให้ " สามสาวจึงบอกว่า " นางผีจะมาตอนตะวันตกดิน และถ้าใคร
 ไปถามหรือพูดด้วย ก็จะถูกฆ่าตายหมด พวกชาวบ้านจึงพากันหนีไปหมด " พอชายทั้ง 3 ได้
 อินก็ช่วยกันทำงานจนดึกและพากันตีเกราะไม้เข้านางผีก็มานาย เข้มก็ถามว่า " อ้อยมาทำไม "
 นางผีก็ตอบว่า " อ้อยจะมาเอาชีวิตมึง " นายเข้มก็ถามอีกว่า " อ้อยเอาตระกร้ามาทำไม "
 นางผีก็ตอบว่า " เอามาใส่เครื่องในและเลือดมึง " นายเข้มจึงต่อสู้กับนางผี และนาย
 เขียวก็เข้ามาช่วยเอาเหล็กแหลมแทงนางผีแต่ไม่เข้า นายลือก็ใช้เท้าถีบนางผีกระเด็น
 ไปอยู่หน้าถ้ำ ฝ่ายลูก ๆ นางผีคิดว่าแม่นำเอาอาหารมาให้แล้ว ก็ต้องผิตหวัง ไม่นานนางผีก็
 มาหมู่บ้านอีกนาย เข้มก็เข้าไปถามนางผีอีกเช่นเคย และใช้มีดฟันคอนางผีขาด แต่นางผีก็ต่อ
 ได้ทุกครั้งที่ นายเขียว และ นายลือ ก็เข้ามาช่วย แล้วถีบนางผีกระเด็นไปหน้าถ้ำ แล้วพา
 กันตามไปแอบดู ก็พบว่า พวกลูก ๆ นางผีเข้าใจว่า แม่นำอาหารมาให้ก็เข้ามาถามนางผี
 นางผีจึงกล่าวว่า " นี่คืนที่ชายทั้ง 3 คนไม่ได้เอาไม้ตะพด แล้วเอาขี้ไก่ทามาพั้นแม่ ไม่นาน
 แม่ตายไปแล้ว " จึงทำให้ชายทั้ง 3 คนได้อิน จึงรีบไปทำอาวุธ คือไม้ตะพดที่ทำด้วยขี้ไก่
 ครั้นพอตกค่านางผีก็มาอีก นายลือก็เข้าไปถามนางผี นางผีก็ตอบเหมือนเดิม นายลือก็เอา
 ไม้ตะพดตดคอนางผี ซึ่งทำให้นางผีต่อคอไม่ติด ก็เลยตายไป ชายทั้ง 3 จึงเอาไม้ตะพดทั้น
 นางผีออกเป็นอัน ๆ แล้วเอาใส่ตระกร้าไปแจกไว้ตามหน้าบ้านในหมู่บ้าน ที่เหลือกก็นำไป
 ไว้หน้าถ้ำ ลูก ๆ นางผีพากันดีใจคิดว่า เป็นเนื้อคนก็เปิดประตูถ้ำ ชายคนหนึ่งเผลอในสาม ก็เข้า
 ไปเลี้ยงลูกของนางผีแทน แล้วประตูถ้ำก็ปิด ชายคนนั้นก็เลี้ยงลูกนางผีอยู่ในถ้ำทำของเล่น
 เป็นงู และทำให้ใส่ลูกผี จนลูกผีต้องเปิดประตูถ้ำ ชายคนนั้นจึงออกมาได้และมาเอาพริกมา
 เฝารมลูกผีจนตายอยู่ในถ้ำนั่นเอง จึงเอาลูกผีมากินเป็นการแก้แค้น ต่อมาชายทั้ง 3 คนก็
 แต่งงานกับหญิงสาวที่พบอยู่ในถ้ำ และอยู่กินกันอย่างราบรื่นต่อไป

เมื่อครอบครัวของชาวมังฆาตพ่อแม่ ก็จะเลี้ยงดูในสังคมครอบครัวชาวมังก็มีบุญการ
 ทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรหลานแทน ดังปรากฏในนิทานเรื่อง เจ้ายอด กล่าวว่า เจ้ายอด

เป็นคนกำพร้าพ่อแม่และอาศัยอยู่กับยายเป็นผู้ให้ความรัก เลี้ยงดูเจ้ายอดมาตลอดมาและเจ้ายอดก็ใช้ความฉลาดของตนเองทำให้ ตา ยาย สบายภายหลัง ย่อมแสดงให้เห็นว่าแม้ว่าชาวม้งจะไม่มีพ่อ แม่ แต่ก็มีบุพการีคอยเลี้ยงดูแทน ซึ่งนับเป็นครอบครัวที่มีความอบอุ่นมาก เด็กก็ไม่ถูกทอดทิ้งอยู่ลำพัง และเด็กก็รู้จักตอบแทนบุญคุณ ซึ่งขอเสนอเรื่องย่อดังนี้

ชายคนหนึ่งชื่อ เจ้ายอด ซึ่งกำพร้าพ่อแม่ อาศัยอยู่กับตา ยายซึ่งมีความอยู่ 1 ตัว เจ้ายอดต้องนำควายไปเลี้ยงทุกวัน วันหนึ่งเจ้ายอดขี่เกวียนไปเลี้ยงควายจึงคิดวิธีนำเอาเปลือกไม้มาพันเป็นเชือกผูกควายเอาไว้แล้วก็ปล่อยให้ควายที่ผูกเชือกอยู่ไปกินหญ้าตามลำพัง โดยที่ตนไม่ต้องไปเฝ้า วันหนึ่งเศรษฐีให้คนไปฆ่าควายของเจ้ายอดมาทำอาหารกิน ครั้นเมื่อเย็นเจ้ายอดก็ถึงเชือกผูกควายกลับมาก็ไม่พบควาย จึงตามไปดูก็พบแต่กระดูกควาย จึงกลับมาบอกยาย เจ้ายอดก็บอกยายว่าไม่ต้องเสียใจ ต่อมาเจ้ายอดก็ไปเอาไม้ไผ่มาสานเป็นตะกร้ามาใส่กระดูกควาย ไปขายพอเดินทางมากลางทางก็ค้าเสียก่อน เจ้ายอดก็ต้องค้างกลางป่าพอตกดึกตรงที่เจ้ายอดนอนนั้นมีโจรที่ได้ไปปล้นชาวบ้านมาแล้วกำลังแบ่งสมบัติกันอยู่ เจ้ายอดกลัวจนสิ้นใจหมด ทำให้กระดูกควายหล่นลงไปถูกพวกโจร พวกโจรเข้าใจว่าเจ้าของตามมาจึงพากันหนีหมด พอรุ่งขึ้นเจ้ายอดก็พบสมบัติเงินทองเต็มไปหมด จึงเก็บสมบัติเหล่านั้นกลับมาหาขายที่บ้าน เศรษฐีเห็นเจ้ายอดร่ำรวยซึ่ก็แปลกใจ ถามเจ้ายอดว่าเป็นเพราะอะไร เจ้ายอดบอกว่า " ก็ฉันขายกระดูกควาย แล้วได้เพชรพลอยมากมายนะสิ " เศรษฐีได้ยินดังนั้นก็ให้ลูกน้องฆ่าควายของตนประมาณ 100 กว่าตัว แล้วกินเนื้อหมดให้เหลือแต่กระดูกแล้วให้ลูกน้องขนกระดูกควายไปเร่ขาย เพราะอยากรวยเช่นเจ้ายอด แต่ก็ขายไม่ได้ เศรษฐีจึงรู้ว่าถูกเจ้ายอดหลอกจึงโมโหมากไปที่บ้านเจ้ายอด และบอกให้ยายขนข้าวของออกจากบ้านไปมิฉะนั้นจะฆ่าให้ตาย จากนั้น เศรษฐีก็จัดการเผาบ้านเสีย ครั้นพอมาถึงแม่น้ำ ก็จะมีเรือรับจ้างขนของข้ามแม่น้ำ เจ้ายอดจึงเอาชี้เถาไปวางบนเรือพร้อมกับกำชับเจ้าของเรือว่า " เจ้าอย่าให้ของฉันตกลงน้ำนะ มิฉะนั้นจะต้องชดใช้ด้วยเงินจำนวนเท่ากับของที่ตกลงไป " พอเรือไปถึงฝั่งตรงกันข้าม ชี้เถาเมื่อถูกน้ำก็ยุบละลายหายไ้หมด ดังนั้นเจ้าของเรือจึงต้องนำเงินมาใส่ในตระกร้าจนเต็ม เท่ากับปริมาณชี้เถาเจ้ายอดจึงไม่เอาเรื่อง จากนั้นเจ้ายอดก็กลับมาหาขายพร้อมด้วยเงินมากมาย เศรษฐีได้ยินดังนั้นก็มาถามเจ้ายอดว่าทำอย่างไร เจ้ายอดก็ตอบว่า " เพราะท่านเศรษฐีเผาบ้านข้า ข้าจึงได้นำเอาชี้เถาไปขายได้ เงินมากมายเช่นที่เห็นนี่แหละ " เศรษฐีจึงบอกให้เจ้ายอดไป

เผ่าบ้านของตนบ้างเพราะต้องการที่นำเอาซี่เก้าไปขาย และร่ำรวยเหมือนเจ้ายอดจากนั้นก็ให้ลูกน้องนำซี่เก้าไปขายก็ขายไม่ได้ เศรษฐีจึงโกรธเจ้ายอดมาก ตัวเจ้ายอดเองก็คิดว่าคราวนี้ตนจะต้องตายแน่ ๆ เศรษฐีจึงได้จับเจ้ายอดมาแขวนไว้บนยอดไม้ และเศรษฐีได้บอกเจ้ายอดว่าถ้าจะตายเมื่อไร ให้ตะโกนบอกนะ จะได้ตัดต้นไม้ให้ตกทะเลไปเลย เศรษฐีก็เที่ยวมาถามเจ้ายอดว่าตายหรือยังอยู่เรื่อย ๆ เจ้ายอดก็ตอบว่ายังไม่ตายอยู่รำไปวันหนึ่งมีพ่อค้าเอาสินค้าบรรทุกช้างผ่านมาทางที่นายยอดอยู่พอดี พ่อค้าเห็นนายยอดถูกแขวนอยู่บนยอดไม้เช่นนั้นก็ถามว่า " เจ้าทำไมไปอยู่บนนั้นล่ะ " เจ้ายอดบอกพ่อค้าว่า " นี่เพราะท่านเศรษฐีต้องการเอาฉันไปเป็นลูกเขยแต่ฉันไม่ต้องการเป็น จึงได้นำฉันมาอยู่ที่นี่ ถ้าท่านอยากเป็นลูกเขยเศรษฐีก็มาอยู่บนนี้แทนสิ และเมื่อท่านเศรษฐีมาถามว่าเจ้ายอดอยากตายหรือยัง ก็ให้ตอบว่า อยากตายแล้ว ท่านก็จะได้เป็นลูกเขยเศรษฐีสมใจ " พ่อค้าได้ยินก็ยอมตกลงแลกเปลี่ยนตัวกับเจ้ายอดเพราะต้องการเป็นลูกเขยเศรษฐี ส่วนเจ้ายอดก็ได้เป็นเจ้าของสินค้าและช้างทั้งหมด ครั้นพอเศรษฐีมาถามว่า " เจ้ายอดอยากตายหรือยัง " พ่อค้าก็ตอบว่า " อยากตายแล้ว เศรษฐีจึงตัดต้นไม้ลงทะเลพ่อค้าก็ตายไป ฝ่ายเจ้ายอดก็นำเอาสินค้าพร้อมกับช้างทั้งหมดกลับมาหาขาย เศรษฐีเห็นดังนั้นก็แปลกใจเป็นอันมาก ก็ถามเจ้ายอดว่า ทำไมจึงเป็นเช่นนี้ เจ้ายอดตอบว่า " ข้าตายไปแล้ว แต่ยมบาลได้มอบสินค้าเหล่านี้ให้ข้ามาเพื่อเลี้ยงยายข้าต่อไปอีก " เศรษฐีได้ยินดังนั้นก็เกิดความรู้สึก จึงให้นายยอดนำตนเองไปแขวนไว้บนยอดไม้ พร้อมกับให้นายยอดถามว่า อยากตายหรือยัง แล้วเศรษฐีก็ตอบว่าอยากตาย แล้วให้นายยอดตัดต้นไม้ให้ตกลงทะเล เศรษฐีจึงตายสมความปรารถนา เสร็จแล้วเจ้ายอดก็กลับมาฝ่ายเมียเศรษฐีก็ถามเจ้ายอดว่า ตัวเศรษฐีไปไหนเสีย เจ้ายอดก็ตอบว่า " เศรษฐีเขาไม่กลับมาแล้วล่ะ " เมียเศรษฐีได้ยินก็ไม่รู้จะให้ใครมาดูแลสมบัติ จึงยกให้เจ้ายอดดูแลสมบัติทั้งหมด เจ้ายอด และ ยายจึงสบายตั้งแต่นั้นมา

หากครอบครัวใดที่ไม่มีทายาทสืบสกุล ชาววังไม่นิยมการนำลูกผู้อื่นมาเลี้ยงเพราะเกรงว่าอาจจะนำความเดือดร้อนมาสู่ได้ ดังปรากฏในนิทานเรื่องคนเก็บลูกผีมาเลี้ยงกล่าวว่า ครอบครัวชาววังครอบครัวหนึ่งไม่มีลูกวันหนึ่งขณะที่ออกไปทำไร่ก็พบเด็กอยู่จึงเก็บมาเลี้ยงด้วยความรัก ซึ่งแท้จริงเป็นผีปลอมตัวมาต่อมาจึงทำความเดือดร้อนให้อย่างมากจึงหาทางฆ่าเสียในที่สุด ดังขอเสนอเรื่องย่อดังนี้

สองผิวเมีย อยู่กินกันมา 30 ปี มีชื่อว่าไว้้ว และหลี่ ก็ไม่มีลูกด้วยกันจึงคิดว่าเดินทางไปอาจเจอเด็ก ก็จะไปอวดพ่อแม่ ขณะที่เดินทางไปก็พบเด็กคนหนึ่งอยู่ในกอไผ่ เป็นชายก็เอามาเลี้ยง และไปอวดพ่อแม่ว่ามีลูกชายอยู่คนหนึ่ง เอามาเลี้ยงได้ 7 - 8 ปีโตเร็วมาก พ่อ แม่ ก็ปล่อยลูกอยู่กับบ้านโดยตนเองออกไปทำไร่ทุกวัน ลูกก็แอบกินไผ่ดิบทุกวัน พ่อ แม่ ก็สงสัยและถามว่า " ใครมาขโมยกินไผ่นี้ลูก " ลูกก็ตอบว่า " ไม่รู้ " และที่ไผ่นี้ก็มีรอยมาติดใช้กิน ต่อมาก็พบว่ามีคนมาขโมยไผ่เล็ก ๆ กินและดูเล็ดไผ่ พ่อ แม่ ก็สงสัยและถามลูกอีก ลูกก็บอกว่าไม่รู้ ไผ่ก็ตายลงไปเรื่อย ๆ ต่อมาไผ่ใหญ่ก็ถูกกินไปทั้งตัวเลย พ่อ แม่ ก็สงสัยมากขึ้น ต่อมาเมื่อลูกอายุ 13 - 14 ปี ก็ไปกินหมูโดยกินเล็ดหมูก่อน ต่อมาก็กินเนื้อหมูทั้งตัว พ่อ แม่ ก็ถามลูก ลูกก็บอกว่าไม่รู้อีก หมูก็ถูกกินหมดไปเรื่อย ๆ พ่อ แม่ ก็เลยแอบดูจึงรู้ว่าลูกตนเองเป็นคนกิน โดยก่อนจะกินจะเปลี่ยนเป็นเล็ดก่อนแล้วค่อยกิน ต่อมาพ่อ แม่ ไม่ยอมไปทำงานคอยเฝ้าลูก ลูกก็บอกว่าอยากกินเนื้อ พ่อ แม่ ก็ฆ่าหมูแล้วเอามาต้มสุกให้ลูกกิน ลูกก็บอกว่าไม่อร่อย พ่อ แม่ ไม่รู้เลยว่าจะทำอย่างไร จึงฆ่าหมูแล้วเอาเล็ดหมูมาผัดพริกและคอยเฝ้าดู จึงได้ยินเสียงเล็ดกินเล็ด พ่อ จึงเข้ามาดูแล้วแปลงเป็นหมาวิ่งออกไป พอเข้ามาบอกพ่อ แม่ ว่าไปไล่แต่ปากยังมีตราบเล็ดคอย พ่อ จึงเฝ้าดูอีกจนลูกกินเล็ดผสมยาพิษจนหมด ลูกก็บ่นปวดท้องมากไม่นานก็ตาย พ่อ แม่ ก็ขนของหนีออกจากบ้าน และเผาบ้านจนเป็นขี้เถ้า จึงคอยเตือนใครต่อใครว่าอย่าเก็บลูกผีมาเลี้ยง จะทำให้เดือดร้อนและเป็นอันตรายภายหลัง

แสดงว่าชาวม้งไม่นิยมการนำลูกผู้อื่นมาเลี้ยง หรือ การนำเด็กที่ไม่รู้จักที่นำมาเลี้ยงด้วยเกรงว่าจะให้โทษมากกว่าคุณ และจากนิทานก็มีเรื่องอื่น ๆ แสดงแนวคิดนี้ไว้เช่นกัน ดังในนิทาน เรื่องผีกะยักซ์ ก็กล่าวถึงว่าการที่ไปนำเอาเด็กที่ไม่รู้จักมาเลี้ยงในที่สุดก็จะให้โทษมากกว่าคุณจนต้องหาวิธีกำจัดเสีย ดังจะเสนอรายละเอียดนิทานดังนี้

ยังมีผิวเมื่อยคนหนึ่ง ชื่อว่า ย่าง และ ชั่วะ มีอาชีพทำไร่ อยากจะมีลูกมาก วันหนึ่งขณะที่ทำงานอยู่ก็ได้ยินเสียงเด็กอายุประมาณ 7-8 เดือน เป็นผู้ชาย ร้องให้อยู่ก็เก็บเอาไปเลี้ยง เด็กคนนี้โตเร็วมาก เลี้ยงได้ 7-8 ปี พ่อก็พาซื้อไปเที่ยว ลูกก็กัดหัวพ่อ พอพ่อนอนหลับก็กัดหลังแล้วดูเล็ดพ่อ ทำให้พ่อผอมลงไปเรื่อย ๆ พอโตขึ้นมาพ่อก็ให้นอนคนเดียวตอนกลางวันก็นอนเล่นกับพ่อ ก็กัดและดูเล็ดพ่อ เวลาลูกหลับ หน้าจะใหญ่เท่ากระดิ่ง

หูใหญ่ ฟันแหลมยาว ตูดแดงมีเลือดไหล แต่พอตื่นขึ้นมาเหมือนคนธรรมดา พ่อ แม่ ก็ไม่รู้จะทำอย่างไรดีซึ่งเด็กคนนี้ชอบกินเหล้ามาก พ่อ แม่ จึงคิดดื่มเหล้าแล้วเอายาพิษผสมให้ลูกกิน โดยดุดกิน แต่ลูกไม่กินพ่อจึงเล่นกับลูก ลูกก็แปลงตัวเป็นหนู เข้าไปอยู่ในโถ่งเหล้า พ่อก็ปิดรู แล้วเอาไปทิ้งแม่น้ำ มีชายคนหนึ่งเก็บไหเหล้าได้ก็เอาไหเหล้ามาเปิดออก ฝีกก็แปลงตัวใหญ่ขึ้นชายคนนั้นจึงถามว่า เข้าไปอยู่ในไหได้อย่างไรเด็กก็บอกว่า " เล่นอยู่กับพ่อ " ชายคนนั้นก็เอาข้าวให้กินแล้วจึงกลับไปหาพ่อที่บ้าน พ่อก็ถามว่า " ไปไหนมาล่ะ นี่ พ่อดื่มเหล้าไว้ให้กิน ลูกกินเสียสิ " จากนั้นลูกก็ดุดกินเหล้าที่พ่อดื่มผสมยาพิษให้กิน ในไม่ช้าลูกก็ตาย พ่อแม่ก็ขนของหนี และเผาบ้านไฟไหม้ แต่ปรากฏว่าลูกไม่ไหม้ เนื้อหนังกลายเป็นฝึกะยักซ์ น้ำกล้วมาก ใบหูใหญ่เท่ากระดัง ตาเท่าส้มโอ ตูดแดง ฟันแหลมยาวประมาณ 2 นิ้ว

ภายในครอบครัวชาวมังพี่น้องมีความรักใคร่สามัคคีกันเป็นอย่างดี เมื่อมีกิจอันใดก็ร่วมมือช่วยเหลือกัน ดังปรากฏในนิทาน เรื่องคนปราบเสือ กล่าวถึงพี่น้องสองคนที่มีความรักสามัคคีกันโดยช่วยเหลือกันในการปราบเสือ ในขณะที่เดินทางไปในป่าก็ร่วมแรงกันช่วยเหลือกันจนสามารถปราบเสือได้หลายตัว แสดงให้เห็นว่าชาวมังมีความรักสามัคคี ร่วมมือกันในการกระทำอันจะแสดงความเก่งกล้าออกมาดังเช่นตัวละครร่วมมือกันฆ่าเสือ ซึ่งขอเสนอรายละเอียดของนิทานดังนี้

มีชาวแม้ว 2 คนพี่น้อง เดินทางมาทำไร่ในป่า ก็ไปพบกระท่อมที่มีสภาพดีอยู่หลังหนึ่ง พี่ก็เลยบอกน้องว่า " เราต่างคืนที่นี้กันดีกว่า " พี่จึงสั่งให้น้องตัดฟืนไว้ และบอกว่า " พี่จะไปหาอาหารนะ " พอพี่ออกไปหาอาหารได้ไม่นาน น้องที่อยู่ในกระท่อมก็ได้ยินเสียงร้อง " โอ๊ย " พร้อมได้ยินเสียงปืน ก็ตกใจกลัวมากจึงเข้าไปหลบอยู่ในห้องในกระท่อมปิดประตูไว้อย่างแน่นหนา โดยไม่รู้ว่ามีห้องข้าง ๆ มีเสืออาศัยอยู่ด้วย สักครู่น้องได้ยินเสียงดังขึ้นนึกว่าพี่กลับมา แต่พอฟังดี ๆ กลับเป็นเสียงของเสือ ซึ่งกัดเนื้อของตัวเองตายแล้วคาบกลับมายังกระท่อมน้องจึงแอบดูในกระท่อมอย่างละเอียดก็กลัวว่าห้องข้าง ๆ ของเขานั้น มีลูกเสืออยู่ 2 ตัว น้องกลัวมากจนตัวสั่นไปหมด เสือเองก็ตกใจกลัวเหมือนกันมองออกไปนอกบ้าน น้องเห็นดังนั้นจึงเอาหน้าไม้ยิงลูกดอกอาบยาพิษยิงเข้าไปที่หูของเสือ เสือก็กระโจนออกไปข้างนอกแล้วตายลง น้องชายจึงนอนที่กระท่อม 1 คืน พรุ่งเช้าก็วิ่งหนีกลับบ้านและบอกให้ชาวบ้านรู้เรื่อง ชาวบ้านจึงพากันมายังกระท่อม ก็พบศพพี่ชายและ

เสื่อตายจึงจับเอาลูกเสื่อกลับมาอังหม้อบ้าน

เป็นที่น่าสังเกตุว่าแม้สังคมชาวม้งเป็นสังคมของชนกลุ่มน้อยที่อยู่แบบง่าย ๆ ใช้ชีวิตสันโดษ แต่การใช้ชีวิตครอบครัวของชาวม้งค่อนข้างจะพิถีพิถันในเรื่องบางอย่างเช่น การมีความสัมพันธ์กันระหว่างแม่ และ ลูก ชาวม้งไม่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดี ดังปรากฏในนิทาน เรื่องคนทำไมตายแล้วไม่ขึ้น กล่าวถึงชายม้งผู้หนึ่งที่มาพบภรรยาและลูกชายมีความสัมพันธ์กันฉันชู้สาวก็เกิดความเสียใจ เพราะได้ยินคนทั้งสองพูดกันว่าอยากให้ตนเองตายแล้วไม่ต้องกลับมาอีก จึงไปขอต่อพระเจ้าให้ตายไปจริงๆก็เป็นการลงโทษไม่เหมาะสม ดังจะขอเสนอเรื่องย่อดังนี้

ในสมัยก่อนเมืงผีฟ้า หรือ เทพเจ้าชื่อโฮยวโซ่ว เป็นผู้กำหนดให้มีการสร้างมนุษย์ขึ้นมา และมนุษย์ในสมัยนั้นไม่มีการตาย พอครบ 1 ปี มนุษย์จะไปลอกคราบในป่าเสียครึ่งหนึ่ง คราบเก่าจะลอกออกมาเหมือนงู แล้วมนุษย์จะกลับคืนมาเป็นหนุ่ม สาว ขึ้นมาอีก ต่อมาชายคนหนึ่งเข้าไปลอกคราบในป่า ฝ่ายทางบ้านของชายคนนี้ ลูกชาย กับแม่ก็ได้ลักลอบได้เสียกัน เมื่อชายคนนั้นกลับมาจากการลอกคราบในป่า พอมาถึงบ้านบังเอิญได้ยินลูกชายและเมียของตนพูดว่า " ความจริงพ่อน่าจะตายไปจริง ๆ ไม่น่าจะกลับมาอีกเลยนะ " ฝ่ายชายเมื่อได้ยินเมีย และลูกชายพูดดังนั้นก็เสียใจมาก จึงกลับเข้าป่าไปอีกครั้งหนึ่ง และได้อ้อนวอนต่อพระเจ้าขอให้ตนตายไปจริง ๆ ไม่ต้องฟื้นและมีชีวิตกลายเป็นหนุ่มอีก เพราะความเสียใจและอดสูใจ พระเจ้าจึงทำให้ชายคนนั้นตายไปจริง ๆ นับแต่นั้นมาชาวเมืงจึงไม่สามารถฟื้นคืนสภาพและมีชีวิตต่อไปได้อีกเลย

แสดงว่าชาวม้งเชื่อว่า หากกระทำในสิ่งที่ไม่ดี จะต้องถูกพระเจ้าลงโทษในที่สุด นิทานนี้กล่าวว่า เมื่อแม่เกิดมีชู้กับลูกซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมนั้นแสดงว่านางเป็นตัวแพะของชาวม้งที่ประพฤตินิยามผิด ดังนั้นพระเจ้าจึงลงโทษชาวม้งทั้งหลาย ให้ตายโดยไม่ฟื้นคืนชีวิตขึ้นมาอีก

จากนิทานพื้นบ้านชาวม้งทำให้ มองเห็นสภาพความสัมพันธ์ของครอบครัวว่าภายในครอบครัวชาวม้งพ่อแม่มีหน้าที่ให้ความรัก ความหวังใญ่ลูกส่วนการรับบาลครอบครัวเป็นหน้าที่

ของแม่ หากครอบครัวใดขาดผู้ให้กำเนิดภาระในการเลี้ยงดูทายาทจะตกเป็นของบุพการี แต่อย่างไรก็ตามครอบครัวชาวม้งก็เป็นครอบครัวที่มีความรัก ความอบอุ่น ความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจกันในหมู่พี่น้อง แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าชาวม้งไม่นิยมการนำเอาลูกผู้อื่นมาเลี้ยง เพราะจะทำให้เกิดความเดือดร้อนขึ้นมาภายหลัง ในทำนองเดียวกันชาวม้ง ไม่นิยมการใช้ชีวิตคู่ที่ผิดไปจากธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นการแต่งงานกันระหว่างพี่น้องหรือผู้ที่มีฐานะแตกต่างกันมากๆ หรือผู้ที่มีอายุแตกต่างกันมากๆ หรือระหว่างแม่และลูก ด้วยชาวม้งเชื่อว่าการใช้ชีวิตคู่ดังกล่าวจะทำให้ชีวิตคู่ไม่ยืนยาวเกิดปัญหาขึ้นได้ในภายหลัง ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนออกมาให้เห็นเด่นชัดในนิทานพื้นบ้าน

1.2. ความสัมพันธ์ของการดำเนินชีวิต

การดำเนินชีวิตของชาวม้งยึดถือจารีตประเพณี เป็นสำคัญไม่ว่าจะกระทำการใด ๆ ก็จะต้องดำเนินไปตามครรลองของสิ่งที่ได้ยึดถือปฏิบัติกันมาช้านาน ชาวม้งจะมีความรักใคร่สามัคคีกันนับถือผู้มีอาวุโสกว่า ไม่ค่อยมีความซื่อสัตย์และไม่ค่อยมีความซื่อสัตย์ และไม่ค่อยขยันหมั่นเพียรในการทำงานมากนัก อีกทั้งไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา มักมีการโยกย้ายถิ่นฐานบ้านช่องอยู่บ่อย ๆ ซึ่งผู้ศึกษาใคร่ของแยกวิเคราะห์ดังนี้

1.2.1 ความสัมพันธ์ต่อจารีตประเพณี จารีตประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ เป็นสิ่งที่ชาวม้งยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านานจึงจะสะท้อนออกมาในนิทานพื้นบ้าน นับตั้งแต่ในครอบครัวมีสมาชิกใหม่เกิดขึ้นมาก็จะเริ่มมีประเพณีการตั้งชื่อ พร้อมกับเรียกขวัญเด็กเมื่อคลอดมาได้ 3 วันโดยในพิธีจะมีไก่ 1 คู่เป็นสำคัญ ดังปรากฏในนิทาน เรื่องลิเห่ง ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อลิเห่งเกิดขึ้นมาได้ 3 วันก็มีการทำพิธีตั้งชื่อ พร้อมกับเรียกขวัญโดยนำไก่มาทำพิธี 1 คู่

แสดงให้เห็นว่าชาวม้งยึดมั่นในเรื่องประเพณี ดังที่มีกล่าวในนิทานว่า พอลิเห่งคลอดมาได้ 3 วันก็ต้องทำพิธีเรียกขวัญพร้อมกับตั้งชื่อ ครั้นพอโตเป็นหนุ่มสาวกัน ก็ถึงเวลาที่จะมีครอบครัวก็มีการเลือกคู่กันด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ เมื่อเกิดพอใจกันก็จะทำพิธีเสี่ยงทายโดยใช้ไก่เสี่ยงทายว่าคู่ของตนดีหรือไม่ ดังปรากฏในนิทาน เรื่องหลุมสมบัติ กล่าวไว้ว่า

นุญเมื่อเกิดพอใจลูกสาวของเว้งเซ็ง ก็ต้องการจะรู้ว่าสาวที่ตนเองชอบพออยู่จะดีหรือไม่จึงทำพิธีเสี่ยงทายด้วยกระดูกไก่ซึ่งได้ออกมาว่าไม่ดี จึงไม่ตกลงแต่งงานด้วย โดยจำขอเสนอเรื่องดังนี้

นุญ เป็นเด็กกำพร้า รับจ้างทำงานไปเรื่อย ๆ . ขณะที่เขาเดินทางไปทำงานที่ไร่ข้าวโพด ได้พบหญิงชราคนหนึ่งชักฝ้ายอยู่ริมลำธาร และถามนุญว่าจะไปไหน เขาจึงตอบว่า ไปไร่ข้าวโพด หญิงชราได้บอกกับเขาว่า ถ้าไม่ยากพอกับความลำบากอีกละก็ในเวลากลางคืนให้เขาเข้าไปอยู่ที่โพรงไม้ในป่า ดังนั้นพอเวลากลางคืน นุญจึงก่อไฟแล้วปีนขึ้นไปอยู่บนต้นไม้ และในคืนนั้นก็มี เสือ หมูป่า และพังพอน มาพบกันที่กองไฟ และเสือพูดว่าพบไหเงิน 3 ไห ฝังอยู่ที่ใกล้ดอกควายของชาวนา หมูป่าก็พูดว่าตนก็พบไหเงิน 3 ไห เหมือนกันฝังอยู่ที่ใต้ต้นกล้วยบ้านเศรษฐีผู้หนึ่ง และพังพอนก็กล่าวว่าตนเห็นไหเงิน 3 ไหฝังอยู่ใกล้เสาไม้ พอรุ่งเช้านุญจึงอาสาทำงานที่บ้านชาวนาโดยไม่เอาค่าจ้างแล้วแอบไปขุดเอาไหเงิน 3 ไหไป แล้วนุญก็ย้ายไปทำงานที่บ้านของเศรษฐี และขุดเอาไหเงิน 3 ไหใกล้ต้นกล้วยไป และนุญก็ย้ายไปทำงานตามบ้านที่เขาได้ยินสัตว์พูดว่าพบไหเงินและก็ขุดเอาไหเงินไป จนเขากลายเป็นคนที่ร่ำรวยและสร้างบ้านใหญ่โต หญิงสาวในหมู่บ้านก็พากันหลงรักเขา ซึ่งรวมถึงลูกสาวของ เว้ง เซ็ง อยู่ด้วย และในขณะที่เขากำลังเล่นลูกบอลอยู่ เว้ง เซ็งก็เชิญเขาไปที่บ้านและบอกว่าลูกสาวของตนต้องการที่จะแต่งงานด้วย นุญก็กล่าวว่าเขาอาจจะแต่งงานด้วยถ้ากระดูกไก่เสี่ยงทายดี ครั้นถึงวันที่ 3 ของปีใหม่ซึ่งเป็นวันสุดท้ายที่ทุกบ้านจัดรูปอ้อนวอนผีให้คุ้มครอง เทพเจ้าของเขาก็ให้ลูกสาวชื่อ ซอร์ มาดู ซอร์เห็นนุญเล่นลูกบอลอยู่ และนุญพอเห็นซอร์ก็หลงรักนาง นางบอกว่าถ้าต้องการแต่งงานกับนางให้นุญเอาของที่นางมอบให้ไปตามเอาไปให้นางบนสวรรค์ ในวันที่พระจันทร์ขึ้น ครั้นถึงวันพระจันทร์ขึ้น นุญก็ตามขึ้นไปบนสวรรค์ และได้พบกับ ทู โล บุตรของเทพเจ้าของเขา ทูโลถามว่าทำไม นุญตอบว่า เพราะต้องการพบ ซอร์ และได้มอบห้วงเงินให้ทูโล 1 อัน ทูโลจึงบอกให้นุญไปหา ทู อิง พอนุญไปหาทู อิง และมอบห้วงเงินให้ 1 อัน ทูอิงก็บอกให้ไปหาทู เซอร์ นุญจึงไปหาทู เซอร์ และมอบห้วงเงินให้ 1 อัน ทู เซอร์ จึงบอกกับนุญ ว่า เมื่อไปหาของเฒ่า และของเฒ่าให้เข้าประตูทอง ท่านจงอย่าเข้าเพราะจะถูกวิญญาณกินคนกิน และเมื่อให้เข้าประตูเงิน ก็อย่าเข้าเพราะจะถูกฆ่าตายด้วยความร้อน ให้ท่านจงเข้าประตูไม้เกิด จะมีอาหารรออยู่ แต่ท่านห้ามกินอาหารเพราะอาหารมียาพิษปนอยู่ ให้รอจนกระทั่งเขา

เอาหมูมาให้กิน และหมูตัวนั้นคือซอร์ นูยูได้ฟังดังนั้นก็เดินต่อไป และได้พบกับเทพเจ้าของ
 เลา นูยูก็ปฏิเสธที่จะเข้าประตูทอง และประตูเงิน โดยเขาเลือกเข้าประตูไม้ ของเลาก็
 เชิญเขากินอาหารแต่เขาไม่กินจนกระทั่งมีอาหารที่เป็นหมูมา เขาก็กินและหลับไป ตกกกลาง
 คืน เขากลับเห็นหญิงสาวงามแต่งกายด้วยเสื้อผ้าใหม่ นั่งอยู่ข้าง ๆ เขา นูยูจึงถามว่าปลุก
 เขาทำไม นางจึงกล่าวว่าถ้าได้ยินเสียงอีการ้องให้ นูยู ต้มกลิ้งเกลอ 3 ครั้ง ครั้นพอรุ่ง
 เช้านูยูถูกจับโยนทิ้งที่ทะเลสาบให้มังกรกิน แต่มังกรกลับกลายเป็นเพื่อนของนูยู ของเลา
 เห็นมังกรไม่กินนูยูก็ประหลาดใจ จึงยอมให้ ซอร์ แต่งงานด้วย นูยูก็พาซอร์มายังโลกมนุษย์
 เรือง เชิง เห็นนูยูกลับมาพร้อมภรรยาที่เชิญมากินเลี้ยง นูยูกินเหล้ามากไปเมาไม่ได้สติ ซอร์
 ซึ่งนั่งรออยู่นอกบ้านเรียกให้ออกมา แต่นูยูก็ยังไม่ออกมา ซอร์จึงบอกว่าท่านรักลูกสาว เรือง
 เชิง ไม่ได้รักเรา เราจะกลับบ้านนะ นูยูบอกว่าเขารักซอร์ แต่เขาออกไปไม่ได้เพราะเขา
 เมามาก ซอร์บอกว่าถ้านางรักท่านก็ขอให้ท่านแต่งงานกับนางได้ เมื่อนูยูได้ยินดังนั้น จึงพา
 ลูกสาว เรือง เชิง ออกมาด้วย และทั้ง 3 คนก็ไปกินอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าชาวม้งเป็นกลุ่มชนที่ยึดถือจารีตประเพณี จะเห็นจากใน
 นิทานที่กล่าวถึงพิธีการตั้งชื่อหลังคลอดได้เพียง 3 วัน และการเสี่ยงทายคู่รัก ด้วยกระดูกไก่

พอดำเนินชีวิตมาตามปกติเป็นเวลานานอายุก็มากขึ้นมนุษย์เรา ก็ถึงกาลดับอายุไซ
 ไปตาม ๆ กันชาวม้งก็เช่นเดียวกัน ซึ่งชาวม้งจะมีพิธีที่เกี่ยวข้องกับการตายโดยยึดถือว่า หากมี
 การตายเกิดขึ้นชาวม้งจะนิยมการฝังและจะมีการเป่าแตรพร้อมกับการตีกลองไปด้วย ทั้งนี้
 เพราะเชื่อว่า การตีกลองจะทำให้เสียงดังไปถึงเทพเจ้า และเทพเจ้าจะเป็นผู้อนุญาตให้ผู้
 ตายนั้นลงมาเกิดใหม่ได้ ดังมีปรากฏในนิทานเรื่องทำไมเมื่อมีคนตายแล้วจึงตีกลอง ได้
 กล่าวถึงสังคมชาวม้งเมื่อมีคนตายเกิดขึ้น ชาวม้งจะต้องมีการเป่าแตรและตีกลองไปด้วยเพื่อ
 ให้เสียงดังไปถึงเทพเจ้าและเทพเจ้าจะได้นำวิญญาณที่ร่อนนั้นมาจุติใหม่ ไม่ให้วิญญาณไป
 หลอกล่อนผู้อื่น ซึ่งจะขอเสนอเนื้อเรื่องดังนี้

สมัยก่อน เมื่อมนุษย์ตายลงไปแล้ว สามารถฟื้นกลับมาได้ แต่ปัจจุบันไม่สามารถ
 ฟื้นมาได้ เพราะในสมัยก่อนเมื่อคนตายแล้วจะนำไปฝังในหลุม เพื่อให้คนตายลอกคราบ
 กลายเป็นคนหนุ่มสาวอีกครั้งหนึ่ง ซึ่ง (น)ยูว่าเต่ง (เทพเจ้าจุราช) เป็นผู้ที่สร้างคนขึ้นมา

ดังที่มนุษย์จึงไม่มีจำนวนลดลง คนที่ตายไปแล้วก็กลับขึ้นมาใหม่ คนที่ชั่วช้าก็เกิดมาจากสัตว์ ต่อมาเหล่าคนชั่วที่เกิดมาจากสัตว์ก็ตายลงและกลับลอกคราบกลับมาเป็นมนุษย์อีกครั้ง มนุษย์ทั้งหลายก็พากันกล่าวว่า " เขาจะไม่เปิดประตูให้กลับบ้านอีกแล้ว ตายก็ตายไปเสียจริง ๆ ตายแล้วก็ไม่ต้องฟื้นมาอีก " คนตายได้ยินก็เสียใจและร้องไห้จนได้ยินไปถึงหู (น)หย่ง ลูกชายของญามัจจุราช ซึ่ง (น)หย่งได้ชื่อว่าเป็นผีร้ายซึ่งเอาชีวิตมนุษย์ ก็มารับเอาตัวคนตายไปทำให้คนตายตายไปเลยไม่ฟื้นกลับคืนมาอีก คนตายจึงได้สาปว่า " มนุษย์นี้ใจร้าย ความจริงคนเราตายก็กลับมาได้ นับแต่ที่คนตายก็ตายไปเลยและจางหายไปเป็นผี และเมื่อ 2 ชาติก่อน แล้วจึงจะมาเกิดได้ โดยต้องเอาหนังสืออนุญาตให้มาเกิดจาก (น)ยู่วาเต่ง เสียก่อนจึงจะมาเกิดได้ " ดังนั้นชาวแม้วจะเชื่อว่าคนที่ตายลงไปแล้วจะเกิดเป็นผี และเมื่อเป็นผี ก็จะต้องล่องแก่งที่แม่น้ำก็ไม่ได้ชอบหลอกมนุษย์ จะฆ่าก็ไม่ตาย ฝ่ายมนุษย์เดือดร้อนก็พากันไปฟ้องเทพเจ้า เทพเจ้าก็ไปปรึกษา (น)ยู่วาเต่ง เห็นว่าควรจะจัดการให้มีพิธีขึ้นตามพิธีของชาวแม้ว โดยเมื่อมีคนตายให้เป่าแคน และตีกลอง เพื่อที่จะทำให้ได้ยินไปถึง(น)ยู่วาเต่ง เพื่อที่(น)ยู่วาเต่ง หรือญามัจจุราชจะได้ออกหนังสือให้คนตายไปเกิดใหม่ จะไม่ต้องกลายเป็นผีหรือล่องแก่งให้มนุษย์อื่นเดือดร้อน ถ้าไม่มีเสียงกลองเสียงแคน (น)ยู่วาเต่ง ก็ไม่รู้ว่าจะและไม่สามารถที่จะออกหนังสือเพื่อให้ไปเกิดใหม่ได้ จึงทำให้คนที่กลับมาเกิดไม่ได้กลายเป็นผีตลอดไป เทพเจ้าจึงมาสอนให้ชาวแม้วทำกลองและแคน เพื่อใช้ในการงานศพ และคนที่จะเป็นผี ก็หมายถึงคนที่ตายไปแล้ว ไม่มีพิธีศพของชาวแม้วโดยไม่มีเสียงแคน และเสียงกลองทำให้กลายเป็นผีผู้ท่องเที่ยวไปเรื่อย ๆ จะไม่มีโอกาสไปเกิดเพราะจะไม่ได้รับใบอนุญาตไปเกิดจาก(น)ยู่วาเต่ง ซึ่งก็จะคอยรบกวนมนุษย์อยู่เรื่อย ๆ ชาวแม้วถือว่าเป็นคนตกต่ำ ดังนั้นเมื่อคนตายเกิดขึ้น ชาวแม้วจึงต้องมีการตีกลอง และเป่าแคนเพื่อเป็นการส่งวิญญาณ และพวกเขาจะได้ไม่มีผีคอยรบกวน

นอกจากประเพณีหลักใหญ่ คือ การเกิด การเลือกคู่แต่งงาน การตาย ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวแม้วยึดถือปฏิบัติกันมาก็ยังมีสิ่งหนึ่งที่ชาวแม้วปฏิบัติไม่ใคร่ต่างไปจากชาวพื้นราบ คือการต้อนรับแขกที่มาเยือน ดังมีปรากฏในนิทานเรื่องผิดตัว กล่าวถึงชายชาวม้ง 2 คนเป็นเพื่อนรักกันพอแต่งงานก็แยกกันไปอยู่คนละหมู่บ้าน และพอกลับมาเจอกัน โดยที่เพื่อนคนหนึ่งมาเยี่ยมหาเพื่อนผู้ที่ เป็นเจ้าของบ้านซึ่งมีฐานะไม่ร่ำรวยนักก็ต้อนรับขับสู้อย่างดี โดยให้ภรรยาหาข้าวปลาอาหารมาต้อนรับทั้งที่ไม่ค่อยจะมี ซึ่งทำให้ภรรยาโกรธแค้นหลุดออกไปกับเพื่อนสามีด้วย

คิดว่า เป็นสามีจนทำให้เป็น เรื่องตกลงมา โดยจะขอเสนอนิทานดังนี้

มีชายสองคน เป็นเพื่อนรักกันมาก ต่อมาแต่งงานจึงแยกกันอยู่คนละหมู่บ้าน ว่างจึงเพื่อนที่แยกไปอยู่อีกหมู่บ้านหนึ่งนั้น ก็พาเมียมาเที่ยวบ้านเพื่อน พอมาถึงก็พลบค่ำพอดี จึงชวนกินข้าวเย็นกันก่อน ฝ่ายสามีจึงบอกกับเมียให้รีบไปหุงหาอาหาร ทำกับข้าวออกมาให้เพื่อนรักกินกัน เมียก็รีบเข้าครัวทำอาหารให้ ขณะที่กำลังทำใกล้จะเสร็จนั้น เวลาพลบค่ำลงมากแล้วนางก็เห็นเงาคนตะคุ่ม ๆ ดำ ๆ ที่ชายคาบ้าน นางจึงรีบออกไปดูหู เพราะคิดว่า เป็นผัวตนแล้วพูดขึ้นว่า " ตัวก็อยู่แล้วที่ข้าวเขาบ่อหมี ยังจะจวนเป็นมากินข้าวอยู่ก่า " (เธอก็รู้ว่าข้าวเราไม่มี ยังจะชวนเขามากินข้าวด้วย นี่แน่ะ) ทันใดนั้นนางก็ได้ยินเสียงตอบมาว่า " ข้าบ่อฮู้เนื้อ เป็นชวนข้ามาล่อ " (จันไม่รู้ล่ะ เขาชวนฉันมาเองนะ) พอได้ยินดังนั้นนางก็ตกใจมาก เพราะผู้ที่นางคิดว่าเป็นผัวนั้นแท้คือเพื่อนของตัวนางเอง

จากนิทานที่กล่าวมาแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าชาวม้งยังยึดถือในประเพณีนี้อยู่ ดังเห็นจากตัวละครที่แสดงไว้ว่าแม้ตนเองยังยากจนอยู่ ก็ยังพยายามหาอาหารมาต้อนรับแขกอย่างเต็มที่

ที่กล่าวมานี้ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นการดำเนินชีวิตของชาวม้งว่า ชาวม้งเป็นกลุ่มชนที่ยึดถือในจารีตประเพณีกันมาช้านาน ซึ่งนับว่าเป็นชนกลุ่มน้อย ที่ยึดถือในเรื่องพิธีกรรมอย่างมากกลุ่มหนึ่ง

1.2.2 ความสัมพันธ์ทางด้านจิตใจ ชาวม้งเป็นชนกลุ่มที่มี ความรักใคร่สามัคคีในระหว่างเพื่อนฝูง พี่น้อง โดยจะมีการช่วยเหลือกันเมื่อถึงคราวมีอันตรายดังมีปรากฏในนิทาน เรื่องคนปราบเสือ และ เรื่องนายเลื่อมนายลาย โดยทั้ง 2 เรื่องได้กล่าวถึง พี่น้องสองคนคือ นายเลื่อม และ นายลาย และเพื่อน 2 คนเดินทางเข้าไปในป่าขณะที่ค้างแรมก็มีเสือมารังควานแล้วทั้ง 2 ก็ช่วยกันฆ่าเสือตายไปหลายตัว ดังจะขอเสนอนิทานดังนี้

นายลาย และ นายเลื่อมเป็นพี่น้องกัน ต่อมาพ่อของเขาตายลงและก่อนตาย

ได้สั่งว่าให้นายเลื่อมและนายลายไปอยู่กับแม่ ถ้าแม่แต่งงานใหม่ให้นายลายไปตามน้ำใสจะได้เจอกับเลื่อม ให้นายเลื่อมไปตามน้ำขุ่นจะได้เมียเป็นเลื่อม ต่อมานายเลื่อมและนายลายก็เดินเข้าป่าไปและไปเจอองสาง 2 ตัว และนางผีเกิดรักนายเลื่อมและนายลาย จึงถามว่า "พี่มาทำไม " นายเลื่อมตอบว่า " พี่มาหาน้อง บ้านน้องอยู่ไหนละ " นางผีตอบว่า " อยู่แถวนี้แหละ " จากนั้นนางผีได้ยื่นเสียงแก๊งกับบอกให้นายเลื่อมและนายลาย รออยู่ตรงนี้นางจะนำเอาหัวแก๊งมาให้ นายเลื่อมจึงคิดว่านาง 2 คนนี้เป็นผีแน่นอนจึงพากันไปอยู่บนต้นไม้สูง ครั้นนางผีกลับมาหาก็ไม่เจอ นางผีคนหนึ่งก็กล่าวว่า " ฉันบอกให้รีบกิน เห็นไหมมันหนีไปแล้ว " นางผีก็กระโดดข้ามน้ำไปมาขณะที่กินหัวแก๊งอยู่ ก็บังเอิญเห็นเงานายเลื่อมอยู่ในน้ำ นางผีก็กระโดดลงไปในน้ำแต่ก็จับนายเลื่อมไม่ได้ พอเงาหนึ่งก็เห็นนายเลื่อมอีกก็กระโดดลงไปอีก แต่ก็จับไม่ได้ เลยมองขึ้นไปบนต้นไม้เห็นนายเลื่อมอยู่ข้างบนนั้นจึงถามว่า " พี่กลัวหรือใจ " นายเลื่อมตอบว่า " ไม่กลัวหรอกน่าสนุกออก " นางผีจึงเรียกให้ลงมาแต่นายเลื่อมบอกลงไปไม่ได้ นางผีบอกว่าจะขึ้นไปหานะ นายเลื่อมก็บอกว่า " ขึ้นมาสิ " พอนางผีขึ้นมานายเลื่อมก็ใช้ดาบฟันนางผีตกลงไปข้างล่าง นางผีอีกตัวจึงเรียกให้น้องมาช่วย ไม่ช้าไม่นานพวกผีก็พากันเข้ามามากมาย พอมาถึงก็เรียกนายเลื่อมลงมา นายเลื่อมไม่ลงมาผีจึงกระโดดขึ้นไป นายเลื่อมก็ใช้ดาบฟันผีตกลงมาตาย

การที่จับเสือ และ ปรานเสือได้นั้นชาววังเห็นว่าเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่มากดังในการที่นิทานได้กล่าวไว้ว่าเขาทั้ง 2 คน ช่วยเหลือกันในการจับ และฆ่าเสือก็แสดงว่าเขาได้ช่วยกันทำสิ่งที่ยิ่งใหญ่ และหากเขาไม่สามัคคีช่วยเหลือกันก็จะไม่สำเร็จ จึงแสดงให้เห็นความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจในระหว่างเพื่อน และนี่เองชาววังอย่างชัดเจน .

นอกจากนิทานที่ได้กล่าวมาแล้วยังมีนิทานที่แสดงให้เห็นความรักใคร่ สามัคคีกันในบรรดามิตรสหายอีกว่าแม้จะจากกันไปไกล และ นาน ก็ไม่ทำให้ความรักนั้นจางลงไป ดังมีปรากฏในนิทานเรื่อง ผิดตัว กล่าวไว้ว่าเพื่อนชาววังที่จากกันไปนานหมอบนกันก็แสดงความรักต่อเพื่อน ด้วยการสั่งให้ภรรยาหาข้าวปลาอาหารมาต้อนรับเพื่อนทั้งที่ตนเองแทบไม่มีจะกิน เพื่อให้เห็นว่ายังรักเพื่อนอยู่ ซึ่งขอเสนอนิทานดังนี้

มีชายสองคน เป็นเพื่อนรักกันมาก ต่อมาแต่งงาน จึงแยกกันอยู่คนละหมู่บ้าน

วันหนึ่งเพื่อนที่แยกไปอยู่อีกหมู่บ้านหนึ่งนั้น ก็พาเมียมาเที่ยวบ้านเพื่อน พอมาถึงก็พลบค่ำพอดี จึงชวนกินข้าวเย็นกันก่อน ฝ่ายสามีจึงบอกกับเมียให้รีบไปหุงหาอาหาร ทำกับข้าวออกมาให้เพื่อนรักกินกัน เมียก็รีบเข้าครัวทำอาหารให้ ขณะที่กำลังทำใกล้จะเสร็จนั้น เวลาพลบค่ำลงมากแล้วนางก็เห็นเงาคนตะคุ่ม ๆ ดำ ๆ ที่ชายคาบ้าน นางจึงรีบออกไปดู เพราะคิดว่าเป็นผัวตนแล้วต๊ะขึ้นว่า " ตัวก็อยู่แล้วที่ข้าวเข้าบ่อหมี่ ยังจะจวนเป็นผัวกินข้าวอยู่กา " (เธอก็รู้ว่าข้าวเราไม่มี ยังจะชวนเขามากินข้าวด้วย นี่แน่ะ) ทันใดนั้นนางก็ได้ยินเสียงตอบมาว่า " ข้าบ่อยู่เน้อ เป็นชวนเข้ามาล่อ " (จันไม่รู้ละ เขาชวนฉันมาเองนะ) พอได้ยินดังนั้นนางก็ตกใจมาก เพราะผู้ที่นางคิดว่าเป็นผัวนั้นที่แท้คือเพื่อนของตัวเอง นั่นย่อมแสดงให้เห็นว่าชาวเมืองยังมีความรัก ความห่วงใยในมิตรสหายเช่นกัน

สำหรับเรื่องความซื่อสัตย์ตามที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านของชาวม้งทำให้ผู้ศึกษาพบว่าชาวม้งไม่ค่อยมีความซื่อสัตย์เพราะมีพฤติกรรมการลักขโมย การโกหก ปรากฏอยู่พอสมควรว่าในเรื่องความซื่อสัตย์ชาวม้งยังไม่มีใครเห็นความสำคัญมากนัก ดังปรากฏในนิทาน เรื่องปะติม กล่าวว่าชาวม้งผู้เป็นแม่คนหนึ่งต้องกล่าวโกหกลูกที่ร้องไห้รบกวนอยู่ตลอดเวลาว่าจะเอาปะติมมาให้เล่น ซึ่งแท้จริงแล้วไม่มีสิ่งที่ว่านั้นเลย แต่ผู้เป็นแม่ต้องโกหกลูก หรือใน เรื่องจอมกะล่อน กล่าวถึงนายลายที่มีความฉลาดแต่ก็ใช้ความฉลาดของตนไปในทางที่ไม่มียประโยชน์โดยเที่ยวไปหยอกเข้าผู้มีพระคุณ ด้วยการโกหกคือไปโกหกตาว่ายายที่อยู่ที่บ้านตกบันได แล้วไปโกหกตาว่าตาถูกควายขวิด ทั้ง 2 ตายายเป็นท้าวทักจึงรับมาหาทักจนเกิดชนกันโครมใหญ่ ซึ่งจะเห็นว่าชาวม้งเห็นว่าการโกหกไม่ใช่สิ่งที่ผิด ดังจะขอเสนอ นิทานดังนี้

นายลาย เป็นคนกะล่อนมาก ชอบโกหกชาวบ้านไปวัน ๆ เท่านั้น อยู่มาวันหนึ่งนายลายก็วิ่งไปหาตา และ บอกกับตาว่า " ตา ตา ยายตกบันไดเกือบตายแล้ว " นายลายเมื่อบอกตาก็รีบไป ตาได้ยินก็รีบไปโดยผูกควายเอาไว้ ฝ่ายนายลายรีบมาที่บ้านก่อนตาก็เข้าไปบอกยายอย่างตื่นเต็นว่า " นี่ ยาย ยาย ตาถูกควายขวิดใส่ทะลักแน่ะ " ยายได้ฟังก็รีบวิ่งออกมาจากบ้านอย่างรีบเร่ง จึงวิ่งมาชนกับตาที่กำลังวิ่งกลับบ้านอย่างรีบร้อนเช่นกัน เกิดความเจ็บปวดมาก ตา ยายจึงรู้ว่านายลายโกหก ดังนั้นตาจึงคิดจะจัดการแก้แค้นนายลาย จึงหาไม้มาทำกรงแล้วเอานายลายขังกรงเอาไปทิ้งไว้ในป่า พอมาถึง

ปานายलयก็หาทางเอาตัวรอดโดยบอกกับตาว่า " นี่ตา ก่อนที่ฉันจะตายฉันอยากได้ตำราโกหกของจันที่อยู่กันหีบใต้หมอนนะ " ตาได้ยินก็จึงกลับไปบ้านค้นหาตำราโกหกให้แก่ปานายलय ขณะที่ตาไปแล้วบังเอิญมีชายหงอยเดินผ่านมาที่กรงนายलयก็เกิดความสงสัย ถามนายलयว่า " เสี่ยวมาอยู่ที่ไหนกัน " นายलयได้โอกาสก็ตอบว่า " นี่ พระเจ้าแผ่นดินอยากได้ข้าเป็นลูกเขย แต่ข้าไม่อยากเป็น เจ้าอยากเป็นไหมล่ะ ..ถ้าอยากเป็นก็เข้ามาอยู่ในกรงนี่" ชายหงอยอยากเป็นลูกเขยพระเจ้าแผ่นดินจึงเข้าไปอยู่ในกรงแทนนายलय พอตากลับมาเห็นชายหงอยอยู่ในกรงก็ปล่อยไป ข้างฝ่ายนายलयพอออกจากกรงก็เดินมาเรื่อย ๆ พบลูกเสือกำลังนอนหลับ ก็ฆ่าลูกเสือตายและแอบอยู่ข้าง ๆ พอแม่เสือกลับมาที่มาคาบเอาลูกเสือไปจากนั้นแม่เสือก็ไปเคี้ยวหญ้าชนิดหนึ่งมาบดใส่ลูกเสือ ไม่นานลูกเสือก็ฟื้นขึ้นมา นายलयจึงเอาต้นหญ้านั้นไปปลูกไว้ที่บ้าน ไม่นานนักเจ้าलयได้หญิงสาวที่สวยงามผู้หนึ่งมาเป็นภรรยา นายलयสั่งภรรยาอยู่เป็นประจำว่า เมื่อกวาดบ้านอย่าเอาขยะไปทิ้งที่ต้นไม้นั้นเพราะนายलयเกรงว่าต้นไม้นั้นจะตายนั่นเอง ฝ่ายภรรยาของนายलयก็อยากลองดูว่านายलयรักตนเองแค่ไหน จึงได้เอาขยะไปทิ้งที่ต้นไม้นั้น ต้นไม้นี้จึงลอยขึ้นฟ้าไป เจ้าलयกลับมาเห็นดังนั้นก็วิ่งเข้าไปกอดต้นไม้นั้น ต้นไม้นี้ก็ลอยสูงขึ้นเรื่อย ๆ และกลายไปเป็นดวงจันทร์ ซึ่งดวงจันทร์ก็มีลักษณะคล้าย ๆ ต้นไม้และมีคนกำลังกอดต้นไม้นั้นไว้

นอกจากนี้ชาวม้งยังเห็นว่าการพูดจริงก็เป็นสิ่งที่ควรระวังไว้ มิฉะนั้นอาจเกิดผลร้ายขึ้นก็ได้ ดังปรากฏในนิทานเรื่องผู้ไม่รักษาคำพูด ที่กล่าวไว้ว่าท่านเศรษฐีผู้ไม่รักษาคำพูดพาลูกน้องเข้าป่าล่าสัตว์และได้ขอสัตว์จากเจ้าป่าเพียงคนละ 2 ตัว แต่กลับล่าสัตว์ไปมากกว่าที่ขอไว้จึงทำให้ต้องตายในที่สุดเพราะการที่ไม่รักษาคำพูดของตนเอง ดังจะขอเสนอ นิทานดังนี้

หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ชาวบ้านต่างเชื่อว่ามีเจ้าป่าคุ้มครองอยู่ จะทำอะไรต้องขอต่อเจ้าป่าทุกเรื่อง และเวลาเข้าป่าจะต้องระวังคำพูด ไม่พูดโกหกหรือพูดไม่ดีให้เจ้าป่าโกรธ วันหนึ่งเศรษฐีได้ชักชวนชาวบ้านออกไปล่าสัตว์ โดยไม่ได้ขออนุญาตเจ้าป่าก่อนพากันเข้าป่าจนเวลาบ่ายก็ยังไม่ได้อะไรเลย ชาวบ้านจึงบอกกับเศรษฐีขอต่อเจ้าป่า เศรษฐีจึงขอต่อเจ้าป่าว่า " เจ้าป่าพวกข้าขอล่าสัตว์โดยขอเพียงกระเจตคนละ 2 ตัวเท่านั้นเอง " จากนั้นไม่นานพวกเขาก็ได้พบกระเจตและยิงมาได้ทั้งหมด 12 ตัว ครบตามจำนวนที่เศรษฐี

ขอไว้กับเจ้าป่าเพราะไปทั้งหมด 6 คน พวกเขากำลังพากันกลับและขณะเดินทางกลับนั้นเศรษฐีก็พบกระเจงอีก 1 ตัว ด้วยความอยากได้จึงยิงกระเจงได้รับบาดเจ็บและวิ่งหนีหายไป พวกเขากันหาจนตัวก็ไม่พบจึงพากันเดินทางกลับหมู่บ้าน พอตกกลางคืนเศรษฐีฝันว่า เจ้าป่ามาหาและบอกว่า " มึงมันคนไม่มีสติ บอกว่าอยากได้เพียง 2 ตัว พอกุมมาลงใจมึงมึงก็ทำร้ายสัตว์ของกู มึงมันสมควรตาย " เศรษฐีตกใจกลัวมาก แต่ไม่นานก็ลืมจึงชักชวนชาวบ้านไปล่าสัตว์อีก คราวนี้ต่างแยกย้ายกันไปคนละด้าน ฝ่ายชาวบ้านเมื่อเดินไปพบงูไม้ไหว ๆ อยู่คิดว่าเป็นสัตว์ ก็รีบยิงเข้าไปกลับได้ยินเสียงร้องของเศรษฐี จึงเข้าไปดูพบว่า เป็นเศรษฐี ซึ่งเศรษฐีก็รู้ตัวพูดว่า " อย่าไปเดือดร้อนเลย เป็นเพราะเราไม่มีสติเอง " แล้วก็ขาดใจตายลง

ยังมีนิทานที่แสดงให้เห็นความไม่ซื่อสัตย์ของชาวม้งคือนิทาน เรื่องทำไมแม้จะไม่มีตัวหนังสือใช้ กล่าวไว้ว่าเมื่อก่อนสมัยก่อนยังไม่มีตัวหนังสือใช้มนุษย์ทั้งหลายก็มีปัญหาถกเถียงกัน เพราะการหยิบยื่นของกันแล้วจดจำไม่ได้ แสดงให้เห็นว่าชาวม้งเป็นผู้ที่มีจิตใจไม่ซื่อจึงเกิดปัญหาในเรื่องการยืมของ หากชาวม้งมีจิตใจที่ซื่อสัตย์ก็จะไม่เกิดปัญหาดังกล่าว ซึ่งในที่นี้จะไม่เสนอเรื่องย่อไว้ จากนั้นทานเรื่องนี้ทำให้พบว่าแท้จริงชาวม้งส่วนหนึ่งก็ยังมีความซื่อสัตย์ถึงบางบุญคุณโทษ จึงปรากฏเป็นอุทาหรณ์ออกมาในรูปนิทาน เป็นการเตือนสติ และนอกจากเรื่องนี้ยังมี นิทานเรื่อง ผู้ขี้วิตุนา ที่กล่าวไว้ว่าพญานาคตนหนึ่งที่ขี้ออกอาละวาดชาวบ้านซึ่งยังความเดือดร้อนเป็นอย่างมากจนในที่สุดก็ต้องถูกผู้มีกำลังจับไว้ได้ให้ขาดอิสระ นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่าชาวม้งเชื่อว่าผู้ที่มีความซื่อสัตย์ก็ย่อมได้รับผลดี ส่วนผู้ที่คอยแต่จะรบกวนทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่นก็จะได้รับผลตอบแทนเช่นกัน

นิทานเรื่องเจ้ายอด เป็นนิทานอีกเรื่องหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า การที่มีจิตใจไม่ดี โลกมากหรือ มีจิตใจที่ไม่บริสุทธิ์ก็จะพบความหายนะเป็นสิ่งที่ตอบแทน โดยกล่าวว่าท่านเศรษฐีเห็นเจ้ายอดเป็นผู้มีปัญญาดี และพบโชคดีทุกครั้งไม่ว่าจะเป็นการค้าขาย ก็ร่ำรวยกลับมาทุกที จึงคิดกลั่นแกล้งเจ้ายอดไปเผาบ้านเจ้ายอด เจ้ายอดก็เฝ้าเอาชี้อ้า ที่เหลือจากบ้านที่ถูกไฟไหม้ไปขายแล้วได้เงินจากเจ้าของเรือ ท่านเศรษฐีเห็นก็อยากรวยเพิ่มขึ้นก็เผาบ้านตนเองบ้าง จนในที่สุดคิดว่าเจ้ายอด แต่เจ้ายอดก็ใช้ปัญญารอดชีวิตมาแต่ท่านเศรษฐีกลับตายเสียเอง เป็นผลตอบแทนการมีจิตใจไม่งามของท่านเศรษฐีเอง ดังจะเสนอนิทานดังนี้

ชายคนหนึ่งชื่อ เจ้ายอด ซึ่งกำพร้าแม่ อาศัยอยู่กับยายซึ่งมีความอยู่ 1 ตัว เจ้ายอดต้องนำควายไปเลี้ยงทุกวัน วันหนึ่งเจ้ายอดขี่เกวียนไปเลี้ยงควายจึงคิดวิธีนำเอาเปลือกไม้มาพันเป็นเชือกผูกควายเอาไว้แล้วก็ปล่อยให้ควายที่ผูกเชือกอยู่ไปกินหญ้าตามลำพัง โดยที่ตนไม่ต้องไปเฝ้า วันหนึ่งเศรษฐีให้คนไปฆ่าควายของเจ้ายอดมาทำอาหารกิน ครั้นพอเย็นเจ้ายอดก็ดึงเชือกผูกควายกลับมาก็ไม่พบควาย จึงตามไปดูก็พบแต่กระดูกควาย จึงกลับมาบอกยาย เจ้ายอดก็บอกยายว่าไม่ต้องเสียใจ ต่อมาเจ้ายอดก็ไปเอาไม้ไผ่มาสานเป็นตระกร้ามาใส่กระดูกควายไปขายขอเดินทางมากลางทางก็ค้าเสียก่อน เจ้ายอดก็ต้องค้างกลางป่า พอตกตึกตรงที่เจ้ายอดนอนนั้นมีโจรที่ได้ไปปล้นชาวบ้านมาแล้วกำลังแบ่งสมบัติกันอยู่ เจ้ายอดกลัวจนสิ้นใจหมด ทำให้กระดูกควายหล่นลงไปถูกพวกโจร พวกโจรเข้าใจว่าเจ้ายอดตามมาจึงพากันหนีหมด พอรุ่งขึ้นเจ้ายอดก็พบสมบัติเงินทองเต็มไปหมดจึงเก็บสมบัติเหล่านั้นกลับมาหาขายที่บ้าน เศรษฐีเห็นเจ้ายอดร่ำรวยขึ้นก็แปลกใจ ถามเจ้ายอดว่าเป็นเพราะอะไร เจ้ายอดบอกว่า " ก็ฉันขายกระดูกควาย แล้วได้เพชรพลอยมากมายนะสิ " เศรษฐีได้ยินดังนั้นก็ให้ลูกน้องฆ่าควายของตนประมาณ 100 กว่าตัว แล้วกินเนื้อหมด ให้กระดูกกระดูกแล้วให้ลูกน้องขนกระดูกควายไปเร่ขายเพราะอยากรวยเช่นเจ้ายอด แต่ก็ขายไม่ได้ เศรษฐีจึงรู้ว่าถูกเจ้ายอดหลอกจึงโมโหมากไปที่บ้านเจ้ายอดและบอกให้ยายขนข้าวของออกจากบ้านไปมิฉะนั้นจะฆ่าให้ตาย จากนั้น เศรษฐีก็จัดการเผาบ้านเสีย ครั้นพอมาถึงแม่น้ำ ก็จะมีเรือรับจ้างขนของข้ามแม่น้ำ เจ้ายอดจึงเอาชี้เถ้าไปวางบนเรือพร้อมกับกำชับเจ้าของเรือว่า " เจ้าอย่าให้ของฉันตกลงน้ำนะ มิฉะนั้นจะต้องชดใช้ด้วยเงินจำนวนเท่ากับของที่ตกลงไป " พอเรือไปถึงฝั่งตรงกันข้าม ชี้เถ้าเมื่อถูกน้ำก็ยุบละลายหายไปหมด ดังนั้นเจ้าของเรือจึงต้องนำเงินมาใส่ในตระกร้าจนเต็มเท่ากับปริมาณชี้เถ้าที่เผาอดจึงไม่เอาเรื่อง จากนั้นเจ้ายอดก็กลับมาหาขายพร้อมด้วยเงินมากมาย เศรษฐีได้ยินดังนั้นก็มาถามเจ้ายอดว่าทำอย่างไร เจ้ายอดก็ตอบว่า " เพราะท่านเศรษฐีเผาบ้านข้า ข้าจึงได้นำเอาชี้เถ้าไปขายได้เงินมากมายเช่นที่เห็นนี่แหละ " เศรษฐีจึงบอกให้เจ้ายอดไปเผาบ้านของตนบ้างเพราะต้องการให้นำเอาชี้เถ้าไปขายและร่ำรวยเหมือนเจ้ายอด จากนั้นก็ให้ลูกน้องนำชี้เถ้าไปขายก็ขายไม่ได้ เศรษฐีจึงโกรธเจ้ายอดมาก ตัวเจ้ายอดเองก็คิดว่าคราวนี้ตนจะต้องตายแน่ ๆ เศรษฐีจึงได้จับเจ้ายอดมาแขวนไว้บนยอดไม้ และเศรษฐีได้บอกเจ้ายอดว่า ถ้าจะตายเมื่อไรให้ตะโกนบอกนะจะได้ตัดต้นไม้ให้ตกทะเลไปเลย เศรษฐีก็เที่ยวมาถามเจ้ายอดว่าตายหรือยังอยู่เรื่อย ๆ เจ้ายอดก็ตอบว่า ยังไม่ตายอยู่รำไป

วันหนึ่งมีพ่อค้าเอาสินค้าบรรทุกช้างผ่านมาทางที่นายยอดอยู่พอดี พ่อค้าเห็นนายยอดถูก แลเห็นอยู่คนเดียวไม่ได้เห็นแก่ถามว่า " เจ้าทำไมไปอยู่บนนั้นล่ะ " เจ้ายอดบอกพ่อค้าว่า " นี่เพราะท่านเศรษฐีต้องการเอาฉันไปเป็นลูกเขยแต่ฉันไม่ต้องการเป็น จึงได้นำฉันมาอยู่ที่นี่ ถ้าท่านอยากเป็นลูกเขยเศรษฐีก็มาอยู่บนนี้แทนสิ และเมื่อท่านเศรษฐีมาถามว่า เจ้ายอดอยากตายหรือยัง ก็ให้ตอบว่า อยากตายแล้ว ท่านก็จะได้เป็นลูกเขยเศรษฐีสมใจ " พ่อค้าได้ยินก็ยอมตกลงแลกเปลี่ยนตัวกับเจ้ายอดเพราะต้องการเป็นลูกเขยเศรษฐี ส่วนเจ้ายอดก็ได้เป็นเจ้าของสินค้าและช้างทั้งหมด ครั้นพอเศรษฐีมาถามว่า " เจ้ายอดเองอยากตายหรือยัง " พ่อค้าก็ตอบว่า " อยากตายแล้ว เศรษฐีจึงตัดต้นไม้ลงทะเลพ่อค้าก็ตายไป ฝ่ายเจ้ายอดก็นำเอาสินค้าพร้อมกับช้างทั้งหมดกลับมาหายาย เศรษฐีเห็นดังนั้นก็แปลกใจเป็นอย่างมาก ก็ถามเจ้ายอดว่า ทำไมจึงเป็นเช่นนี้ เจ้ายอดตอบว่า " ข้าตายไปแล้ว แต่ยมบาลได้มอบสินค้าเหล่านี้ให้ข้ามาเพื่อเลี้ยงยายข้าต่อไปอีก " เศรษฐีได้ยินดังนั้นก็เกิดความรู้สึกใจให้นายยอดนำตนเองไปแขวนไว้บนยอดไม้ พร้อมกับให้นายยอดถามว่า อยากตายหรือยัง แล้วเศรษฐีก็ตอบว่าอยากตาย แล้วให้นายยอดตัดต้นไม้ให้ตกลงทะเลเศรษฐีจึงตายสมความปรารถนา เสร็จแล้วเจ้ายอดก็กลับมาฝ่ายเมื่อเศรษฐีก็ถามเจ้ายอดว่า ตัวเศรษฐีไปไหนเสีย เจ้ายอดก็ตอบว่า " เศรษฐีเขาไม่กลับมาแล้วล่ะ " เมื่อเศรษฐีได้ยินก็ไม่รู้จะให้ใครมาดูแลสมบัติ จึงยกให้เจ้ายอดดูแลสมบัติทั้งหมด เจ้ายอด และ ยายจึงสบายตั้งแต่นั้นมา

นอกจากนั้นชาวเมืองยังเป็นผู้ที่มีความอาฆาตพยาบาทคิดแก้แค้น ดังมีปรากฏในนิทานเรื่อง การรักษาราศี ได้กล่าวถึงความอาฆาตพยาบาทของผีที่มีต่อจี้ เพราะจี้เป็นผู้ขัดขวางการฆ่าคนของเหล่าผีจึงได้แก้แค้นโดยวิธีจับเอาลูกของจี้ไป และ หลอกให้จี้ยักินลูกชายตัวเองในที่สุด ซึ่งทำให้จี้เสียใจมาก โดยจะขอเสนอานิทานดังนี้

ครั้งหนึ่ง มีหมอผีชื่อ " จี้ " ได้ไปพบไข้ชุกชุม ก็ทุบให้แตกเสียอรุ่งขึ้น กลับมาดูพบว่าไข้กลับดีเหมือนเดิมจึงทุบไข้ให้แตกอีกแล้วแอบดูอยู่ห่าง ๆ ก็เห็นชุกชุมไปเสียชุกชุมหนึ่งแล้วหนีใส่ไข้ที่ตนทุบแตกไข้ก็กลับดีเหมือนเดิม เขาจึงได้นำเอาหญ้า นั้นมาปลุกโดยเลี้ยงคู่ไปกับผี (เน้ง) พอมีใครล้มเจ็บหรือตายเขาก็ได้ยวยาที่เป็นหญ้า นั้นเข้าบ้านไล่คนเหล่านั้นก็จะหายเป็นปกติ หรือถ้าตายแล้วก็จะฟื้นขึ้นมาใหม่ จนทำให้ชื่อเสียง

เขาโด่งดังและตั้งชื่อตัวยานี้ว่า " ก้าวม้าวจ้าว " (ยานให้ชีวิต) ต่อมาผีตาย (ผีกินคน) เห็นว่า จี๊ยี้ มีความสามารถก็ส่งผีกินคน 7 ตน มาแกล้งทำให้คนตายลงมากมาย เขาจึงไม่สามารักรักษาคนให้ฟื้นได้ทัน เนื่องจากพอเขารักษาคนก็ฟื้นก็ฟื้น ผีก็ย้ายไปที่อื่นและทำให้คนไข้ตายลง เขาจึงเดินทางไปรักษาไม่ทันทำให้คนล้มตายลงมากมาย จี๊ยี้รู้ว่าเป็นเพราะผีกินคน 7 ตนคนเพราะเขาถูกรอดรักแล้ว เขาจึงได้หลอกให้ผีทั้ง 7 ตนไปที่เชิงผาแล้วพ่นยาใส่ผีจึงกระเด็นไปติดอยู่กับหน้าผา ภรรยาของผีทั้ง 7 ตนก็ไม่พอใจ มาลวงให้ จี๊ยี้ ไปลงผีเน้ง (ทรงผี) ที่เมืองผี แล้วมาหลอกเอาลูกชายจี๊ยี้ให้กลายเป็นหมูไปทำพิธีอ้วเน้งที่เมืองผีทั้งนี้เพราะนางต้องการช่วยสามีของตนทั้ง 7 ตน พอเสร็จพิธีภรรยาผีก็ให้จี๊ยี้กินเชื้อ (ตับ) จี๊ยี้กินเพราะมารยาท ทันใดนั้นเครื่องมืออ้วเน้งก็หมุนกลับมายังโลก จี๊ยี้ก็ตามลงมาและรู้ว่าลูกชายตายจึงได้พ่นยาเข้าใส่เพื่อจะให้ฟื้น จี๊ยี้พ่นยาใส่หลายครั้งอาการก็ดีขึ้น แต่ก็ไม่ฟื้นในที่สุดลูกของจี๊ยี้ก็ฟื้นขึ้นมาแล้วบอกกับจี๊ยี้ว่า " พ่อกินเนื้อลูกจึงไม่สามารถรักษาคนได้อีก " แล้วลูกของจี๊ยี้ก็ตายไป จี๊ยี้เสียใจมากจึงบอกว่าเครื่องมืออ้วเน้งนี้ เขาไม่เอาไปด้วยใครอยากเป็นหมอผี เขาจะสอนให้ ชาวนี้กระจ่ายออกไปแต่ยังไม่มีใครมาเรียนกับจี๊ยี้ มีชายคนหนึ่งอยากจะเรียน แต่บ้านอยู่ไกลมากกำลังเดินทางมาแต่จี๊ยี้รอไม่ได้จึงสั่งไว้ว่า " ถ้ามีคนมาเรียนบอกว่าฉันรอไม่ได้ แต่ฉันได้ถ่ายทอดจรรยาไว้บนเขา ให้ชายคนนั้นกินอุจจาระฉัน ถ้ากินหมดก็จะรักษาได้เหมือนฉัน " จากนั้นจี๊ยี้ก็ตายไป พอชายคนนั้นมาถึงชาวบ้านก็บอกเขาชายคนนั้นจึงเดินทางขึ้นไปบนเขาและพบกองอุจจาระกองใหญ่มาก จึงจด ๆ จ้อง ๆ ไม่กล้ากิน แล้วก็ตัดสินใจวิ่งเข้าหากองอุจจาระแล้วกระโดดข้ามไป พอเขาหันกลับมาก็เห็นกองอุจจาระเหลือกองนิดเดียว จึงรีบเอานิ้วมือป้ายกินพบว่ามันรสเปรี้ยวแล้วกองอุจจาระกองนั้นก็หายไป ชายคนนั้นจึงสามารถเป็นหมอผี อ้วเน้ง ได้ แต่ไม่ทันเทียมจี๊ยี้ เพียงแต่รักษาคนเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่สามารถรักษาคนให้ฟื้นได้เหมือนกับจี๊ยี้เลยสักคน

แสดงให้เห็นสภาวะจิตใจของชาวม้งอย่างชัดเจนว่า เป็นผู้มีจิตใจคิดค้นแผนยาพิษ อาฆาตดั่งจะเห็นได้จากผีที่คิดอาฆาตจี๊ยี้จึงแก้แค้นดังกล่าว และในเรื่องจอมกะล่อน เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าชาวม้งมีความเครียดค้นแผนยาพิษ โดยที่ผู้มีพระคุณคือตายายที่ถูกหลอกก็คิดแก้แค้นหลานถึงขนาดคิดฆ่าที่เดียว แต่นายลาอยู่เปื้อนหลานก็สามารถที่จะเอาตัวรอดมาได้

ชาวมังมักเป็นกลุ่มคนที่ไม่ต้องมีความขยันหมั่นเพียรในการกระทำกิจการงาน ชอบความสบายซึ่งสิ่งเหล่านี้มีปรากฏใน นิทานพื้นบ้าน เรื่อง เหตุที่ชาวแม้วปลูกข้าวและข้าวโพด กล่าวว่าก่อนนั้นต้นข้าวและข้าวโพดอยู่รวมกันเป็นต้นเดียว และเมื่อทั้งข้าวและข้าวโพดสุกเหลืองต่างก็พากันทะยอยเดินเข้ายุ่งฉางเอง ครั้นต่อมามีชายคนหนึ่งสร้างยุ้งไม่เสร็จแต่ข้างสุกก่อนก็พากันมากองเพื่อรอเข้ายุ่งทำให้ชายผู้นั้นโกรธมากจึงใช้วาจาตำหนิไป ข้าวจึงบอกว่าต่อไปนี้จะแยกออกจากข้าวโพดและจะไม่ยอมเดินเข้ายุ่งฉางเองให้ได้รับความลำบากเสียบ้าง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าจริงๆแล้วชาวมังรักความสะดวกสบายจึงต้องการที่จะได้รับความสบายแม้กระทั่งการประกอบอาชีพ ดังขอเสนอนิทานดังนี้

ในสมัยก่อน ข้าว และข้าวโพด ไม่มีอุดมสมบูรณ์เหมือนเดี๋ยวนี้ จะมีก็เป็นต้นพืชวิเศษที่มีเมล็ดข้าวอยู่บนเม็ฝักข้าวโพดอยู่ด้านล่าง และเมื่อข้าวโพดและข้าวสุกก็จะส่งกลิ่นหอมมนุษย์ก็อยากได้แต่ก็ไม่สามารถเอามาได้เพราะพระเจ้าแยกต้นพืชวิเศษ และมนุษย์ให้อยู่คนละที่คนละมหาสมุทรที่ห่างไกลกัน จึงทำให้มนุษย์ติดอยู่ตลอดเวลาที่จะนำเอาเมล็ดพืชวิเศษนั้นมาปลูก จนกระทั่งถึงฤดูที่ข้าวและข้าวโพดสุก มนุษย์ก็มองเห็นว่าน้ำข้ามมาและมีเมล็ดพืชวิเศษติดมาที่ปลายหาง 2-3 เมล็ด ก็เก็บเอาไว้พอถึงฤดูปลูกก็นำมาเพาะและเจริญงอกงามอย่างรวดเร็วพอเมล็ดแก่ก็นำมาแจกจ่ายกันทั่วถ้วน เมล็ดพืชวิเศษนี้เมื่อสุกก็จะพากันเดินมาเข้ายุ่งฉางเอง โดยไม่ต้องมีใครไปขนจนทำให้ข้าวและข้าวโพดเต็มยุ่งฉางของชาวแม้วไปหมด อยู่มาปีหนึ่งชาวแม้วซึ่งเคยมีคนหนึ่งยังสร้างยุ้งฉางไม่เสร็จก็ด่าว่าข้าวและข้าวโพดด้วยวาจาหยาบคาย ข้าวและข้าวโพดโกรธจึงกล่าวว่า " ดีแล้ว นับแต่นี้ไปพวกเจ้าจงไปหาบเอามาเองและอย่าหวังว่าผู้ที่ปลูกพืชนี้แล้วจะได้ทั้งข้าวและข้าวโพดเลย " นับแต่นั้นมาข้าวและข้าวโพดก็แยกออกจากกันแต่ก็ยังมีส่วนที่ทำให้เห็นว่าพืช 2 ชนิดนี้เคยอยู่ร่วมกันคือ เกสรของต้นข้าวโพดจะคล้ายรวงข้าวและคนที่จะได้ข้าวและข้าวโพดมาจะต้องทำงานอย่างหนักและนาน ครั้นเมื่อเมล็ดแก่ก็ต้องเก็บเกี่ยวด้วยตนเอง มิฉะนั้นเมล็ดข้าวก็จะร่วงลงดินเป็นอาหารของสัตว์อื่น ๆ ต่อไป

ในด้านจิตใจของชาวมังมิใช่จะมีแต่ส่วนที่เสียไปทั้งหมด ชาวมังยังมีส่วนที่น่ายกย่องอยู่บ้างคือในเรื่องความกตัญญูรู้จักทดแทนพระคุณผู้ให้กำเนิดมีปรากฏใน เรื่องตำนานผี กล่าวไว้ว่าสาวอิง ได้แสดงความกตัญญูโดยการอุปถัมภ์บิดาที่ไม่สบาย ในขณะที่เพื่อนบ้าน

พากันอพยพโยกย้ายไปอยู่ถิ่นอื่นทั้งนี้ เป็นเพราะต้องการทดแทนพระคุณพ่อแม่ ดังขอเสนอ
นิทานดังนี้

นานมาแล้ว มีหมู่บ้านชาวแม้วหมู่บ้านหนึ่ง ได้อพยพไปตั้งรกรากอยู่บนดอย ซึ่ง
ห่างไกลความเจริญต้องเดินทางเป็นเวลาหลาย ๆ วันชาวบ้านจึงได้ปรึกษากันว่าจะย้ายไปตั้ง
บ้านเรือนในที่ที่สะดวกต่อการติดต่อค้าขายมากขึ้นแต่เมื่ออยู่รอบครวหนึ่ง ไม่สามารถจะย้ายไปได้
เพราะสามีกำลังป่วยอย่างหนักจึงต้องอยู่แต่ลำพังเพียงครอบครัวเดียว ในที่สุดสามีก็หายป่วย
และให้กำเนิดลูกสาวชื่อ "อึ้ง" (แปลว่าเห็บ) ต่อมาพอโตเป็นสาวก็มีชาย 3 คน เดินทาง
ผ่านมาขอพักอาศัยอยู่ด้วย สาวอึ้งเห็บได้พบชายหนุ่มก็หลงรักและคิดจะแต่งงานด้วยจึงได้
ไปบอกพ่อแม่ ซึ่งพ่อแม่และแม่ก็บอกว่าให้รอจนกว่าชายเหล่านั้นจะอพยพมาอยู่ที่นี้เสียก่อน
แต่พ่อแม่ของสาวอึ้งกลัวลูกสาวจะเสียใจ เพราะคิดว่าชายหนุ่มจะไม่จริงจึงด้วย จึงบอก
ให้ชายหนุ่มให้ย้ายมาอยู่เสียที่นี่และให้รีบออกเดินทางไปในคืนนี้ ครั้นรุ่งเช้าสาวอึ้งรู้ว่า
ชายทั้งสามไปแล้วก็เสียใจมากได้แต่คอย จนวันหนึ่งสาวอึ้งบอกพ่อแม่จะไปอุจจาระซึ่งตาม
จริงแล้วตัดสินใจจะไปตามชายทั้งสามโดยที่ตนไม่มีเสบียงติดตัวไปด้วยเลยพอวิ่งตาม ไปก็หมด
แรง ในที่สุดก็สิ้นใจก่อนสิ้นใจสาวอึ้งก็สาบแช่งด้วยความโกรธไว้ว่า " ตัวฉันเกิดมาแล้วไม่มี
ใครชอบจริงจึงต้องวิ่งตามผู้ชายจนตัวตาย ฉันขอเกิดเป็นยาที่เมื่อใครได้กินแล้วจะติดและ
เมานานไอ้ไอ้ไอ้" พอนางตายก็มีพ่อค้าชาวจีนคนหนึ่งเดินทางมาพบ เข้าก็จัดการศพนาง
โยนไปฝังไว้ให้เรียบร้อยและทุกครั้งเดินทางผ่านมาก็จะเซ่นไหว้ นาง จนเข้าหน้าหนาว
พ่อค้าจีนก็พบว่ามันมีต้นไม้อ่อน 2 ต้นงอกขึ้นมาบริเวณที่ฝังศพนางตรงที่เป็นเมฆของนางซึ่งเป็นต้น
ไม้ที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อนเลยต่อมาก็พบว่า ต้นไม้นี้ออกลูกดอกสวยงามมากพอมดมก็หอมต่อมา
พ่อค้าก็พบว่ากลีบดอกได้ร่วงไปเหลือแต่ฝัก และพอเอามือไปสะกิดก็มีน้ำสีขาวข้นเหมือนน้ำนม
ไหลออกมาจึงเอาลิ้นเลียดูรู้ว่ามันรสขมและสักพักหนึ่งก็เมาหลับไป พอตื่นมารู้สึกสบายหายปวด
เมื่อยต่าง ๆ จึงได้ให้บริวารลองทดลองดูบ้างเช่นกัน พ่อค้าจึงขอให้เมียติดแกล่และนำเอา
เมล็ดพันธุ์อีกโดยให้ชาวแม้วนำมาปลูกบนดอย เพราะเมื่อปลูกบนเนินราบฝักไม้ใหญ่เท่าที่ควร
ซึ่งพอพวกแม้วปลูกก็ได้ผลดีพอฝักแก่ก็มีน้ำนมไหลออกมาก็เก็บซิบไว้ พ่อค้าก็นำเอาข้าวของมา
แลกกับชาวแม้ว เพื่อเอาน้ำนมนี้ไปทำการรักษาคนป่วย และชาวแม้วก็นำเอามาสูบกันเปรียบ
เสมือนได้ดื่มนมของสาวอึ้งที่ไว้ก่อนตาย ก็ทำให้เมาติดและเลิกไม่ได้ต้องพยายามหาสูบจน
ได้สมดังคำสาบ

นั้น เป็นสภาพของจิตใจในด้านบวก หรือ ด้านดีของชาวม้งในด้านความกตัญญูต่อบุพการีที่ตั้งที่ยังปฏิบัติดีในนิทาน นอกจากนั้นก็มีนิทานเรื่องอื่นที่แสดงให้เห็นความกตัญญูอีก เช่น เรื่องลิเห่ง กล่าวว่ลิเห่งเมื่อเกิดขึ้นมาเห็นว่าพ่อกำลังผจญความลำบากในการต้องไปต่อสู้กับข้าศึกจึงตามไปช่วยพ่อจนได้รับชัยชนะเป็นการแสดงความกตัญญูทดแทนที่บิดา นิทาน เรื่องทำไมแม่วจึงชอบลูกชาย กล่าวแสดงความกตัญญูของชาวม้งว่า การที่ชาวม้งชอบลูกชาย เพราะว่าลูกชายสามารถที่จะนำมารดาหลบหนีภัยจากบิดาได้ เพราะบิดาจับได้ว่มารดาไปและดูการทำงานของบิดา ทำให้เห็นว่าลูกต้องมีหน้าที่ในการแสดงความกตัญญูช่วยเหลือผู้บ่เกิดเกล้า จะพบว่านิทานพื้นบ้านชาวม้งที่แสดงให้เห็นความกตัญญูของชาวม้ง มีอยู่ 3 เรื่องดังนี้

1. เรื่องทำไมแม่วจึงชอบลูกชาย
2. เรื่องลิเห่ง
3. เรื่องตำนานผี

อย่างไรก็ดีชาวม้งยังยึดถือในระบบอาวุโสโดยชาวม้งจะเชื่อฟังผู้อาวุโส ดังปรากฏในนิทาน เรื่องหลุมสมบัติ กล่าวว่านูญเป็นเด็กกำร่า มีความเชื่อผู้อาวุโสเมื่อพบหญิงชรา และหญิงชร่าบอกให้ไปขุดดินในบริเวณไหนก็จะทำให้พบเงินทองก็ทำตาม บอกให้ทำอะไรก็ทำตามทุกอย่างจนในที่สุดก็ทำให้นูญร่ำรวยขึ้นเพราะปฏิบัติตามผู้ใหญ่ั้น ย่อมแสดงว่ชาวม้งเชื่อว่าหากปฏิบัติตามคำสอนของผู้ใหญ่ก็จำพบความเสียหายน้อย ส่วนใหญ่จะพบความสำเร็จดังที่นูญเชื่อหญิงชร่าจนร่ำรวยในที่สุด

1.2.3 ความสัมพันธ์เกี่ยวกับการศึกษา ชาวม้งไม่ค่อยจะเห็นความสำคัญของการศึกษาเล่าเรียนนักเพราะเห็นว่การเอาเวลาไปทำงานมีประโยชน์กว่าเพราะชาวม้งเชื่อว่าทุกอย่างเกิดขึ้น เพราะอำนาจของพระเจ้าดังปรากฏในนิทาน เรื่องทำไมม้งไม่มีตัวหนังสือใช้ กล่าวว่เดิมเน้นทุกคนไม่มีตัวหนังสือใช้ จึงไปขอพระเจ้าพระเจ้าก็ให้ตำรามาแต่ชาวม้งนำเอาไปเก็บไว้ก่อนคิดว่ให้ว่างแล้วจะนำมาศึกษา จนทำให้ลืมทำให้กฎหมายและหนังสือเสียหายไปหมด ซึ่งแสดงอย่างชัดเจนว่ชาวม้งไม่เห็นความสำคัญของการเรียนหนังสือ ดังขอเสนอ นิทานดังนี้

ในสมัยโบราณ นับแต่โลกได้ถูกสร้างขึ้นมา ประชาชนก็เพิ่มปริมาณขึ้นเรื่อย ๆ จึงทำให้เกิดปัญหาที่พวกมนุษย์ไม่สามารถจดจำอะไร หรือ เรื่องราวต่างๆ ได้ และเกิดทะเลาะวิวาท เรื่องการหยิบยืมของกันและกันเพราะต่างก็ไม่มีหลักฐาน ในที่สุดผู้คนต่างก็ลงความเห็น ว่า ควรจะนำปัญหานี้ไปเสนอต่อพระเจ้าให้ช่วยหาทางแก้ไขให้ และพระเจ้าก็มอบตำราวิเศษที่จะสอนให้พวกมนุษย์ได้รู้จักการบันทึกเรื่องราวไว้ เป็นลายลักษณ์อักษรตั้งแต่นั้นมา เขาก็เอาตำราชิ้นไปเผยแพร่กลายเป็นตัวหนังสือประจำชาติไป ส่วนพวกแมวนั้นก็ได้นำตำราชิ้นมาและได้นำไปซ่อนไว้อย่างดีเพราะกลัวสูญหายทั้งคิดว่าตอนนี้ยังไม่มีเวลาว่าง เมื่อว่างจากการทำงานจึงจะนำตำราวิเศษชิ้นมาเผยแพร่ แต่เมื่อรอเวลาว่างเมื่อไรก็ไม่ว่างสักที จึงทำให้เวลาผ่านไปนานจนมีหนูมาแทะตำราเสียหายหมดสิ้น พวกแมวต่างก็เสียใจกันมากจึงกลับไปปรึกษาพระเจ้า พระเจ้าก็ตอบว่า " ข้าได้ให้ตำราแก่เจ้าไปแล้วแต่เจ้าไม่รักษาให้ดี เจ้าก็อย่ามีตัวหนังสือใช้เหมือนอย่างเขาเลย " พวกแมวเมื่อทราบเรื่องก็พากันเสียใจ ในที่สุดก็มีหญิงชราชาวแมวคนหนึ่งพูดขึ้นว่า " เมื่อเราไม่มีตัวหนังสือใช้สำหรับจดบันทึก เราก็คงจะใช้วิธีจดจำเรื่องราวต่างๆ ไว้ให้ดี " ดังนั้นพวกแมวจึงใช้วิธีการจดจำเรื่องราวต่างๆ ไว้ และเพื่อเป็นที่ระลึกในการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ ในครั้งนี้ชาวแมวได้ประดิษฐ์เครื่องดนตรีไว้ชิ้นหนึ่งคือ " แคน " เมื่อเป่าจะมีเสียง " แจมอแจ๊ ๆ " ซึ่งแปลว่า " หนูกินหนังสือ " เป็นการกระตุ้นเตือนให้ชาวแมวรู้ตัวอยู่เสมอด้วยว่าทำอะไรผิดให้รอบคอบแล้วค่อยทำ มิฉะนั้นแล้วจะเสียใจและเสียโอกาสอันงามไป

ประการสำคัญที่ทำให้ชาวแมวไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา คือ ชาวแมวเชื่อว่าทุกอย่างเกิดขึ้นมาเพราะอำนาจของพระเจ้าทั้งสิ้น ไม่มีประโยชน์ที่จะเสาะแสวงหาสิ่งใดๆ ปล่อยให้ทุกอย่างดำเนินไปตามครรลองของมันดีกว่าเพราะมนุษย์ต้องปฏิบัติตามพระเจ้าอยู่แล้ว ซึ่งความเชื่อนี้มีปรากฏในนิทานเรื่องผู้ตั้งกฎเกณฑ์ของโลก กล่าวไว้ว่าผู้ที่ตั้งกฎเกณฑ์ในโลกขึ้นมาั้นคือเทพเจ้า 4 องค์ คือ (น)ยูว์าเต่ง , ถือตี , ฮัวไถ่ , และเจิ้งชือ ที่จะเป็นทั้งผู้สร้างมนุษย์ วางกฎเกณฑ์ต่าง ๆ บังคับมนุษย์ บุคคลทั้ง 4 คือผู้ขึ้นเทพเจ้า และเมื่อบุคคลทั้ง 4 ได้ตั้งกฎเกณฑ์ต่างๆ ขึ้นมาก็จำนำไปใช้ยังเมืองมนุษย์อย่างตรงไปตรงมาไม่คดโกง โดยที่(น)ยูว์าเต่ง กับ เจิ้งชือสั่งให้ฮัวไถ่ และ ถือตี เป็นผู้นำเอากฎต่าง ๆ มาใช้ในโลกร และการสอนให้มนุษย์ทราบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นทอดๆ ก็เป็นการถ่ายทอดต่อกันมาไม่ได้ผ่านระบบโรงเรียน ดังมีปรากฏในนิทานเรื่องการรักษาโรค กล่าวไว้ว่าฉีฮี้ได้ถ่ายทอด

วิธีการรักษาคนป่วยโดยหาผู้สนใจมา แล้วก็ถ่ายทอดโดยให้เจริญรอยตามตนในนิทานให้เจริญรอยโดยการกระโดดข้ามกองอุจจาระของตน ซึ่งการถ่ายทอดการศึกษาของเขาไม่ได้ผ่านการสอนที่เป็นระบบ

นิทานอีกเรื่องหนึ่งที่แสดงถึงระบบการศึกษาของชาวม้งคือนิทาน เรื่องทำไมแมวจึงชอบลูกชาย กล่าวว่าชายม้งคนหนึ่งมีอาชีพตีเหล็กซึ่งเป็นอาชีพที่ทำภายในครัวเรือน จนมีครั้งหนึ่งภรรยา มาเรียกสามีไปกินข้าวก็เลยแอบเห็นวิธีการทำงานของสามี จึงได้เรียนรู้วิธีการตีเหล็กจากสามี จนพอภรรยาหนีออกจากบ้านมาก็ใช้การตีเหล็กที่ได้เรียนรู้มาจากสามีเลี้ยงชีพสืบไป แสดงว่าการศึกษาของชาวม้งไม่เป็นระบบการศึกษาที่แน่นอนแต่มีการเรียนรู้สืบทอดกันมาเรื่อยๆ และจากการไม่เห็นความสำคัญของการศึกษานี้เองพลอยทำให้ชาวม้งเกิดปัญหาต่างๆ ตามขึ้นมาภายหลังคือปัญหาความไม่เข้าใจกันในเรื่องการใช้ภาษา ดังมีปรากฏในนิทาน เรื่องเข้าใจผิด กล่าวว่าชาวม้ง 2 คน เป็นคนละเผ่ากันออกไปล่าสัตว์ในป่าด้วยกัน เนื่องจากภาษาที่ใช้คล้ายกันแต่มีแตกต่างกันบ้างในบางคำ ดังนั้นพอคนหนึ่งยิงพดอะไรออกมา ก็ทำให้อีกคนหนึ่งเข้าไปเป็นอีกอย่างหนึ่งจนเป็นที่ขบขัน เช่น ครั้งหนึ่งชายคนหนึ่งบอกให้เพื่อนรออยู่ตรงนั้นพอพูดไปกลับหมายความว่าเสือจะมาที่นั่นในอีกภาษาหนึ่งก็ทำให้เข้าใจผิดไป

จากการวิเคราะห์ในด้านการศึกษาของชาวม้งที่มีปรากฏในนิทานพื้นบ้านพบว่า ชาวม้งไม่มีใครเห็นความสำคัญของการศึกษา เพราะเห็นว่าเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์และเชื่อว่าเมื่อทุกอย่างที่เกิดขึ้นในโลกเป็นเพราะพระเจ้าเป็นผู้กำหนดจึงไม่เห็นความจำเป็นใด ๆ ในการศึกษา อย่างไรก็ตามเมื่อชาวม้งเป็นสัตว์สังคมกลุ่มหนึ่ง ก็ย่อมจะมีการถ่ายทอดทางสังคมและการถ่ายทอดต่างๆ นั้นมิได้เป็นระบบแต่เป็นการสืบทอดกันมาเป็นทอด ๆ โดยการบอกเล่าหรือ พฤติกรรมมากกว่า การศึกษาอย่างมีระบบแบบแผน

1.2.4 ความสัมพันธ์เรื่องอาชีพ ชาวม้งจะมีอาชีพหลักในการทำไร่ ทำนาเสียเป็นส่วนใหญ่ ดังมีปรากฏในนิทาน เรื่องน้ำท่วมโลก กล่าวว่าพี่น้อง 2 คนคือ กุและอิเฮา มีอาชีพทำไร่ต้องออกไปทำไร่ทุกวัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการทำไร่เป็นอาชีพของชาวม้ง โดยการต้องออกไปทำไร่เลี้ยงชีพซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวม้ง

นอกจากนี้ ยังมีนิทานอีกหลายเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า การทำไร่เป็นอาชีพหนึ่งของชาวม้ง คือ นิทานเรื่องผีกะยักซ์ กล่าวถึง 2 สามเณรชื่อยาค้อ ย่าง และซัว ไม่มีลูกวันหนึ่ง ขณะเดินทางไปทำไร่ก็ไปพบเด็กคนหนึ่ง จึงเก็บมาเลี้ยงเป็นลูกปรากฏว่าเป็นลูกผี แสดงว่า การทำไร่เป็นอาชีพหนึ่งของชาวม้งที่ยึดเป็นอาชีพหลัก ดังที่ได้กล่าวในนิทานว่า ทั้ง 2 ได้ออกไปทำไร่กัน ซึ่งในนิทานอีกหลายเรื่องก็แสดงให้เห็น

การทำนาเป็นอีกอาชีพหนึ่งที่มีปรากฏในสังคมชาวม้ง ดังมีปรากฏในนิทานเรื่องขี้ลัม กล่าวถึง มีตา ยายคู่หนึ่งเป็นคนขี้ลัมมากลุ่มแม่กระทั่งวันหนึ่งไปทำนาพอกลับมาพบควายผูกอยู่หน้าบ้านก็ลัมไปว่า เป็นควายของตนจึงถามว่าควายใครซึ่งทำให้เกิดเรื่องตกลงกันเพราะความขี้ลัมของทั้งสองคน นั้นย่อมแสดงว่าชาวม้งมีการทำนาดังที่นิทานกล่าวว่าตากลับจากทำนาแล้วพบควายอยู่

การแบ่งประเภทนิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้ง ผู้วิจัยได้ข้อมูลมาจากบ้านบวกจ๊และบ้านบวกเตยเท่านั้นซึ่งแบ่งประเภทนิทานตามรูปแบบได้ 6 ประเภท ซึ่งจะมีนิทานอธิบายเหตุผลมากที่สุดโดยมีจำนวน 17 เรื่อง และนิทานที่มีน้อยที่สุดคือนิทานประจำถิ่น มีทั้งหมดเพียง 2 เรื่อง ซึ่งนิทานส่วนใหญ่แสดงให้เห็นให้เห็นความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติว่ามีอิทธิพลมากที่จะสามารถบันดาลให้เกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ขึ้นได้

ยังพบว่านิทานพื้นบ้านเรื่องอื่นที่กล่าวแสดงอาชีพทำนาคือ เรื่องเจ้ายอด กล่าวถึง เจ้ายอดซึ่งอาศัยอยู่กับตายายมีหน้าที่เลี้ยงควายโดยต้องนำควายออกไปเลี้ยงทุกวัน ซึ่งเจ้ายอดก็ใช้ความฉลาดเลี้ยงควายทุกครั้ง จากการที่นิทานกล่าวว่า เจ้ายอดนำควายไปเลี้ยงทุกวันก็แสดงว่าต้องมีการทำนา เพราะการทำนาต้องใช้ควายในการไถนา นั่นคือแสดงว่าชาวม้งมีอาชีพการทำนาอีก อาชีพหนึ่ง

นอกจากนี้ ยังมีอาชีพค้าขายปรากฏในนิทานพื้นบ้านชาวม้ง ดังปรากฏในนิทานเรื่องตำนานผี กล่าวว่าเมื่อนางยั้งวิ่งตามหาชายต่างถิ่นที่หนีกลับไปด้วยความรักทำให้ตายลงแต่ก่อนตายได้แข่งคนไว้ พ่อค้ามาพบศพ ก็นำไปฝังพอผ่านไปอีกครั้งพบว่าผีมีต้นผี และกัญชาเกิดขึ้นมาแทน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีอาชีพค้าขายปรากฏอยู่ในสังคมชาวม้งซึ่งจะต้องมีการ

ตระเวนขายสินค้าไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ

มีนิทานอีกหลายเรื่องที่แสดงให้เห็นอาชีพค้าขายอย่างชัดเจน คือ เรื่องเจ้ายอด กล่าวว่าขณะที่เจ้ายอดถูกท่านเศรษฐีแกล้ง เพราะต้องการฆ่าบังเอิญมีพ่อค้าบรรทุกสินค้าผ่านมาพอดีเจ้ายอดก็ใช้อุบาย หลอกให้พ่อค้ามาตายแทนตน ซึ่งแสดงว่าในสมัยนั้นมีอาชีพค้าขายอยู่ด้วย

เรื่องอื่น ๆ ที่มีเช่น เรื่องพ่อค้าวัวต่างเลี้ยงทำ ก็ได้กล่าวถึงพ่อค้านำวัวมาบรรทุกสินค้าเพื่อนำไปขายตามที่ต่าง ๆ นิทานที่กล่าวมานี้ต่างก็แสดงว่ามีอาชีพค้าขายปรากฏอยู่ในแวดวงของชาวม้ง

อาชีพตีเหล็ก เป็นอาชีพหนึ่งของชาวม้ง ซึ่งจะเห็นได้จากนิทาน เรื่องเด็กฉลาด กว่าผู้กล่าวว่า 2 ตัวเมียชื่อ เล่ง และ ชิว มีลูก 4 คน คิดจะพาลูกไปหาขาย สามี่ซึ่งเป็นช่างตีเหล็กก็สั่งให้ลูกเก็บเครื่องมือตีเหล็กให้ตี ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อาชีพตีเหล็ก เป็นอาชีพหนึ่งของชาวม้งดังที่นิทานกล่าวว่า เล่งมีอาชีพตีเหล็ก โดยจะขอเสนอนิทานดังนี้

มีตัวเมียชื่อ เล่ง และ ชิว อยู่กินกันมีลูก 4 คน คนแรกเป็นผู้หญิง จึงคิดจะพาลูกไปเที่ยวหาตากับยาย ตัวเป็นช่างตีเหล็ก พอจะออกจากบ้าน ก็สั่งให้ลูกเก็บเครื่องมือตีเหล็กไว้ให้ตี ๆ ถ้าใครมาถามก็บอกว่า พ่อ แม่ ไปหาตากับยาย ขณะที่เดินทางเมื่อกำลังขึ้นเขา " ป่านนี้ลูกคงเหงา " ตัวก็ห้ามบุตรพอเดินไปอีกแม่ก็รำพันอีกตัวจึงห้ามอีกว่า " น้ำมันไหลตามหนทางจะเอาค้ำนะ " ฝ่ายนางผู้ขอได้ยินก็เปลี่ยนคำมาตลอดทาง พอถึงบ้านก็พูด ลูกคนเล็กได้ยินก็คิดว่า เป็นแม่ แต่พี่ก็บอกว่าไม่ใช่คงเป็นผีมากกว่า ก็สั่งน้องไม่ให้พูด นางผีก็เรียกอยู่รอบ ๆ บ้านและพยายามเปิดประตูลูกคนโตจึงบอกว่า ถ้าจะเข้าบ้านต้องกินขนมก่อน (ข้าวปุ้น) ผีก็บอกว่าให้เอามาให้กินเด็กจึงบอกว่าเดี๋ยวก่อน จ้ข้าวก่อน พวกเด็กจึงเอาข้าวไปจนแดง แล้วให้นางผียื่นมือเข้ามาเอาขนม จึงเอาเหล็กเผาไฟใส่มือให้ ผีบอกว่าร้อนมือมาก พวกเด็กๆ ก็บอกว่า " กินเข้าไป " นางผีกินเข้าไปก็ร้อนแท้ง เด็ก ๆ ก็บอกให้ไปกินน้ำ น้ำก็เดือดทำให้ผีตายอยู่ที่ตรงนั้นเอง ฝ่ายพ่อ แม่ เห็นห่วงลูกก็รีบกลับมากกว่าจะกลับมาถึงบ้านก็เย็นแล้ว มาพบลูก ๆ อยู่บนเขาดาน พ่อก็โทษว่าเป็นเพราะแม่นั้น

เองที่พูดตามทาง ฝ่ายลูก ๆ ได้ยินเสียงก็รู้ว่าเป็นพ่อ แม่ ตัวจริงก็พากันลงมา แล้วบอกว่าตนเองกลัวผีมากร้องไห้ เล่าให้พ่อและแม่ฟัง พ่อจึงบอกว่า " นี่แหละ น้ำไหลโดยหนทาง ผีสง่าได้กำปาก " พ่อจึงเอาผีที่ตายมาเผาไปเป็นขี้เถ้าไปหมด

ยังมีนิทานที่แสดงอาชีวะดีเลิศคือนิทานเรื่องทำไมแมวจึงชอบลูกชาย กล่าวแสดงอย่างชัดเจนถึงอาชีวะดีเลิศกว่าการที่ภรรยาหลวงต้องหนีออกจากบ้าน เพราะบังเอิญไปแอบดูสามีซึ่งเป็นช่างตีเหล็กทำงานสามีจึงโกรธมาก แสดงอีกว่าอาชีวะดีเลิศเป็นอาชีพที่เป็นเฉพาะบุคคลที่มีความสามารถและอาจจะมีการปิดบังหรือหวงแหนกันพอสมควร จนทำให้สามีโกรธภรรยามากที่ไปแอบดูการทำงานด้วยอาจจะเกรงการลอกเลียนแบบก็เป็นได้

สืบเนื่องมาจากอาชีวะดีเลิศที่ส่วนใหญ่มักจะเกิดขึ้นเพราะในแต่ละหมู่บ้านต้องการผู้ที่มีความสามารถในการทำอาวุธเพื่อใช้ประโยชน์ พ่อมีอาวุธจึงมีอาชีพอีกชนิดหนึ่งเกิดขึ้นคืออาชีวล่าสัตว์ ทั้งนี้คงมิใช่เป็นอาชีพหลักของชาวม้ง แต่คงจะเป็นการกระทำเพื่อเป็นอาหารและผลพลอยได้คือนำไปจำหน่ายในโอกาสที่เหมาะสมมากกว่า ดังมีปรากฏการกล่าวถึงอาชีวล่าสัตว์ดังในนิทานเรื่องผู้ไม่ถือคำพูด กล่าวถึงท่านเศรษฐีที่พาพรรคพวกออกไปล่าสัตว์ผลสุดท้ายต้องตายลงเพราะไม่รักษาคำพูดของตนเองต่อเจ้าป่า ย่อมแสดงว่าการล่าสัตว์เป็นอาชีพหนึ่งที่มีปรากฏในสังคมชาวม้งที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน

การล่าสัตว์ไม่มีแต่เฉพาะสัตว์บกเท่านั้น การจับสัตว์น้ำก็มีปรากฏในนิทานชาวม้งเช่นกันดังปรากฏในนิทาน เรื่องมูยา กล่าวถึงปู่ส่างที่ไปตกปลาแล้วไปพบเสือ และได้ต่อสู้กับเสืออย่างสามารถจนเสือจบชีวิตลงด้วยกลลวงมูยา (กล้องบุหรี) ย่อมแสดงว่าชาวม้งมีการจับปลาซึ่งเป็นสัตว์น้ำด้วยอีกเช่นกัน ดังจะเสนอนิทานดังนี้

ไม่นานมานี้ มีเสือมาอาละวาดในหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านเกรงกลัวมาก จึงมีการบอกต่อ ๆ กันว่าห้ามออกจากบ้านเดี๋ยวจะเป็นอันตราย ปู่ส่าง เป็นคนแก่ที่ชอบออกไปนั่งตกปลาตามห้วย ก็ไม่ชอบใจที่ถูกห้ามเช่นนั้น แก่ก็แอบหนีไปตกปลาเรื่อย ๆ ก็ถูกชาวบ้านตามกลับมาทุกครั้งเพราะเกรงว่าเสืออาจจะมากัดแกได้ วันหนึ่งแก่ก็แอบออกมาอีกพร้อมกับเบ็ด และ " มูยา " พอมมาถึงห้วย แก่ก็นั่งตกปลาอย่างเพลิดเพลิน สักครู่ก็ได้ยิน

เสียงสวบสวบแกคิดว่าคนคงมาตามให้กลับอีกแล้ว แกเลยก้วมือเรียกไปทางเสียงที่อยู่
ฝั่งตรงข้ามให้มา ฝ่ายเสือเห็นก็โมโห คิดว่าปู่ส้างทำท่าย จึงกระโดดลงน้ำหมายจะตะครุบ
ปู่ส้าง ปู่ส้างเห็นว่าเป็นเสือก็ตกใจ กระโดดลงน้ำว่ายลอดใต้ท้องเสือไปคนละฝั่งคนละฝั่ง
พอขึ้นฝั่งก็ก้วมือเรียกเสืออีก เสือก้วยกลับไป ปู่ส้างก็ก้วยกลับมาหลายครั้งจนทั้งคู่เหนื่อย
อ่อนมาก ในที่สุดปู่ส้างก็ตัดสินใจสู้เต็มที่ พอเสียว่ายมาถึงปู่ส้างก็เข้าชกต่อแต่ก็ไม่ชนะ สุดท้าย
ท้ายปู่ส้างนึกถึง " มูซา " ที่หนีมาได้ ก็นำมาตีกระบาลเสืออย่างแรงหลายครั้ง จน
เสือเจ็บปวด กระโดดน้ำหนีไปอีกฝั่งหนึ่ง ปู่ส้างก็ก้วมือเรียก เสือจึงเอาเท้าลูบหน้าผาก
แสดงให้เห็นว่าเจ็บ และไม่เข้ามาทวงในหมู่บ้านอีกเลยเพราะเข็ด " มูซา " ของปู่ส้าง

จากข้อมูลนิทานพื้นบ้านชาวม้งที่มีปรากฏ แสดงให้เห็นว่าชาวม้งมีอาชีพส่วนใหญ่
ด้วยการทำไร่ ทำนา ส่วนการตีเหล็กจะเป็นอาชีพในครัวเรือนเฉพาะผู้ที่มีความสามารถ
เท่านั้น อาชีพล่าสัตว์ก็เป็นอีกอาชีพหนึ่งของชาวม้งที่อาจจะเกิดขึ้นเพื่อการหาอาหารยังชีพ
ซึ่งผลพลอยได้ที่ตามมา ชาวม้งจะเกิดอาชีพค้าขายอีกอาชีพหนึ่งเป็นการนำเอาของป่าบรรทุก
สัตว์ตระเวนไปขายตามหมู่บ้านต่างๆ การล่าสัตว์นั้น ไม่เพียงแต่สัตว์บกเท่านั้นสัตว์น้ำชาวม้ง
ก็จับ ซึ่งน่าจะเป็นการแสดงความสามารถ หรือความเก่งกาจมากกว่าการยึดเป็นอาชีพ

1.2.5 ความสัมพันธ์ในด้านที่อยู่อาศัย จากข้อมูลนิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้ง
ที่ได้ศึกษาทำให้มองเห็นว่าชาวม้งเป็นกลุ่มชนที่มีการโยกย้ายถิ่นที่อาศัยบ่อย ๆ เป็นการ
แสวงหาที่ทำกิน และการแสวงหาทำเลที่ตั้งถิ่นที่อาศัยจะดำเนินถึง เรื่องประโยชน์ในการ
เพาะปลูกเป็นอันดับหนึ่ง ดังปรากฏในนิทาน เรื่องบ้านบวกเตย , เรื่องบ้านบวกจัน
ต่างกล่าวว่าการที่ชาวม้งเลือกทำเลนี้ตั้งหมู่บ้าน เพราะมีความอุดมสมบูรณ์ และได้ตั้งชื่อหมู่บ้าน
ตามสถานที่ คือ บ้านบวกจัน เพราะมีหนองน้ำ (บวก) และมีต้นจันทน์ จึงตั้งชื่อว่า
บ้านบวกจัน โดยจะเล่นนิทานดังนี้

เมื่อนานมาแล้ว ชาวแม้วได้อพยพมาเรื่อย ๆ จากประเทศจีนกระจัด
กระจายไปตามที่ต่าง ๆ หนุมเขาเรื่อย ๆ แบ่งกันอาศัยอยู่ตามบริเวณภูเขา จนมีชาวแม้ว
กลุ่มหนึ่งได้เคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่มาเรื่อย ๆ จนมาถึงแห่งนี้ มองเห็นแล้วว่ามีทำเลจะตั้งบ้าน
เรือน เพราะเป็นที่ราบต่ำ มีน้ำสมบูรณ์ พอมาถึงก็ตกลงใจกันที่จะตั้งบ้านเรือนอยู่ที่นี้ แต่ก็

ไม่รู้ว่าจะตั้งชื่อหมู่บ้านอย่างไร ก็ครุ่นคิดอยู่นาน จนกระทั่งนึกได้ว่า ตอนที่ยังทำเลนนี้ครั้งแรกก็เห็นเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่พอประมาณ (ซึ่งชาวไทยเหนือเรียกว่า บวก) และบริเวณที่มีต้นจันทน์อยู่มากมาย จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า " บ้านบวกจันทน์ " และจึงเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า บ้านบวกจันทน์ ตั้งแต่นั้นมา

จะพบว่า การดำเนินชีวิตของชาวม้งยึดจารีตประเพณีเป็นหลัก ไม่สนใจในการศึกษาในระบบ เพราะถือว่าพระเจ้าเป็นผู้กำหนดทุกอย่าง สภาวะจิตใจชาวม้งเป็น ผู้มีความกตัญญู แต่มีความอาฆาตพยาบาท ไม่ซื่อสัตย์ ชอบความสะอึกสยบ ชาวม้งมีอาชีพทำไร่ ทำนาเป็นอาชีพหลักแต่ก็ยังมีการค้าขาย การตีเหล็ก และการล่าสัตว์ เป็นอาชีพเสริม ชาวม้งจะเป็นกลุ่มชนที่มีการโยกย้ายถิ่นที่อยู่เรื่อย ๆ เพราะต้องแสวงหาที่ทำกิน และการเลือกถิ่นที่อาศัยขึ้นอยู่กับทำเลที่เหมาะสมในการเพาะปลูก

2. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ (Man and Nature)

สิ่งที่มีชีวิตเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ซึ่งมีลักษณะเป็นทั้งรูปธรรม และนามธรรม ดังนั้น มนุษย์ย่อมจะมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ อย่างที่แยกกันออกได้ยากมาก ชาวม้งก็เป็นมนุษย์ กลุ่มหนึ่งจึงต้องมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ พร้อมกันนั้นชาวม้งก็มีการมองโลกอย่างธรรมชาติ เช่นกัน ซึ่งผู้ศึกษาจะขอวิเคราะห์เป็นหัวข้อดังนี้

2.1 ความเชื่อเกี่ยวกับการกำเนิดโลก

เดิมนั้นชาวม้งเชื่อว่า โลกมนุษย์ที่เราอาศัยอยู่ทุกวันนี้แบบนี้ได้กลมอย่างทีทุกคนเข้าใจกันและเดิมนั้น โลกมีบิรวารคือ ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์อย่างละหลายดวง ซึ่งทำให้มนุษย์เดือดร้อนมาก จึงไปขอให้พระเจ้าช่วยพระเจ้ายิ่งใหญ่ให้เหลือเพียงอย่างละดวง ดังปรากฏในตำนาน เรื่องทำไมจึงมีดวงอาทิตย์และดวงจันทร์อย่างละดวง กล่าววว่า เดิมทีโลกมีดวงอาทิตย์และดวงจันทร์อย่างละหลายดวงเมื่อถึงเวลากลางวันก็ร้อนมาก เวลากลางคืนก็สว่างไสวเดือดร้อนเป็นที่ยิ่งจึงพากันไปขอให้พระเจ้าช่วยเหลือ พระเจ้าก็ให้เหลือเพียงอย่างละดวงตามความจำเป็นโลกจึงเป็นเช่นนี้ตลอดมา ซึ่งนับว่าเป็นความเชื่อเกี่ยวกับเรื่อง

โลกของชาวม้ง ดังจะเสนอนิทานดังนี้

ในสมัยก่อนโน้น ครึ่งหนึ่งโลกเราไม่ได้มี ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์อย่างละดวง แต่เมื่อก่อนเรามีดวงอาทิตย์ถึง 9 ดวง และมีดวงจันทร์ถึง 8 ดวง ดังนั้นเวลากลางวันที่ดวงอาทิตย์ขึ้นทำให้โลกสว่างไสว และร้อนระอุเป็นอย่างมากจนมนุษย์อาศัยอยู่ในโลกด้วยความลำบาก และแห้งแล้งกันดารมาก ครั้นถึงเวลากลางคืนแทนที่มนุษย์จะได้รับความเย็นสบายเพราะไม่มีดวงอาทิตย์ 9 ดวง ก็ต้องพบกับความสว่างและความร้อนจากดวงจันทร์ถึง 8 ดวงอีก ทำให้ตอนกลางคืนก็สว่างเหมือนตอนกลางวัน และยังคงร้อนและแห้งแล้งไม่ต่างจากกลางวัน มนุษย์จึงไม่มีเวลานักนอน จนในที่สุดมนุษย์จึงพากันคิดทำลายดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ ให้เหลือเพียงอย่างละดวงเท่านั้น โดยพากันไปขอร้องต่อเทพเจ้า เพราะทนความยากลำบากไม่ไหว เทพเจ้าจึงทำตามความต้องการของมนุษย์ จึงทำให้โลกเรามีดวงอาทิตย์และดวงจันทร์อย่างละ 1 ดวงเท่านั้น

2.2 ความเชื่อเกี่ยวกับต้นกำเนิดของคน

ก่อนที่จะเกิดมนุษย์นั้นเดิมชาวม้งเชื่อว่า การที่มนุษย์เกิดขึ้นมาได้เพราะเทพเจ้าโพฮั่วโซ่ว เป็นผู้สร้างมนุษย์ขึ้นมาในโลก ดังปรากฏในนิทานเรื่องทำไมคนตายแล้วไม่ฟื้นกล่าวว่าเทพเจ้าโพฮั่วโซ่วเป็นผู้สร้างมนุษย์ขึ้นมาโดยไม่ให้มีการตาย พอถึงเวลาก็ไปลอกคราบกลับมาใหม่แสดงว่าชาวม้งเชื่อว่ามนุษย์เกิดขึ้นมาในโลกเป็นเพราะอิทธิพลของเทพเจ้า โดยจะขอเสนอนิทานดังนี้

แต่เดิมมานั้น คนไม่รู้จักตาย เหตุที่คนตายนั้นมีคนเล่าว่า เป็นเพราะพี่น้องชื่อ กาเก้อ ตูบลู และ จิโต้ เป็นเด็กหนุ่มในหมู่บ้านหนึ่งไม่เคยรู้ว่าแผ่นดินโลกนี้กว้างใหญ่เพียงใด จักหันหน้าเข้าปรึกษากันว่าทำอย่างไรจึงจะรู้ว่าโลกเรากว้างใหญ่เพียงใด ในที่สุดพี่ ๆ ก็ให้กาเก้อออกสำรวจดู แต่กาเก้อไม่สามารถออกไปไหนได้เนื่องจากเห็นโลกเป็นโคลน หล่มเนื่องมาจากน้ำท่วมโลก กาเก้อก็เข้าใจว่าโลกนี้แคบนัก จึงกลับมาบอกพี่ทั้ง 2 ว่า " โลกเรานี้แคบนักหากคนเกิดมามาก ๆ ก็คงจะไม่มีที่ให้อาศัย " ทั้งจิโต้ และ ตูบลูไม่เชื่อที่น้องพูด จึงใช้ให้เหยี่ยวของตนไปดูว่า กาเก้อพูดมาจริงหรือไม่ เหยี่ยวก็บินไปไกลแสนไกลก็

ยังมองเห็นโลกอยู่ ไม่สิ้นสุดสักทีจึงกลับมาบอกว่า " โลกเรากว้างมากบินไปไม่ทั่วเลย " ทั้ง 2 คนก็โกรธกาเกือกที่โกหกตน จึงพากันทุบตี จนกาเกือบบาดเจ็บสาหัสมาก จึงแข่งไว้ว่า " ตัวข้าเจ็บมากแล้วแต่ยังไม่ตาย ข้าขอตาย และให้สิ่งมีชีวิตทุกสิ่งในโลกนี้ตายหมด " จากนั้นกาเกือกก็ตายไปและทุกสิ่งที่มีชีวิตจึงต้องมียันตายตามคำสั่งของกาเกือก

ครั้นเมื่อมนุษย์ไม่มีการตายจึงทำให้จำนวนประชากรมีมากขึ้น ๆ จนเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมโลกจนมนุษย์ตายลงหมดเหลือเพียงแต่มนุษย์ 2 คนนี้เอง คือ กุ และ อิเซา นี่เองคู่นี้จึงกลายเป็นต้นกำเนิดของมวลมนุษย์ทั้งหลาย ดังปรากฏในเรื่องน้ำท่วมโลกกล่าวว่า พี่น้อง 2 คน คือ กุ และ อิเซาเป็นต้นกำเนิดของมนุษย์เพราะเกรงว่าเผ่าพันธุ์มนุษย์จะสูญสิ้นไป จึงแต่งงานกัน จนมีลูกหลานเป็นทายาทของมนุษย์สืบไป นั้นย่อมแสดงว่าชาวม้งเชื่อว่ามนุษย์เกิดจากพี่น้อง 2 คนนี้ตามคำบัญชาจากพระเจ้า

ยังมีเรื่องทำนองเดียวกันนี้ที่กล่าวถึงการกำเนิดมนุษย์ คือเรื่องคนยะกันได้หยั่งได้กล่าวว่ามนุษย์เกิดขึ้นได้เพราะพี่น้อง 2 คนเช่นกัน ที่เป็นต้นกำเนิดของเหล่ามนุษย์ทั้งมวล ดังจะเสนอניתานดังนี้

นานมาแล้ว เมื่อโลกสร้างขึ้นใหม่ ๆ ฝนเกิดตกหนักจนท่วมโลก มี 2 คนพี่น้องชื่อ ออง และ เอียะ ได้แอบอาศัยอยู่ในถ้ำเพื่อหนีน้ำ น้ำก็ท่วมสูงขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงสวรรค์ พระเจ้าเห็นถ้ำที่มีอะไรอยู่ข้างในก็คิดว่าเป็นตัวประหลาดครั้นจะเปิดก็เกรงว่าตัวประหลาดที่อยู่ในถ้ำจะออกมาทำความเดือดร้อนบนสวรรค์ จึงสั่งให้ภูเขาลงไปขุดรูที่พื้นโลกเพื่อให้น้ำลดลง เมื่อภูเขาเขาไปขุดรูน้ำก็แห้งลง ถ้ำนั้นก็เข้ามาวางบนโลก พี่น้องทั้ง 2 ก็ออกจากถ้ำ พบว่าคนตายไปหมดแล้วเหลือเขาเพียง 2 คนเท่านั้น ฝ่ายพี่คิดต่อไปหากไม่มีลูกหลานก็ไม่มีคนอยู่ในโลกแน่ จึงบอกกับน้องว่าให้เราแต่งงานกันเสียเพื่อจะได้มีลูกหลานสืบต่อไป เอียะไม่เห็นด้วยแต่ทนอ้อนวอนไม่ไหว จึงบอกว่าเราควรจะอธิษฐานเสี่ยงทายดู โดยเราจะกลิ้งไม้ ให้พี่น้องถือตาม และเอียะถือฝ่าไม้ แล้วกลิ้งลงมาจากยอดเขาคนละด้าน ถ้าไม้มาประกบกันจะยอมแต่งงานกัน พอตกลงดังนั้นทั้ง 2 ก็ทำตามตามที่ตกลงกัน ปรากฏว่าไม้กลิ้งมาประกบกัน เอียะจึงแต่งงานกับพี่ชาย แต่อยู่ด้วยกันนานถึง 7 ปี ก็ยังไม่ มีลูกหลาน เพราะไม่รู้จักวิธี พี่ชายจึงไปถามพระเจ้าว่า " ทำอย่างไรถึงจะมีลูกได้ "

พระเจ้าตอบว่า "ถ้าเจ้าอยากมีลูกก็จงนอนประกบกันเหมือนไม้ที่เจ้ากลิ้งลงมาจากยอดเขาลิ แล้วจึงจะมีลูก" ทั้งสองจึงปฏิบัติตามในที่สุดก็มีลูกตามต้องการ จึงทำให้เกิดการเรียนรู้วิธีทำ ให้เกิดลูกออกมา

2.3 ความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ชาวมังเป็นกลุ่มชนที่ต้องใกล้ชิดสัมพันธ์กับธรรมชาติ เพราะตามสภาพการตั้งถิ่นที่อาศัยของชาวมัง และสิ่งต่าง ๆ จะมีปรากฏในนิทานพื้นบ้านของชาวมัง โดยแสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างแยกไม่ออก

2.2.1 ความสัมพันธ์ของธรรมชาติที่แสดงให้เห็นว่าธรรมชาติให้คุณประโยชน์
ชาวมังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับธรรมชาติ โดยเห็นว่าพืชที่มีให้คุณและหากไม่เคารพหรือลบหลู่ ก็อาจจะทำให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ ชาวมังเห็นว่าพืชมีประโยชน์เพราะสามารถใช้เป็นอาหาร และเป็นยารักษาโรคได้ ดังปรากฏในนิทานเกี่ยวกับการรักษาโรค กล่าวว่า ฉี่ยี้ พบว่าพญานาค สามารถทำให้ไขที่แตกกลับดีขึ้นมาได้ โดยเคี้ยวพญาชนิดหนึ่งหนึ่งใส่ จึงได้นำเอาพญาชนิดนั้นมารักษาคน ก็ทำให้หายจากโรคได้ แสดงว่าชาวมังเชื่อว่าพืชเป็น สิ่งที่ให้ประโยชน์

นิทาน เรื่องเหตุที่ชาวแม้วปลูกข้าวและข้าวโพด ก็เป็นนิทานอีกเรื่องหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าชาวมังมองเห็นว่าธรรมชาติให้ประโยชน์ โดยเรื่องกล่าวว่าเดิมข้าวและข้าวโพด เป็นพืชต้นเดียวกันและเมื่อแก่ก็จะพากันเดินเข้ายุ่งจางเอง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาวมังมองเห็นว่าพืชเป็นพืชที่ให้คุณประโยชน์คือเป็นอาหารและให้ความสะดวกสบายในการเก็บเกี่ยวได้ด้วย

2.2.2 ความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นการลงโทษของธรรมชาติ ชาวมังมองเห็นว่าธรรมชาตินอกจากให้ประโยชน์ หากไม่เคารพหรือลบหลู่ก็อาจจะเกิดผลเสียตามมาได้ ดังปรากฏในนิทาน เรื่องจอมกะล่อน กล่าวถึงนายลายและภรรยา ที่ภรรยาของนายลายไม่ปฏิบัติตามคำขอร้องของนายลายที่ไม่ให้นำขยะ ไปทิ้งที่ต้นไม้มิให้รักษาคนภรรยาได้นำเอาขยะไปทิ้งซึ่งแสดงว่าไม่เคารพต้นไม้จึงลอยหนึหายไปในท้องฟ้าจึงไม่สามารถใช้ต้นไม้รักษาคนได้ต่อไป

ในนิทานเรื่องเหตุที่ชาวแม้วปลุกข้าวและข้าวโพด ที่ได้กล่าวไว้แล้วก็แสดงว่าธรรมชาติอาจให้โทษได้ โดยที่ข้าวและข้าวโพดไม่ยอมอำนวยความสะดวกให้โดยการพากันเข้าไปในยุ้งฉางเอง เพราะมีชายคนหนึ่งกล่าววาจาบลปลุกข้าว มนุษย์จึงต้องเสียเวลาในการเก็บเกี่ยวพืชผลเอง ย่อมแสดงว่าชาวม้งมองว่าพืชเป็นธรรมชาติที่ให้ประโยชน์หากไม่เคารพก็อาจจะเกิดความเสียหายขึ้นได้

ชาวม้งมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างมาก เพราะชาวม้งอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ โดยดูจากถิ่นที่อาศัยที่อยู่ตามป่าเขา ชาวม้งจึงมองการกำเนิดโลกว่าเดิมทีนั้นโลกแบน ส่วนมนุษย์นั้นเกิดขึ้นเพราะพระเจ้าสร้าง จากนั้นก็เกิดน้ำท่วมโลกผู้คนตายหมดเหลือเพียง 2 คนที่เป็นต้นกำเนิดของมวลมนุษย์ และ ธรรมชาติก็เป็นสิ่งที่สำคัญเพราะอาจจะให้ทั้งประโยชน์และโทษได้

3. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ (Man And Supernature)

ชาวม้งเป็นชนกลุ่มน้อยที่ค่อนข้างจะห่างไกลจากสังคมเมือง ดังนั้นชาวม้งจึงมีความสัมพันธ์อยู่กับสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นไสยศาสตร์หรือสิ่งเร้นลับ ตลอดจนความเชื่อต่างๆ สิ่งเหล่านี้จะมีอิทธิพลสำหรับพวกเขาเป็นอย่างมาก เขาเชื่อว่าเหตุการณ์หรือ ปรากฏการณ์ ต่างๆที่เกิดขึ้นเพราะพระเจ้า หรือ ภูติผี ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งเหล่านี้จะปรากฏออกมาอย่างชัดเจนในข้อมูลนิทานพื้นบ้านชาวม้ง เขาเล่าว่า โดยขอวิเคราะห์เป็นหัวข้อดังนี้

3.1 ความเชื่อเรื่องพระเจ้า ชาวม้งเชื่อกันว่า พระเจ้าเป็นผู้มีอำนาจเหนือสิ่งทั้งปวงสามารถบันดาลให้เกิดสิ่งต่างๆได้ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเพราะพระเจ้า ซึ่งความเชื่อนี้มีปรากฏในนิทานพื้นบ้านอยู่มากมาย เช่น เรื่องสาเหตุที่แม้วไม่มีตัวหนังสือใช้ กล่าวว่า มนุษย์เกิดการทะเลาะวิวาทกัน เพราะขาดการจดจำ จึงพากันไปขอพระเจ้าช่วย พระเจ้าจึงให้ตำรามา แต่ชาวม้งนำเอาไปเก็บไว้คิดว่าหากมีเวลาจะนำมาดู แล้วทำงานจนลืมพจนานุกรมได้ไปดู เห็นว่าหนูแกะตำราไปจนหมดแล้ว จึงไปขอพระเจ้าอีกครั้งพระเจ้าก็บอกว่า เป็นการลงโทษ ที่ไม่สนใจในสิ่งที่ให้ฉะนั้นชาวม้งจึงไม่มีตัวหนังสือใช้ ซึ่งจะเห็นว่าสิ่งต่างๆ

เป็นเพราะพระเจ้าเป็นผู้ทำให้เกิดขึ้นเมื่อเด็กร้อนก็ไปขอให้พระเจ้าช่วยเหลือ

มีนิทานที่แสดงให้เห็นเด่นชัดว่าชาวมังเชื้อถือในพระเจ้าอยู่หลายเรื่องด้วยกัน อาทิ

1. เรื่องทำไมคนจึงไม่สามารถมองเห็นผี
2. เรื่องทำไมจึงมีดวงอาทิตย์และดวงจันทร์อย่างละดวง

เรื่องทำไมคนจึงไม่สามารถมองเห็นผี กล่าวไว้ว่า แต่เดิมนั้นคนและผีมองเห็นกันแต่เนื่องจากผีมีแต่สิ่งที่น่ากลัวคนจึงไม่ยอมมองเห็นจึงไปขอพระเจ้า พระเจ้าก็จัดการให้โดยให้ขว้างขี้เถ้าไปที่ตา แต่ผีขี้โกง จึงทำให้คนไม่สามารถมองเห็นผี แต่ผีมองเห็นคนได้ แสดงให้เห็นว่าชาวมังเชื้อว่าการที่คนไม่สามารถมองเห็นผี เพราะพระเจ้าเป็นผู้บันดาลให้เกิดขึ้นนั้นแสดงว่าชาวมังมีความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ คือ พระเจ้า

แม้กระทั่งการดำรงเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ชาวมังก็เชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้กำหนด ดังปรากฏในเรื่อง คนสะกั้นได้หยิ่งใจ กล่าวว่าพระเจ้าเป็นผู้ชี้แนะว่าการทำให้คนเกิดนั้นต้องนอนประกบกัน แสดงว่าแม้กระทั่งการสืบพันธุ์ซึ่งนับเป็นเรื่องของธรรมชาติที่เกิดขึ้นโดยสัญชาตญาณ ชาวมังก็ยังเชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้อยู่เบื้องหลัง นั่นคือเชื่อว่ายู่ภายใต้อำนาจของพระเจ้า ย่อมเห็นว่าชาวมังเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติมาก

ซึ่งเรื่องดังกล่าวมาทั้งหมดล้วนแต่แสดงให้เห็นว่าชาวมังเชื่อถือพระเจ้าว่า พระเจ้าเป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือสิ่งต่างๆ และเหตุการณ์ต่างๆตกอยู่ในอำนาจของพระเจ้าทั้งนั้น ย่อมทำให้มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติอย่างชัดเจน

3.2 ความเชื่อในไสยศาสตร์หรือสิ่งเร้นลับ เกี่ยวกับความเชื่อในไสยศาสตร์หรือสิ่งเร้นลับนอกจากข้อมูลนิทานที่ปรากฏพบว่าชาวมังมีความเชื่อในสิ่งเร้นลับ และ ไสยศาสตร์เป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นเพชฌัญชา ภูติผี หรือจิตวิญญาณ ดังปรากฏในนิทาน เรื่องตำนานผี ดังกล่าวแสดงให้เห็นความเชื่อสิ่งเร้นลับว่าเมื่อสาวยังเกิดความเจ็บแค้นที่ต้องวิ่งตามชายมังจนตายจึงอธิษฐานไว้ว่าหากเกิดมาในชาติต่อไปขอให้ทุกคนฆ่าเมาลุ่มหลงนางจนถอนตัวไม่ขึ้น

นางจึงเกิดมาเป็นหนี้ ซึ่งเป็นยาเสพติดที่ชาวเมืองติดกันมาก และเรื่องผู้ไม่ถือคำพูด กล่าว
แสดงให้เห็นว่าสิ่งเร้นลับคือเจ้าป่าสามารถบันดาลให้ท่านเศรษฐีตายลงในที่สุด เพราะ
การไม่รักษาคำพูดที่ให้ไว้ต่อเจ้าป่า ดังนั้นจึงเชื่อว่าไม่ควรจะลบหลู่สิ่งเร้นลับเหล่านี้

การดำเนินชีวิตของชาวเมืองขึ้นอยู่กับความเชื่อสิ่งเหล่านี้ นับแต่คนเราเกิดมาได้
เพราะเพนเจ้าเป็นผู้สร้างคือ โห่ยวโซ่ว (จากนิทานเรื่องทำไมคนตายแล้วไม่เหิน) พอจะ
กระทำการใดก็ขึ้นอยู่กับความเชื่อในสิ่งเร้นลับเช่นการเลือกคู่พอ เกิดชอบพอบุญสาวคนไหน
ต้องมาทำการเสี่ยงทายด้วยกระดูกไก่ดูว่าเมื่อแต่งงานกันแล้วจะดีหรือไม่ ซึ่งก็เป็นความเชื่อ
ในสิ่งเร้นลับ (จากเรื่องหลุมสมบัติ) เมื่อเกิดความฝันก็เชื่อกันว่าเป็น เพราะต้องการ
บอกสิ่งใดบางอย่าง ดังปรากฏอยู่ในเรื่องถ้ำสมบัติ กล่าวว่าชายชาวเมืองฝันว่ามีชายแก่คนหนึ่ง
ให้ช่วยป้องกันสมบัติไว้จากชาย 3 คน ที่มาเอาในวันรุ่งขึ้นหน่อย ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้ก็เกิด
ขึ้นจริงๆ ย่อมแสดงว่าชาวเมืองเชื่อในสิ่งเร้นลับตามที่ท่านกล่าวว่าความฝันเป็นสิ่งที่บอกความ
จริง ซึ่งจะขอเสนอรายละเอียดของนิทานดังนี้

นานมาแล้ว มีชายเฒ่าผู้หนึ่งทำไร่อยู่ใกล้ภูเขา และภรรยาเขามีถ้าอยู่มากมาย
และเขาก็ได้ยืมคนเฒ่าแก่เล่ามาว่ามีสมบัติอยู่ในถ้ำไหน แต่เขาไม่ค่อยเชื่อ วันหนึ่งที่เขาหลับ
ได้ฝันไปว่ามีชายแก่ผมหงอกเข้ามาพูดว่า " หลาน... พรุ่งนี้จะมีชายแก่กาง 3 คน จะมา
เอาสมบัติที่ถ้ำนี้ไป (ชี้ถ้ำสมบัติให้ดู) ขอให้ช่วยป้องกันไว้ด้วย แล้วจะให้สมบัติ
เป็นของตอบแทนเท่าที่จะสามารถเอาไปได้ " แล้วชายผู้นั้นก็ตื่นขึ้น พอรุ่งเช้าเขาก็แอบอยู่
ในถ้ำที่ชายแก่ชี้ให้ดู แอบอยู่นานพอสมควรก็มีชายแปลกหน้า 3 คนมายังบริเวณปากถ้ำและ
ตกลงกันว่าจะทำพิธีไล่ผีที่เฝ้าสมบัติก่อนจึงจะเข้าไปเอาสมบัติ สักครู่ก็ทำพิธีที่หน้าปากถ้ำ
แล้วก็พากันเข้ามาในถ้ำ พอชาย 3 คนเข้ามาชายเฒ่าที่แอบอยู่ก็เอาตะกร้าที่ติดตัวมาทำ
การทุบตีชายทั้ง 3 คน วายทั้ง 3 คนคิดว่าเพราะว่าผีทำเอาจึงรีบถอยออกมา ทำพิธีอีก
แล้วเข้าไปในถ้ำใหม่ ก็ถูกชายเฒ่าเอา ดิน หิน ขว้างปาเอาก็กลัวจึงพากันกลับไม่เอาสมบัติ
ชายเฒ่าพอเห็นชาย 3 คนกลับไปก็สำรวจดูบริเวณนั้นก็พบว่าสมบัติอยู่มากมาย จึงเก็บใส่
ชายพกไปเพราะตะกร้าที่เตรียมมาก็ใช้ขว้างไปแล้ว และคิดว่าเดี๋ยวจะกลับมาอีก พอ
ได้สมบัติก็ออกจากถ้ำแล้วกลับบ้านเพื่อเอาตะกร้ามานำใส่อีก ก็พบว่าปากถ้ำปิดตายเสียแล้วจึง
พูดกับตนเองว่า " นี่ถ้าจะเป็นรางวัลเฝ้าสมบัติอีก "

ผีเป็นสิ่งหนึ่งที่ชาวม้งถือว่าสำคัญ โดยเชื่อว่าผีเป็นสิ่งเหนือธรรมชาติที่มีอิทธิฤทธิ์มาก มีอยู่ทุกหนทุกแห่งสามารถแปลงตนเป็นอะไรก็ได้ ดังปรากฏในนิทานเรื่องผีกะยักซ์ กล่าวว่า ผีปลอมเป็นเด็กแล้วมายุ้งเก็บมาเลี้ยง พอรู้ว่าเป็นผีก็หาวิธีทำลาย แล้วผีก็แปลงตัวเล่นกับผี เป็นพ่อโดยแปลงตัวเป็นสิ่งต่างๆมากมายในที่สุดก็ตายไป ซึ่งแสดงให้เห็นอำนาจของผี และชาวม้งก็เชื่อว่า ผี หรือสิ่งเร้นลับมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง และมีพลังอำนาจที่จะทำให้เกิดสิ่งใดก็ได้ ดังนั้นจึงต้องระมัดระวังตัวตลอดเวลาด้วยเกรงว่าอาจจะทำสิ่งที่ผีไม่พอใจ และทำให้เดือดร้อนในภายหลังได้

ชาวม้งเชื่อว่าทุกหนทุกแห่งมีผีอยู่ประจำทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นในบ้าน ในป่า ก็ตาม ฉะนั้นการกระทำต่าง ๆ ต้องระวัง ดังปรากฏในนิทานเรื่องผีเน้ง กล่าวถึง ชายคนหนึ่งไม่สบายมากและเป็นๆ หายๆ เรื่อยๆ เพราะผีมาทำร้ายเนื่องจากต้องการให้เขาเป็นตัวแทนผี แต่เขาไม่ยอมจึงไม่สบาย ในที่สุดก็ไปเข้าทรงดูก็รู้ว่าเป็นเพราะผีทำ จึงทำการบนด้วยไก่ 1 คู่ ทุกเดือนแต่ผลที่สุดก็ต้องยอมเป็นผีเน้ง แสดงให้เห็นว่าชาวม้งเชื่อว่าทุกที่มีผี และผีสามารถที่จะทำให้เกิดอะไรก็ได้ ดังเช่นผีทำให้ชายคนนั้นไม่สบายเรื่อย ๆ

นิทานเรื่องผีประจำต้นไม้ เป็นนิทานเรื่องหนึ่งที่บอกถึง ความเชื่อในไสยศาสตร์ว่า ชาวม้งเชื่อว่าผีมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง โดยเรื่องกล่าวว่าที่ต้นไม้ก็มีผีประจำอยู่และอาจจะมาทำอันตรายให้ตายได้หากไม่ไหวให้อาหารแก่ผีบ้าง โดยกล่าวว่าชาวม้งชอบย้ายถิ่นฐานเรื่อย ๆ วันหนึ่งได้เข้าป่าไป ครั้นพอเหนื่อยก็พักอยู่ใต้ต้นไม้ไทรแต่ไม่ได้ทำการเช่นไร จึงถูกผีฆ่าตาย แสดงอย่างชัดเจนว่าชาวม้งเชื่อว่าทุกที่มีอยู่เต็มไปหมดดังนั้นต้องระวังการกระทำของตนเพื่อไม่ให้ผีไม่พอใจ

จากข้อมูลนิทานส่วนใหญ่แสดงอย่างเด่นชัดให้เห็นความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์และสิ่งเร้นลับซึ่งความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติของชาวม้งสามารถแยกได้หลายระดับดังนี้

1. ความเชื่อในเทพเจ้า หรือเทวดา หรือพระเจ้า เป็นความเชื่อในเรื่องระดับที่สำคัญที่สุด โดยชาวม้งเชื่อว่า เทพเหว่วไซ่ว เป็นผู้สร้างโลก สร้างมนุษย์ ดูแลโลกมนุษย์ ยุว้าเต่ง เป็นผู้ตัดสินวิญญาณผู้ตายเกิดอนุชาติให้มาเกิดใหม่ และมีเทพเจ้าทั้ง 4 เป็นผู้ตั้ง

กฎเกณฑ์ต่างๆของโลกซึ่งชาวมังถือเทพเจ้าเป็นสิ่งสำคัญที่สุด และเป็นสิ่งที่ควรเคารพ

2. ความเชื่อผีเน้ง ผีเน้ง เป็นผีให้คุณประโยชน์เพราะช่วยในการรักษาเวลาเจ็บป่วยโดยการเข้าทรงผีเน้ง ฉะนั้นการกระทำต่างๆจึงต้องมีผีเน้งเข้าไปร่วมด้วย

3. ความเชื่อเรื่องผีทั่วไป มีทั้งผีเรือน ผีป่า ซึ่งอาจเป็นผีน้ำ ผีจอมปลวก ผีภูเขา ผีถ้ำก็ได้โดยชาวมังเชื่อว่าผีอยู่ทุกหนทุกแห่ง ดังนั้นต้องระวังการกระทำอย่าทำให้ผีโกรธมิเช่นนั้นจะได้รับความเดือดร้อน

4. ความเชื่อเรื่องจิตวิญญาณ ชาวมังเชื่อว่าภายใต้อารมณ์ของจิตวิญญาณจะมี ขั้วหรือจิตวิญญาณตั้งนั้น เวลาเมื่อเกิดใหม่เมื่อครบ 3 วัน จะมีการเรียกขวัญพร้อมกับตั้งชื่อ ดังปรากฏในนิทานเรื่องลิเห่ง กล่าวถึงเรื่องนี้อย่างชัดเจนว่า พอลิเห่งเกิดมาได้ 3 วัน ก็มีพิธีเรียกขวัญและตั้งชื่อในการทำพิธีก็มีไก่ 1 คู่ แสดงให้เห็นว่าชาวมังมีความเชื่อในเรื่องจิตวิญญาณจึงปรากฏออกมาในนิทานที่มีการเรียกขวัญเมื่อเด็กอายุได้ 3 วัน ก็เป็นการเรียกจิตวิญญาณนั่นเอง สิ่งเหนือธรรมชาติเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชาวมังอย่างยิ่ง

จะเห็นว่า สิ่งเหนือธรรมชาติระดับเทพ มีอิทธิพลมากต่อสังคมชาวมังแต่ชาวมังจะติดต่อกับเทพเป็นครั้งคราวในโอกาสที่เทพมีความเกี่ยวข้องกับเท่านั้น ส่วนผีเน้งเป็นผีที่คอยช่วยเหลือชาวมังโดยเฉพาะถ้าต้องช่วยเหลือให้พ้นจากอำนาจของผีโดยทั่วไป เพราะผีโดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นผีป่า หรือผีอะไรมักจะเป็ผีที่ให้อันตรายได้ซึ่งชาวมังเชื่อว่าโอกาสที่จะถูกผีเหล่านี้ทำอันตรายมีมากมายหลายหนซึ่งพวกมันจึงต้องอาศัยผีเน้งช่วยแก้ปัญหา ดังนั้นชาวมังกับผีเน้งจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างมากไม่ว่าจะทำการใด เช่น การเกิด การแต่งงาน การตาย หรือพิธีเล็กๆก็ต้องติดต่อกับผีเน้ง เหล่านี้เป็นความสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติของชาวมังที่มีปรากฏในข้อมูลนิทานพื้นบ้านชาวมังเป็นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ตามบริเวณที่ราบสูงและเป็นกลุ่มชนที่มีความสัมพันธ์กับชาวไทยพื้นราบมากพอสมควร จนบางทีแทบจะมองไม่ออกว่าเป็นชาวมัง หรือชาวไทยพื้นราบ และจากนิทานพื้นบ้านของชาวมังทำให้มองเห็นโลกทัศน์ของชาวมังว่ามีความคล้ายคลึงกับชาวไทยพื้นราบมาก ฉะนั้น ย่อมไม่ใช่ของยากที่จะทำความเข้าใจและยอมรับว่าชาวมังก็เป็นชาวไทย เราอีกกลุ่มหนึ่งนั้น เองสิ่งที่ปรากฏออกมาจากนิทานในด้านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์นั้นครอบครัวของชาวมังมีความสัมพันธ์โดยมีความรัก ความสามัคคีกันดีในครอบครัว พ่อแม่มีความรักและแม่มีหน้าที่เลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว แต่ชาวมังจะชอบการมีลูกชายมากกว่าลูกสาว เพราะเชื่อว่าลูกชายสามารถ

ให้ความช่วยเหลือเมื่อเดือดร้อนได้ จารีตประเพณีเป็นสิ่งที่ชาวม้งยึดถือและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ไม่ว่าจะเป็นการเกิด การแต่งงาน การตายก็ตามส่วนในด้านจิตใจนั้น จากการที่ชาวม้งเป็นชนกลุ่มน้อยที่อยู่ไกลความศิวิไลซ์ สภาวะจิตใจยังคงต้องการการขัดเกลาพบว่าชาวม้งแม้จะเป็นกลุ่มชนที่มีความกตัญญูเชื่อฟังผู้อาวุโส แต่ก็มีจิตใจไม่เชื่อสัจยมีความอิจฉาอาฆาตพยาบาท เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน หากความเจริญเข้าไปถึงชนกลุ่มนี้ก็จะสามารถขัดเกลาสภาพจิตใจของชาวม้งได้ชาวม้งมองไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาเพราะชาวม้งเห็นว่าการทำงานสำคัญกว่าการที่จะเสียเวลาให้กับการนั่งเรียนหนังสือ ซึ่งไม่ให้ประโยชน์อะไรเลยชาวม้งจึงหันเข้าหาการทำงานมากกว่าการสนับสนุนในการเรียนหนังสือตามระบบโรงเรียน

ความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ชาวม้งเชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้มีอิทธิพลในทุกอย่างพระเจ้าเป็นผู้สร้างมนุษย์ และสร้างโลกก็คือ โห้วโว้ว และกฎเกณฑ์ต่างๆ ในโลกก็มีพระเจ้าเป็นผู้กำหนดขึ้นดังนั้นชาวม้งจึงไม่มีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวแต่จะมีพระเจ้าเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมต่างๆ ให้กระทำความดี เพราะเมื่อทำไม่ดีก็จะถูกพระเจ้าลงโทษเอง ชาวม้งยังมองเห็นคุณประโยชน์ของธรรมชาติ และไม่ลบหลู่ธรรมชาติสิ่งที่มีอิทธิพลสำหรับความเชื่อของชาวม้งมากคือสิ่งเหนือธรรมชาติ ที่มีทั้งผี พระเจ้า และอื่นๆอีกมาก ทั้งนี้เพราะชาวม้งเชื่อในเรื่องสิ่งเร้นลับ ไสยศาสตร์ เป็นอย่างมาก โดยเชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้บันดาลให้เกิดทุกสิ่งทุกอย่างนับว่าเป็นความเชื่อที่เหนียวแน่นมาก

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

จุดมุ่งหมายในการค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาสภาพความเป็นอยู่ และโลกทัศน์ของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน
2. เพื่อรวบรวม และจำแนกประเภทนิทานพื้นบ้านของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง บ้านบวกจั่นและบ้าน ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการค้นคว้า

การดำเนินการค้นคว้าและเสนอผลการศึกษาเป็นแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Descriptive) ซึ่งมีลำดับดังนี้

1. ลักษณะข้อมูลมี 2 ประเภท

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) เป็นนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้งที่ได้มาจากคำบอกเล่าของวิทยากรในท้องถิ่น ซึ่งเป็นชาวไทยภูเขาเผ่าม้งอาศัยอยู่บ้านบวกจั่นและบ้านบวกเตย ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ อายุระหว่าง 38 - 80 ปี ไม่จำกัดการศึกษา

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) หมายถึงข้อมูลที่ได้มาจากการค้นคว้า

2. การจัดกระทำข้อมูล

2.1 ศึกษาสภาพท้องถิ่นบ้านบวกจั่น และบ้านบวกเตย ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ และสภาพความเป็นอยู่ของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง

2.2 สัมภาษณ์วิทยากรผู้ให้ข้อมูลนิทานพื้นบ้าน โดยใช้วิทยากรที่สามารถพูดภาษาไทยเหนือได้

- 2.3 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องบันทึกเสียง
- 2.4 ถอดข้อมูลนิทานพื้นบ้านโดยใช้อักษรภาษาไทย โดยดัดแปลงเสียงเต็มไว้ให้ใกล้เคียงแล้วแปลเป็นภาษาไทยมาตรฐานเทียบไว้
- 2.5 จำแนกประเภทนิทานพื้นบ้านตามรูปแบบ
- 2.6 ศึกษาสภาพความเป็นอยู่ และ โลกทัศน์ของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน
- 2.7 สรุปและอภิปรายผลการศึกษาร่วมเสนอปัญหาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

1. จำแนกนิทานพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้งจำแนกประเภทได้ 7 ประเภทดังนี้

1.1 นิทานชีวิต	8 เรื่อง
1.1.1 นิทานคติสอนใจ	5 เรื่อง
1.1.2 นิทานเกี่ยวกับความกล้าหาญ	3 เรื่อง
1.2 นิทานประจําถิ่น	2 เรื่อง
1.3 ตำนาน	4 เรื่อง
1.4 นิทานอธิบายเหตุ	17 เรื่อง
1.4.1 นิทานเกี่ยวกับการกำเนิดโลก	4 เรื่อง
1.4.2 นิทานเกี่ยวกับการกำเนิดดวงดาว	2 เรื่อง
1.4.3 นิทานเกี่ยวกับเหตุการณ์ธรรมชาติ	4 เรื่อง
1.4.4 นิทานอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติ	5 เรื่อง
1.4.5 นิทานเกี่ยวกับความมหัศจรรย์	1 เรื่อง
1.5 นิทานวีรบุรุษ	14 เรื่อง
1.5.1 นิทานเกี่ยวกับความกล้าหาญ	8 เรื่อง
1.5.2 นิทานเกี่ยวกับไหวพริบ	3 เรื่อง
1.5.3 นิทานเกี่ยวกับผี	3 เรื่อง

1.6 นิทานมุขตลก	7	เรื่อง
1.6.1 นิทานตลกแสดงไหวพริบ	3	เรื่อง
1.6.2 นิทานตลกเด็กหลอกผู้ใหญ่	2	เรื่อง
1.6.3 นิทานตลกเกี่ยวกับเพื่อน	2	เรื่อง
1.6.4 นิทานตลกเกี่ยวกับสามี ภรรยา	1	เรื่อง
รวม	49	เรื่อง

2. ผลการวิเคราะห์สภาพความเป็นอยู่ของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง

ชาวม้งแม้ว่าจะเป็เช่นกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ตามภูเขาของประเทศไทย มีสภาพความเป็นอยู่ที่สามารถกล่าวพอสังเขปว่า นับแต่ลักษณะครอบครัวของชาวม้งที่มีทั้งครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) ครอบครัวขยาย (Extended Family) และครอบครัว 2 ครอบครัว (Polygamous Family) ซึ่งการเลือกคู่ของชาวม้งมักจะใช้วิธีเลือกคู่ด้วยตนเองมากกว่าคลุมถุงชน กลุ่มสาวทุกคนมีสิทธิ์ในการเลือกคู่ครองโดยตนเอง ภายในครอบครัวภรรยามีหน้าที่ดูแลครอบครัวและพี่เองมีความรักใคร่สามัคคีกันเป็นอย่างดี ชาวม้งจะนิยมการมีลูกผู้ชายมากกว่าลูกผู้หญิงเพราะเชื่อว่าลูกชายสามารถช่วยเหลือครอบครัวได้

การปกครองของชาวม้งไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน ชาวม้งจะอยู่ภายใต้ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติยอมรับในเทพเจ้า เชื่อว่ากฎเกณฑ์ต่าง ๆ เกิดขึ้น เพราะพระเจ้าเป็นผู้สร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมา และหากใครไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์นั้น ๆ ก็แสดงว่าขัดขึ้นพระเจ้าก็จะได้รับผลร้ายตอบแทน อย่างไรก็ตามชาวม้งสามารถอยู่รวมกันได้ ทั้งที่ไม่มีกฎหมายควบคุมปกครอง เพราะมีความเชื่อ และเลื่อมใสในสิ่งเหนือธรรมชาติเหล่านี้โดยมีการแทรกคำสอนให้กระทำดี

การศึกษา เป็นสิ่งที่ชาวม้งเห็นความสำคัญน้อยมาก ชาวม้งเห็นว่าเป็นการเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ในการที่จะมาศึกษา โดยเห็นว่าควรจะได้เวลาไปทำมาหากินซึ่งมีประโยชน์มากกว่า จะเห็นได้จากการที่ชาวม้งเป็นเช่นกลุ่มน้อยที่มีแต่ภาษาพูดไม่มีภาษาเขียน และการเรียนของชาวม้ง จะได้มาจากการสังเกตที่ได้รับจากการดำเนินชีวิตจริง ไม่ได้มา

จากการเรียนในห้องเรียนทุกอย่าง จะเรียนรู้จากการปลูกฝังถ่ายทอดกันมาเป็นทอด ๆ ทั้งนี้ เป็นเพราะชาวม้งมีถิ่นที่อาศัยตามภูเขา ที่อยู่ห่างไกลจากความจริงในสังคมเมือง

ชาวม้งจะมีประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน นับแต่การเกิดเมื่อมีการเกิดได้ 3 วันก็จะต้องมีพิธีเรียกขวัญพร้อมกันตั้งชื่อ พอโตขึ้นก็จะมีการเลือกคู่โดยการทำนายว่าคู่ครองที่เลือกมาแล้วดีหรือไม่โดยการทำนายด้วยกระดูกไก่ ครั้นเมื่อมีคนตายก็จะมี การเป่าแตรและตีกลองเพื่อให้เสียงดังไปถึงพระเจ้า พระเจ้าจะได้อนุญาตให้มาเกิดใหม่ ไม่ว่าจะเป็นหญิงใด ๆ ก็ตาม มองเห็นอย่างเด่นชัดว่า ชาวม้งมีความเชื่อถือในสิ่งเหนือ ธรรมชาติมาก สิ่งที่น่าสนใจสิ่งหนึ่งที่ชาวม้งมีความคล้ายคลึงกับชาวไทเขินคือการต้อนรับ แขกที่มาเยือน เมื่อมีแขกมาเยือน ที่บ้านชาวม้งจะต้อนรับโดยการหาข้าวปลาอาหารมาให้ แขกเลี้ยงดูเป็นอย่างดีเป็นการต้อนรับ

สภาพความเป็นอยู่ของชาวม้งเป็นสิ่งที่น่าศึกษาเพราะชาวม้งนับเป็นชาวไทยภูเขา ที่น่าสนใจกลุ่มหนึ่งและยังต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กับชาวไทยเขินราบ ซึ่งนับวันแทบจะแยกกัน ไม่ออกว่าใครคือชาวเขาชาวเรา จำนวนประชากรม้งก็เพิ่มมากขึ้นทุกปีชาวม้งจึงทวี จำนวนมากขึ้นอยู่กระจัดกระจายไปตามที่ต่าง ๆ ภายในประเทศไทย ดังนั้นเราควรจะ ทราบสภาพความเป็นอยู่ของชาวม้งเพื่อที่จะช่วยให้เข้าใจชาวม้งได้มากขึ้น ซึ่งจะทำให้ชาวม้งและชาวไทยเขินราบอยู่ด้วยกันได้ด้วยดีมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน

3. ผลการวิเคราะห์โลกทัศน์ของชาวเขาเผ่าม้งที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน

ดังที่ได้กล่าวว่าชาวม้งเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีความสำคัญ เพราะนับวันจะมีปริมาณ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยจะอยู่ปะปนกับชาวไทย และมีความสัมพันธ์กับชาวไทยอยู่ตลอดจึงจำเป็น ที่ควรจะศึกษามองโลกทัศน์ของชาวม้งว่ามีความคิด ความรู้สึกกับสิ่งต่างๆอย่างไร ทำไม จึงเป็นเช่นนั้น ด้วยการศึกษานี้เองจะทำให้สามารถเข้าใจชาวม้งได้ดียิ่งขึ้น ในการศึกษา โลกทัศน์ของชาวม้งจะสามารถศึกษาตามหลักมานุษยวิทยา โดยยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลางได้ดังนี้

3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ในสังคมครอบครัวชาวม้ง ชาวม้งนิยม

การเลือกด้วยตนเอง และชาวมังสามารถมีภรรยาได้มากกว่า 1 คน หน้าที่ในการดูแลครอบครัวจะเป็นของภรรยา ชาวมังนิยมมีลูกชายมากกว่าลูกสาว เพราะเชื่อว่าลูกชายสามารถช่วยเหลือครอบครัวได้ดีกว่าลูกสาว ภายในครอบครัวชาวมังมีความรักใคร่สามัคคีกันดี อย่างไรก็ตาม ชาวมังไม่นิยมการมีครอบครัวจากบุคคลที่มีความแตกต่างกันในเรื่องฐานะ อายุ หรือ การแต่งงานระหว่างลูกกับแม่ เพราะจะก่อให้เกิดปัญหาตามมาได้ภายหลังเพราะสังคมไม่ยอมรับ

ชาวมังจะยึดถือจารีตประเพณีอย่างมาก ตั้งแต่พิธีฮ่อฮุย เรื่อยไปไม่ว่าจะเป็น การเกิด การเลือกคู่ ตลอดจนการตาย ก็จะมีปฏิบัติตามประเพณีอย่างเคร่งครัด ในด้านจิตใจชาวมังเป็นกลุ่มชนที่มีความรักใคร่สามัคคีในหมู่ชนเอง และเพื่อนฝูงเป็นอย่างมาก และยังเชื่อถือในผู้อาวุโส หรือผู้ที่อายุมากกว่า เพราะถือว่าเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า แต่ชาวมังมักมีจิตใจไม่ใคร่ซื่อสัตย์ ด้วยเห็นว่าบางครั้งก็ต้องพูดในสิ่งที่ไม่เป็นความจริงเพราะเป็นการแสดงไหวพริบในการเอาตัวรอด บางครั้งต้องการแสดงความกล้าหาญโดยการโต้ตอบการกระทำต่าง ๆ ซึ่งทำให้ดูเสมือนว่าเป็นความอาฆาตพยาบาทคิดแก้แค้น ไปเสียในการทำงานชาวมังมักไม่ค่อยเร่งรีบและใจเย็น

3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ชาวมังมีโลกทัศน์ต่อมนุษยชาติโลก และจักรวาลว่า โลกเป็นศูนย์กลางของสรรพสิ่งทั้งหลายเดิมนั้นเชื่อว่า โลกมีดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ อย่างละหลายดวงซึ่งทำให้มนุษย์ได้รับความลำบากมากจึงขอพระเจ้าให้เหลืออย่างละดวง จะเห็นว่าชาวมังเชื่อในจักรวาลว่า โลกเป็นศูนย์กลางของดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์หรือรวมทั้งดวงดาว คือดาวเขี้ยวสี่หมี่ ดาวคู่

ชาวมังมองเรื่องการเกิดมนุษย์ว่าเดิมทีมนุษย์เป็นผู้สร้างมนุษย์ โดยที่ไม่มีการตายเกิดขึ้น ต่อมาชาวมังผู้หนึ่งเกิดเสียใจที่ภรรยาเป็นชู้กับลูกชาย จึงขอให้ตนเองตายลงไปจริงๆ ต่อมาเมื่อมนุษย์เกิดขึ้นมาและเกิดน้ำท่วม โลกผู้คนตายไปหมด เหลือเพียงสองคนพี่น้องและสองพี่น้องนี้เองเป็นผู้ให้กำเนิดมนุษยชาติขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง

ทั้งหมดนี้เป็นความสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์กับธรรมชาติ ซึ่งชาวมังก็ยังมองเห็นว่า

ธรรมชาติให้ประโยชน์และโทษ เดิมทีชาวม้งเชื่อว่าพืชซึ่งเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งเป็นสิ่งที่ให้ประโยชน์ใช้เป็นอาหารและเป็นยารักษาโรคได้ หากกลบหลุมทำให้เกิดโทษได้เช่นกัน

3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ชาวม้งมีความเชื่อ และนับถือในสิ่งแวดล้อมธรรมชาติโดยสามารถจัดระดับได้ดังนี้

3.3.1 ความเชื่อในเทพพระเจ้าหรือเทวดา ความเชื่อในเรื่องนี้สำคัญที่สุด เพราะชาวม้งเชื่อว่าพระเจ้า หรือเทวดาเป็นผู้มีอำนาจสามารถบันดาลให้เกิดสิ่งใด ๆ ก็ได้ หรือเป็นตัวกำหนดสิ่งทั้งมวลที่เกิดขึ้นมาในโลก นับตั้งแต่เชื่อว่า เทพเจ้าเหว่วไฮว เป็นผู้สร้างมนุษย์ขึ้นมา เทพยูว้าเต่งเป็นผู้อนุญาตให้คนมาเกิด เทพทั้ง 4 เป็นผู้ตั้งกฎเกณฑ์ต่างๆ ภายในโลก ซึ่งจะเห็นว่าเทพเจ้ามีความสำคัญต่อชีวิต และสังคมของชาวม้งเป็นอย่างมาก

3.3.2 ความเชื่อในภูติผี (ผีเน่ง) ผีชนิดนี้ชาวม้งเชื่อว่าเป็นผีที่ให้ผลประโยชน์เพราะช่วยรักษาความเจ็บไข้ได้ป่วยอันเนื่องมาจากขวัญและวิญญาณ ดังนั้นพิธีกรรมต่าง ๆ จึงต้องนำผีเน่งเข้ามาเกี่ยวข้องกับด้วยทั้งสิ้น

3.3.3 ความเชื่อในเรื่องผีทั่วไป ผีเหล่านี้ได้แก่ผีบ้านผีเรือน ผีป่า ชาวม้งเชื่อว่าทุกหนทุกแห่งมีผีสถิตอยู่เต็มไปหมด ดังนั้นการกระทำใดๆ ต้องระวังไม่ให้กระทบกระเทือนหรือลบลู่ผีมิฉะนั้นผีอาจจะทำร้ายเอาได้ ซึ่งเรื่องนี้จะเกิดขึ้นบ่อยมาก เพราะไม่รู้ว่ามีผีใดไปทำให้ผีโกรธจึงต้องอาศัยผีเน่งมาช่วยในการบัตั้งความแก่ปัญหา

จะพบว่าสิ่งแวดล้อมธรรมชาติของชาวม้งที่ชาวม้งมีความเชื่อถือมีอยู่ 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ประเภทที่ให้ผลประโยชน์อันได้แก่เทพพระเจ้า ผีเน่ง ที่คอยช่วยเหลือเมื่อได้รับความเดือดร้อน และประเภทที่ 2 เป็นผีที่ให้โทษได้แก่ ผีเรือน ผีป่า ผีจอมปลวก ฯลฯ ซึ่งจะทำให้เกิดอันตรายแก่มนุษย์ได้

ปัญหาและข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิเคราะห์หัตถานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้ง ในครั้งนี้ผู้วิจัยประสบปัญหาต่างๆ มากมายกว่าที่จะบรรลุตามเป้าประสงค์ของการวิจัยซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาเรื่องภาษาพูด ผู้ศึกษาไม่มีความรู้เรื่องภาษาม้งจึงทำให้ไม่สามารถเข้าใจในสิ่งที่ชาวม้งพูด โดยไม่เข้าใจในน้ำเสียงเพราะผู้ศึกษาต้องอาศัยล่ามและผู้เชี่ยวชาญในการแปลข้อมูล หากผู้ศึกษามีความรู้ภาษาม้ง จะทำให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างลึกซึ้งมากกว่าที่เป็น

2. ปัญหาเรื่องการเดินทางไปเก็บข้อมูลยังแหล่งศึกษา เนื่องจากชาวม้งในท้องถิ่นที่นำมาศึกษาอยู่ห่างไกลจึงเกิดความยากลำบากในการเดินทางไปยังแหล่งข้อมูล เพราะการคมนาคมไม่สะดวก และหากเป็นฤดูฝนการคมนาคมยิ่งเพิ่มความลำบากมากขึ้น ดังนั้นผู้ที่สนใจ จะศึกษาจึงควรหาช่วงเวลาที่เหมาะสมในการเดินทางไปยังแหล่งข้อมูล เพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูลโดยไปในช่วงระยะเวลาอื่นที่ไม่ใช่ฤดูฝน

3. ปัญหาเรื่องงบประมาณ การศึกษาในเรื่องนี้เป็นการศึกษาที่ต้องใช้งบประมาณมากพอควร ดังนั้นผู้วิจัยจึงควรเตรียมหางบประมาณไว้ล่วงหน้าหากจะศึกษาเรื่องทำนองนี้

ข้อเสนอแนะ ในการทำวิจัยครั้งนี้ยังไม่กว้างนัก หากจะให้ได้ประโยชน์มากขึ้น อาจจะนำข้อมูลนี้มาพัฒนาบ้านชาวเขาเผ่าม้ง มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับนิทานพื้นบ้านของชาวไทยเขมราบเพื่อศึกษาว่ามีความแตกต่างกันเพียงใดในด้านโลกทัศน์ ทั้งนี้อาจจะนำข้อมูลจากชาวไทยภูเขาเผ่าอื่นมาวิเคราะห์ได้อีกทางหนึ่งด้วย

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กิ่งแก้ว อัทธากร คติชนวิทยา เอกสารนิเทศก์การศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการ
ฝึกหัดครู คุรุสภา 2519, 366 หน้า

-----คู่มือภาษาไทยเล่ม 2 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู คุรุสภา 2521,
419 หน้า

-----วรรณกรรมจากบ้านโน คุรุสภา 2514, 444 หน้า

-----"วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น," ข้อฟ้า 4 : 14-46, เมษายน, 2514

กุหลาบ มลลิกะมาส คติชาวบ้าน นิพนธ์ในงานพระราชเพลิงศพ คุณหญิงวาส ประสาท-
ชาติการย์ (วาส ประนิษฐ์) โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น 2516, 276 หน้า

-----"แนวโน้มวรรณกรรมคติชาวบ้าน," วัฒนธรรมไทย 7 : 22-26 กันยายน, 2507

จารุณี กองชลบรม โลกทรรศน์ : วรรณกรรมพื้นบ้านหมู่บ้านชาวตลาด ขอนแก่น รายงาน
ผลการวิจัย ทนวิจัยรัชดาภิเษกสมโภช 2523, 409 หน้า

จารุวรรณ ธรรมวัตร โลกทัศน์ทางการเมืองจากวรรณกรรมอีสาน มหาสารคาม : มหา-
วิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม 2523, 98 หน้า

จำเริญ แสงดวงแข โลกทัศน์ของชาวไทยภาคใต้ที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็ก สงขลา :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา 2523, 133 หน้า

จรัส จุลละเกศ มนุษยวิทยาเบื้องต้น ภาควิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย-
ลัยเกษตรศาสตร์ 2514, 112 หน้า

เจือ สตะเวทิน คติชาวบ้านไทย สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย 2517,
149 หน้า

ชานาญ รอดเหตุภัย วรรณกรรมไทยลือ ตำบลหย่วน จังหวัดเชียงราย ปริณิธานินท์
กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร 2518, 363 หน้า อัดสำเนา

ชูพินิจ เกษมณี ระบบการบำบัดรักษาชาวเขาเผ่ามั่ว รายงานฉบับที่ 1 ประจำเดือน
มกราคม ศูนย์วิจัยชาวเขา การประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย 2522,
15 หน้า

ธวัช บุญโสมทก วรรณกรรมอีสาน โอเดียนสโตร์ 2522, 281 หน้า

บุปผา ทวีสุข คติชาวบ้าน มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2520, 249 หน้า

ประจักษ์ สายแสง วรรณกรรมจากตำบลศรีศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ปริณิ-
ธานินท์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร 2516, 273
หน้า อัดสำเนา

ปัญญา บริสุทธิ์ โลกทัศน์ของคนไทยวิเคราะห์จากวรรณกรรมคำสอนสมัยสุโขทัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2523, 137 หน้า

ปราณี ขวัญแก้ว วรรณกรรมชาวบ้านจากบุด้า ตำบลอ่อนใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
ปริณิธานินท์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร 2517, 535 หน้า
อัดสำเนา

มหาดไทย, กระทรวง กรมประชาสงเคราะห์ ข้อนิยามและข้อห้ามของชาวไทยภูเขาเผ่า
ม้ง ศูนย์วิจัยชาวเขา 2524, 46 หน้า

ยุทธ เดชคำธณ คติชาวบ้านไทย เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2520, 87
หน้า

เรณู อรรถาเมศร์ โลกทัศน์ชาวล้านนาไทยจากวรรณกรรม ปริญญาโท กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร 2528, 304 หน้า อัดสำเนา

วรรณิ วิบูลย์สวัสดิ์ "โลกทัศน์มองจากกีฬาและการละเล่นของเด็ก," วารสารวัฒนธรรมไทย เมษายน 2524, หน้า 32-35

วิทย์ วัฒเวทย์ มนุษย์โลกและความหมายของชีวิต พิมพ์ครั้งที่ 2 โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ 2520, 170 หน้า

วิทย์ ศิวะศรียานนท์ วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ ไทยวัฒนาพานิช 2518, 334 หน้า

เวาน์ เพลงเออ ด้วยปัญญาและความรัก สยามสมาคมและสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย 2519, 521 หน้า

ถิยาวร ฐิตะฐาน ทฤษฎีการแพร่กระจายของนิทาน สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2523, 69 หน้า

สติ วงษ์วิชาสวัสดิ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ รัตนภรณ์ อัครธรรมรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่โครงการหลวงพัฒนาลุ่มน้ำ ห้วยนาวิ้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2529

สมบัติ จันทรวงศ์ และ ชัยอนันต์ สมุทวาณิช ความคิดทางการเมืองและสังคมไทย สถาบันไทยคดีศึกษา 2523, 320 หน้า

สิทธิ์ บุตรอินทร์ โลกทัศน์ชาวไทยล้านนา เชียงใหม่ : ศูนย์หนังสือเชียงใหม่ 2523, 80 หน้า

สิตา สอนศรี โลกทรรศน์ของชาวล้านนาได้จากประเพณี กระทรวงศึกษาธิการ 2526, 149 หน้า

สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ คติชาวบ้านภาคใต้ ก้าวหน้าการพิมพ์ 2512, 210 หน้า

-----ลบทักคนชาวไทยภาคใต้ ศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมภาคใต้สงขลา 2521, 149 หน้า

สุนัตรา สุภาพ สังคมและวัฒนธรรมไทย ไทยวัฒนาพานิช 2518, 183 หน้า

อนมานราชชน, พระยา วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของไทย คลังวิทยา 2514, 613 หน้า

อรัญย์ สายเหนือ การศึกษาเปรียบเทียบนิทานพื้นบ้านชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอ จังหวัดตาก วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2528, 409 หน้า อัดสำเนา

อุทัย วรสุวรรณรักษ์ อิทธิพลของนิทานพื้นบ้านที่มีต่อการเรียนการสอนภาษาไทย ของชาวภูเขาเผ่ามูเซอ ตำบลห้วยแม่ซ้าย จังหวัดเชียงราย วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2525, 411 หน้า อัดสำเนา

อุไรวรรณ แสงศรี "รวมเรื่องราวเกี่ยวกับชาวเขาเผ่ามูเซอ," ข่าวสารศูนย์วิจัยชาวเขา 4 : 1-67, 2526

Dundes, Alan. The Study of Folklore. New York, Englewood Cliffs, 1965. 400 p.

Thomson, Stith. The Folklore. New york, Rinehart and Winstom, 1946. 510 p.

ภาคผนวก

เรื่องโลก

มีนิทานปรัมปรา ตำนาน เล่าสืบกันมา ช้านานเกี่ยวกับเรื่องโลกว่าโลกเราไม่ได้กลมตามที่เข้าใจในปัจจุบัน แต่โลกนี้เป็นแผ่นแบนราบตลอด ซึ่งเป็นความเข้าใจของคนในยุคก่อนเคยมีคนเดินไปๆ แล้วก็ตกไปจากแผ่นโลกหายสาบสูญไปก็มีส่วนดวงอาทิตย์และดวงจันทร์นั้นจะมีรูเมื่อตกลงไปข้างใต้ ก็จะพบกับคนพวกหนึ่งที่มีรูปร่างเหมือนคนบนโลกแต่ตัวเล็กกว่าเรียกว่า ตี๋(น) เจี้ย ชาวเผ่าเชื่อกันว่าได้เห็นโลกที่มนุษย์อาศัยอยู่นี้ จะมีอีกโลกหนึ่งที่มีกลางวัน กลางคืน ตรงกันข้ามกับบนโลกมนุษย์ เพราะเมื่อดวงอาทิตย์ตกจากโลกมนุษย์ไป ทำให้โลกมนุษย์เป็นกลางคืน ดวงอาทิตย์ก็จะไปทำให้ได้เห็นโลกหรืออีกโลกหนึ่งเป็นเวลากลางวัน

มีนิทานป่าเถ่า ตำนานเป็นว่าตะกอนนี้โลกเราปากกลมตามตะเข้ใจกันถึงวันนี้ ลักแต่เป็นแผ่นๆ ยาวไปตลอด อันเป็นกำลังของคนในยุคป่าเถ่าเมื่อนานมาแล้วเห็นว่า เกษมคนมานุดเตี่ยวไปเรื่อยๆ แล้วตกไปจากโลกหายแซบไปจาดัก แต่เดิมนั้นเป็นว่าพระอาทิตย์ พระจันทร์มีอยู่ บ่ากองตกเข้าไปทางในสูงจะปะมานุดหมู่หนึ่งอยู่เหมือน มานุดบนโลกเราแต่ตัวห้อยกว่าฮ้องว่า ตี๋(น) เจี้ย จาวมึงเจ้อกันว่าเป็นโลกที่เฮาอยู่นี้มีโลกแอ้มแก่แท้จัง มีเมื่อวันเมื่อคืน กับกับกับโลกมานุด ปอพระอาทิตย์ตกจากโลกมานุดก็จะยะฮือเป็นเมื่อคืน และก่อไปยะฮือเมืองนี้โลกเป็นเมื่อวันแอ้มแก่แท้จัง

ผู้เล่า นายเลาเซา แซ่ซ้อง

เรื่องผู้ตั้งกฎเกณฑ์ของโลก

เจ็งฮือ (น) ยู่ว้าเต่ง ถือตี้ ฮั่วไต่ บุคคลทั้งสี่ คือผู้ขึ้นแท่นเจ้า และเมื่อบุคคลทั้ง 4 ได้ตั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นมาแล้วกฎเกณฑ์เหล่านี้มาใช้ยังเมืองมนุษย์ อย่างตรงไปตรงมาไม่คดโกง โดยที่ (น) ยู่ว้าเต่งกับ เจ็งฮือ ได้สั่งให้ ฮั่วไต่ และ ถือตี้ เป็นผู้นำกฎต่าง ๆ ที่ตั้งไว้มาใช้บนโลก โดยวิธีสอนให้มนุษย์ทราบและ

ตะกอนมียะเจ้า เป็นคนตั้งกดของโลกขึ้น มา 4 คน ชื่อว่า เจ็งฮือ (น) ยู่ว้าเต่ง ถือตี้ ฮั่วไต่ พระเจ้าตั้ง 4 คน คือ เทพเจ้า บ่ากองยะเจ้าตั้งกดมาก่อเอากดมาไว้ ในเมืองมานุด อย่างฮือสะ ยู่ว้าเต่ง กับเจ็งฮือก่อสั่งฮือ ฮั่วไต่ กับถือตี้ เป็นคนเอามาไว้ในเมืองมานุด สอนฮืออะไยกดให้ ต่อ ๆ มาดีฮือจะ

ปฏิบัติตามกฎนั้น ๆ และต่อจากนั้นก็จะมีการสอนกฎเกณฑ์อื่น ๆ เป็นทอดๆ ไป โดย จีซี (หมอผีคนแรกของชาวเม้าซึ่งถือว่าเป็นบิดาของหมอผี) ก็จะเป็นผู้สอนให้มนุษย์เชื่อถือในกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ต่อมาเรื่อย และสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

เป็นคนสอนเชื้อหม่อมานูต เจื้ออ๋อเข้ามาจนถึงบะเตี้ยวนี้

ผู้เล่า นายเลาปาง แซ่ซ้อง

เรื่องน้ำท่วมโลก

มีลูกกำพร้าพี่น้องชายหญิงคู่หนึ่ง ชื่อว่า " กุ " และ " อีเซา " มีอาชีพทำไร่เลี้ยงชีวิตไป ครึ่งหนึ่งเมื่อกลับมาจากทำไร่ก็เข้านอนตามปกติ พอรุ่งเช้า ไปที่ไร่ก็พบว่าแผ่นดินที่ได้ไถ้วางแล้ว กลับพลิกคืนเหมือนไม่เคยไถ้วางไปเลยเป็นเช่นนี้อยู่หลายวัน จนทำให้ 2 พี่น้องเกิดความเห็นัดเห็น้อยในการทำงาน พี่น้องทั้งสองจึงปรึกษากันว่า " เราควรไปถามพระเจ้าผู้สร้างโลกดีกว่า " พระเจ้าตอบว่า " เจ้าจงไปแอบดูให้พบกับตาเถอะ แล้วเจ้าจะรู้เอง " 2 พี่น้องก็พากันไปแอบดูว่า อะไรเป็นสาเหตุให้แผ่นดินพลิกกลับคืนดังเดิม ก็พบว่าแม่กบเป็นผู้พลิกแผ่นดินให้กลับคืนดังเดิม จึงพากันไล่ตีแม่กบ แม่กบจึงพูดว่า " อย่าเพิ่งตีเรา จงฟังเราก่อนพระเจ้าให้เราเป็นตัวแถมมานอกว่า น้ำจะท่วมโลก ให้พวกเธอจงกลับไปบ้านและเตรียมเรือพร้อมทั้งเสบียงอาหารเอาไว้ให้เพียงพอ " ฝ่ายพี่ชายก็เร่งทำแ่น พร้อมทั้งเอาหนังสือซึ่งทำหลังคาอย่างมิดชิด ตระเตรียมเสบียงไว้อย่างมากมาย

มีลูกกำพร้าพี่น้องแม่หญิงป่อจายคู่หนึ่ง มีชื่อว่า กุ กับ อีเซา ฮับจ้างทำไร่ไปวันหนึ่งๆ เพื่อหนึ่งเมื่อเลิกจากทำไร่ก็เข้านอนตามตงวัน พอเจ้ากอไปฮับ ดินเตีถาง แล้วพลิกคืนเหมือนเก่า เป่เหยงฮืออยู่ตงวันๆจนยะฮือ 2 คนฮิดจึงเปกฮากันว่า " เฮาไป หาพะเจ้ากันดีกว่า " พะเจ้าฮือฮือฟังว่า " หมูฮือไปผ่องกัันเตอะตงจะฮุดนเตี้ยวว่าเป่เหยงฮือ " สองคนพี่น้องก่อกปากก็ไปผ่องกว่ายะฮือฮือแผ่นดินพลิกคืนเหมือนเก่า ก่อหักแม่กบตัวหนึ่งยะฮือเป่เอี้ยก่อกปากกันไล่ตีกบ แม่กบฮือว่า " ฮึงตีเฮาเตื่อฟังเฮาก่อน พะเจ้าฮือเฮามาบอกว่น้ำจะท่วมโลกเนื่อฮือหมูฮือไปเกียมฮือกัันว้ บ่าตัวบ่ก่อกฮือเกียมฮือแบแล้วปากันเข้าไปอยู่ไนนั้นเมื่อเจ้าก่อกหักน้ำท่วม 2 คนพี่น้องเลยปากันอยู่ไนฮือแบ 3-4 เดือน ก่อกปากันออกมาตางนอกน้ำก่อกหักแล้ว มานูตกับฮือตัวปากันตายเลียงลึง 2 คนพี่น้องก่อกอยู่โดยกัันมา จินปากันกิดว่าเล็งเวลาตีควระจะมีลูกมีเมือกันแล้ว บ่าตัวบ่ก่อกบอกน้องว่า " เฮาน่าจะมีลูกเนาะก่า

ในแค้นจากนั้นก็พากันเข้าไปอยู่ในแหทั้ง 2 คน รุ่งขึ้นก็ปรากฏมีน้ำท่วม 2 พี่น้องก็อาศัยอยู่ในแห นั้น 3-4 เดือนจึงพากันออกมานอกแห ก็เห็นว่า น้ำได้แห้งหมดแล้ว แต่คนและสัตว์ทั้งหลายพากัน ล้มตายไปหมด ไม่มีใครเหลืออยู่เลย 2 พี่น้อง จึงอยู่กันตามลำพังเรื่อยมา จนในที่สุดทั้ง 2 ต่าง ก็คิดว่า ควรจะมีครอบครัวเสียที ฝ่ายพี่จึงบอก กับน้องว่า " พี่น้องเราควรจะหาใครมาแต่งงาน เพื่อจะได้มีลูกไว้สืบต่อชะตา พี่จะออกไปดู สิ ว่ามีใครเหลืออยู่หรือไม่ " จากนั้นก็ออกไปหา คนที่จะมาแต่งงานด้วย แต่ไม่นานนักพี่ชายก็กลับมาด้วยความผิดหวัง เพราะไม่พบมนุษย์แม้แต่คนเดียว น้องจึงบอกว่า จะออกไปหาดูบ้างอาจจะ มีใครหลงเหลืออยู่ก็ได้ น้องก็ออกไปและกลับมา พร้อมกับความผิดหวังเช่นกัน ในที่สุดพี่น้องก็ได้ ตกลงใจที่จะอยู่กันแบบสามี ภรรยา เพราะต้องการมีลูกหลานไว้สืบชาติตระกูลมนุษย์ต่อไป ไม่นาน นักน้องก็ท้อง และให้กำเนิดลูกซึ่งมีลักษณะกลม เหมือนแดง หัวไม่มี ปาก ตา แขน ขา ก็ไม่มี ผิวก็เหมือนกัน มนุษย์เฝ้าเองจึงได้พากันไปถาม พระเจ้าว่าทำไมเป็นเช่นนี้จะทำอย่างไรดี พระ เจ้าจึงบอกให้เอามีดผ่าแบ่งออกเป็นคู่ ๆ แล้ว เอาไปวางไว้บนใบตองมุงไว้เสีย สองพี่น้องจึง ทำตามที่พระเจ้าบอก แล้วเข้านอน พอรุ่งขึ้นก็ พบ กระตอมมนุษย์มากมายกำลังก่อไฟเติมสนาม ไปหมด สองพี่น้องสงสัยจึงพากันไปดูก็พบว่า บริเวณที่ตนได้เฝ้าเอาส่วนแบ่งแต่ละ คู่ของลูกตน ไปวางไว้ได้ ได้กลายเป็นชายหญิง ครั้นเมื่อ ตนไปถึง ชายหญิง คู่นั้นก็เรียนตนว่า พ่อ

เดี่ยว อ้ายจะไปเซาะช่องก่อนว่ามีไผ่อยู่ก่อ " บ่าตัวอ้ายก่อออกไปเมื่อนึกมาก่อเสาะไผ่มาเป็น เมียบ่าได้ อีตัวน้องก่อออกไป่อง ก่อปึกมา เหมือนเดี๋ยวก่อน หนท้ายก่อปากก็เปื้อนหัวเมียบ บ่า เมื่อก่อออกลูกมาเหมือนแก่บ่าแต่งบ่ามี แก่นดำ ซิมปาก กว้างแขนขา หนึ่งก่อบ่าเหมือนมานูด ก่อปากก็ไปหาพระเจ้าว่า ยะหย่งเป็นจะอ้ายจะ ยะหย่งได้ดี พระเจ้าอื้อเอามือโป๊ะเปื้อน ๆ แล้ว เอาตองมุงไว้ เติงสองก่อยะโดยพระเจ้า เมื่อ เจ้าก่อทันตูปมานูดเต็มสนาม เติงสองคนก็ฮู้ว่า ดีได้เอาใจลูกวางแล้ว เอาตองมุงไว้กายเปื้อนมา นุดจาย ยิง ฮ้องว่า ป้อ แม่ได้ และก่ออู้ได้ หลายจาดหลายภาษา ยะฮื้อเกิดคนไทย คนมั่ว คนฝรั่ง คนแขก ต้นกำเนิดมานูดก่อคือ 2 คน พี่น้องนี้แล้ว

และ แม่ สองพี่น้องจึงไปบอกให้พระเจ้ามาช่วย
สอน พระเจ้าก็มาช่วยสอน ชายหญิง เหล่านั้น
ก็สามารถพูดได้หลายภาษา จึงเป็นต้นกำเนิด
ของชนชาติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ไทย จีน แม้ว
ฝรั่ง แขก ฯลฯ ก็จึงนับได้ว่าพี่น้อง 2 คนนั้น
เป็นต้นกำเนิดของมนุษย์ ทั้งโลก ทุกชาติ ทุก
ภาษาที่เดียว ถ้าไม่มีพี่น้องคู่นี้ มนุษย์ในโลกก็จะ
ไม่เกิดขึ้น

ผู้เล่า นายเล่าหรือ แซ่เต๋อ

ผู้พิชิตนาค

มนุษย์ในโลกสมัยก่อนนี้ แพรวพราวอย่าง
รวดเร็ว และมีการข่มเหงรังแกกัน ดั่งนี้พระ
เจ้าจึงสั่งสอนมนุษย์ โดยการทำลายผู้เลวทราม
ให้หมดไป จึงได้ส่งภูษานาคขึ้นมาจากมหาสมุทร
แล้วทำให้ฝนตกตลอดคืน ทำให้น้ำท่วมโลก แล้ว
พระเจ้าก็ให้ภูษานาค กลับไปอยู่บาดาลตามเดิม
ต่อมาไม่นานมนุษย์ก็เพิ่มขึ้นอีก ภูษานาคก็มาจับ
มนุษย์ไปกินทำให้มนุษย์เดือดร้อนเป็นอันมากพระ
เจ้าจึงสั่งให้เทพเจ้า 2 องค์คือ " เซ็งฮ้อ " และ " จูโปจ่า " มาช่วยมาช่วยที่เมืองมนุษย์
โดยเมื่อเกิดขึ้นมาก็มีความแข็งแรงจากนั้นทั้ง 2
คนเดินทางไปพบหญิงม่ายกำลังร้องไห้จึงถามว่า
" โอ...ท่านร้องไห้ทำไม " หญิงม่ายจึงตอบว่า
" ชีวร้องไห้เพราะลูกชายข้า จะถูกภูษานาคกิน
เป็นอาหาร " เทพเจ้าจึงบอกว่า " ไม่ต้อง

มานุดตะก่อนมีนักชอบแกลังก็เ ะเจ้าจึง
จะยะฮื้อหมูปาดัด้าย ยะฮื้อพะหยานากขึ้นมาจาก
มหาสมุทรแล้วยะฮื้อฝนตกจนน้ำท่วมโลก แล้ว
กอลั้งฮื้อพะหยานากบิกลง ไปอยู่ยังเดิม แล่นมา
เมินพะหยานาก่อขึ้นมาก็มานุดบนโลกแหม ะ
เจ้า เซ็งฮ้อ กับพะเจ้าจูโปจ่า ก่อปากก็มาจ่วย
มานุด เกิดเป็นมานุดตีแข็งแรง แล้วเดินตางไป
ปะแม่ม่ายคนหนึ่งให้อยู่ ก่อถามว่า " โอ...สุมา
ให้กินยะฮยัง " แม่ม่ายก็ตอบว่า " ลูกบ่าว
ข้าว่า...ถูกพะหยานากจับไปจะเอาไปกิน "
พะเจ้าก่อบอกว่า " บ่าต้องให้ละวันหนึ่งเมื่อพะ
หยานากมาจะฮื้อจับข้าไปแทน ขอเมื่อเจ้าพะ
หยานากมาแม่ม่ายก่อบ่า 2 คนโยนเข้าปากพะ
หยานากไป บ่าเมินพะหยานากบ่อดต้องขนาด
เท็กเพราะพะเจ้าเข้าไปบิดได้ ะเจ้าก่อบฮื้อ

ร้องให้หอรกพรั่งนี้เมื่อญานาคมา ให้จับเข้า
 เข้าไปให้ญานาคกินแทน " ดั่งนั้นพอรุ่งเช้า
 ญานาคมา หึงม่ายก็โยนชายทั้งสองคนเข้าไป
 ในปากญานาคแทน ไม่นานนักญานาคจึงรู้สึก
 ปวดท้องเพราะถูกบดไล่ เทพเจ้าก็ให้ญานาค
 สัญญาว่าจะไม่ทำร้ายมนุษย์อีก ญานาคก็รับปาก
 เทพเจ้าจึงออกมา ทางทวารหนักของญานาค
 แต่ด้วยนิสัยเคยชิน ญานาคก็ออกมาเที่ยวกินคน
 อีกเช่นเคย เทพเจ้าทั้ง 2 องค์จึงคิดอุบายที่จะ
 กำจัดญานาคเนื่องจาก เดี่ยวนี้ญานาคระมัด
 ระวังตัวมาก เมื่อจะกินอะไรก็เคี้ยวเสียทุกครั้ง
 เทพเจ้าจึงปลอมเป็นแมลงวัน แล้วบินเข้าปาก
 ญานาคไปเพื่อไปบดไล่ญานาคอีก ญานาค
 ได้รับความเจ็บปวด ก็ยอมและสัญญาว่าจะไม่กิน
 คนอีก เทพเจ้าก็ออกมา ต่อมาญานาคก็กลับ
 มากินคนเหมือนเดิม ตอนนั้นญานาคระวังตัวมาก
 กว่าเดิมมาก โดยไม่ยอมเปิดปากเลยเพราะ
 เกรงว่าจะถูกบดไล่ อีก เทพเจ้า 2 องค์จึงคิด
 หาทางปราบโดยใช้ไฟเผา ญานาคทนความ
 เจ็บปวดไม่ไหวจึงแทรกแผ่นดินหนีไป เทพเจ้า
 ทั้ง 2 ก็ตามไปแล้วเอาโซ่เหล็กมัดญานาคไว้
 เพื่อไม่ให้ขึ้นไปจับคนอื่นและในเวลาที่ฝนตกหนักๆ
 ติดต่อกันหลายวัน เทพเจ้าก็จะลงไปเปลี่ยนโซ่
 เหล็กเสียทีหนึ่ง เมื่อเปลี่ยนโซ่เหล็กแล้วฝนก็จะ
 หยุดตก ดั่งนั้นญานาคสิ้นฤทธิ์ เพราะการที่ญา
 นาคตนนั้นอยู่ขึ้นทำให้เกิดความสิ้นสะเทือน เป็น
 เสี่ยงตั้งครีณา นอเทพเจ้ามัดญานาคแล้วญา
 นาคก็สงบลงปัจจุบันชาวแมวก็นึกกันว่าเทพเจ้า
 " เซ็งฮ้อ " และ " จูบ่อจ่า " ยังคงช่วย

หยานากสัญญาว่าจะบ้ายะหังมานุด พอพะ
 หยานากฮับปาก พระเจ้าก็ออกมาจากที่ณะหยาน
 นาค แต่แอบบ่าเม้นะหยานากก็มากี่มานุดแอบ
 กำนี้นะหยานากระวังตัวขนาด พระเจ้าจึงปลอม
 เป็นแมลงวันบินเข้าไปแล้วบดไล่แอบบ่า พระยา
 นาคก็สัญญาว่าจะบ้ายะแอบบ่า พระเจ้าก็ออกมาพระ
 หยานากก็มากี่มานุดแอบ แล้วบ่าฮับปากท้าวว่า
 พระเจ้าจาเข้าไปบดไล่ พระเจ้าก็เอาไฟเผา
 พระหยานากทบบ่าได้ก็แทรกแผ่นดินหนีไปได้ พระ
 เจ้าก็เอาไฟเผาโซ่เหล็กมัดบ่าฮ้อ พระหยานาก
 ขึ้นไปกินมานุดแอบ บ่ากองเมื่อใดฝนตกหนักพระ
 เจ้าก็จะมาเปลี่ยนโซ่ก่าหนึ่ง แล้วฝนก็จะหยุด
 ตก พระหยานากก็จะตื่นฮ้อเกิดเสียงดัง เป็น
 ฟ้าฮ้อง บะเดี่ยวจาวแมวก่อนเจ้าว่าพระเจ้า เซ็ง
 ฮ้อ และ จูบ่อจ่า ยังต้องไปเปลี่ยนโซ่ตีมัด พระ
 หยานากอยู่

ติดต่อกับคนโง่เขลาของโลก โดยใช้ถามสาเหตุของโรค ,ถามหาขโมย ,ถามหาเนื้อคู่ และถามเรื่องราวต่างๆ และในปัจจุบันการเชิญผีทั้ง 4 ตนนี้จะต้องเชิญดวงดาว เชื้อสัทพ์ ด้วยทุกครั้งนี้เพราะ ชาวแม้วเชื่อว่า ผีทั้ง 4 ตนที่ทำนายเหตุการณ์ต่าง ๆ นั้น เป็นบริวารของดาวดวงนี้นั่นเอง

ผู้เล่า นายเลาหรือ แซ่เฉา

เรื่องดาวคู่

บนสวรรค์มีเทพธิดาองค์หนึ่ง กำลังเลือกคู่ครองอยู่ที่ตระเวตหาคู่ครองไปจนทั่วสวรรค์ ก็ยังไม่พอใจผู้ใดเลย ในที่สุดก็ลงมาหาที่เมืองมนุษย์ และได้พบเข้ากับหนุ่มเลี้ยงวัวคนหนึ่งจึงเกิดความพอใจรักใคร่มาก นางจึงไปบอกกับพระเจ้าแล้วก็ลงมาอยู่กับ ชายเลี้ยงวัวในเมืองมนุษย์ ซึ่งพระเจ้ายกก็ไม่พอใจนักแต่ก็ไม่ห้ามปราม และการมีครอบครัวเป็นเรื่องที่ต้องมีภาระหนักในเรื่องงานบ้าน ฉะนั้นนางจึงละทิ้งงานปั่นด้ายและทอผ้าที่เคยทำเสีย เพราะไม่มีเวลา จึงดูเหมือนว่านางขี้เกียจ เมื่อพระเจ้ามาดูครั้งใดก็เห็นทั้ง 2 อยู่ด้วยกันตลอดเวลา จึงคิดว่าควรจะแยกทั้ง 2 ออกจากกันบ้าง ในที่สุดก็เขียนสาส์นลงมาถึงคนทั้ง 2 ว่า ให้ทั้ง 2 คนคบกันเพียงปีละ 1 ครั้งเท่านั้น ในต้นเดือน 7 ขึ้น 7 ค่ำ พอเขียนเสร็จก็นำลงมาให้

บนเมืองสวรรค์นั้น มีนางเทพธิดากำลังเซาะหากู่ก้อยง่าปะ ก่อเลยมาหาที่เมืองมานูต ก่อปะบาวเลี้ยงวัวคนหนึ่งเกิดพอใจ จึงไปบอกพระเจ้า ขอมาอยู่เมืองมานูตโดยที่พระเจ้าก็ยินยอม นางต้องมาทำการทอเลยเยื่อข่านมีเวลานั้นด้วย กับ ทอผ้ากุดน่อปากันว่านางขี้ค่านพระเจ้า มาดูก็เห็นนางอยู่กับมานูต จึงคิดว่าจะแยกข่านนี้ออกโดยกัน ข่านปะก็ปีละเดือน 7 ขึ้น 7 ค่ำ ก่อเขียนสาส์นลงมาตั้งสอง ก่อปากันด่าว่า พระเจ้า พระเจ้าโหดจึงสาปข่านเป็นดาวคู่อยู่โดยกันบนฟ้าและจะมาปะกันปีละเดือนเต้าอัน

คนทั้ง 2 คนทั้ง 2 พอเห็นสาส์น ก็ตะโกนต่อ
ว่าพระเจ้า คำทอมมากมาย พระเจ้าจึงโกรธ
จึงสาปให้คนทั้ง 2 เป็นดาวคู่บนท้องฟ้า และจะ
โคจรมาพบกันเพียงปีละ 1 ครั้งตามคัมภีร์
ในคืนเดือน 7 ขึ้น 7 ค่ำ (เพราะบัญชาจาก
พระเจ้าไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้)

ผู้เล่า นายเลาสาย์นั้ แซ่จาว

เรื่องผีประจำต้นไม้

ชาวแม้วนี้มีการย้ายถิ่นฐานไปเรื่อย ๆ
และจะจ้างมือปืนไปหลาย ๆ วัตถุประสงค์ไปได้เจอ
กวางในป่าลึกและได้มัดสัตว์ไว้ พอติดมามีผีเสื้อ
มาเกาะคนชื่อ เลาเปา มือปืนก็เอาไม้มาตี
หน้าหนู ได้ยวักเอามาติดหน้าเลาเปาอีกเหมือน
เดิม เป็นอย่างนี้ถึง 3 ครั้งสุดท้ายก็อยู่ที่หน้าหนู
ไม่นานผีเสื้อก็ติดหนู เลาเปาก็ลุกขึ้นมาไล่หนู
ต่อมาเดินทางไปได้อีก 4-5 วัน มือปืนก็หาต้นเห
มาเก็บไว้ พอถึงเที่ยงพอดีก็ทำห้างอยู่ พอตก
ค่ำเสื้อดุกก็มาที่โคนต้นไม้มากมาย และพยายาม
ขึ้นต้นไม้ มือปืนก็ยิงเสื้อแต่ยิงไม่ถูก เพราะยิง
ไม่ถูกทาง จึงแก้ไขใหม่โดยเมื่อได้ยินเสียง
ข้างล่างก็ยิงข้างบน ถ้าได้ยินเสียงข้างบนก็ยิง
ข้างล่าง ในที่สุดก็ยิงเสื้อตายได้ และยิงจน
สว่างจนเสื้อตายไป 12 ตัว พอรุ่งเช้าก็มาทำ
อาหารกินกับและบ่ด้าก็มาถึงพอดี แล้วถามว่า
ไม่กลัวหรือ ชาวแม้วจึงขายเสื้อให้บ่ด้าไปตัว

จาวแม้วจะบ้านไปเลยๆ และจะจ้างมือ
ปืนไปโดย พอไปปะกวางในป่าก็จับมัดไว้ พอ
เด็กก็มีผีเสื้อมาเกาะ เลาเปา มือปืนก็เอา
ไม้มาปิดหน้าหนูกับหน้าหนู สักก่าเลาเปาก็
เป็นเหมือนเก่าเป็นยังอีก 3 เตื่อ จากนี้ก็
เดินทางไปอ้อม 4-5 วัน มือปืนก็เอาไม้ไปทำ
ห้างอยู่ เมื่อค่ำเสื้อก็มาที่โคนต้นไม้มือปืนก็ยิง
เสื้อแต่บ่ถูก และได้ยิงเสื้อไป 12 ตัวเจ้ามา
ก็มาเยกกันบ่ด้า มาจึงขายเสื้อไปตัวละ 40
แถบ เมื่อเจ้าเดินทางไปแหมยังเสื้อได้ 8 ตัว
จากนี้ก็มีเสียงมาตามาฮ้องว่า " เวย ๆ..
แม้วบ่สบายยังบ่บักเตื่อแต่หม่มห้างบ่ปาก พอ
เจ้าลงมาหุงข้าวกิน บ่ก้าก่มาจึงขายเสื้อไป
แหมตัวละ 50 แถบ ต่อมาแม้วก็เอา
ตางไปโดยบ่ก้าว้าวจาวบ้านบ่ปากันฮู้ว่า " บ่า
นี้สวกขนาดเนื้อฮื้อแบ่งสาลากับฮู้ฮู้กันหลาย ๆ
คนเนื้อ " แม้วก็ปากันไปนอนใต้ต้นไม้

ละ 40 แถบ รุ่งขึ้นก็ออกเดินทางไปอีก ไปเจอ
 ดงเสือจึงขึ้นไปอยู่บนห้าง ไม่นานก็ได้ยินเสียงจึง
 รู้ว่าเป็นเสือจึงยิงเสือได้เสืออีก 8 ตัว จากนั้น
 ไม่นานก็มีเสียงคนมาเรียกว่า เร็ว แม่ไม่สบาย
 ยังไม่กลับหรือคนไหนข้างก็บอกไม่ให้ตอบรับ ในที่สุด
 คนนั้นก็กลับไป พอรุ่งเช้าก็ลงมาหุงข้าวกินกัน
 แล้วพ่อค้าวัวก็มาอีกจึงขายเสือไปในราคาตัวละ
 50 แถบครึ่งต่อมาแม่วาก็เดินทางมาถึงบ้านพร้อม
 พ่อค้าวัวและบอกชาวบ้านว่า " ป้าฉันเสียดูร้าย
 มาก ถ้าพวกเราจะไปก็ไปกันหลาย ๆ คนและ
 ให้ทำศาลาพร้อมวัวอยู่จึงจะปลอดภัย ชาวแม่ว
 จึงพากันไปเอนอยู่ที่นี่ พ่อเลี้ยงไปเอนก่อน
 นอนมีคนมาเรียกก็ไม่ยอมเปิดประตู จึงได้ไปเอน
 ที่ใต้ต้นไทร และจัดการให้หัวเจ้าที่ด้วยพอตอน
 ดึกก็มีคนมาขอกินเพราะหิว ฝักไม่ให้กิน จึงให้
 ไปของใหญ่ ไก่ป่า และกา ไม่นานไก่ก็ร้อง
 กากก็ร้องใหญ่ก็ทำให้สว่าง ในที่สุดเสือก็มาคาบ
 พ่อเลี้ยงไปกิน ฝาก็กลับมืดลงไปอีก ชี้อาก็มานั่ง
 ใต้ต้นไม้ก็พบว่ามီးเลือดหยดลงมาก็แหงนดู จึงพบ
 ว่าต้นไม้ใหญ่ที่มีฝักอาศัยอยู่จึงควรจะบูชาผีด้วย

เลี้ยงก่อนไปเอนก่อนมีคนมาขอร้อง ก่อป่าเปิดประตู
 ก่อปากันมานอนใต้ต้นไทรและให้หัวเจ้าที่เมื่อคืนมี
 คนมาขอกิน ฝักก็บ่าฮือกัน จึงไปของใหญ่ ไก่ป่า
 และ กา บ่าเมื่อก่อนร้อง ก่อทำฮือสว่างและ
 เสือก่อมากาบเอาพ่อเลี้ยงไปกินแม่วามานั่งใต้
 ต้นไทรก็เห็นเลือดหยดลงมาก็รู้ว่าต้นไม้ มีผีอยู่
 เบียดจะบูชาผีโดย

ผู้เล่า นายเลาเลี แซ่เต่า

เรื่องผีฮัวเน้ง

ลูกชายพระยามัจจุราช (น) อยู่ว่าเต่ง ชื่อ
 (น) หย่ง เป็นผู้ที่ดีอยเก็บภาษีมนุษย์ ซึ่งจะเรียก
 เก็บโดยการแจกไข่ แจกบ่อ ทำให้นมนุษย์ตายลง

ลูกบ่าวพระยามัจจุราช (น) อยู่ว่าเต่ง ชื่อ
 ว่า (น) หย่ง เป็นคนกอยเก็บภาษีมนุษย์โดยกาน
 แจกไข่ แจก บ่อ ยะฮื้อมานุกตายนักขึ้น ๆ

มากขึ้นเรื่อย ๆ (น) ยู่ว่าเต่ง เห็นว่าลูกชายเก็บ
ภาษีหนักเกินไป จึงให้ จี๊ยี่ มาทำการควบคุม
จึงทำให้มนุษย์เป็นสุขอยู่ระยะหนึ่ง ครั้นพอ (น)
หย่ง เห็นจี๊ยี่มาช่วยมนุษย์ ก็หาวิธีตอบโต้โดยเมื่อ
จี๊ยี่อยู่ทางเหนือคอยให้ความสุขมนุษย์ ตนจะอยู่
ทางใต้ทำให้มนุษย์ตายลง และเมื่อจี๊ยี่มาทางใต้
จนก็จะไปทำให้คนทางเหนือตายลงสลับกันไป แต่
อย่างไรก็ดีที่ไม่สามารถที่จะเอาชนะได้ จึงรู้สึก
โกรธมาก วันหนึ่งจึงคิดแก้แค้นโดยการเอาไป
ขโมยเอาเมีย จี๊ยี่ มาเป็นเมียของตน จี๊ยี่ก็ตาม
ขึ้นไปบนฟ้าแต่บันไดฟ้าหักเสียก่อนจึงตามไปไม่ได้
และยังไม่พอ (น) หย่ง ยังมาเอาลูกชายของจี๊ยี่
ไปอีก จี๊ยี่ก็ทำพิธีอ้วเน้ง เพื่อจะเอาลูกชายของตน
กลับมาแต่ก็ไม่สำเร็จ จึงไปหา (น) ยู่ว่าเต่ง เอา
เครื่องมือทำผ้าไปแขวนไว้ที่หน้าผา แล้วตนเองก็
หายไป หลังจากนั้นนกแก้วก็ล้มเจ็บและตายไป
เป็นจำนวนมากเพราะไม่มี จี๊ยี่ คอยช่วยเหลือ
ชาวเผ่าพากันคิดว่าเมื่อจี๊ยี่จากไปแล้ว ก็ควร
จะทำพิธีอ้วเน้งเองบ้าง เพื่อเป็นการช่วยเหลือ
มนุษย์ให้สุขสบายจากโทษมา ชาวเผ่าก็มีการทำ
" พิธีอ้วเน้ง " กันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

(น) ยู่ว่าเต่ง เห็นลูกย่นักล้าไปก่ออ้อ จี๊ยี่มาควบคุม
คุมเข้มมาก พอ (น) หย่ง ฮั่นเจียมาช่วยก่ออ้อ
โดยหาจี๊ยี่อยู่ทางเหนือจะอ้อมมานุดมีความสุข ก่อน
จะไปอยู่ทางใต้จะอ้อมคนเจ็บคนตาย เมื่อจี๊ยี่ มา
อยู่ทางใต้ก็อ้อมไปอยู่ทางเหนือสลับกันไป แต่ก็
เอาชนะจี๊ยี่ไม่ได้ก่อเลยเกิดจี๊ยี่ วันหนึ่งก็ไปลัก
เอาเมียจี๊ยี่มาเป็นเมียตัวเก่า แล้วบ่ไปหับ
เอาลูกจี๊ยี่ไปแถม จี๊ยี่ก็เลยทำพิธีอ้วเน้งเพื่อ
เอาลูกบิกตีมาแต่กับบ่ได้ จึงได้ไปหา (น) ยู่
ว่าเต่ง เอาเครื่องมือไปแขวนไว้ที่หน้าผาแล้ว
ก่อหายสาบสูญไป จากนั้นนกแก้วก็ตายมากขึ้น
เพราะว่าบ่หาเมียจี๊ยี่คอยช่วย ก็เลยลงอะพิธีอ้ว
เน้งขึ้น เพราะต้องทำการอ้อมมานุดสบาย จาวมึง
จึงมีกานอะพิธีอ้วเน้งจนปะเดี๋ยวนี้

ผู้เล่า นายเลาหรือ แซ่เผ่า

เรื่องทำไมคนจึงตาย

แต่เดิมมาคนไม่รู้จักตาย เหตุที่คน
ตายนั้นมีคนเล่าว่า เป็นเพราะเนื่องชื่อ กาเกื้อ

ตะกอนนั้นมานุดเข้าบ่หาบ่กานตาย เลอ
มีทิกานว่า เป็นตะมานุด 3 ปีนอง จื่อ กา

ตุ้มตุ้ และ จิโต้ เป็นเด็กหนุ่มในหมู่บ้านหนึ่งไม่เคยรู้ว่าแผ่นโลกนี้กว้างใหญ่เพียงใด จึงหันหน้าเข้าปรึกษากันว่าทำอย่างไรจึงจะรู้ว่า โลกเรากว้างใหญ่เพียงใด ในที่สุดพี่ ๆ ก็ให้กาแก้ออกสำรวจดู แต่กาแก้อไม่สามารถออกไปไหนได้เนื่องจากพื้นโลกเป็นโคลน หล่ม เนื่องจากมาจากน้ำท่วมโลก กาแก้อก็เข้าใจว่าโลกนี้แคบนัก จึงกลับมาบอกพี่ทั้ง 2 ว่า " โลกเรานี้แคบนักหากคนเกิดมามาก ๆ ก็คงจะไม่มีที่ให้อาศัย " ทั้งจิโต้และ ตุ้มตุ้ไม่เชื่อที่น้องพูด จึงใช้ให้เหยี่ยวของตนไปดูว่า กาแก้อพูดมาจริงหรือไม่ เหยี่ยวก็บินไปไกลแสนไกลก็ยังมองเห็นพื้นโลกอยู่ ไม่สิ้นสุดสักทีจึงกลับมาบอกว่า " โลกเรากว้างมากบินไปไม่ทั่วเลย " ทั้ง 2 คนก็โกรธกาแก้อที่โกหกตน จึงพากันทุบตี จนกาแก้อบาดเจ็บสาหัสมาก จึงแข่งไว้ว่า " ตัวข้าเจ็บมากแล้วแต่ยังไม่ตายข้าขอตาย และให้สิ่งมีชีวิตทุกสิ่งในโลกนี้ตายหมด " จากนั้นกาแก้อก็ตายไป และทุกสิ่งที่มีชีวิตจึงต้องมอดตายตามคำแข่งของกาแก้อ

แก้อ ตุ้มตุ้ และ จิโต้ บ่นกองเป็นบ่าวอยู่กะในหมู่บ้านว่าอยู่ว่าโลกเขาเป็นจะได้ จึงปรึกษากันว่าจะเยี่ยงใดดี จึงจะรู้ว่าโลกเขากว้างมอกใดในที่สุดก็ซื้อกาแก้อ ออกไปปล่อย กาแก้อก็ออกไปมาได้เพราะพื้นดินเป็นก้อนหล่ม กาแก้อก็เลยคิดว่าโลกเขาแคบขนาด ก็บิกลับมาบอกว่าโลกเขาแคบมอกใด ถ้ามันเกิดมาแหม่มก่อนจะบ่หมี่ตื้ออยู่ จิตโต้ กับ ตุ้มตุ้ ก่อบ่าเจื้อตื้อน้องบอกจึงซื้อนกเหยี่ยวไปปล่อยว่าแต่ก่อน นกเหยี่ยวก็บินไปเห็นโลกบ่าไคว่สักเตื่อ ก่อบิกลับมาบอกว่าโลกเขา กว้างขนาดนั้นบ่าไคว่สักเตื่อ อ้ายตึง 2 คนโหด กาแก้อก็จู้ตัวเก่าก่อบากันบ่บ่กาแก้อ กาแก้อจึงแจ้งไว้ว่า " หมู้อ้ายเยื่อเฮาเจ็บทรมาณขนาด ขอซื้อเฮาตายลงไปเยื่อเตอะและขอซื้อทุกอย่างในโลกนี้ตายหมด " จากนั้นก็ตายไปแล้ว ๆ และ ก่ออย่างก่อบ่เป็นโตยกำแจ้งของกาแก้อ

ผู้เล่านายเลาหลวง แซ่จาว

เรื่องหล่มสมบัติ

นุญ เป็นเด็กกำพร้ารับจ้างทำงานไปเรื่อยเรื่อย ขณะที่เขาเดินทางไปทำงานที่ไร่ข้าวโนดได้พบหญิงชราคนหนึ่งชักผ้าอยู่ริมลำธาร และถามนุญว่าจะไปไหน เขาจึงตอบว่า ไปไร่ข้าวโนด

นุญ เป็นและอ่อนกำข้าวฮับจ้างทำงานไปเรื่อย ๆ ภายหลังเดินทางไปไร่ข้าวป้างปะอู้ดคนหนึ่งชักผ้าอยู่ริมห้วย อู้ดถามนุญว่า " จะไปต่างใดไ่ว่หน้อย " นุญก็บอกไปว่า " เขาจะ

หญิงชราได้บอกกับเขาว่า ถ้าไม่ยากพอกับความลำบากอีกละก็ในเวลากลางคืนให้เขาเข้าไปอยู่ที่โพรงไม้ในป่า ดั่งนั้นพอเวลากลางคืน นูญจึงก่อไฟแล้วป็นขึ้นไปอยู่บนต้นไม้ และในคืนนั้นก็มี เสือ หมูป่า และหังพอน มาพบกันที่กองไฟ และเสือพูดว่าพบไหเงิน 3 ไห ผิงอยู่ใกล้ดอกควายของชวานา หมูป่าก็พูดว่าตนก็พบไหเงิน 3 ไหเหมือนกัน ผิงอยู่ใต้ต้นกล้วยบ้านเศรษฐีผู้หนึ่ง และหังพอนก็กล่าวว่าตนเห็นไหเงิน 3 ไห ผิงอยู่ใกล้เสาไก่ พอรุ่งเช้านูญจึงอาสาทำงานที่บ้านชวานา โดยไม่เอาค่าจ้างแล้วแอบไปขุดเอาไหเงิน 3 ไหไป แล้วนูญก็ย้ายไปทำงานที่บ้านของเศรษฐี และขุดเอาไหเงิน 3 ไหใกล้ต้นกล้วยไป และนูญก็ย้ายไปทำงานตามบ้านที่เขาได้อินสัตว์พูดว่า พบไหเงิน และก็ขุดเอาไหเงินไป จนเขากลายเป็นคนที่ย่ำรวยและสร้างบ้านใหญ่โต หญิงสาวในหมู่บ้านก็พากันหลงรักเขาซึ่งรวมถึงลูกสาวของ เริงเซ็ง อยู่ด้วย และในขณะที่เขากำลังเล่นลูกบอลอยู่ เริงเซ็งก็เชิญเขาไปที่บ้าน และบอกว่าลูกสาวของตนต้องการที่จะแต่งงานด้วยนูญก็กล่าวว่าเขาอาจจะแต่งงานด้วยถ้ากระดุกไก่เลี้ยงตายดี ครั้นถึงวันที่ 3 ของปีใหม่ซึ่ง เป็นวันสุดท้ายที่ทุกบ้านจะจัดธูปธูปเทียนให้คุ้มครอง เทพเจ้าของเขาก็ให้ลูกสาวชื่อ ซอร์ มาดู ซอร์เห็นนูญ เล่นลูกบอลอยู่ และนูญพองานกับนางให้นูญ เอาของที่นางมอบให้ให้ตามเอาไปให้นางบนสวรรค์ในวันขึ้นพระจันทร์ขึ้น ครั้นถึงวันที่พระจันทร์ขึ้นนูญก็ตามขึ้นไปบนสวรรค์ และได้พบกับ ทูโล บุตรของเทพเจ้าของเลา ทูโลถามว่ามาทำไม นูญตอบว่า เพราะต้องการพบ

ไปไหเนื้อ " อู๋บอกกว่า " ไหไหเนื้อถ้าใครได้ดูกะฮื้อไปอยู่ไหไม้ในป่าเนื้อ " นูญก็ไปตามที่อู๋บอกก่อนขึ้นขึ้นไปบนเก้าไม้และเห็น เสือ หมูป่า กับหังพอนมาฮื้อกัน เสือฮื้อว่า ปะเงิน 3 ไห ผิงอยู่ใต้ดอกควาย หมูป่าก็ฮื้อว่า เห็นเงิน 3 ไห ผิงใต้ต้นกล้วยของเศรษฐี หังพอนก็ฮื้อว่าเห็นไหเงิน 3 ไห ใกล้เสาไก่ นูญก็เลยไปยะกานต์ที่บ้านเศรษฐี แล้วไปขุดเอาเงินมา และไปยะกานต์บ้านชวานาก่อน ไปขุดเอาเงินมาโดย บ่าเมินนูญก็เป็นคนรวบรวมสร้างบ้านหลังใหม่ สาว ๆ ในหมู่บ้านก่อนนั้นก็มาชอบ ลูกสาวของ เริงเซ็ง ก็ชอบนูญ เริงเซ็ง จึงฮื้อกับนูญมาฮื้อโดยปากองตั้งนูญเล่นแก่นบอลล่อว่า ลูกสาวต้องกานจะแต่งงานโดย นูญบอกกว่าฮื้อเลี้ยงตายโดยกระดุกไก่ก่อน ปากองถึงวันที่ 3 ของปีใหม่ เป็นวันสุดท้ายที่บ้านจะบูชาให้คุ้มครอง เทพเจ้าของเลา ก่อฮื้อ ซอร์ลูกสาวลงมาดูมาดู ซอร์กับนูญ เห็นกันขณะที่เล่นแก่นบอลก็ชอบ เบิงใจกัน ซอร์ก็บอกกว่า " ถ้าฮื้อจะแต่งงานกับฮื้อก่อนของนี้ โดยขึ้นไปบนสวรรค์ " นูญก็โดยขึ้นไปปะกับ ทูโล ลูกบ่าว เมเจ้าของเลา นูญก็บอกกว่าต้องการปะซอร์ก็ฮื้อห่วงเงินทูโล 1 อัน ทูโลบอกฮื้อไปหา ทูอิง พอไปปะทูอิง ก่อฮื้อเห็นซอร์ก็หลงรักนางนางบอกว่าถ้าต้องการแต่งงานห่วงเงิน 1 อัน ทูอิงก็บอกฮื้อไปหา ทูเชอร์ บ่ากองไปหาทูเชอร์ ก่อฮื้อห่วงเงินไป 1 อัน ทูเชอร์ก็บอกไปหาของเลา แล้วบอกกว่าปากองเป็นฮื้อเข้าป่าตู่ทองบ่าดีเข้าเนื้อ จะถูกวิญญานกินปะตุ๋เงินก่อนบ่าดีเข้าจะถูกฆ่า ฮื้อเข้าป่าตู่ไม้

ชอร์ และได้มอบห้วงเงินให้ทูโล 1 อัน ทูโลจึงบอกให้นุญไปหา ทูอิง พอนุญไปหาทูอิง และมอบห้วงเงินให้ 1 อัน ทูอิงก็บอกให้ไปหาทูเชอร์ นุญจึงไปหาทูเชอร์ และมอบห้วงเงินให้ 1 อัน ทูเชอร์ จึงบอกกับนุญ ว่า เมื่อไปหาของเลาและของเลาให้เข้าประตูทอง ท่านจงอย่าเข้าเพราะจะถูกวิญญาณพิษเค่นกิน และ เมื่อให้เข้าประตูเงินก็อย่าเข้าเพราะจะถูกฆ่าตายด้วยความร้อน ให้ท่านจงเข้าประตูไม้เถิดจะมีอาหารรออยู่ แต่ท่านห้ามกินอาหารเพราะอาหารมียาพิษปนอยู่ ให้รอจนกระทั่งเขาเอาหมามาให้กิน และหมูดัวนั้นคือชอร์ นุญได้ฟังดังนั้นก็เดินต่อไป และได้พบกับเทพเจ้าของเลา นุญก็ปฏิเสธที่จะเข้าประตูทองและประตูเงิน โดยเขาเลือกเข้าประตูไม้ ของเลาก็เชิญเขากินอาหารแต่เขาไม่กิน จนกระทั่งมีอาหารที่เป็นหมามาเขาจึงกินและกลับไป ตกกลางคืน เขากลับเห็นหญิงสาวงามแต่งกายด้วยเสื้อผ้าใหม่ นั่งอยู่ข้างๆ เขา นุญจึงถามว่าปลุกเขาทำไม นางจึงกล่าวว่าถ้าได้ยินเสียงอีการ้อง ให้นุญตีมกลึงเกลอ 3 ครั้ง ครั้นพอรุ่งเช้า นุญถูกจับโยนทิ้งที่ทะเลสาบให้มังกรกิน แต่มังกรกลับกลายเป็นเพื่อนของนุญ ของเลา เห็นมังกรไม่กินนุญก็ประหลาดใจ จึงยอมให้ ชอร์แต่งงานด้วย นุญก็พาชอร์มายังโลกมนุษย์ เรืองเซ็ง เห็นนุญกลับมาพร้อมภรรยาก็เชิญมากินเลี้ยง นุญกินเหล้ามากไปเมาไม่ได้สติ ชอร์ซึ่งนั่งรออยู่นอกบ้าน เรียกให้ออกมา แต่นุญยังไม่ออกมา ชอร์จึงบอกว่าท่านรักลูกสาวเรืองเซ็ง ไม่ได้รักเรา เราจะกลับบ้านนะ นุญบอกว่าเขารักชอร์ แต่เขาออกไปไม่ได้

เน่อ เป๊จะมีอาหารบ่าตักกิน เต๊อเป๊นจะเอาขานิชื้อกั๊กบ่ากองเป๊นเอาหมามาชื้อกั๊ก ก่อชื้อกั๊กได้ นุญก็ทำโดยก๊วยข้าง บ่ากองกั๊กหมแล้วก้อหลับไป พอเมื่อตื่นก้อหันแมะอิงงาม ใส่เสื้อใหม่ตัวใหม่ มานั่งข้างๆ นางก็บอกว่า " ตีเสาปลุกมาจะบอกอะหยังชื้อว่าถ้าได้ยินอีกาช้อง ชื้อกั๊ก กลึงเกลอ 3 เต๊อ พอเมื่อเจ้านุญก็ถูกหิ้วไปชื้อมังกรกิน มังกรก่ากลายเป๊นเป๊นกัน ไปเหยของเลา หั้มังกรบ่ายะอะหยังนุญก็เลยชื้อแต่งงานกับชอร์ นุญก้อเลขปาลูสาวมาเมืองม่านเตเร็งเซ็ง หั้ญญูปิกมาก็เลียงฉลง นุญเมาเหล้าชอร์ช้องออกไปก่าบ่าออก ชอร์ก็เลยชื้อว่าถ้าลูกสาวเรืองเซ็ง อีกก้อชื้อเอาไปชื้อโดยกั๊กได้ นุญก้อเลขปาลูกสาว เรือง เซ็ง ไปชื้อโดยกั๊ก 3 คน

เพราะเขาเมามาก ชอว์บอกว่าถ้านางรักท่าน ก็ขอให้ท่านแต่งงานกับนางได้ เมื่อญูได้อินดังนั้นก็จึงพาลูกสาว เร็งเซ็ง ออกมาด้วย และทั้ง 3 คนก็ไปกินอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

ผู้เล่า นายเลาญ แซ่เซ็ง

เรื่องถ้าสมบัติ

นานมาแล้วมีชาวเมืองหนึ่ง ทำไร่อยู่ใกล้ภูเขา และบนภูเขามีกถ้ำอยู่มากมาย และเขาก็ได้ยินคนเฒ่าแก่เล่ามามีสมบัติอยู่ในถ้ำนั้น แต่เขาไม่ค่อยเชื่อ วันหนึ่งที่เขาหลับได้ฝันไปว่ามีชายแก่คนหนึ่งเข้ามาพูดว่า " หลาน...บรู้งี้จะมีชายแก่ กงกจ 3 คน จะมา เอาสมบัติที่ถ้ำนี้ไป (ถ้ำถ้าสมบัติให้ดู) ขอให้ช่วยป้องกันไว้ด้วย แล้วจะให้สมบัติเป็นของตอบแทน เท่าที่จะสามารถเอาไปได้ " แล้วชายคนนั้นก็ตื่นขึ้น บรู้งี้เข้าเขาก็แอบอยู่ในถ้ำที่ชายแก่ชี้ให้ดู แอบอยู่นานพอสมควร ก็มีชายแปลกหน้า 3 คนมายังบริเวณปากถ้ำและตกลงกันว่าจะทำพิธีไล่ผีที่เอาสมบัติก่อนจึงจะเข้าไปเอาสมบัติ สักครู่ก็ทำพิธีที่หน้าปากถ้ำแล้วก็พากันเข้ามาในถ้ำ พอชาย 3 คนเข้ามาชายเฒ่าที่แอบอยู่ที่เอาตะกร้า ที่ติดตัวมาทำการขุดที่ชายทั้ง 3 คน ชายทั้ง 3 คนคิดว่าเพราะว่าผีทำเอาจึงรีบถอยออกมา ทำพิธีอีกแล้วเข้าไปในถ้ำใหม่ ก็ถูกชายเฒ่าเอา ดิน หิน ขี้วัวขี้ควายเอา ก็กลัวจึงพากันกลับไม่เอาสมบัติชายเฒ่าพอเห็นชาย

เฒ่ามาแล้ว มีจาวมึงคนหนึ่งทำไร่อยู่ใกล้คอก บรเดอยก้อมีถ้ำจาดัก เขาเคยได้ยินคนเฒ่าเป็นเล่ากันว่าสมบัติอยู่ถ้ำแรกก่อนบ่าจื่อ วันหนึ่งปากกองกำลังหลับอยู่ก็ฝันว่า คนเฒ่ายมชวามาหาแล้วอุ้มโดยว่า " หลานเอ๋ย วันบรู้งี้จะมีคนแก่ 3 จาย มาลักสมบัติในถ้ำนี้ไปนะ จ່วยรักษาโดยแล้วจะชื่อของตอบแทน " บ่าเฒ่าก่อนสะดุ้งตื่นขึ้นมา เมื่อเจ้าเขาก่อนไปผูกมัดอยู่ในถ้ำนั้น สักก่าก่อนทันจาย 3 คน มาแล้วทำพิธีที่หน้าถ้ำ ปากกองเข้ามาเขาก่อนเอาข้าวบุตึง 3 คนตึง 3 กิดว่าผียะ ก่อปากกันออกไปใหม่ทำพิธีแหม่มแล้วก่อนเข้าไปแหม่ม เขาก่อนเลยเอาน้ำพิฆะวางตึง 3 คน ก็เลยร่นหนีหายแซบไปเลย เขาก็เลยเขาะพ่อในถ้ำก็เห็นสมบัติจาดัก ก็เอาสมบัติติดตัวออกไปแล้วกิดว่าจะบิกรมาเอาแหม่ม ปากกองบิกรมาก่อนให้ปากถ้ำปิดตายเหี้ยแล้ว เลยกิดว่า " ที่ถ้ำเป็นรางวัลที่จ່วยรักษาสสมบัติชื่อ "

3 คนกลับไปก็สำรวจดูบริเวณนั้นก็พบว่า มีสมบัติอยู่มากมาย จึงเก็บใส่หีบพกไปเพราะตะกร้าที่เตรียมมาก็ใช้ขว้างไปเสียแล้วและคิดว่าเดี๋ยวจะกลับมาอีก พอได้สมบัติก็ออกจากถ้ำแล้วกลับบ้านเพื่อเอาตะกร้ามานำใส่อีก ก็พบว่าปากถ้ำปิดตายเสียแล้วจึงพูดกับตนเองว่า " นี่ถ้าจะเป็นรางวัลใส่สมบัติอีก " "

ผู้เล่า นายเลาญ แซ่จาว

เรื่องผู้หญิงเบื้อสาม

สมัยก่อนมีหญิงสาวคนหนึ่ง ได้แต่งงานกับชายที่พ่อแม่หามาให้ โดยที่ฝ่ายชายมีอายุน้อยเพียง 8 ปีเท่านั้น ฝ่ายหญิงจึงหนีกลับไปอยู่บ้านตนเองซึ่งอยู่ไกลมาก ขณะที่หนีไปก็ไปถึงไร่ของแม่ของนาง จึงต่างตื่นเสียที่กระท่อมในไร่ ตกกลางคืนก็มีเสือมาดมและใช้ลิ้นเลียนาง หญิงสาวจึงขยับตัวหนีไปเรื่อย ๆ เสือกก็ยังคงเลียจนกระดานทะลุ หญิงสาวพอเห็นลิ้นเสือจึงเอามัดโกนตัดลิ้นของเสือทิ้งเสือ พอสว่างเสือกก็ตายหญิงสาวก็วิ่งไปหาพ่อ แม่ที่บ้านและเล่าให้ฟัง พ่อแม่ของนางจึงพากันไปดู และได้นำเสือกกลับไปยังหมู่บ้าน

ตะกอนนี้ มีแม่หญิงสาวคนหนึ่ง ได้แต่งงานกับพ่อจายที่พ่อแม่หาซื้อ ฝ่ายพ่อจายมีอายุน้อยกว่าแม่หญิง 8 ปี แม่หญิงใหญ่กว่าพ่อเลยสักหนึ่งปีบ้านที่อยู่คนต่างไกล บ่ากองหนีไปถึงใต้ของแม่ พ่อเลยต่างตื่นตื่นตื่นเลยในคืนในไร่ ตกเมื่อตื่นพ่อมีเสือเข้ามาดมแล้วเอาลิ้นเลีย นางก็ถนัดแต่หนี เสือกก็ยังเลียจนไม้แป๊ะทะลุ นางพ่อเลยเอามัดปาดลิ้นเสือกขว้างไปเหยื่อ พอเจ้านางก็รีบไปหาพ่อ แม่ แล้วเล่าเรื่องขึ้นฟัง เลอปากันไปเอาเสือกบ้านโดย

ผู้เล่า นายเลาสี แซ่เอา

เรื่องคนเก็บลูกไฟมาเลี้ยง

สองตัวเมียอยู่กินกันมา 30 ปี ชื่อโด้ว และ หลี ก็ไม่มีลูกด้วยกันก็คิดว่า เดินทางไปอาจ เจอเด็ก ก็จะไปขอตัวพ่อแม่ ขณะที่เดินทาง ไปกับเบ็ดตกหนึ่งอยู่ในกอไผ่เป็นชาย ก็เอามา เลี้ยง และไปขอตัวแม่ว่า มีลูกชายอยู่คนหนึ่ง เอามาเลี้ยงได้ 7 - 8 ปีโต เร็วมาก พ่อ แม่ ก็ปล่อยลูกอยู่กับบ้านโดยตนเองออกไปทำไร่ทุกวัน ลูกก็แอบกินไผ่ดิบทุกวัน พ่อ แม่ก็สงสัยและถามว่า " ไตรมาขโมยกินไผ่ไหมลูก " ลูกก็ตอบว่า " ไม่รู้ " และที่ไผ่ก็จะมีรอยมาติดไผ่กิน ต่อมา ก็พบว่ามันมาขโมยไผ่เล็ก ๆ กินและดูดเลือด ไผ่ พ่อ แม่ก็สงสัยและถามลูกอีก ลูกก็บอกว่าไม่รู้ ไผ่ก็ตายลงไปเรื่อย ๆ ต่อมาไผ่ใหญ่ก็ถูกกินไปทั้ง ตัวเลย พ่อ แม่ก็สงสัยมากขึ้น ต่อมาเมื่อลูกอายุ 13 - 14 ปี ก็ไปกินหมูโดยกินเลือดหมูก่อนต่อมาก็กินเนื้อหมูทั้งตัว พ่อ แม่ ก็ถามลูก ลูกก็บอกว่า ไม่รู้อีก หมูก็ถูกกินหมดไปเรื่อย ๆ พ่อ แม่ก็เลย แอบดูจึงรู้ว่าลูกตนเองเป็นคนกิน โดยก่อนจะกิน จะเปลี่ยนเป็นเลือดก่อนแล้วค่อยกินต่อมา พ่อ แม่ ไม่ยอมไปทำงานคอยเฝ้าลูก ลูกก็บอกว่าอยาก กินเนื้อ พ่อ แม่ ก็ฆ่าหมูแล้วเอามาต้มสุกให้ลูกกิน ลูกก็บอกว่าไม่อร่อย พ่อ แม่ไม่รู้เลยว่าทำอะไร จึงฆ่าหมูแล้วเอาเลือดหมูมาผสมยาพิษ และคอยเฝ้าดู จึงได้ยินเสียงเลือดกินเลือด พ่อจึง เข้ามาดูแล้วแปลงเป็นหมาวิ่งออกไป พอเข้ามา กับลูกพ่อ แม่ ว่าไปดีแต่ปากยังมีตราบนเลือดอยู่ พ่อจึงเฝ้าดูอีก จนลูกกินเลือดผสมยาพิษจนหมด

สองคนตัวเมียอยู่โดยกินกันมา 30 ปี ชื่อว่า โด้ว กับ หลี แต่น่าหมิลูกโดยกิน ปากันคิดว่าถ้า เดินทางไปอาจจะปะละอ่อนเก็บไปขอตัวแม่ ได้พอดีไปปะละอ่อนอยู่ใต้กอไผ่หนึ่ง เป็นพ่อจายก็ เลขเก็บมาเลี้ยง บำรุงเลี้ยงได้ 7-8ปีก็ใหญ่ เวชขนาดพอ แม่ก็ซื้ออยู่บ้าน ลูกก็ลักกินไผ่ดิบทุก วัน บำรุงถามพ่อจายตอบว่า " บำรุงเนอ " กุ เตื่อ บำรุงก็มีตนมากินไผ่หนึ่งลักดูดกินเลือด ไผ่ลูกก็ตอบว่า บำรุงเรื่องกูเตื่อ ไผ่ก็ตายไป แหม่ตึก ๆ บำรุงไผ่ใหญ่ก็ถูกกินแหม่ พ่อ แม่ก็สงสัยมากขึ้น พอลูกอายุ 13-14 ปี ก่อไปกินหมู โดยกินเลือดหมูก่อนต่อมาก็กินหมูทั้งตัว ถามลูก ลูกก็บอกว่าบ่ออยู่ หน่สุกตายก่อนเลยสกพอจึงรู้ว่าลูก เป็นคนกินเห็นว่าก่อนจะกินก่อนแปง เป็นเลือดเหยื่อ ก่อน แม่ก็เลยพาไปปะการอยู่โดยลูก บำรุงลูก ใครก็หน่ก่ไปต้มหมามาซื้อกิน ลูกก็บอกว่ากิน แม่ ยะหยังใดเลยเอาเลือดหมูปะสมยาปิดซื้อ กินจน ตายก่อนตาย ได้ยินเสียง เลือดกินดิบๆ บ้านซื้อ เป็นเต้าหมด แล้วไปบอกคนอื่นว่าบ่ดี เอาลูกผี มาเลี้ยงเนื่อจะเตื่อร้อนเมื่อลู

ลูกก็บ่ปวดท้องมากไม่นานก็ตาย พ่อ แม่ก็ชนของ
หนีออกจากบ้าน และเผาบ้านจนเป็นเชื้อถ้ำ จึง
คอยเตือนใครต่อใครว่าอย่าเก็บลูกผีมาเลี้ยง จะ
ทำให้เดือดร้อนและเป็นอันตรายภายหลัง

ผู้เล่า นายเลาหลี่ แซ่เต๋อ

เรื่องผีไม่ถือคำพูด

หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ชาวบ้านต่างเชื่อว่ามีเจ้า
ป่าคุ้มครองอยู่ จะทำอะไรต้องขอต่อเจ้าป่าทุก
เรื่อง และเวลาเจ้าป่าจะต้องระงับคำพูด ไม่พูด
โกหกหรือพูดไม่คำให้เจ้าป่าโกรธ วันหนึ่งเศรษฐี
ได้ชักชวนชาวบ้านออกไปล่าสัตว์ โดยไม่ได้ขอ
อนุญาตเจ้าป่าก่อนหากินเข้าป่า จนเวลาบ่ายก็ยัง
ไม่ได้สัตว์เลย ชาวบ้านจึงบอกกับเศรษฐีขอต่อ
เจ้าป่า เศรษฐีจึงขอต่อเจ้าป่าว่า " เจ้าป่าพวก
ข้าขอล่าสัตว์โดยขอเพียงกระเจงคนละ 2 ตัวเท่า
นี้เอง " จากนั้นไม่นานพวกเขาก็ได้พบกระเจง
และยิงมาได้ทั้งหมด 12 ตัว ครอบตามจำนวนที่
เศรษฐี ขอไว้กับเจ้าป่าเพราะไปทั้งหมด 6 คน
บวกเขาจึงพากันกลับ ขณะเดินทางกลับนั้นเศรษฐี
ก็พบกระเจงอีก 1 ตัว ด้วยความอยากได้จึงยิง
กระเจงได้รับบาดเจ็บและวิ่งหนีหายไป พวกเขา
พากันหาจนคำก็ไม่พบจึงพากันเดินทางกลับหมู่บ้าน
นอกตกกลางคืนเศรษฐีฝันว่า เจ้าป่ามาหาและบอก
ว่า " มึงมันคนไม่มีสัจย์ บอกว่าอยากได้เพียง 2
ตัว นอกงูมาลงใจมึง มึงก็ทำร้ายสัตว์ของกู มึง

หมู่บ้านแห่งหนึ่งชาวบ้านเชื่อว่ามีเจ้าป่า
รักษาอยู่จะอะไรสิ่งก็ต้องขอเจ้าป่าทุกเรื่อง ป่า
ทองจะเข้าป่าต้องระงับคำพูดให้ดี บ่คำซำ กวว่า
อู้บ่ดี จะอะไรเจ้าป่าโปรดเอาได้ . วันหนึ่ง
เศรษฐีชวนชาวบ้านไปล่าสัตว์ในป่า แต่บ่ได้ขอ
เจ้าป่าเพื่อก่อนเลยอะไรบ่ได้สัตว์สักตัว จาว
บ้านบอกว่าอู้ไปขอเจ้าป่า เศรษฐีก็บอกว่า "
เจ้าป่าหมู่บ้านล่าสัตว์ ขอสัตว์คนละ 2 ตัวก่อน
ปอ " บ่าเมินก็ได้สัตว์กระเจงคนละ 2 ตัวทั้งหมด
12 ตัว ตกคนละ 2 ตัว เพราะไป 6 คน บ่า
ทองบักบ้านเศรษฐีประกะจงแสม 1 ตัว ก่อเคย
ยิงแต่บ่าตาย ร่มก็มีหาแซบ หมู่ชาวบ้านพากัน
เขาะโดยหา ก่อบ่าปะ ตกเมื่อคืนเศรษฐีฝัน
ว่า เจ้าป่ามาบอกว่า " มึงคนบ่ามีสัจย์บอกว่า
ขอคนละ 2 ตัว แต่บ่กอลงใจมึง มึงก่ออะไร
สัตว์ของกู มึงจะต้องตาย " เศรษฐีกลัวขนาด
แต่บ่าเมินก่อนลิมเข้าป่าแสม กำนี้ไปกินคนละตา
จาวบ้านบ่าทองเห็นต้นไม้ไผ่ ก่อยิงเข้าไปถูก
เศรษฐี เศรษฐีอู้ว่า " จ้างมันเตอะเฮาบ่ามี

มีสมควรตาย " เศรษฐีตกใจกลัวมาก แต่ไม่
 นานก็ลืมจึงชักชวนชาวบ้านไปล่าสัตว์อีก คราวนี้
 ต่างแยกย้ายกันไปคนละด้าน ฝ่ายชาวบ้านเมื่อ
 เดินไปพบฝูงไม้ไผ่ ๆ อยู่คิดว่า เป็นสัตว์ ก็รีบวิ่ง
 เข้าไปกลับได้ยินเสียงร้องของเศรษฐี จึงเข้าไป
 ดูพบว่า เป็นเศรษฐี ซึ่งเศรษฐีก็รู้ตัวว่า " อย่า
 ไปเดือดร้อนเลย เป็นเพราะเราไม่มีสัตว์เอง "
 แล้วก็ขาดใจตายลง

สัตว์ " แล้วเลี้ยงใจไป

ผู้เล่า นาย เล่า ภู แซ่จาว

เรื่องนายเลื่อมนายลาย

นายลายและนายเลื่อมเป็นพี่น้องกัน ต่อมา
 พ่อของเขาตายลงและก่อนตายได้สั่งว่าให้ นาย
 เลื่อมและนายลายไปอยู่กับแม่ ถ้าแม่แต่งงานใหม่
 ให้เขาไปตามน้ำใสจะได้เมียเป็นเลื่อม ให้เขา
 เลื่อมไปตามน้ำขุ่นจะได้เมียเป็นเลื่อม ต่อมานาย
 เลื่อมและนายลายก็เดินเข้าป่าไปและไปเจอนาง
 ผี 2 ตัวและนางผีเกิดรักนายเลื่อมและนายลาย
 จึงถามว่า " ที่มาทำไม " นายเลื่อมตอบว่า
 " ที่มาหาน้อง บ้านน้องอยู่ไหนละ " นางผีตอบ
 ว่า " อยู่แถวนี้แหละ " จากนั้นนางผีได้ยิน
 เสียงแก๊งก็บอกให้นายเลื่อมและนายลาย รออยู่
 ตรงนี้นางจะนำเอาหัวแก๊งมาให้ นายเลื่อมจึงคิด
 ว่านาง 2 คนนี้เป็นผีแน่นอน จึงพากันไปอยู่บน
 ต้นไม้สูง ครั้นนางผีกลับมาหาที่ไม่เจอ นางผีคน
 หนึ่งก็กล่าวว่า " ลั่นบอกให้รีบกิน เห็นไหมมัน

นายเลื่อมกับนายลายเป็นพี่น้องกันเมื่อพ่อ
 แม่ตายทั้งสองก็ไปอยู่โดยแม่ ถ้าแม่เอาหัว
 ใหม่ก่อนก็เอาลายเดี่ยวโดยน้ำไป ก่อจะได้เมีย
 เป็นเลื่อม ถ้าเอาเลื่อมเดี่ยวโดยน้ำขุ่นจะได้เมีย
 เป็นเลื่อม จากนั้นนาง 2 ก็พากันเดินเข้าป่า
 ไปปะทางผี 2 ตน ก่อชักชวนกัน ถามว่า "
 อ้ายมาหาสิ่ง " บ่าเลื่อมรู้ว่า " อ้ายมาหา
 น้อง บ้านอยู่ไหน " นางผีรู้ว่า " บ้านก่อนมี
 นะกะ " พอได้ยินเสียงอ้ายนางผีก็บอกอ้ายทำ
 อยู่ที่นี่ก่อนจะไปเอาหัวอ้ายแก๊งมาอ้าย นาง 2 ก่อ
 กิดว่านางเป็นผีแต่ ๆ ก่อพากันขึ้นไปบนไม้
 สูง นางผีก็มาบ่าปะกอดอ้ายขึ้นว่า " บอกว่าอ้าย
 ตั้งกินบ่า เลื่อมมันหนีไปแล้ว " นางผีก็กวัดขำน้ำ
 ไปก่อนอดให้บ่าบ่าลายโม้ว่า จึงกิดว่าอยู่ไหน
 ก่อกวัดขำน้ำ เพราะต้องการจับกอดอ้ายบ่าได้ ต่อ

หนีไปแล้ว " นางผีก็กระโดดข้ามน้ำไปมาขณะที่ยืน
กินหัวแกงอยู่ ก็บังเอิญเห็นเงานายเลื่อมอยู่ในน้ำ
นางผีก็กระโดดลงไปในน้ำแต่ก็จับนายเลื่อมไม่ได้
พอน้ำนิ่งก็เห็นนายเลื่อมอีกก็กระโดดลงไปในอีกแต่ก็
จับไม่ได้ ต่อมานางผีก็เห็นนายเลื่อมอยู่บนต้นไม้
จึงถามนายเลื่อมว่า " นึกกลัวหรือใจ " นายเลื่อม
ตอบว่า " ไม่กลัวหรอกน่าสกุยกะ " นางผีจึง
เรียกให้ลงมาแต่นายเลื่อมบอกลงไปได้ไม่ได้ นางผี
บอกว่าจะขึ้นไปหาละ นายเลื่อมก็บอกว่า " ขึ้น
มาสิ " พอนางผีขึ้นมานายเลื่อมก็ใช้ดาบฟันนางผี
ตกลงไปข้างล่าง นางผีอีกตัวจึงเรียกพี่น้องมา
ช่วย ไม่ช้าไม่นานพวกเสือก็พากันมามากมาย พอ
มาถึงก็เรียกนายเลื่อมลงมา นายเลื่อมไม่ลงมา
เสือจึงกระโดดขึ้นไป นายเลื่อมก็ใช้ดาบฟันเสือ
ตกลงมาตาย

มานางผีก็รู้ว่าอยู่บนแก้วไม้ก่อนถามขึ้นว่า " อ้าย
กลัวกา " บ้าเลื่อมรู้ว่า " บ้ากลัวลมม่านจะ
ตาย " นางผีก็ร้องฮือลงมานายเลื่อมก็เลย
บอกฮือนางผีขึ้นมา นางผีก็ขึ้นมาม่าเลื่อมก็ใจ
อีดาบฟันตกลงไปต่างคุ่ม นางผีก็ร้องเองมา
จួយ บ้าเม็นหมู่เสือก็พากันมาจากตึก ฮือม่า
เลื่อม กะ บ้าลายลงไปที่บ่อล่าง เสือก็ขึ้นมา
ถูกบ้าลาย บ้าเลื่อมใจอีดาบฟันตาย

ผู้เล่านายเลาหลี่ แซ่เต่า

เรื่องผีเสื้อสาว

ครั้งหนึ่งมีชายคนหนึ่งไปหาเมีย จึงเดิน
ทางเข้าป่าไป ในที่สุดก็ถึงหน้าผา และพบถ้ำจึง
เข้าไปอาศัยอยู่ในถ้ำก็พบหญิงสาว 2 คน หญิง
สาวก็ถามว่า " นี่เป็นผีหรือคน " ชายคนนั้นตอบ
ว่า " เป็นคนสิ " สองสาวจึงบอกว่า " แถ่นี่มี
เสือมากะไม่กลัวหรือ " ชายคนนั้นตอบว่า "
ไม่กลัวถ้ามาจะฆ่าให้ตายหมด " ชายคนนั้นคิดว่า
2 สาวนี้ต้องเป็นคนแน่ ๆ จึงคิดจะเอา 2 สาว

เตื่อนึงเม็นมาแล้ว จายคนนึงเซาะหา
เมียมาได้ ก่อเตียวเข้าป่าไป ที่สุดก็มาถึงผา
ก่อหินถ้ำและหินแม่ยิง 2 คน แม่ยิงก็เอ่ยว่า
" อ้ายเป็นผีกะว่าเป็นคน จายคนนั้นก็บอกว่า "
เป็นคนมานะ " แม่ยิงก็บอกว่า " แถ่นี่มี
เสือมีเสือนักนะบ้ากลัวกะ " จายคนนั้นตอบว่า "
บ้ากลัวถ้ามาจะฆ่าฮือตายหมด " จายคนนั้นก็
คิดจะเอา 2 คนนั้นเป็นเมีย ก่อเลยตวยไปที่

และเอี้ยะถือฝ่าไม้ แล้วกลิ้งลงมาจากยอดเขาตน
ละด้าน ถ้าไม้มาประกบกันจะยอมแต่งงานกัน นอ
ตกลงดังนั้นทั้ง 2 ก็ทำตามที่ตกลงกันปรากฏว่าไม้
กลิ้งมาประกบกัน เอี้ยะจึงแต่งงานกับพี่ชาย แต่
อยู่ด้วยกันนานถึง 7 ปี ก็ยังไม่มีลูกหลาน เพราะ
ไม่รู้วิธีทำ พี่ชายจึงไปถามพระเจ้าว่า " ทำ
อย่างไรถึงจะมีลูกได้ " พระเจ้าตอบว่า " ถ้า
เจ้าอยากมีลูกก็จงนอนประกบกัน เหมือนไม้ที่เจ้า
กลิ้งลงมาจากยอดเขาสิแล้วจึงจะมีลูก " ทั้งสอง
จึงปฏิบัติตามในที่สุดก็มีลูกตามต้องการ จึงทำให้
เกิดการเรียนรู้วิธีทำให้เกิดลูกออกมา

ก็ยังบำเพ็ญลูกจึงไปถามพระเจ้า " จะทำอย่างไร
จึงจะมีลูกได้ พระเจ้าก็ตอบว่า " ถ้าใครมีลูก
ก่อนอื่นนอนกับกันหยิ่งกับไม้ " ตั้งสองก่อนโดย
ตีพระเจ้าบอก จึงยะฮือมีลูกขึ้นมาได้

ผู้เล่า นายเลาหลวง แซ่จาว

เรื่องตำนานเต็น

นานมาแล้วมีหมู่บ้านชาวแม้วหมู่บ้านหนึ่งได้
อพยพไปตั้งรกราก อยู่บนดอยซึ่งห่างไกลความ
เจริญต้องเดินทางเป็นเวลาหลายวันชาวบ้านจึง
ได้ปรึกษากันว่า จะย้ายไปตั้งบ้านเรือนในที่ที่
สะดวกต่อการติดต่อค้าขายมากขึ้นแต่มีอยู่ครอบครัว
หนึ่งไม่สามารถจะย้ายไปได้เพราะสามีกำลังป่วย
อย่างหนักจึงต้องอยู่แต่ลำพังเพียงครอบครัวเดียว
ในที่สุดสามีก็หายป่วย และให้กำเนิดลูกสาวชื่อ
" ยั้ง " (แปลว่าเต็น) ต่อมาพอโตเป็นสาวก็มี
ชาย 3 คน เดินทางผ่านมาขอพักอาศัยอยู่ด้วย
สาวยั้งเบิ่งได้พบชายหนุ่มที่หลงรัก และคิดจะแต่ง
งานด้วยจึงได้ไปบอกพ่อ แม่ซึ่งพ่อและแม่ก็บอกว่า

เมื่อนานมาแล้วมีหมู่บ้านหนึ่งได้ย้ายไปอยู่
บนดอยไกลจากความเจริญ ต้องเดินทางหลาย
วันจึงจะแล้ว จาวบ้านก่อนเคยบอกสาวว่าจะย้าย
ไปไหนแต่เจริญกว่านี้ แต่มีบ้านหนึ่งบ้าย้ายไปฮื้อน
ตัวบ้าย้ายก่อนเคย เหลืออยู่บ้านเดียวต่อมาบ้าย
กองหายเจ็บก่อนเกิดลูกมาคนหนึ่งเป็นลูกสาวชื่อว่า
" ยั้ง " บ้ายกองเป็นสาวก่อนมีบ้าย 3 คน มา
เอี้ยวตีบ้านก่อนชอบกันบ้ายก่อนว่าฮื้อนเป็นฮื้อนเข้ามา
อยู่บ้านเฮาก่อนก่อนเอากัน และไปบอกฮื้อนตั้ง 3
คนฮื้อนมา แล้วฮื้อนไปในวันนั้นเลย บ้ายกองลูก
สาวฮื้อนก่อนเสียใจ ลูกหนีไปบอกว่าจะไปฮื้อน แล้ว
ลักโดยบ้ายไป จอหมดแวงแล้วก่อนจะเสียใจ

ให้รองเห็นว่า ชายเหล่านี้จะอพยพมาอยู่ที่นี่เสีย ก่อนแต่พ่อและแม่ของสาวยิ่งกลัวลูกสาวจะเสียใจ เพราะคิดว่าชายหนุ่มจะไม่จริงจั่งด้วย จึงบอกให้ชายหนุ่มให้ย้ายมาอยู่เสียที่นี่ ให้รีบออกเดินทางไปในเดี๋ยวนี้เร็วเข้า สาวยิ่งรู้ว่าชายทั้งสามไปแล้วก็เสียใจมากได้แต่คอย จนวันหนึ่งสาวยังบอกพ่อว่าจะไปอุจจาระซึ่งตามจริงแล้ว ตัดสินใจจะไปตามชายทั้งสาม โดยที่ตนไม่มีเสียงติดตัวไปด้วยเลยพอวิ่งตามไปถึงหมดแรง ในที่สุดก็สิ้นใจก่อนสิ้นใจสาวยิ่งก็สามแง่ด้วยความโกรธไว้ว่า " ตัวฉันเกิดมาแล้วไม่มีใครชอบจริงจั่ง ต้องวิ่งตามผู้ชายจนตัวตาย ฉันขอเกิดเป็นยาที่เมื่อใครได้กินแล้วจะติดและเมาจนต้องไต่ควัวฉัน " พอนางตายก็มีพ่อค้าชาวจีนคนหนึ่งเดินทางมาพบเข้าก็จัดการศพนาง โดยนำไปฝังไว้ให้เรียบร้อยและทุกครั้งเดินทางผ่านมาก็จะเซ่นไหว้นาง จนเข้าหน้าหนาว พ่อค้าจีนก็พบว่ามันดันไม่อ่อน 2 ต้นออกขึ้นมาบริเวณที่ฝังศพนาง ตรงที่เป็นนมของนางซึ่งเป็นต้นไม้ที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อนเลย ต่อมาก็พบว่าต้นไม้นี้กิ่งอกดอกสวยงามมากพอดมดูก็ไม่หอมต่อมาพ่อค้าก็พบว่ากลีบดอกได้ร่วงไป เหลือแต่ฝักและพอเอามือไปสะกิดก็มีน้ำสีขาวข้นเหมือนน้ำนมไหลออกมาจึงเอาลิ้นเลียดูรู้ว่ามีรสขม และสักพักหนึ่งก็เมาหลับไป พอตื่นมารู้สึกสบายหายปวดเมื่อยต่าง ๆ จึงได้ให้บริวารลองทดลองดูบ้างเช่นกัน พ่อค้าจึงรอให้เมล็ดแก่และนำเอาเมล็ดนั้นอีกโดยให้สาวเมื่อนำมาปลูกจนดอย เพราะเมื่อปลูกนั้นเ็นราบฝักไม่ใหญ่ ทำที่ควร ซึ่งพอพวกเมื่อนำปลูกก็ได้ผลดีพอฝักแก่ ก็มีน้ำนมไหลออกมา

ก่อนเลยแจ้งว่า " ข้าเกิดมาจากรึ้นน้ำมีไผ่อีกแต่ต้องล้นโดยบ่าจายจนตัวตาย ข้าขอเกิดใหม่เป็นสิ่งที่ไผ่ก่อนปากันใครได้เมามา " ปอนางตายก็มีพ่อค้าจีนคนหนึ่งมาเห็น ก่อนเลยฝังศพเอาไว้ บ่ากองผ่านมากุ่ตื้อก่อนเซ่นไหว้ เพื่อหนึ่งกายมาเห็นเดินไถ่อกขึ้นบริเวณที่เป็นนมนาง มีดอกงามขนาด ปอกกลีบดอกแล้วก่อนเหลือกะฝักถ้าเอามือสะกิดก็มีน้ำสีขาวข้นไหลออกมา ก่อนลองเลียดูมีรสขมแล้วก่อนเมาหลับไป บ่ากองตื่นมาปวดเมื่อยหายแสบหมดก่อนเอาไปซื้อคนอื่นลองดื่มนอง แล้วก่อนเอาไปปลูกที่อื่นดูจาวบ้านต่าง ๆ ก็ได้ทดลองก่อนติดใจ เอาสิ่งของมาแลกเอาน้ำนมนี้ไป บ่ากองไผ่ต้นนมนางไปก่อนติดกันทุกต้น จะเลิกก่อนว่าได้สมดังกำสาบของนาง

เก็บขับไว้ บ่อคำก็เอาข้าวของมาแลกกับข้าว
 แมว เพื่อเอาน้ำนมนี้ไปทำการรักษาคนป่วย และ
 ข้าวแมวก็นำเอามาสูบกิน เปรียบเสมือนได้ดื่มนม
 ของสาวยิ่งที่ไว้ก่อนตาย ก็ทำให้เมาติดและเลิก
 ไม่ได้ต้องพยายามหามาสูบจนได้สมดังคำสาป

ผู้เล่า นายเลาสือ แซ่เต๋อ

เรื่องกัญชา

เรื่องกัญชานี้ สืบเนื่องมาจากเรื่องตำนาน
 ฝิ่น เพราะเมื่อสาวยิ่งซึ่งเป็นสาวแมวเมื่อได้เสีย
 ชีวิตไปเพราะการเดินทางตามหาชายหนุ่ม พร้อมกับ
 กับได้สาปแช่งไว้ก่อนตายว่า " ขอให้บรรดาคน
 ทั้งหลายพากันไขว่คว้า และลุ่มหลงนางหากนาง
 เกิดเป็นต้นไม้ชนิดหนึ่ง " เมื่อพ่อคำจิ้นได้ฟังศพน
 นางและพบว่ามันได้แปลกประหลาด 2 ต้นเกิด
 มาที่บริเวณเต้านมของสาวยิ่ง และต้นไม้ก็มีใบ
 เขียวออกมาซึ่งเรียกต้นไม้ที่ว่าต้นฝิ่น ทำให้คน
 ติดและพยายามหามาสูบ พ่อคำจิ้นก็พบว่าตรง
 บริเวณหว่างขาที่เป็นอวัยวะเพศของสาวยิ่งนั้น มี
 ต้นไม้ชนิดหนึ่งเกิดขึ้นมา มีใบเล็ก ๆ คล้ายกับ
 เป็นเขนตรงอวัยวะเพศ แต่ไม่มีฝักเหมือนต้นไม้ที่
 มีน้ำสีขาวออกมา พ่อคำจิ้นจึงนำเอาใบไม้เล็ก ๆ
 นี้มาตากแห้ง แล้วมาสูบเหมือนบุหรี่ก็ปรากฏ
 ว่าใบไม้ชนิดนี้ ก็ทำให้เมาและติดได้เช่นเดียว
 กัน ซึ่งเรียกต้นไม้ชนิดนี้ว่า " กัญชา " นั่นเอง

เรื่องนี้เกิดเหมือนกับเรื่องฝิ่น ย้อนเมื่อ
 สาวยิ่งได้ตายลงไป ได้สาปแช่งไว้ว่า ขอให้หมู่
 ป่อจายตึงหลายมาหลงชอบนาง นางก็เลยไป
 เกิดเป็นต้นฝิ่น เกิดขึ้นหว่างขานาง ต้นไม้ใบ
 ห้อย ๆ เกิดมาจากขนอวัยวะ บ่อคำผ่านมาเห็น
 ก็นำไปชอยตากแห้งแล้วนำมาสูบ เหมือนบุหรี่ก็
 ปรากฏว่าเยื่อมันเมาแล้วติดกัน ได้ชื่อว่า ต้น
 กัญชา

ผู้เล่า นายเลาสือ แซ่เต๋อ

เรื่องนางยั้ง

นางยั้ง เป็นสาวชาวแม้วที่ยังไม่ได้แต่งงาน และต้องการที่จะแต่งงานมาก แต่ก็ไม่มีใครมาสนใจเนื่องจากนางอยู่ในป่า บุญเขาลักไม่มีชายใดเข้าไปถึงได้ นางจึงเกิดความน้อยใจในวาสนาตนเอง นางจึงอธิษฐานว่า ให้นางไปเกิดเป็นต้นหญ้าที่ใครได้ชิม หรือล้มลงก็จะมีความสุขสุดชีวิต ไม่นานนักนางก็ตายไปเพราะความตรอมใจ และที่ศพของนางนั้นเอง มีต้นหญ้าประหลาดงอกออกมา 2 ต้น ตรงเต้านมของนาง และที่หว่างขาอีก 1 ต้น ต้นหญ้าที่งอกที่เต้านมของนางมียางสีขาวเหมือนน้ำมัน และพอทิ้งไว้ก็จะเปลี่ยนเป็นสีเหลือง พอนำไปปิ้งก็จะมึกลิ่นหอมทำให้มีการทำเครื่องสุบขึ้นมาเป็นที่ร่อย ทุกคนที่ได้สูบก็นึกใจ ต้นหญ้านี้จึงเป็นที่นิยมแพร่หลายไปรวดเร็ว เพราะในป่ามีเมล็ดเป็นร้อย ๆ บรรจุอยู่ และชาวแม้วก็นำเอาหญ้านี้ไปสูบสับทอดกินมา เพราะเป็นที่นิยมกันมาก แล้วเรียกหญ้านี้ว่า " ยั้ง (แปลว่าฝัน) " ต้นยั้งนี้ทำให้ชาวแม้วได้เงินมากมายจากการขายฝัน สำหรับต้นหญ้าที่งอกออกมาตรงหว่างขาของสาวยั้งนั้นก็เช่นกัน ไม้ชนิดหนึ่ง คนจะนำเอาใบที่แห้งมาใส่ปล้องสูบซึ่งมีกลิ่นหอมมาก ชาวแม้วเชื่อว่าเส้นยาสูบนี้คือขนอวัยวะเพศของสาวยั้งนั่นเอง จึงเรียกไม้นี้ว่า " หลัวยั้ง " หรือกัญชาตัวเอง

นางยั้ง เป็นสาวจาวม้ง ตีป่าได้แต่งงานเพื่อใครจะแต่งงานจาดัก แต่บ่าหมี่ได้มาชอบ ย้อนนางอยู่ในป่า บนดอยเล็ก นางก่อหอใจจึงอธิษฐานว่า ขอฮื้อไปเกิดเป็นต้นไม้ดีไผ่ได้จิมแล้วตัดใจก่อฮัก บ่าเม็นางก็ตรอมใจตาย ตีตนางก็มีต้นไม้ประหลาดเกิดขึ้น 2 ต้นเต้านม 1 ต้นที่หว่างขา ต้นไม้ตังออกมาไผ่ได้กินก่อร่าตักใจ แพร่ให้ฮื้อเวรขนาด ในฝักนี้มีเม็ดเป็นฮื้อย ๆ จาวแม้วก่อปากันเอามาปลูก ฮื้องักกันว่า " หย่ายั้ง " และฮื้อฮื้อหมี่แม้วได้สต่างค์หักและตัดีออกตัดหว่างขา คนเอาไปสูบมีกลิ่นหอมเจือว่าเส้นยาสูบก่อคือขนอวัยวะเพศ ก่อฮื้องักกันว่า หลัวยั้ง

เรื่องผีเงืง

มีชายคนหนึ่งไม่สบาย เป็นเวลาหนึ่งปีกว่า ๆ บางครั้งก็ทุเลา บางครั้งก็ทรุดหนัก พอหมอผีมาดูจึงรู้ว่า " ผีเงืง " ต้องการชายผู้นี้เป็น " หมอผี " ชายคนนั้นจึงลองนั่งทรงดูเขาก็เห็นภาพต่าง ๆ แวบเข้ามา ทำอย่างนี้ 2 ปีก็ยังไม่ทำอีก เพราะเขาทำไม่เป็นจึงทำการบนผีเอาไว้โดยจุดธูป และเผากระดาษสา พร้อมทั้งฆ่าไก่ 1 คู่ทุก ๆ เดือนซึ่งการบนนี้ พ่อ แม่เขาเป็นคนทำเนื่องจากเขายังเด็กอยู่ ต่อมาเขาได้แต่งงานซึ่งไม่ทำให้เขาไม่ได้เป็นผีเงืงอีก ทำให้เขาล้มเจ็บอีก คราวนี้เกือบถึงตาย หมอผีจึงบอกว่าผีเงืงจะมาเอาชีวิตเขา จากนั้นเขาจึงตัดสินใจเป็นผีอ้วเงืงภายใน 3 เดือน เพราะไม่เช่นนั้นผีเงืงก็จะพยายามเอาเขาเป็นผีเงืงให้จงได้

มีพ่อจายคนหนึ่งบ้าสบาย เป็นเวลาหนึ่งปีมาแล้ว บางทีก็อึ้งแฉง บางทีก็อึ้งเป็นหนัก บ้ากองหมดผีมากอย ก่อนรู้ว่า ผีเงืง ต้องกำหนดเป็น หมอผี บ้าจายคนนั้นก่อนนั่งทรงดูก็เห็นอุปต่าง ๆ ลอยเข้ามาเป็นหยั่งอื้อ 2 ปีมาแล้ว ก่อนบ่จะแฉิม ย้อนบ่บ่จ้าง จึงบนผีเอาไว้โดยจุดธูปและเผากระดาษสา กับไก่ 1 คู่ ทุกเดือน บ่แม่ เป็นคนบ่ฮื้อ ต่อมา เมื่อจายคนนั้นแต่งงานก่อนบ่ได้เป็นผีเงืง เขาก่อนบ่ล้มเจ็บลง แฉิมครานี้เกือบตาย หมอก่อนบ่บอกว่าเป็นผีเงืง จะเอาชีวิตเขาจายคนนั้นเลยตัดสินใจเป็นผีเงืงใน 3 เดือน ย้อนผีต้องกำหนดเขาฮื้อได้

ผู้เล่านายเลาเปา แซ่ซ้อง

เรื่องทำไมแม่วังเป็นเวลาฝนตก

คืนหนึ่งหนาวมาแล้ว มีชาวแม่วังคนหนึ่งเดินไปว่า มีชายแก่คนหนึ่งมีหัวเป็นไก่ มีขนสีเทาหมาหาและพูดว่า " บ่รุ่งนี้ท่านต้องช่วยฉันนะ " เมื่อเขาตื่นขึ้นมาก็ยังคิดไม่ออกว่าฝันเช่นนั้น เป็นนางบอกเหตุอะไร วันนั้นเขาก็สละพายเป็นออกไปล่าสัตว์เหมือนเดิมโดยมุ่งไปทางหน้าผาใหญ่ พอไปถึงปากถ้ำก็ปรากฏว่าเกิดท้องฟ้าตะนองรอบ ๆ

คืนหนึ่งเมื่อก่อนแล้วนายพรานจาวมึงครั้นถึงเดินไปว่า มีคนเต่าหัวเป็นไก่มีขนสีเทาหมาหาแล้วฮื้อว่า " บ่รุ่งนี้ท่านช่วยข้าก่าเนื้อ " บ้ากองตื่นขึ้นมาก่อนบ่บ่บอกว่าอะฮ้างก่อนเลย สะพายปืนออกไปยิงสัตว์เดินไปทางผาใหญ่ พอไปถึงปากถ้ำก่อนมีเมฆฝนดำจนฮื้อฟ้าฮ้องน่ากลัวบริเวณนั้น บ้ากองบ่เข้า ไปในถ้ำก่อนบ่เห็นหมู่ดวงคจจากถ้ำก่าฮ้าง

บริเวณที่เขาอยู่อย่างน่ากลัว และเมื่อเขามองเข้าไปในถ้ำ เห็นดวงคดมากมายกำลังต่อสู้กันอยู่ ซึ่งดวงคดแต่ละตัวก็พากันหนีและเป็นลูกเห็บออกมาจากปาก เขาจึงคิดว่าความฝันของเขาเกี่ยวกับเรื่องนี้แน่ เขาจึงตั้งปณิธานไปทางดวงคดเหล่านั้น ซึ่งดวงคดก็พากันหนีไป และเมฆหมอกที่มืดดำก็หายไป เขาก็หยุดตกท้องฟ้าก็กลับแจ่มใสดังเดิม จากนั้นเขาก็พักผ่อน และหลับไปที่หน้าผาพร้อมกับฝันว่าชายคนนั้นมากล่าวขอบคุณเขา และกล่าวว่า " การยิงปืนของเขา จะช่วยให้ดวงคดไม่มาคุกเข่าและจะไม่ทำให้มีผลเสียหาย " ดังนั้นเมื่อเวลาฝนตกฟ้าคะนองท่านจึงยิงปืนเกิดจะช่วยขับไล่ความเสียหายได้ " ต่อมาเมื่อมีฝนทุกครั้งชาวเผ่าจะยิงปืนเพื่อต่อสู้และขับไล่ความหายนะที่เกิดจากฝนและลูกเห็บ

สู้กันอยู่ แล้วเมฆเป็นเมฆเห็บจากปาก เลยคิดว่าต้นถ้ำจะเป็นเรื่องนี้อย่างดี ก่อเลยตั้งปืนไปตีหมู่ดวงคด ๆ ก่อปากกันหนี เมฆก่อหาย แสบ ฝนก่อหายสอย ต้องฟ้าใส จาวมึงก่อเลยนอนหลับอยู่ดีนั้น แล้วก่อฝันเสริมว่า มีคนเผ่าตนเก่ามาเสริมแล้วรู้ว่า " ย้อนตั้งปืนยิงเมฆอีกดวงคดบ้างเมฆเห็บยิงอีกต้นไม้ตาย " ปากกองมีฝนตกก้านี้หมู่มึงก่อปากกันยิงปืน ย้อนตั้งก้านได้สิ่งดีจะมาทำลาย

ผู้เล่านายเลาสือ แซ่เต๋

๐

เรื่องวิถีกำจัดผี

มีครอบครัว 2 คนมีสามี ภรรยา กำลังจะย้ายบ้าน มีไก่อยู่ 7 ตัว หมู 3 ตัว และมีลูกอยู่ 4 คนได้พากันแยกย้ายไปอยู่ในป่า กำลังจะไปทำที่นอนอยู่ นกตกก็ก็มีผีปลอมเป็นคนมาขออยู่ด้วย ครู่หนึ่งก็ขอไก่กิน 1 ตัว ทั้งสองคนก็ให้ไป แล้วก็ยังขออีกจนไก่ 7 ตัวหมดไป ก็ขอหมูกินอีกจนหมดทั้ง 3 ตัว ก็ยังบ่นว่าหิว จึงขอกินลูกอีก 1 คน 2 สามี ภรรยา ก็ให้ลูกไปไม่นานก็ขอลูกกินอีก จนกระทั่งกินลูกไป 3 คนแล้ว ก็เหลือลูก

มี 2 คนตัวเมีย ไคร่ห้ายย้ายบ้านมีไก่ 7 ตัว หมู 3 ตัว มีลูก 4 คน ปากันไปอยู่ในป่า กำลังจะไปทำที่นอนอยู่ตกเด็ก ก่อมีผีปลอมเป็นคนมาทำเดี๋ยว ขอไก่ 1 ตัว ก่อซื้อไป ก่อเดี๋ยวขอไก่แค้นจันกินไก่ 7 ตัว หมด ก่อขอหมู กิน หมู 3 ตัวหมด ก่อขอกิน ลูก 1 คนจันกินลูก ไป 3 คน เหลือลูกแค้นคนเดียว ก่อคิดว่า ถ้าเดี๋ยว ก่อคงขอกินลูก จันหมด ก่อจะมาขอกินเมีย แล้ว ก่อจะมาขอกินตัวเก่า เลยคิดหนทางฆ่า ตัว

เพียงคนเดียวกำลังกินอยู่ ฝ่ายสามีก็คิดว่า
เดี๋ยวก็ขอลูกกินอีก และไม่ซ้าก็ขอกินเมีย และ
ขอตัวเขากินอีกเป็นแน่ จึงตัดสินใจว่าจะกำจัด
เสีย ในขณะที่คนนั้นกำลังพักผ่อนหลังจากกินลูกคนที่ 3 แล้ว สามีก็เตรียมเอาหอกเผาไฟจนแดง
พอแดงได้ที่แล้วก็พุ่งหอกนี้เข้าหาคนปลอม ผีจึง
วิ่งลงคอยหนีไปตายข้างล่าง จึงรู้ว่าผีนั้นกลัวหอก
สูก หรือหอกที่เผาไฟ ผีที่ตี ๆ ต่างหากกับสมน้ำ
หน้าผีตนนี้ ที่ทำชั่วโดยการไปกินไก่ กินหมู กิน
ลูกเขา

ก่อนเอาหอกเผาไฟจนสุก แล้วเอาพุ่งเข้าใส่ผี ผี
กลัวหอกสูกอยู่แล้ว ก่อนลงคอยหนีไป ตายคุ่ม
คอย จึงรู้ว่า ผีกลัวหอกสูก หมูผีที่ดี ๆ ก่อนปา
ก็สมน้ำหน้า ผีตนนี้ขี้ขลาดทำดี ไปกินไก่ กิน
หมูเป็น

ผู้เล่านายเลาสาฮักห์ แซ่จาว

เรื่องทำไมคนตายจึงต้องตีกลอง

สมัยก่อน เมื่อมนุษย์ตายลงไปแล้วสามารถ
ให้กลับมาได้ แต่ปัจจุบันไม่สามารถให้มาได้
เพราะในสมัยก่อนเมื่อคนตายแล้ว จะนำไปฝังใน
หลุม ให้คนตายลอกคราบกลายเป็นคนหนุ่มสาว
อีกครั้งหนึ่ง ซึ่ง (เน) ยูว้าเต่ง (พญาผัจจุราช)
เป็นผู้ที่สร้างคนขึ้นมา ดังที่มนุษย์จึงไม่มีจำนวน
ลดลง คนที่ตายไปแล้วก็กลับมาใหม่ คนที่ชั่วช้า
ก็เกิดมาจากสัตว์ ต่อมาเหล่าคนชั่วที่เกิดมาจาก
สัตว์ก็ตายลง และกลับลอกคราบกลับมาเป็นมนุษย์
อีกครั้ง มนุษย์ทั้งหลายก็พากันกล่าวว่า " เขา
จะไม่เปิดประตูให้กลับบ้านอีกแล้ว ตายก็ตายไป
เสียจริง ๆ ตายแล้วก็ไม่ต้องให้มาอีก " คนตาย
ได้ยินก็เสียใจและร้องไห้จนได้ยินไปถึงหู(เน)หย่ง

เมื่อตะกอน บ่ากองม่านุดตายก่อนเป็นขึ้นมา
ได้ แต่บ่าเดียวให้มาได้ ย้อนตะกอนเมื่อตายก่อน
นำไปฝังทำฮื้อม่านุดลอกคราบเป็นหนุ่มสาวแหม่มก่า
อะเจ้า(เน) ยูว้าเต่ง เป็นผู้แบ่งม่านุดขึ้นมา ม่านุด
เลยมีอีกขึ้นตึก ๆ คนดีบ่าคดีก็ให้มาจากสัตว์
บ่ากองคนบ่าคดีตายก่อนเป็นมาแหม่มม่านุดก่อนเลยรู้ว่า
" เขาจะบ่าเปิดประตูฮื้อบละเหื่อ ตายไปแล้ว ๆก่า
เดอะ " หมูคนตายก่อนให้ได้ยินไปถึง ลูกอะเจ้า
ชื่อว่า (เน) หย่ง ฮื้อน (เน) หย่งเป็นคนมาเอา
ชีวิตม่านุด หมูคนตายแจ้งว่า " ม่านุดใจฮื้อย "
ลักแต่คนให้มาได้ บ่าเดียวให้มาได้ ตายไป
เลย ก่าเป็นผี เสือ เที้ย 2 จาดก่อน แล้ว
ก่อนมาเกิด โดยต้องเอาหนังสืออุทิศจากอะ

ลูกชายของญามัจจุราช ซึ่ง (น)หย่งได้ชื่อว่า เป็นผีร้ายซึ่งเอาชีวิตมนุษย์ ก็มารับเอาตัวคนตาย ไปทำให้คนตายตายไปเลยไม่ให้นักลับคืนมาอีก คนตายจึงได้สาปว่า " มนุษย์นี้ใจร้ายความจริงคนเราตายก็กลับมาได้ นับแต่ให้คนตายก็ตายไปเลย และจงกลายไปเป็นผี และเสือ 2 ชนิดก่อน แล้วจึงจะมาก่อเกิดได้ โดยต้องเอาหนังสืออนุญาตให้มาก่อเกิดจาก (น)ยู่วาเต่งเสียก่อน จึงจะมาก่อเกิดได้" ดังนั้นชาวแม้วจะเชื่อว่า คนที่ตายลงไปแล้วจะเกิดเป็นผี และเสือเมื่อเป็นผี ก็จะอยู่ละแวกไหน นูตก็ได้ขอบหลอมมนุษย์ จะฆ่าก็ไม่ตาย ฝ่ายมนุษย์เดือดร้อนก็พากันไปฟ้องเทพเจ้า ไทยวไช้ว และเทพเจ้าก็ไปปรึกษา (น)ยู่วาเต่ง เห็นว่าควรจะจัดการให้มีพิธีขึ้นตามพิธีของชาวแม้ว โดยเมื่อมีคนตายให้เป่าแคน และตีกลอง เพื่อที่จะทำ ให้ได้ยินไปถึง (น)ยู่วาเต่ง เพื่อที่(น)ยู่วาเต่ง หรือญามัจจุราช จะได้ออกหนังสือให้คนตายไปเกิดใหม่ จะไม่ต้องกลาย เป็นผีหรือเสือทำให้มนุษย์อื่นเดือดร้อน ถ้าไม่มีเสียงกลองเสียงแคน (น)ยู่วาเต่ง ก็ไม่รู้ว่าจะและไม่สามารถที่จะออกหนังสือเพื่อให้ไปเกิดใหม่ได้ จึงทำให้คนที่กลับมาเกิดไม่ได้กลาย เป็นผีตลอดไป เทพเจ้าจึงมาสอนให้ชาวแม้วทำกลองและแคน เพื่อใช้ในงานศพ และคนที่จะเป็นผี ก็หมายถึงคนที่ตายไปแล้วไม่มีพิธีศพของชาวแม้วโดยไม่มีเสียงแคน และเสียงกลองทำให้กลาย เป็นผีผู้ท่องเที่ยวไปเรื่อย ๆ จะไม่มีโอกาสไปเกิด เพราะจะไม่ได้รับใบอนุญาตไปเกิดจาก(น)ยู่วาเต่ง ซึ่งก็จะคอยรบกวนมนุษย์อยู่เรื่อย ๆ ชาวแม้วถือว่าเป็นคนตกต่าง ดังได้

เจ้า (น)ยู่วาเต่ง แล้วก่อนมาก่อ จาวมั่งเลย เชื่อว่า มานูตตีตายไปแล้วจะไปเกิดเป็น เสือ เป็น ผี ฆ่าก่อนตาย ยะฮื้อมานูตแต่ ๆ เตือดฮ้อนก่อนเลยไปหาผะเจ้า (น)ยู่วาเต่ง ผะเจ้า ก่อบอกว่าจะฮั่นฮื้อเป่าแคน กับตีกลอง ฮ้อนจะได้ดังไปถึงผะเจ้า แล้วจะได้ออกหนังสือฮ้อนมาเกิด ฮั่นใหม่บ่ต้องเป็นผี ผะเจ้าก่อสอนฮ้อนจาวมั่ง แป้งแคน แป้งกลอง ใจเมื่อมีคนตาย จะได้ช่วยส่งวิญญาณของคนตายและจะได้บำเพ็ญกุศล

เมื่อคนตายเกิดขึ้น ชาวแม้วจึงต้องมีการตีกลอง และเป่าแคนเพื่อเป็นการส่งวิญญาณ และพวกเขาก็ได้ไม่มีผู้คอยรบกวน

ผู้เล่านายเลาหรือ แซ่เต๋อ

เรื่องทำไมชาวแม้วชอบลูกชาย

เมื่อก่อน ชาวไทยกับชาวแม้วเป็นพี่น้องกัน ฝ่ายพี่เป็นช่างตีเหล็ก มีเมีย 2 คน ซึ่งเมียนั้นคอยเลี้ยงลูก วันหนึ่งขณะที่ฝ่ายพี่ทำอาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว ยังไม่มีใครมากินข้าว เมียหลวงก็จึงไปแอบดูสามีตัวเองว่ากำลังทำอะไรอยู่ ก็พบว่าสามีกำลังทำงานอย่างขะมักเขม้น โดยเอามือเป็นเค็ม เอาปากคอยเป่าไฟแล้วเผาเหล็ก ชาวแม้วก็ถามขึ้นว่า " เมื่อไหร่ใครมาแอบดูการทำงานกัน " ทั้งนี้เพราะรู้ว่ามีคนแอบดู เมียน้อยก็ปฏิเสธว่าไม่ใช่ตน สามีก็คิดว่า เป็นเมียน้อยแน่ จึงเตรียมลงโทษ เมียน้อยจึงสารภาพว่าอยู่ที่แอบดูนั้นคือเมียหลวง สามีจึงจะลงโทษโดยนำไปฆ่าเสีย ขอดูกกลางคืน แม่ก็ขอให้ลูกสาวพาหนีไปฝ่ายลูกสาวไม่กล้าพาหนี ลูกชายจึงเป็นผู้นำแม่หนีจนทัน รุ่งขึ้นสามีหา ตัวเมียหลวงไม่พบก็เลยปล่อยไป ฝ่ายลูกชายที่หนีมากับแม่ก็ไม่รู้จะทำมาหากินอย่างไร จึงถามแม่ว่า จะทำอย่างไรกันดี แม่จึงบอกว่า " เจ้าจงเอาสร้อยออกจากคอให้หมด แล้วแม่จะสอนให้เจ้าตีเหล็ก เพื่อทำเป็นเครื่องมือเผาปลูก แล้วเราก็จะปลูกฝ้ายปลูกมัน เอา

ตะกอนนี้คนไทยกับคนเมืองเป็นพี่น้องกันด้วย เป็นคนตีเหล็ก มีเมีย 2 คน เมียต้องเลี้ยงลูก วันหนึ่งเมียสะกิ้นเส็ดแล้วก็ไปซื้องิ้ว ที่กำลังจะกิน อยู่ก่อนเห็นว่าสัวเอามือเป็น ก็ม เอาปากเป่า แล้วก่อนเอาเหล็ก มาตีกับเข่า เอามือเป็นก็กิน ตัวบิกมากินข้าวก็ถามว่า " ตะกี้ไปมาผกผ่อ เมียแหม่นคนก่อนบอกว่าบ่าใจข้าเน้อ ตัวก็โหดจะพาหนี ลูกสาวก็บอกกล้าไป ลูกชายเลยอาสาพาแม่หนี รุ่งเช้าสัวเซาะหาเมียบะปะ ลูกบ่าวตีหนีมา ก่อนมาอยู่กับแม่แล้วถามว่า "แม่เฮาจะสะหยังใดกันดี " แม่ก็บอก ว่า แม่จะสอนให้เอาตีเหล็กมาเป็นเครื่องมือสะกิ้น แล้วก่อนปลูกฝ้าย ปลูกมัน เอาฝ้ายมาเป็นผ้านุ่ง จากนั้นก่อนจะไปอยู่บนดอย ซื้อตัวเก่าวว่าแม้ว ตั้งให้หม้อยู่บนดอยก่อนเลยซื้อตัวเก่าวว่าแม้ว และอยู่ลำบากจะกำหนัดก็ฮ้อนบ่าแก่งเหมือนบ่อ จาวแม้วจึงชอบลูกบ่าบักกว่าลูกสาวฮ้อนลูกบ่าวจ๋วยเหลือได้ยามตุ๊กยาก

ฝ่ายมาทอเป็นผ้าแรง จากนั้นก็จะหนีไปอยู่ป่าบนดอย เพื่อให้พ้นจากการตามล่าของพ่อเจ้า" และพวกที่มาอยู่ตามเขาตามดอยนี้จะเรียกตนเองว่าพวกแม้ว ซึ่งชาวแม้วนี้จะอยู่อย่างยากลำบาก ต้องทำงานหนัก ทั้งนี้เพราะได้เรียนวิชาจากแม่ที่ไม่ชำนาญเท่าพ่อ ส่วนพวกที่อยู่กับพ่อก็ฉลาดไม่ต้องทำงานหนักมากนัก และด้วยเหตุนี้เองชาวแม้วจึงชอบลูกชายมากกว่าลูกสาวเพราะสามารถช่วยเหลือได้ในเวลาคับขัน

ผู้เล่า นายเลาสัญญา แซ่จาว

เรื่องนางย้ง

นางย้ง เป็นสาวชาวแม้วที่ยังไม่ได้แต่งงาน และต้องการที่จะแต่งงานมาก แต่ก็ไม่มีใครมาสนใจเนื่องจากนางอยู่ในป่า ภูเขาเขาลึกไม่มีใครเข้าไปถึงได้ นางจึงเกิดความน้อยใจในวาสนาตนเอง นางจึงอธิษฐานว่า ให้นางไปเกิดเป็นต้นหญ้าที่พอใครได้จับ หรือล้มลงก็จะต้องมีความสุขสุดชีวิต ไม่นานนางก็ตายไปเพราะความตรอมใจ และที่ศพของนางนั่นเอง มีต้นหญ้าประหลาดงอกออกมา 2 ต้น ตรงเต้านมของนาง และที่หว่างขาอีก 1 ต้น ต้นหญ้าที่งอกที่เต้านมของนางมียางสีขาวเหมือนน้ำมัน และพอทิ้งไว้ก็จะเปลี่ยนเป็นสีเหลือง พอนำไปปิ้งก็จะมีกลิ่นหอมทำให้มีการทำเครื่องบูชาขึ้นมาเป็นที่ร่ำอยู่ ทุกคนที่ได้สูบก็ติดใจ ต้นหญ้านี้จึงเป็นที่นิยมแพร่หลายไปรวดเร็ว เพราะในฝักมีเมล็ดเป็นร้อย ๆ บรรจุอยู่ และชาวแม้วก็นำเอาหญ้านี้ไปลูกสูบทอดกินมา เพราะเป็นที่นิยมกันมาก แล้วเรียกหญ้านี้ว่า " ย้ง (แปลว่าฝัก) " ต้นย้งนี้ทำให้ชาวแม้วได้จินตนาการจากการขายฝัก สำหรับต้นหญ้าที่งอกออกมาตรงหว่างขาของสาวย้งนั้นก็ ต้นไม้ชนิดหนึ่ง คนจะนำเอาใบที่แห้งมาใส่ปล้องสูบซึ่งมีกลิ่นหอมมาก ชาวแม้วเชื่อว่า ต้นหญ้านี้คือทวารเพศของสาวย้งนั่นเอง จึงเรียกมันว่า " หลัวย้ง " หรือกัญชานั้นเอง

นางย้ง เป็นสาวจาวม้ง ตี๋บ่าได้แต่งงานเพื่อใครจะแต่งงานจากนัก แต่บ่าหนีไม่มาชอบฮ้อนนางอยู่ในป่า ภูเขาเล็ก นางก่อน่อยใจจึงอธิษฐานว่า ขอฮ้อนไปเกิดเป็นต้นไม้อะไรก็ได้จับแล้วดีใจก็อีก บ่าเมื่อนางก็ตรอมใจตาย ต้นหญาก็มีต้นไม้ประหลาดเกิดขึ้น 2 ต้นเต้านม 1 ต้นที่หว่างขา ต้นไม้ตั้งออกมาที่ไม้ได้ก็ก่อกำร่าติดใจ แพร่พันธุ์เว่ยขนาด ในฝักนี้จะมีเม็ดเป็นฮ้อน ๆ จาวแม้วก่อนปากันเอามาปลูก ฮ้อนกันว่า " หย่าย้ง " และยะฮ้อนหมู่แม้วได้สวดกันและต้นที่ออกตัดหว่างขา คนเอาไปสูบมีกลิ่นหอม เชื่อว่า ต้นหญ้าสูบก่อนคือทวารเพศ ก่อนฮ้อนกันว่า หลัวย้ง

ถึงปากถ้ำดีปรากฏว่าเกิดท้องฟ้าคะนองรอบ ๆ บริเวณที่เขายู่อย่างแวกฉัว และเมื่อเขามองเข้าไปในถ้ำ เห็นดวงดกมากมายกำลังต่อสู้กันอยู่ ซึ่งดวงดกแต่ละตัวก็หนักหน่วงและมีลูกเห็นออกมาจากปาก เขาจึงคิดว่าความฝันของเขาเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นแน่ เขาจึงเล็งปืนไปทางดวงดกเหล่านั้น ซึ่งดวงดกก็พากันหนีไป และเมฆหมอกที่มีดกริมก็หายไ้ ฝนก็หยุดตกท้องฟ้าก็กลับแจ่มใสดังเดิม จากนั้นเขาก็พักผ่อน และกลับไปที่บ้านมาพร้อมกับฝันว่าชายคนนั้นมากล่าวขอบคุณเขา และกล่าวว่า " การยิงปืนของเขา จะช่วยให้ดวงดกไม่มาหลอกเห็นและจะไม่ทำให้มีผลเสียหาย " ดังนั้นเมื่อเวลาฝนตกฟ้าคะนองท่านจงยิงปืนเถิด จะช่วยขับไล่ความเสียหายได้ " ต่อมาเมื่อมีฝนทุกครึ่งชั่วโมงจะยิงปืนเพื่อต่อสู้และขับไล่ความทมิฬที่เกิดจากฝนและลูกเห็น

กองผ่อเข้าไปในถ้ำก่อให้หมู่ดวงดกจากถ้ำที่กำลังสู้กันอยู่ แล้วฝนก็เริ่มเป็นเมฆเห็นจากปาก เลยคิดว่าถ้าฝนถ้ำจะเป็นเรื่องโก่งบ่าอยู่ ก่อเลยเล็งปืนไปตีหมู่ดวงดก ๆ ก่อปากก็หนี เมฆก่อหายแซบ ฝนก่อหายสอย ต้องฟ้าใส จาวมึงก่อเลยนอนหลับอยู่ดีนั้น แล้วก่อฝันอีกว่า มีคนเต่าคนเก่ามาแหม่มแล้วอู่ว่า " ย้อนต่อสู้ยิงปืนยะฮือดวงดกบ่าเมฆเห็นสะฮือดับไว้ถ้าย " บ่ากองมีฝนตกก่อให้หมู่มึงก่อปากก็ยิงปืน ย้อนต้องกำนไลสิ่งดีจะมาทำลาย

ผู้เล่านายเลาสือ แซ่เต่า

เรื่องวิธีกำจัดผี

มีครอบครัว 2 คนมีสามี ภรรยากำลังจะย้ายบ้าน มีโกอยู่ 7 ตัว หมู 3 ตัว และมีลูกอยู่ 4 คนได้พากันแยกย้ายไปอยู่ในป่า กำลังก่อไฟทำที่นอนอยู่ นอดกติกก็มีผีปดอมเป็นตนมาขออยู่ด้วย ครู่หนึ่งก็ขอไก่กับ 1 ตัว ทั้งสองคนก็ให้ไป แล้วก็ขอร้องอีกจนไก่ 7 ตัวหมดไป ก็ขอหมูกับอีกจนหมดทั้ง 3 ตัว ก็ยังบ่นว่าหิว จึงขอกินลูกอีก 1

มี 2 คนตัวเมีย ได้รับย้ายบ้านมีไก่ 7 ตัว หมู 3 ตัว มีลูก 4 คน ปากก็ไปอยู่ในป่า กำลังก่อไฟทำที่นอนอยู่ตึกเด็ก ก่อมีผีปดอมเป็นตนมาขออยู่ด้วย ขอไก่ 1 ตัว ก่อฮือไป ก่อเดียวก่อขอไก่แะเงินกันไก่ 7 ตัว เมด ก่อขอกินหมู ก็นหมู 3 ตัวหมด ก่อขอกิน ลูก 1 คนเงินกินลูก ไป 3 คน เหลือลูกแะฮิมคนเดียว ก่อคิดว่า ถ้าเดียว

คน 2 สามี่ ภรรยา ก็ให้ลูกไปไม่นานก็ขอลูกกิน
อีก จนกระทั่งกินลูกไป 3 คนแล้ว ก็เหลือลูก
เพียงคนเดียวกำลังกินนมอยู่ ฝ่ายสามี่ก็คิดว่า
เดี๋ยวก็ขอลูกกินอีก และไม่ซ้าก็ขอกินเมื่อ และ
ขอตัวเขากินอีกเป็นแน่ จึงตัดสินใจว่าจะกำจัด
เสีย ในขณะที่ตนยังกำลังนึกต่อแหยหลังจากกินลูกคนที่
ที่ 3 แล้ว สามี่ก็เตรียมเอาหอกเฒ่าไปจมนแดง
นอแดงได้ที่แล้วก็พุ่งหอกนั้นเข้าหาคนปลอม ผีจึง
วิ่งลงดอยหนีไปตายข้างล่าง จึงรู้ว่าผีนั้นกลัวหอก
สุก หรือหอกที่เฒ่าไป ผีที่ดี ๆ ต่างพากันสมน้ำ
หน้าผีตนนี้ ที่ทำชั่วโดยการไปกินไก่ กินหมู กิน
ลูกเขา

ก่อนดงขอกินลูก จันทมด ก่อนจะมาขอกินเมื่อ แล้ว
ก่อนจะมาขอกินตัวเฒ่า เลยก็คิดหาทางฆ่า ผัว
ก็เอาหอกเฒ่าไปจมนสุก แล้วเอาบุงเข้าใส่ผี ผี
กลัวหอกสุกอยู่แล้ว ก่อนล่หนีลงดอยไป ตายกลุ่ม
ดอย จึงรู้ว่า ผีกลัวหอกสุก หมูผีที่ดี ๆ ก่อนพา
กันสมน้ำหน้า ผีตนนั้นช้อย่น่าทำดี ไปกินไก่ กิน
หมูเป็น

ผู้เล่าขานเลาสาอีหลี แซ่จาว

เรื่องทำไมคนตายจึงต้องตีกลอง

สมัยก่อน เมื่อมนุษย์ตายลงไปแล้วสามารถ
ฟื้นกลับมาได้ แต่ปัจจุบันไม่สามารถฟื้นมาได้
เพราะในสมัยก่อนเมื่อคนตายแล้ว จะนำไปฝังใน
หลุม ให้คนตายลอยคราบกลายเป็นคนหนุ่มสาว
อีกครั้งหนึ่ง ซึ่ง (น) ยู่ว่าเต่ง (น) ญามัจจุราช)
เป็นผู้ที่สร้างคนขึ้นมา ดังนั้นมนุษย์จึงไม่มีจำนวน
ลดลง คนที่ตายไปแล้วก็กลับขึ้นมาใหม่ คนที่ชั่วช้า
ก็เกิดมาจากสัตว์ ต่อมาเหล่าคนชั่วที่เกิดมาจาก
สัตว์ก็ตายลง และกลับลอยคราบกลับมาเป็นมนุษย์
อีกครั้ง มนุษย์ทั้งหลายก็พากันกล่าวว่า " เขา
จะไม่เปิดประตูให้กับบ้านอีกแล้ว ตายก็ตายไป

เมื่อตะกอน บ่ากองม่านุดต่ายก่อนขึ้นคืนมา
ได้ แต่บ่าเต๋ยวให้บ่าได้ ย้อนตะกอนเมื่อต่ายก่อน
นำไปฝังทำฮื้อม่านุดลอกตาบเป็นหนุ่มสาวแหม่มกำ
ผะเจ้า (น) ยู่ว่าเต่ง เป็นผู้แบ่งม่านุดขึ้นมา ม่าน
ุดเคยมีนักขึ้นตึก ๆ คนที่บ่าดึกก็ขึ้นมาจากสัตว์
บ่ากองตนบ่าดึกต่ายก่อนขึ้นมาแหม่มม่านุดก่อนเลยฮื้อว่า
" เหวจะบ่าเปิดประตูฮื้อบจะเนื่อ ตายไปแต่ ๆ คำ
เตอะ " หมูคนต่ายก่อนได้ไต่ฮื้อบไปถึง ลูกผะเจ้า
ฮื้อว่า (น) หอง ฮื้อน (น) หองเป็นคนมาเอา
ชีวิตม่านุด หมูคนต่ายแฉ้งว่า " ม่านุดใจฮื้อย"
ลักแต่คนขึ้นมาได้ บ่าเต๋ยวให้บ่าได้ ต่ายไป

เสียจริง ๆ ตายแล้วก็ไม่ต้องเฝ้ามาอีก " คนตาย
 ได้ยินก็เสียใจและร้องไห้จนได้ยินไปถึงหู(น)พ่อก
 ลูกชายของหม่อมจรรยา ซึ่ง (น)พ่อกได้ชื่อว่า
 เป็นผีร้ายซึ่งเอาชีวิตมนุษย์ ก็มารับเอาตัวคนตาย
 ไปทำให้คนตายตายไปเลยไม่เห็นกลับคืนมาอีก คน
 ตายจึงได้สาปว่า " มนุษย์นี้ใจร้ายความจริงคน
 เราตายก็กลับมาได้ นับแต่นั้นตายก็ตายไปเลย
 และจกลายไปเป็นผี และเมื่อ 2 ชาติก่อน แล้ว
 จึงจะมากเกิดได้ โดยต้องเอาหนังสืออนุญาตให้มา
 เกิดจาก (น)ยู่วาเต่งเสียก่อน จึงจะมากเกิดได้"
 ตั้งนั้นชาวแม้วจะเชื่อว่า คนที่ตายลงไปแล้วจะ
 เกิดเป็นผี และเมื่อเป็นผี ก็จะต้องอยู่ละแวกนี้
 บุคคลที่ไม่ได้ขอบเขตกรรมจะฆ่าก็ไม่ตาย ฝ่าย
 มนุษย์เดือดร้อนก็พากันไปฟ้องเทพเจ้า โห่ว่าใช้
 และเทพเจ้าก็ไปปรึกษา (น)ยู่วาเต่ง เห็นว่า
 ควรจะจัดการให้มีพิธีขึ้นตามพิธีของชาวแม้ว โดย
 เมื่อมีคนตายให้เป่าแคน และตีกลอง เพื่อที่จะทำ
 ให้ได้ยินไปถึง (น)ยู่วาเต่ง เพื่อที่(น)ยู่วาเต่ง
 หรือหม่อมจรรยา จะได้ออกหนังสือให้คนตายไป
 เกิดใหม่ จะไม่ต้องกลายไปเป็นผีหรือสื่อทำให้
 มนุษย์อื่นเดือดร้อน ถ้าไม่มีเสียงกลองเสียงแคน
 (น)ยู่วาเต่ง ก็ไม่รู้ว่าจะไม่สามารถที่จะออก
 หนังสือเพื่อให้ไปเกิดใหม่ได้ จึงทำให้คนที่กลับมา
 เกิดไม่ได้กลายไปเป็นผีตลอดไป เทพเจ้าจึงมาสอน
 ให้ชาวแม้วทำกลองและแคน เพื่อใช้ในงานศพ
 และคนที่จะเป็นผี ก็หมายถึงคนที่ตายไปแล้วไม่มี
 ชีวิตของชาวแม้วโดยไม่มีเสียงแคน และเสียง
 กลองทำให้กลายไปเป็นผีผู้ท่องเที่ยวไปเรื่อย ๆ จะ
 ไม่มีโอกาสไปเกิด เพราะจะไม่ได้รับใบอนุญาต

เลย ถ้าเป็นผี สื่อ เที้ย 2 ชาติก่อน แล้ว
 ก่อมาเกิด โดยต้องเอาหนังสืออนุญาตจากพระ
 เจ้า (น)ยู่วาเต่ง แล้วก่อมาเกิด จาวมังเลย
 เชื่อว่า มานุดที่ตายไปแล้วจะไปเกิดเป็น สื่อ
 เป็น ผี ฆ่าก่อนตาย สะฮื้อมานุดแต่ ๆ เตือด
 ย้อนก่อนเลยไปหาพระเจ้า (น)ยู่วาเต่ง พระเจ้า
 ก่อบอกว่าจะฮื้อฮื้อเปาแคน กับตีกลอง ฮื้อฮื้อจะได้
 ดังไปถึงพระเจ้า แล้วจะได้ออกหนังสือฮื้อมาเกิด
 ใหม่ใหม่บ่ต้องเป็นผี พระเจ้าก่อสอนฮื้อจาวมัง
 เป้งแคน เป้งกลอง ใจเมื่อมีคนตาย จะได้ช่วย
 ส่งวิญญาณของคนตายและจะได้บ่ให้มีผีกวน

ไปเกิดจาก(น)ยูว้าเต่ง ซึ่งก็จะคอยรบกวนมนุษย์
อยู่เรื่อย ๆ ชาวแม้วถือว่าเป็นคนตกค้าง ดังนั้น
เมื่อคนตายเกิดขึ้น ชาวแม้วจึงต้องมีการตีกลอง
และเป่าแคนเพื่อเป็นการส่งวิญญาณ และพวกเขา
จะได้ไม่มีผีคอยรบกวน

ผู้เล่านายเลาหรือ แซ่เต๋า

เรื่องทำไมชาวแม้วชอบลูกชาย

เมื่อก่อน ชาวไทยกับชาวแม้วเป็นที่เียงกัน
ฝ่ายที่เป็นช่างตีเหล็ก มีเมีย 2 คน ซึ่งเมียนั้น
คอยเลี้ยงลูก วันหนึ่งขณะที่ฝ่ายเมียทำอาหาร
เสร็จเรียบร้อยแล้วยังไม่มีใครมากินข้าว เมีย
หลวงก็จึงไปแอบดูสามีตัวเองว่ากำลังทำอะไรอยู่
ก็พบว่าสามีกำลังทำงานอย่างขะมักเขม้น โดย
เอามือเป็นกิม เอาปากคอยเป่าไปเรื่อยเยาเหล็ก
ซาวก็ถามขึ้นว่า " เมื่อกี่ใครมาแอบดูฉันทำงานกัน
" ทั้งนี้เพราะรู้ว่ามีคนแอบดู เมียน้อยก็ปฏิเสธ
ว่าไม่ใช่คน สามีก็คิดว่า เป็นเมียน้อยแน่ จึง
เตรียมลงโทษ เมียน้อยจึงสารภาพว่าผู้ที่แอบดูนั้น
คือเมียหลวง สามีจึงจะลงโทษโดยไปฆ่าเสีย
นอกตกกลางดึก แม่ก็ขอให้ลูกสาวพาหนีไปฝ่ายลูก
สาวไม่กล้าพาหนี ลูกชายจึงเป็นผู้พาแม่หนีไป
รุ่งขึ้นสามีหา ตัวเมียหลวงไม่พบก็เลยปล่อยไป
ฝ่ายลูกชายที่หนีมากับแม่ก็ไม่รู้จะทำมาหากินอย่าง
ไร จึงถามแม่ว่า จะทำอย่างไรกันดี แม่จึงบอก

ตะกั่วให้คนไทยกับคนแม้ว เป็นพี่น้องกันด้วย
เป็นคนตีเหล็ก มีเมีย 2 คน เมียต้องเลี้ยงลูก
วันหนึ่งเมียขะกิมเสียแล้วออกไปซื้อข้าว ตีกำลังจะ
กำหน่ออยู่ก็เห็นว่าตัวเธอมีมือเป็นกิม เอาปากเป่า
แล้วก็เอาเหล็ก มาตีกับเข่า เอามือเป็นกิม
ตัวบิกมาก็นึกซาวถามว่า " ตะกั่วไม่มาผูกพ่อ
เมียแหมคนก่อนบอกว่าบ่าใจข้าวเหนียว ตัวพ่อไหนจะ
พาหนี ลูกสาวก่อน่ากล้าพาไป ลูกชายเลย
อาสาพาแม่หนี รุ่งเช้าตัวเข่าหาเมียขะกิม ลูก
บ่าวตีหนีมา ก่อนมาอยู่กับแม่แล้วถามว่า "แม่เฮา
จะยะหยังไดกันเเต่ " แม่ก่อนบอกว่า แม่จะสอน
ฮื้อเฮาตีเหล็กมาเป็นเครื่องมือขะกิม แล้วก่อน
ปลูกฝ้าย ปลูกมัน เอาฝ้ายมาเป็นผ่าหุง จากนั้น
ก่อนหนีไปอยู่บนดอย ฮื้อฮื้อตัวเก่าว่าแม้ว ดังนั้น
หมู่ที่อยู่บนดอยก่อนเลยฮื้อตัวเก่าว่าแม้ว และอยู่
ลำบากจะกำหน่อฮื้อฮื้อบ่าเก้งเหมือนเป๋อ วาว
แม้วจึงชอบลูกบ่าวมากกว่าลูกสาวฮื้อฮื้อลูกบ่าวจ๋วย

ฝ่ายมาทอเป็นฝ่ายรุ่ง จากนี้ก็จะหนีไปอยู่ป่าบนดอย เพื่อให้พ้นจากการตามล่าของพ่อเจ้า" และพวกที่มาอยู่ตามเขาตามดอยนั้นจะเรียกตนเองว่าพวกแม้ว ซึ่งชาวแม้วนี้จะอยู่อย่างยากลำบาก ต้องทำงานหนัก ทั้งนี้เพราะได้เรียนวิชาจากแม่ที่ไม่ชำนาญเท่าพ่อ ส่วนพวกที่อยู่กับพ่อก็ฉลาดไม่ต้องทำงานหนักมากนัก และด้วยเหตุนี้เองชาวแม้วจึงชอบลูกชายมากกว่าลูกสาวเพราะสามารถช่วยเหลือได้ไฉฉวยฉับ

ผู้เล่า นายเลาสัญญา แซ่จาว

เรื่องทำไมแม้วไม่มีตัวหนังสือใช้

ในสมัยโบราณ นับแต่โลกได้ถูกสร้างขึ้นมา ประชาชนก็เพิ่มปริมาณขึ้นเรื่อย ๆ จึงทำให้เกิดปัญหาที่วุ่นวายที่ไม่สามารถจะทำอะไรหรือ เรื่องราวต่าง ๆ ได้ และเกิดทะเลาะวิวาท เรื่องการหยิบยืมของกันและกัน เพราะต่างก็ไม่มีหลักฐาน ในที่สุดผู้คนต่างก็ลงความเห็นว่าจะนำปัญหานี้ไปเสนอต่อพระเจ้าให้ช่วยหาทางแก้ไขให้ และพระเจ้าก็มอบตำราวิเศษที่จะสอนให้พวกมนุษย์ได้รู้จักการบันทึกเรื่องราวไว้ เป็นลายลักษณ์อักษรตั้งแต่นั้นมาชาติก็เอาตำรานั้น ไปเผยแพร่กลายเป็นตัวหนังสือประจำชาติไป ส่วนพวกแม้วนั้นก็ได้

ในสมัยนั้นก่อนที่โลกเกิดขึ้น มนุษย์ก็เกิดมาผิด ๆ จึงจะก่อให้เกิดปัญหาที่มีมนุษย์จะหาอะไรไม่ได้ เลยคิดว่ากันยืมของกันแล้วจำไม่ได้ว่าใครยืมไปใครเอาไว้ที่สุด ก่อปากกันไปฟ้องพระเจ้า พระเจ้าก็ถามว่าทำไมเล่า มาสอนมนุษย์ มนุษย์ก็จำกันไม่ได้เขียนบันทึก มนุษย์มาบอกเล่าก่อนมีตัวหนังสือใช้ ส่วนหม่อมมั่งป่อได้มาก่อนเอาไปสอนไว้เพื่อก่อนคิดว่าจะกันแล้วแล้วจะมาพอ เลยลืมดิ่งไปมากองมาพอแล้วมาตำราแล้วเสียถึงยืมหนุมานจบ หม่อมมั่งป่อใจเลยปากกันไปหาพระเจ้าว่าจะขอตำราแล้วเขียน พระเจ้ารู้ว่า " ข้า

ตำราขึ้นมาและได้นำไปซ่อนไว้อย่างดี เพราะกลัว
 สุนัขหายทั้งคิดว่าตอนนี้น้อยไม่มีเวลาว่าง เมื่อว่าง
 จากการทำงาน จึงจะนำตำราวิชาเลขขึ้นมาเผยแพร่
 แต่เมื่อรอเวลาว่างเมื่อไรก็ไม่ว่างสักที จึงทำให้
 เวลาผ่านไปนาน จนมีหนูมาแตะตำราเสียจนหมด
 ล้าง พวกแมวต่างก็เสียใจกันมากจึงกลับไปปรึกษา
 พระเจ้า พระเจ้าก็ตอบว่า " ข้าได้ให้ตำรา
 แก่เจ้าไปแล้วแต่เจ้าไม่รักษาให้ดี เจ้าก็อย่ามีตัว
 หึงงาให้เหมือนอย่างเขาเลย " พวกแมวเมื่อ
 ทราบเรื่องก็พากันเสียใจ ในที่สุดก็มีหญิงชราชาว
 แมวคนหนึ่งพูดขึ้นว่า " เมื่อเราไม่มีตัวหึงงา
 ใช้สำหรับจับหนูก็ยาก เราก็ควรใช้วิธีจดจำเรื่อง
 รวต่าง ๆ ไว้ให้ดี " ดังนั้นพวกแมวจึงใช้วิธีการ
 จดจำเรื่องราวต่าง ๆ ไว้ และเพื่อเป็นที่ระลึก
 ในการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ ในครั้งนี้ชาวแมวได้
 ประดิษฐ์เครื่องดนตรีไว้หนึ่งชนิด " แดง "
 เมื่อเป่าจะมีเสียง " แจมอแจ้ ๆ " ซึ่งแปลว่า
 " หนูกินหึงงา " เป็นการกระตุ้นเตือนให้ชาว
 แมวรู้ตัวอยู่เสมอด้วยว่า ทำอะไรผิดให้รอบคอบ
 แล้วค่อยทำ มิฉะนั้นแล้วจะเสียใจและเสียโอกาส
 อันงามไป

ฮือหมู่ฮือหมู่ไปแล้วแต่สุนัขขาดคนเดียว หมูสักจะ
 บ่าหมิ่นหึงงาใจกัน " ปกติมีแม่ฮือคนหนึ่งเห็นว่า "
 บ่าเป็นหญิงเฮาบ่าหมิ่นตัวหึงงาเสียก่อนเจ้าเอ "
 ตั้งให้มาจามังก่อใจกันเจ้า เรื่องตั้งหลายตั้ง
 มวลเอา มีน้ำตบหนึ่งได้ยะ " แดง " เอาไว้เป่า
 ยามเป่าจะเป็นเสียง " แจมอแจ้ ๆ " จะได้
 เอาไว้กิดถึงความเจ้าของหมู่ตน ว่ายามจะฮือ
 หึงฮือก็ฮือฮือดีบ่าจะฮือจะเสียใจเมื่อฮือ

ผู้เล่า นายเลาเซา แซ่ฮ้อง

ทำไมตนไม่สามารถมองเห็นผี

แต่เดิมตนแม้จะสามารถมองเห็นผีได้ และ
 บวกแหม่นฉลาดและแข็งแรงกว่าผีมาก ซึ่งจะคอย
 แกล้งพวกผีอยู่เสมอ วันหนึ่งพวกผีทนไม่ไหวจึงพา
 กันไปฟ้องพระเจ้า โท่ยว โชวี่ ถึงเรื่องที่พวกตน
 ถูกพวกแหม่นแกล้ง โท่ยว โชวี่จึงเรียกพวกแหม่นมา
 ถามว่าทำไมถึงแกล้งพวกผี แหม่นบอกว่าไม่ได้ทำ
 นอกจากพวกเรบางตนเท่านั้น โท่ยว โชวี่เลย
 บอกว่าคงดีกว่าแน่ถ้า แหม่นและผีมองไม่เห็นซึ่ง
 กันและกันจะได้ไม่มีปัญหาเกิดขึ้นอีก ดังนั้นจึงให้
 พวกแหม่นวางขี้เถ้าใส่ผีก่อน แต่พวกแหม่นไม่ต้อง
 การเช่นนั้น โท่ยว โชวี่จึงให้ผีวางขี้เถ้าใส่แหม่น
 ก่อน ผีก็ไม่ยอม ดังนั้นแหม่นจึงจำใจวางขี้เถ้า
 ใส่ผีก่อนโดยวางไปในที่ขยันทาของผี แต่แหม่นวาง
 ขลาดไม่ถูกขยันทาผี แต่ผีแกล้งว่าขี้วางถูกและ
 แกล้งทำเป็นมองอะไรไม่เห็นเลย ผีจึงขอร้องให้
 โท่ยว โชวี่ ทำให้พวกผีมองเห็นพวกแหม่นอย่างเดิม
 เมื่อจะได้มีชีวิตอยู่ได้ โท่ยว โชวี่ จึงทำให้ผีมอง
 เห็นสิ่งต่าง ๆ ได้ตามปกติ ในขณะที่เดียวกับผีก็มอง
 เห็นแหม่นด้วย ทั้งที่โท่ยว โชวี่ไม่ต้องการให้ผีมอง
 เห็นแหม่นแต่เนื่องจากโท่ยว โชวี่ไม่ทราบว่าผีโกหก
 ว่าแหม่นวางขี้เถ้าถูกตา จึงทำให้ผีมองเห็นแหม่น
 จากนั้นผีก็วางขี้เถ้าใส่ขยันทาแหม่น 3 ครั้ง จน
 แหม่นไม่สามารถมองเห็นอะไรเลย โท่ยว โชวี่ก็
 ถูกพวกแหม่นขอร้อง ให้ทำให้พวกแหม่นสามารถมอง
 เห็นสิ่งต่าง ๆ ได้เพื่อการมีชีวิตอยู่รอด โท่ยว
 โชวี่ก็ทำให้แหม่นมองเห็น ซึ่งทำให้มองเห็นทุก
 อย่างยกเว้นผี ดังนั้นชาวแหม่นจึงมองไม่เห็นผีตั้ง

ตะก่อนมานุดเห็นผี มึงฉลาดกว่าผี แข็ง
 แสงกว่าผี เลยแกล้งผีตึก ๆ ผีปากก็ไปฟ้อง
 เจ้าโท่ยว โชวี่ พระเจ้าก็ส่งหนุมแหม่น ไปรู้ว่าอะ
 หนุมายัง มึงบอกว่ามาได้จะถ้าจะมีหนุม่าดีถ้าได้
 พระเจ้าเลยคิดว่าถ้ามองบ่าทักกันถ้าจะดี จะได้
 แกล้งกันมาได้ ก่อนเลยบอกฮือมึงวางขี้เถ้าใส่
 แหม่นตาผี แต่มึงบ่าใครฮือเอะเป็นจะดันก่อนฮือ
 ผีวางขี้เถ้าใส่ตาหนุมมึงก่อน ผีก่อนบ่าอมมึงก่อน
 เลยวางขี้เถ้าใส่ผีก่อนแต่ขี้วางบ่าถูกแหม่นตา
 แล้วผีแกล้งจะ เป็นบ่าทักอะหนิง แล้วผีก่อนวาง
 ถูกแหม่นตา มึงก่อนเลยบ่าทักแต่ ๆ ผีวาง 3
 เตื่อ บ่า ฮือฮือบ่าทักแต่ ๆ แต่หนุมผียัง
 ฟ้ามึงอยู่

แต่บัดนั้น แต่พวกที่ยังคงมองเห็นพวกนี้ว่าอยู่

ผู้เล่าขานเลาสิอ แซ่เต๋อ

ทำไมจึงมีดวงจันทร์และดวงอาทิตย์อย่างละดวง

ในสมัยก่อนโน้น ครั้งหนึ่งโลกเราไม่ได้มี ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์อย่างละดวง แต่เมื่อก่อนเรามีดวงอาทิตย์ถึง 9 ดวง และมีดวงจันทร์ถึง 8 ดวง ดังนั้นเวลากลางวันที่ดวงอาทิตย์ขึ้น ทำให้โลกสว่างไสว และร้อนระอุเป็นอย่างมาก ราษฎรอาศัยอยู่ในโลกด้วยความลำบาก และแห้งแล้งกันดารมาก ครั้นถึงเวลากลางคืนแทนที่ราษฎรจะได้รับความเย็นสบาย เพราะไม่มีดวงอาทิตย์ 9 ดวง ก็ต้องพบกับความสว่างและความร้อนจากดวงจันทร์ถึง 8 ดวงอีก ทำให้ตอนกลางคืนก็สว่างเหมือนตอนกลางวัน และยังดวงร้อนและแห้งแล้งไม่ต่างจากกลางวัน ราษฎรจึงไม่มีเวลาพักผ่อน จนในที่สุดราษฎรจึงพากันคิดทำลาย ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ ให้เหลือเพียงอย่างละดวงเท่านั้น โดยพากันไปขอร้องต่อเทพเจ้า เพราะทนความยากลำบากไม่ไหว เทพเจ้าจึงทำตามความต้องการของราษฎร จึงทำให้โลกเรามีดวงอาทิตย์และดวงจันทร์อย่างละ ดวงเท่านั้น

ตะกอนเป็น บำได้มีดวงจันทร์ และอาทิตย์อย่างละดวง แต่มีดวงอาทิตย์ 9 ดวง ดวงจันทร์ 8 ดวง เวลาเมื่อวัน โลกก็สว่างขึ้นจัดจ้าไป เวลาเมื่อคืนก็สว่างจ้ามาได้กับนอน มีบุตรเดือดร้อนกันไปหมด ไปเสี่ยง ที่สุคนธ์มาบอกก็คิดว่าน่าจะทำลายดวงอาทิตย์เสีย อ้อเหลืออย่างละดวงเต้าอื่น โดยพากันไปขอพระเจ้า พระเจ้าก็เลยอ้อเหลืออย่างละดวงเต้าอื่น

ผู้เล่า ขาวเอาหรือ แซ่เต๋อ

ทำไมตนตายแล้วไม่ฟื้น

ในสมัยก่อนเมื่อมีไข้ หรือ เพาะเจ้าชื่อ โยเว่วโซ่ว เป็นผู้กำหนดให้มีการสร้างมนุษย์ขึ้นมา และมนุษย์ในสมัยนั้นไม่มีการตาย นอกระยะ 1 ปี มนุษย์จะไปลอกคราบในป่าเสียครึ่งหนึ่ง คราบเก่าจะลอกออกมาเหมือนงู แล้วมนุษย์จะกลับตีมาเป็นกลุ่ม สาวขึ้นมาก่อ ต่อมาผู้ชายคนหนึ่งเข้าไปลอกคราบในป่า ฝ่ายทางบ้านของชายคนนั้น ลูกชาย กับแม่ก็ได้ชักชวนได้เสียกัน เมื่อชายคนนั้นกลับมาจากการลอกคราบในป่า พอมาถึงบ้านบังเอิญได้ยิน ลูกชายและเมียของตนพูดว่า " ความจริงพ่อเราจะตายไปจริง ๆ ไม่น่าจะกลับมาอีกเลยนะ " ฝ่ายชายเมื่อได้ยิน เมียและลูกชายพูดดังนั้นก็เสียใจมาก จึงกลับเข้าไปอีกครึ่งหนึ่ง และได้ขอขมาต่อพระเจ้าขอให้ตนตายไปจริง ๆ ไม่ต้องฟื้นและมีชีวิตกลายเป็นกลุ่มอื่น เพราะความเสียใจและอดสูใจ พระเจ้าจึงทำให้ชายคนนั้นตายไปจริง ๆ นับแต่นั้นมาชาวเผ่าจึงไม่สามารถฟื้นคืนสภาพและมีชีวิตต่อไปได้อีกเลย

ตะกอนเมื่อมีไข้ หรือ เพาะเจ้าชื่อ โยเว่วโซ่ว เป็นคนสร้างมานุษย์และมานุษย์ก่อนมีกำเนิดมา บำรุงเลี้ยง 1 ปี มานุษย์จะไปลอกคราบในป่าเพื่อทำหนึ่งคราบเก่าที่จะออกมาเหมือนงู แล้วมานุษย์จะกลับเป็นกลุ่มสาวขึ้นมาอีก ต่อมาผู้ชายคนหนึ่งเข้าไปลอกคราบในป่า ส่วนทางบ้านแม่กับลูกสาวก่อนเลยรู้กัน บำรุงเลี้ยงคนนั้นอีกก่อนมาเห็นในและได้ยิน เมียกับลูกพูดขึ้นว่า " แม่พ่อเราจะตายไปแต่ ๆ บำรุงเลี้ยงมาแหม่นนะ " ตัวได้ยินก่อนเลยเสียใจไปจนกระทั่งว่าอีกตายไปแต่ ๆ บำรุงเลี้ยงให้มาแหม่น เพาะเจ้าก่อนเลยอีกแต่ตายไปแต่ ๆ ตั้งใจมาให้มาแหม่นก่อนมาขึ้นคืนมาแหม่นเลย

ผู้เล่า นายเล่าหรือ แซ่เต๋

เรื่องเสือตัวแรก

สมัยก่อนยังไม่มีเสือเกิดขึ้น แต่ที่มีเสือเกิดขึ้นในโลกเพราะว่า ครั้งหนึ่งมีครอบครัวชาวเผ่าสองคนตัวเมียได้ย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ใหม่ ๆ ก็ถูกชาวเผ่าในหมู่บ้านนั้นจับ

ในสมัยก่อนก็ยังไม่มีเสือเกิด แต่ว่ามีเสือเกิดขึ้นเพราะว่า มีชาวเผ่า 2 คนตัวเมียเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ก็ถูกชาวเผ่าในหมู่บ้านนั้นจับเอาตัวไปฆ่าได้ แล้วเกิดว่า วันหนึ่งและจับ

แก๊งต่าง ๆ นานา จนแทบจะทนไม่ไหว เป็นที่
เดือดร้อนอย่างมาก แต่ก็ต้องทนเพราะไม่รู้ว่าจะ
ไปอยู่ที่ไหนได้ ฝ่ายสามีก็ได้แต่ร่ำบ่นว่า " สัก
วันหนึ่งเธอจะมาเป็น ลีโอนาร์ดพวกแก " และ
ฝ่ายสามีก็พยายามเรียนวิชาอาคม ที่จะมาแก้แค้น
พวกแม้วที่คอยแกล้งเขาจนเมื่อก่อนเคยเห็นตามไป
ด้วยกับสามี จนในที่สุดสองคนสามี ภรรยา ก็
ทนที่จะถูกกลั่นแกล้งไม่ไหว สามีจึงบอกกับเมียว่า
" ข้าจะต้องจากเจ้าไปนานแสนนานจนกว่าข้าจะ
เป็นลีโอแล้วข้าจะกลับมาเพื่อแก้แค้น " ฝ่าย
เมียนั่งดูว่า " ข้าบอกให้ไหมว่าลีโอที่มีรูปร่าง
อย่างไร " สามี " ข้าก็ไม่รู้เหมือนกัน " เมีย
ว่า " ถ้าฉันรู้ว่าเจ้ากลายเป็นลีโอแล้วกลับมา
หาข้าเจ้าจะไม่ทำร้ายข้าหรือ " สามีตอบว่า "
จะทำร้ายเจ้าอย่างไร ก็เจ้าเป็นเมียของข้าใน
เอาอย่างนี้ก็แล้วกันให้เจ้าเอาผ้าถุงของเจ้าฟาด
ไปที่ตัวข้าแล้วข้าจะกลับเป็นคนเหมือนเดิม " จาก
นั้นสามีก็จากไปนาน จนวันหนึ่งมีสัตว์ตัวหนึ่งมา
เดินเล่นบนในหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านกลัวกันมาก
เพราะไม่เคยเห็นมาก่อน ฝ่ายเมียก็วิ่งออกมาดู
ขอเห็นสัตว์ตัวนั้นก็ตกใจกลัว จนเป็นลมล้มสติและ
ตายไปเลย ฝ่ายสามีที่กลายเป็นลีโอ ก็เข้า
มาดมก็รู้ว่าภรรยาตายแล้ว ก็เสียใจและก็ไม่
สามารถกลับคืนร่างเป็นคนตามเดิมได้ จึงนับว่า
เกิดเสียตัวแรกขึ้นในโลก และเนื่องจากถูกคน
แม้วรังแกเอามากลีโอจึงมีความขบถตามล้าง
แค้นพวกแม้ว ซึ่งจะทำให้เป็นลีโอ และแม้วต้องตาม
ล่ากันเสมอ

จะเป็นลีโอมาชนมนุษย์ แล้วก่อเคยเรียนอาคม
เพื่อจะเอามาแก้แค้น เมื่อก่อนโดย ในที่สุดตัว
ก็เลยคิดว่า จะต้องออกจากบ้านไปเมื่อก่อน เพื่อ
จะกลับมาแก้แค้นได้ เมื่อก่อนถามว่า " แล้วว่า
มาจะข้ากา " ตัวก็ตอบว่า " เอาจะดีกว่าแล้ว
ก็ถ้าข้าเป็นลีโอมาซื้อเจ้าเอาซึ่งแล้วข้าจะ
กายร่างเป็นมนุษย์ " วันหนึ่งมีสัตว์เข้ามาใน
หมู่บ้านจาวบ้านปากกันกลัวลีโอที่หายแซบ เป็นลม
ตายไปก่อน ตัวที่เป็นลีโอมาดมดูเมียว่าตาย
ละยังก่อกู้ว่า เมียตายเลยเสียใจที่นำสามาดปิด
ดินเป็นมนุษย์ได้ จึงมีลีโอตัวนี้เกิดขึ้นในโลก
จาวมาเดี๋ยวนี้

เหตุที่แมวปลูกข้าวและข้าวโพด

ในสมัยก่อน ข้าวและข้าวโพดไม่มีอุดมสมบูรณ์เหมือนเดี๋ยวนี้ จะมีก็แค่ต้นข้าวโพดที่เมื่อดึงข้าวออกมาแล้ว ข้าวโพดและข้าวสาลี ก็จะส่งกลิ่นหอมหวนอยู่ใกล้ๆ ได้แต่ก็ไม่สามารถเอามาได้ เพราะพระเจ้าแยกต้นข้าวโพด และมนุษย์ให้อยู่คนละที่ คนจะหาสมุทรที่ห่างไกลกันจึงทำให้มนุษย์คิดอยู่ตลอดเวลาที่จะนำเอาเมล็ดข้าวโพดให้มาปลูก จนกระทั่งถึงฤดูที่ข้าวและข้าวโพดสุก มนุษย์ก็มองเห็นว่าข้าวสาลีมาและมีเมล็ดข้าวโพดที่ปลายทาง 2-3 เมล็ด ก็เก็บเอาไปจนถึงฤดูปลูกก็นำมาเพาะและเจริญงอกงามอย่างรวดเร็ว พอเมล็ดนั้นก็มาเพาะง่ายกับหัวข้าวโพดที่ขี้นี้ เมื่อสุกก็จะพากันเดินมาเข้าฝูงของเอง โดยไม่ต้องมีใครไปขนจนทำให้ข้าว และข้าวโพดเต็มฝูงของข้าวสาลีไปหมด อยู่มาปีหนึ่งข้าวสาลีก็เกิดคนหนึ่งยังสร้างฝูงของไม่เสร็จก็คิดว่าข้าวและข้าวโพดด้วยจากหายตาย ข้าวและข้าวโพดโกรธจึงกล่าวว่า " ดีแล้ว นับแต่นี้ไปพวกเจ้าจงไปหาเอาเองและอย่าหวังว่าผู้ที่ปลูกข้าวสาลีแล้ว จะได้ทั้งข้าวและข้าวโพดเลย " นับแต่นั้นมาข้าวและข้าวโพดก็แยกออกจากกัน แต่ก็ยังมีส่วนที่ทำให้เห็นว่าปี 2 ชนิดนี้เคยอยู่ร่วมกันคือ เกสรของต้นข้าวโพดจะคล้ายรวงข้าว และคนที่จะได้ข้าวและข้าวโพดมาจะต้องทำงานอย่างหนักและนาน ดังนั้นเมื่อเมล็ดนั้นก็จะต้องเก็บเกี่ยวด้วยตนเอง มิฉะนั้น

สมัยเก่าข้าวกับข้าวสาลีน่าจะมีนักเหมือนเดี๋ยวนี้ แต่จะมีต้นไม้วัวเสดมีข้าวอยู่ต่างหาก มีข้าวสาลีอยู่ต่างกลุ่ม บ้างก็สูงก่อนหมอนน้ำนุก่อได้ใคร่ได้ก่อนเอามาได้ ย้อนพระเจ้าแยกข้าวสาลีกับไม้วัวเสดอยู่คนละฝั่งมหาสมุทร หมอนน้ำนุก่อเกิดที่จะเอาไม้วัวเสดมาปลูก พอถึงเมื่อไม้วัวเสดสุกมันนุก่อลึกลงน้ำข้ามไป เอาเมล็ดไม้วัวเสดติดตัวมา 2-3 เมล็ด ก่อเก็บเอาไว้มาก่อน บ้างก็สูงก่อนปากก็เดินเข้าไปในฝูงโดยนาคต้องมีไต่มาจน จะเข้าฝูงเต็มฝูงไปหมด ต่อมาเมื่อจวนถึงคนหนึ่งซึ่งมีข้าวสาลีเก็บข้าวสาลีไป ปากก็เดินเข้ามาในฝูงโอเอโยเอโยกับเต็มหมด เลยโอดรู้ขึ้นมาว่า " ดีละหมู่มากไปหาเอาตนเดียวแล้วจะนำได้ทั้งข้าวกับข้าวสาลีทั้งนี้ " จากนั้นข้าว กับ ข้าวสาลีก็แยกออกจากกัน และนำปากก็เดินเข้าฝูงข้าวสาลีแล้ว มันจะต้องมาเก็บตราเดียวนำอันนี้จะตกลงกับดิน เป็นอาหารสัตว์ต่อไป

เมล็ดข้าวก็จะร่วงลงดิน! เป็นอาหารของสัตว์อื่น ๆ
ต่อไป

ผู้เล่า นายเลาเช่า แซ่ซ้อง

เรื่องบ้านบวกจัน

เมื่อนานมาแล้ว ชาวแม้วได้อพยพมา
เรื่อย ๆ จากประเทศจีนกระจัดกระจายไปตามที่
ต่าง ๆ บวกเช่าเรื่อย ๆ แบ่งกันอาศัยอยู่ตาม
บริเวณภูเขา จนมีชาวแม้วกลุ่มหนึ่งได้เคลื่อนย้าย
ถิ่นที่อยู่มาเรื่อย ๆ จนมาถึงแห่งที่ มองเห็นแล้ว
ว่ามีทำเลเหมาะจะตั้งบ้านเรือน เพราะเป็นที่ราบต่ำ
มีน้ำสมบูรณ์ พอมาถึงก็ตกลงใจกันที่จะตั้งบ้าน
เรือนอยู่ที่นี้ แต่ก็ไม่รู้ว่าจะตั้งชื่อหมู่บ้านว่าอย่าง
ไร ก็ครุ่นคิดอยู่นาน จนกระทั่งนึกได้ว่า ตอนที่ยก
ทำเลนี้ครั้งแรก ก็เห็นแม่น้ำหนองน้ำขนาดใหญ่กว้างพอ
ประมาณ (ซึ่งชาวไทยเหนือเรียกว่า บวก)
และ บริเวณที่มีต้นจันทน์อยู่มากมาย จึงเรียกหมู่
บ้านนี้ว่า " บ้านบวกจัน " และจึงเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า บ้านบวกจัน ตั้งแต่นั้นมา

เมื่อบ้านนั้นมาตั้งแล้ว ชาวแม้วได้ย้ายบ้านกันมา
ติด ๆ จากจีนขึ้น แล้วไปอยู่ตามตี่อื่น บนดอย
จนมีชาวแม้วหนึ่งปากันมาอยู่ตี่นี้ เห็นว่ามีทำเล
ตี่ตั้งเหมาะสมขนาด มีน้ำสมบูรณ์ ก่อเลยปากันมา
อยู่แต่ปากันว่าจะตั้งชื่อหมู่บ้านว่าอย่างไร ก็ดออยู่
จากนั้นก็มีคนมองไป และเห็นกันก่อนเลยตั้งชื่อ
บ้านว่า บ้านบวกจัน แต่ให้มา

ผู้เล่า นายเลาหรือ แซ่เต๋

เรื่อง บ้านบวกเตย

ชาวแม้วกลุ่มหนึ่งได้พากันอพยพย้ายมาจาก

จากแม้วกลุ่มหนึ่ง ปากันย้ายมาจากต่าง

ทางเหนือของประเทศไทย โดยเข้ามาในจังหวัด เชียงรายก่อนแล้วเคลื่อนย้ายแหล่งทำมาหากินไปเรื่อย ๆ เพราะ ในสมัยนั้นทางราชการยังไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวมากนักเหมือนเดี๋ยวนี้ ในตอนนั้นก็มี ชาวแม้วที่อพยพมาก่อนแล้วหลายกลุ่มด้วยกัน กลุ่มนี้มาที่หลัง และจึงมาอยู่ตอนปลายภูเขา จึงทำให้ใกล้เคียงกับเส้นทางคมนาคมมากกว่ากลุ่มอื่น ครั้น บอมาถึงก็ช่วยกันคิดว่า จะตั้งชื่อหมู่บ้านว่าอย่างไรดี ทั้งพ่อตีชาวแม้วกลุ่มอื่นที่มาอยู่ก่อนแล้วเขาตั้งชื่อหมู่บ้านตามสภาพท้องที่ และบริเวณที่พากันมาอยู่ก็มีแม่น้ำ (ซึ่งเรียกว่า บวก) เหมือนกัน และ หมู่บ้านเรานี้ก็เป็หมู่บ้านที่ตั้งมาอยู่ที่นี่จึงตั้งชื่อว่า บ้านบวกเตย (เตย หมายถึง ลำ สุด หรือ หลังสุด) และตั้งชื่อนี้มาจนบัดนี้

เหนือจังหวัดเมืองไทย เข้ามาทางจังหวัดฮาย แล้วก่อนเขาหาที่ทำไร่มาปลูก ตะกั่วแดงก็การพาเข้ามาหล่งมาเกี่ยวเหมือนบะเตี้ยว ตอนนั้นจาวมึงปากก็มาแล้วจากหลายหมู่ หมู่นี้มาเมื่อคุณเลยมานอยู่ป่าดอย ยะฮื้อ ใกล้กับหนองน้ำกว่าหมู่ ปอมาถึงก็ช่วยกันคิดตั้งชื่อหมู่บ้านว่าจะชื่ออะไรดี และเห็นว่าหมู่ตั้งมาก่อนฮ้องชื่อโดยลักษณะต่าง ๆ แล้วตั้งมาอยู่ที่นี่หนองน้ำ และหมู่ที่ปากก็มา เป็นหมู่สุดท้ายก่อนเลยฮ้องชื่อว่า " บ้านบวกเตย " จนบะเตี้ยวนี้

ผู้เล่านายเล่าโปง แซ่จาว

เรื่องผีกะฮักซ์

ยังมีสาวเมื่อครั้งชื่อว่า ย่าง และ ชีวะ มีอาชีพทำไร่ อยากรจะมีลูกมากวันหนึ่งขณะที่ทำงานอยู่ก็ได้ยินเสียงเด็กอายุประมาณ 7-8 เดือน เป็นผู้ชาย ร้องไห้ดังๆกับเขาไปเลี้ยง เด็กคนนี้ได้โตเร็วมาก เลี้ยงได้ 7-8 ปี พ่อก็พาขึ้นดอยไปเกี่ยว ลูกก็กัดหัวบ่อ บอบ่อนอนหลับก็กัดหลังแล้วตุตเลื้อดพ้อ ทำให้บ่อผอมลงไปเรื่อย ๆ บอโตขึ้นมาก็ได้นอนคนเดียว ตอนกลางคืนก็นอนเล่นกับบ่อ ก็กัดและตุตเลื้อดพ้อ เวลาลูกหลับ เหนียวจะ

มีสาวเมื่อครั้งชื่อว่า ย่าง กับ ชีวะจะกำบอยู่ไม่ได้อีกใครมีลูก ~~วันหนึ่งกำลังจะกำบก็ได้~~ ยินเสียงละอ่อนไห้ ก่อไปบ่อหัดและอ่อนอายุ 7-8 เดือนก็เอาไปเลี้ยง ละอ่อนคนนี้ใหญ่ แวขนาดเลี้ยงได้ 7-8 ปีบ่อก็เอาขึ้นดอยไปเกี่ยวก่อนบ่อหัวบ่อบ่อนอนหลับหลังตุตเลื้อดพ้อบ่อผอมไปตึก ๆ เวลาบ่อหลับลูกจะเหวี่ยงใหญ่แตกต่าง บ่อใหญ่ขึ้นแถมยาว ก็แดงมีเลือดไหลปากกองขึ้นขึ้นมาก่อนก่อนเหมือนคนธรรมดาบ่อแม่ก่อนบ่อฮู้ ว่าจะยะ

ใหญ่ ทำกระดังงูใหญ่ ฟันแหลมยาว ตูดแดงมีเลือดไหล แต่บอเต๊วขึ้นมาก็เหมือนคนธรรมดา บ่อแม่ ก็ไม่รู้จะทำอย่างไรดีซึ่งเด็กคนนั้นชอบกินเหล้ามาก บ่อแม่ จึงคิดต้มเหล้าแล้วเอายาพิษผสมให้ลูกกินโดยดุกกิน แต่ดุกไม่กินบ่อจึงเล่นกับดุก ลูกก็แปลงตัวเป็นหนู เข้าไปอยู่ในโพรงเหล้า บ่อก็ปีนรูแล้วเอาไปทิ้งแม่น้ำ พี่ชายคนหนึ่งถึงกับไหเหล้าได้ก็เอาไหเหล้ามาเปิดออก ฝักก็แปลงตัวใหญ่ขึ้น ชายคนนั้นจึงถามว่าเข้าไปอยู่ในไหได้อย่างไรเด็กก็บอกว่า " เล่นอยู่กับบ่อ " ชายคนนั้นก็เอาข้าวให้กินแล้วจึงกลับไปหาบ่อที่บ้าน บ่อก็ถามว่า " ไปไหนมาละ นี่ บ่อต้มเหล้าไว้ให้กินดุกกินเสียสิ " จากนั้นดุกก็ดุกกินเหล้าที่บ่อต้มผสมยาพิษให้กิน ไบไม่ช้าดุกก็ตาย บ่อแม่ก็ชนของบ่อและเผาบ้านไฟไหม้ แต่ปรากฏว่าดุกไม่ไหม้ เนื้อหนังกลายเป็นเผือกะยัคน่ากลัวมาก ไบหูใหญ่เท่ากระดังงู ตาเท่าส้มโอ ตูดแดง ฟันแหลมยาวประมาณ 2 นิ้ว

หยิ่งได้ดี ละอ่อนคนนั้นชอบกินเหล้าขนาดบ่อแม่ ก่อคิดว่าจะต้มเหล้าแล้วเอายาพิษให้ ลูกก่อบ่ากิน บ่อแม่เล่นโดยดุก ลูกก่อบ่งเป็นหนู เข้าไปอยู่ในไหเหล้า บ่อแม่ก็ตีฝาเอาไปขว้างน้ำเตี้ย บ่อมีบ่อจายคตึงกับไหเหล้าได้ก่อบ่งเปิดฝาท่อ ฝักก็บ่งก่อบ่งก่อบ่งใหญ่บ่อจายก่อบ่งถามว่าเข้าไปอยู่ในไหได้หยิ่งดี ละอ่อนก่อบ่งบอกว่ากำลังเล่นกับบ่ออยู่ บ่อจายก่อบ่งเอาข้าวมาให้อีกกิน แล้วก่อบ่งไปหาบ่อที่บ้าน บ่อก่อบ่งถามว่า " ไปไหนมาละ นี่ บ่อต้มเหล้าไว้ให้ลูกกินดุกกินเสีย จากนั้นดุกก็ดุกกินเหล้าที่บ่อต้มเหล้าบ่อจายก็บ่งบ่งบ่งบ่งดุกก็ตาย บ่อแม่บ่งก่อบ่งก่อบ่งก่อบ่งแล้วก่อบ่งบ้าน แต่ดุกก่อบ่งไหม้ตัวก่อบ่งเป็นเผือกะยัคน่ากลัว ไบหูใหญ่เท่าดังงู ตาเท่าส้มหลวง ก้นแดง เขี้ยวยาว 2 นิ้ว

ผู้เล่านายเฉาหรือ แซ่เต๋

เรื่องลิโป้ง

นายเปา และ นางหล้า แต่งงานกันมีลูกขึ้นมา ต่อมาก็เกิดสงคราม นายเปาก็ไปเป็นทหารคุมทหารไปรบ เมื่อถึงกำลังท้อง แต่ต่อมา 1 ปีแล้วลูกก็ยังไม่ได้เกิดรีหมดรอบ 3 ปี ลูกนายเปาก็เกิดออกมา พอเกิดมาได้ 3 วัน ก็ตั้งชื่อ

นายเปา และนางหล้า แต่งงานกัน ก่อบ่งมีลูกขึ้นมา ปู่เปาก่อไปทำสงคราม เมื่อก่อบ่งได้ 1 ปี 2 ปีแล้วบ่งเกิดศึกแต่บ่อปี 3 ก่อบ่งเกิดมาได้ 3 วัน ก่อบ่งตั้งชื่อ ชื่อขวัญ เลี้ยงบ่งชื่อ แม่ ชื่อ โดยใจใจ 1 กู แม่ได้กินเลี้ยงปลา

ตามประเพณี มีไก่ 1 คู่ และเรียกขวัญ เลี้ยงพ่อ
เกิด แม่เกิด และตั้งชื่อว่า " ลีเท่ง " ขณะที่
เลี้ยงผีนี้ ลูกก็ตีฝ่าแม่ก็คิดว่าเป็นคนอื่น ลีเท่ง
ก็บอกว่าลูกเป็นคนตัวเอง แม่ก็เข้ามาดูจึงพบว่า
ลีเท่งโตเป็นหนุ่มแล้ว แม่ก็คิดว่าไม่ใช่ลูกของตัวเอง
ลีเท่งกับบอกว่า จันทน์แม่ลองบิบน้ำนมออกมา
ลิ้นางหล้าก็บิบน้ำนมออกมา น้ำนมก็พุ่งเข้าปาก
ลีเท่งพอดี นางจึงเชื่อว่าเป็นลูกของนางนางจึง
เตรียมน้ำให้ลูกอาบ ลีเท่งจึงบอกว่าให้ต้มน้ำเดือด
จึงจะอาบได้ จากนั้นลีเท่งก็บอกว่าจะไปตาม
หาพ่อให้แม่เตรียมอาหารไว้ให้ ให้เขาเร่เล็กกล้า
เหล็กธรรมดา บอตามไปบ่นอกกำลังสู้รบอยู่ที่เข้า
ไปช่วย และบอกนายเป่าว่าตนเป็นลูก นายเป่า
ไม่เชื่อว่าลูกจะโตขนาดนี้ ลีเท่งจึงเล่าเรื่อง
ทั้งหมดให้ฟัง และบอกว่าจะมาช่วยรบรบ และ
แล้วลีเท่งก็นอนหลับไปพร้อมกับบอกว่าเวลาปลุก
ให้เอากำปั้นตี 3 ครั้ง ถ้ายังไม่ตื่น ก็เอารอง
เท้าตบ 3 ครั้ง ถ้าไม่ตื่นก็เอาหมอนตี 3 ครั้ง
ทหารยอมฆ่าศึกมาก็พากันปลุก ลีเท่งจนตื่น และ
ลีเท่งก็บอกให้พวกบ่หนีไป ส่วนตนเองเอาไม้
ยาว 9 วา มาตีข้าศึกตายหมด จากนั้นข้าศึกก็
ยอมจำนนลีเท่งและพ่อก็กลับบ้านกันทั้ง 3 ลีเท่ง
ไปเที่ยวหาพี่ที่มีคนมาหาชื่อว่า ลีหย่งบอกว่าจะ
มากินข้าวด้วย นางหล้าก็บอกว่ากินไม่ได้เพราะ
ลีเท่งกินเหล็กบอกให้รีบกลับขอลีเท่งกลับบ้านก็
ถามแม่ว่าใครมาหา แม่บอกว่า " ไม่มี " ลีเท่ง
ก็บอกว่า " มีสิ ลีหย่งไงละ " ลีเท่งจึง
ตามลีหย่งไป พอพบก็ตบตีกันยกใหญ่ ลีหย่งก็ขอ
ชีวิตไว้ว่าต่อไปจะไม่มารบกวนอีกแล้ว จากนั้น

ก่อนบ่าผู้ว่าไต่ตูลูกก่อนบอกว่าเป็นคนตี แม่ ก่อนบ่า
เชื่อว่า เป็นลูก ลูกก่อนบอกว่า ลอง บิบน้ำนมออกมา
มาลองถ้าบ่าเจอ แม่ก่อนบิบน้ำนมออกมาเข้าปาก
ปากลูกแม่เลย เจอเลย ไปเก็บม่าน้ำซื้ออาบลีเท่ง
ก่อนจะอาบ น้ำเดือด และ ก็แพ้เหล็ก จากนั้น
ลีเท่ง ก่อนไปช่วยพ่อสู้กับข้าศึก ถ้าเวลาหลับ
เอาลูกกุกกุก 3 เตื่อลีเท่งก่อนบ่าตี ลีเท่ง
ก่อนเอาไม้ยาว 9 วา มาตี ข้าศึก ตายเสียงดัง
ลีเท่งกับไปก่อนบิบน้ำนม วันหนึ่งมีลี้หย่งมาหาว่า
จะมากินข้าวด้วย แม่ก่อนบอกว่ากินไม่ได้ ข้อน
ลีเท่งกินเหล็ก บ่ากองลีเท่งบิกรมาก่อนถามแม่
ว่าไต่มา แม่บอกว่า " บ่าหมื่อ " ลีเท่ง บอก
ว่า " มีกำ ลีหย่งล่อ " ลีเท่งก่อน ตายไม้ตีกับ
ลีหย่ง ลีหย่งก่อนขอชีวิต ไว้ว่าจับบ่ามากิน
แหม่ม ลีเท่งก่อนไปปราบฮักซ์ ดีดฮักซ์เดิน
ไปแล้วก่อนไปไต่ หมูฮักซ์ในถ้ำออกไปฮักซ์ก่อน
ปากก็ยอมแปะ ลีเท่งบิกรบิกรไปปะทะฮักซ์มาก
ฮักซ์มา เก็บปายี่มาบุด มีหมูเิ่งต้องเอาลูกไปฮักซ์
ฮักซ์มากก็ลีเท่ง ก่อนเลยฮักซ์เอา
ลีเท่งไปแปะ บ่ากองเข้าไต่อยู่ในตอง ฮักซ์
มากก็ฆ่าโหม่งก่อนคิดว่า อะหยิ่งถ้าจะเป็นลีเท่ง
มาเกิดไต่ มีองมาบุด เขียวกา ลีเท่งก่อนบอกว่า
" แม่แหม่ม " เคยแสดงอำนาจ ฮักซ์มาก
เลยกลัวฮักซ์เอาไว้ แล้วสัญญาว่าจะบ่ามา
กินมาบุดแหม่มแล้ว แหม่มฮักซ์ลีเท่งเอาของดี
ไปก็องแปะจาก ฮักซ์มาก ก่อนเอาปายี่คืน
มาบุดหมด ลีเท่งก่อนเอา มีดว่าต้องฮักซ์มาก
ฮักซ์มากก่อนได้ บ่าลีเท่ง ลีเท่งก่อนต่อสู้กับ
ฮักซ์มาก แปงเป็นนกอินทรี ลีเท่งก่อนสู้กลาง

ลิเท่งก็ไปปราบผียักษ์ ฝ่ายยักษ์ขอให้ลิเท่งก็
 คิดว่าอาหารมาแล้ว ลิเท่งจึงใช้มือตัดยักษ์
 กระเด็นไป แล้วจึงไปไล่พวกยักษ์ในถ้ำทั้งหมด
 พวกยักษ์ก็ยอมแพ้กันไป ลิเท่งก็กลับบ้านไปพบกับ
 ญานาคซึ่งเฝ้ากับภานีตน ครบครวญหนึ่งจะต้อง
 เอาลูกไปให้ญานาคกิน ลิเท่งก็ให้เอาตัว
 ลิเท่งไปแทน เมื่อญานาคมาครอบครัวยี้ก็เอา
 ลิเท่งโยนเข้าไปในปากญานาค บอเข้าไปได้
 ครึ่งชั่วโมง ญานาคก็รู้สึกว่ามีตัวอะไรติดอยู่จึง
 สงสัยว่า คงจะเป็นลิเท่งแน่ ที่ลงมากัดใน
 เมืองมนุษย์ ลิเท่งก็บอกว่า " ไข่แล้ว " บร้อม
 กับแสดงอิทธิฤทธิ์ ญานาคก็ร้องขอชีวิต ลิเท่งก็
 ช่มชู้ใหญ่ ในที่สุดญานาคก็สัญญาว่าจะไม่มารบกวน
 คุก และยอมเอาของดีให้ลิเท่งหมด จึง
 เอาของมีค่าไปกองไว้เป็นจอมปลวก ญานาคก็
 เอาภานีที่มนุษย์ให้มาทั้งหมด ก็ขอให้ลิเท่งออกมา
 ลิเท่งก็ใช้มีดผ่าท้องญานาคออกมา ญานาค
 ก็ได้ตามจนเห็นโคเท่เอย เพื่อฆ่าลิเท่งโดยญานาค
 แปลงเป็นนกอินทรีและต่อสู้กับลิเท่ง จนตกลงมา
 จากกลางอากาศ ญานาคก็ยอมแพ้ ลิเท่งจึง
 รับญานาคมีไว้กับสาทิเบ เมื่อญานาคตื่นก็จะทำ
 ให้เกิดแผ่นดินไหว และเหตุที่ญานาคตื่นก็เพราะ
 ลิเท่งมาเปลี่ยนเสื้อที่มีดญานาคนั่นเอง ชาว
 ม้งเชื่ออย่างนั้น จากนั้นลิเท่งก็เอาของมีค่าไป
 แจกดีให้แก่ชาวบ้าน บ่อ แม่ ก็ภูมิใจในตัว
 ของลิเท่ง ดังนั้นชาว ม้ง จึงนิยมมีลูกชายและเมื่อ
 ลิเท่งเห็นบ้านเมืองสงบเรียบร้อยก็ลา บ่อ แม่
 ไปสวรรค์

อากาศ ลิเท่งก็เลยเอามัดไว้กับเสา ทิ้งมา
 กองพะยานากตื่นก่อนจะขึ้นแผ่นดินไหว และ
 พะยานากตื่นก็เปลี่ยนลิเท่งมาเปลี่ยนเสื้อลิเท่ง
 ก่อนเอาไปขึ้นไม้ค้ำนอน หมู่มึงก่อนเลยชวนลูกบ่าว
 บ่ากอง ทิ้งบ้านเมืองเรียบร้อย ก่อลา บ่อ แม่
 ไปเมืองสวรรค์

เรื่องผีดิบ

มีหมู่บ้านหนึ่งอยู่ในป่าลึกไกล ๆ ท้าถ้าเมื่ออยู่ปีที่ 1, 2 ก็ไม่มีอะไรขอเริ่มเข้าเดือนที่ 3 ก็เริ่มเดือดร้อน เพราะนางผีดิบทั้ง นอต่างก็จะออกอาละวาด คือถ้าใครไปถามหรือทักทายก็จะเอาชีวิตคนนั้นโดยที่คนในหมู่บ้านเมื่อพบนางผีก็ถามว่า " อ้อยมาจากไหน " นางผีก็ตอบว่า " อ้อยจะมาเอาชีวิตมึง " แล้วก็ฆ่าคนนั้น ฉีกแขน ฉีกขาใส่ตระกร้าเตี้ยจากไป ทำเช่นนี้จนคนในหมู่บ้านหายไปมากมาย เป็นที่กลัวกัน ต่อมามีคนแก่ 3 คนได้อินข้าวและอาสาจะมาปราบผีชื่อว่า ล้อ , เชื้อ , แซ่ทั้ง 3 คนเดินทางมาถึงหมู่บ้านไม่พบคน ก็ถามหญิงสาว 3 คนว่า คนหายไปไหนหมดพ่อแม่สอนไว้หรืออย่างไร 2 สาวก็ถามว่า " ท่านทั้ง 3 เป็นผีหรือคน ถ้าเป็นคนที่ช่วยเปิดไฟที่ต้นซออยู่หน่อย " บอกออกมาจากไหนทั้ง 3 ก็เล่าให้ฟังว่ามีผีมาจับคนในหมู่บ้านไปกิน ชายทั้ง 3 ก็บอกว่า " ฉันจะมาช่วยปราบผีให้ " 3 สาวจึงบอกว่า " นางผีจะมาตอนตะวันตกดิน และถ้าใครไปถามหรือพูดด้วย ก็จะถูกฆ่าตายหมด พวกชาวบ้านจึงพากันหนีไปหมด " บอกชายทั้ง 3 ได้อินก็ช่วยกันทำงานจนค่ำและพากันเตะกระโถนไม่ให้นางผีก็มาขายซึ่งก็ถามว่า " อ้อยมาจากไหน " นางผีก็ตอบว่า " อ้อยจะมาเอาชีวิตมึง " นายแซ่ก็ถามอีกว่า " อ้อยเอาตระกร้ามาทำไม " นางผีก็ตอบว่า " เอามาใส่เครื่องในกับเลือดมึง " นายแซ่จึงต่อสู้กับนางผี และ นายเชื้อก็เข้ามาช่วยเอาเหล็กแหลมแทงนางผีแต่ไม่เข้า นายเชื้อ

มีหมู่บ้านหนึ่งอยู่ในป่าลึกไกล ๆ อยู่ปีสองปีก่อนป่ามีหญิง นากองเข้าปี 3 ก่อเริ่มมีเรื่องฮั่นนางผีมาทวน ไผ่ไปสู้โดยก่อนมาคนเห็นเหยีย นากองได้ทันก่อนถามว่า " อ้อยมาจากไหน " ผีก็ตอบว่า " อ้อยจะมาฆ่า " แล้วก็ชักแขนขวามือไล่เข้าป่าไป ต่อมามีคนแก่ 3 คนชื่อว่า ล้อ , เชื้อ , แซ่ เข้ามาในหมู่บ้านก่อนป่าได้เห็นแม่ยิง 2 คนก่อนถามว่า " จาหมู่บ้านหายไปไหนหมด " 2 สาวก็ถามว่า " อ้ายเป็นผีหรือว่าคน ถ้าเป็นคนก่อนช่วยเปิดไฟให้ " นางก็เอ่ยเล่าว่ามีมาทวน นาง 3 ก็บอกว่าจะมาช่วย 2 สาวก่อนบอกว่า " บ่าดีไปสู้ด้วยผีนะถ้าสู้ด้วยก่อนจะตาย " ตั้ง 3 คนก็ออกรอจันทา นางผีมาถามว่า " อ้อยมาอะไร " นางผีตอบว่า " อ้อยมาเอาชีวิต " แซ่ก็ถามว่า " อ้อยเอาข้าวมาอะไร " นางผีตอบว่า " เอามาใส่เลือดกับเครื่องใน " แซ่ , เชื้อ ก่อสู้กับนางผี เอาเหล็กแหลมแทง เอาดีเก็บ นางผีเดินไป ลูกนางผีก็คิดว่าแม่เอาอาหารมาอีกก็ ก่อว่าจ่ายบ่ามีนางผีก็มาเยี่ยม นาง 3 คนก็จ่ายกันเป็นแล้วกับนางผีไปเยี่ยม นาง 3 ก่อด้วยไม่ได้ยิน ลูกนางผีว่า " นี่ถ้าใช้มีดตีสักทีเป็นแม่เฮา ก่อจะตาย " ตั้ง 3 ก่อจ่ายกันแบ่งไม้ตายไม้ ปืนนางผีเป็นต้น ๆ ใส่เข้ามาหมู่ลูกก็คิดว่าแม่เอาอาหารมาอีกก็ก่อก่อเปิดประตูขึ้น แล้วเข้าไป ก่ออยู่กับลูกนางผี จู่ลูกนางผีเปิดประตูขึ้นจึงออกมาตายนอกได้ เลยเอาเหล็กมาแทงลูกนางผีจนตายไป

ก็ใช้เท้าถ่มยางยี่กระเด็น ไปอยู่หน้าถ้ำ ฝ่ายลูก ๆ
นางผีก็คิดว่าแม่นำเอาอาหารมาให้แล้ว ก็ต้องผิต
หวัง ไม่นานนางผีก็มาหมู่บ้านอีก นายเซ็งก็เข้าไป
ถามนางผีอีกเช่นเคย และใช้มีดฟันคอนางผี
ขาด แต่นางผีก็ต่อได้ทุกครั้งที่ นายเซี้ย และ
นายลือ ก็เข้ามาช่วย แล้วถ่มยางยี่กระเด็นไป
หน้าถ้ำ แล้วพากันตามไปแอบดู ก็พบว่าพวกลูก ๆ
นางผีเข้าใจว่าแม่นำอาหารมาให้ ก็เข้ามาถาม
นางผีนางผีจึงกล่าวว่า " นิดะที่ชายทั้ง 3 คน
ไม่ได้เอาไม้ตะบดแล้ว เอาไม้ไผ่มาหั่นแม่ ไม่งั้น
แม่ตายไปแล้ว " จึงทำให้ชายทั้ง 3 คนได้ยิน
จึงรีบไปทำอาวุธ คือไม้ตะบดที่ทำด้วยซี่ไม้ไผ่หั่น
ตกด้านนางผีก็มาอีก นายลือก็เข้าไปถามนางผีนาง
ผีก็ตอบเหมือนเดิม นายลือก็เอาไม้ตะบดตัดคอ
นางผี ซึ่งทำให้นางผีต่อคอไม่ติด ก็เลยตายไป
ชายทั้ง 3 จึงเอาไม้ตะบดที่นางผีออกเป็นชิ้น ๆ
แล้วเอาใส่ตระกร้าไปแจกไว้ตามหมู่บ้าน ในหมู่บ้าน
ที่เหลือนำไปไว้หน้าถ้ำ ลูก ๆ นางผีพากัน
ดีใจคิดว่าเป็นเนื้อคนก็เปิดประตูถ้ำ ชายคน
หนึ่งในสาม ก็เข้าไปดึงลูกของนางผีแพน แล้ว
ประตูถ้ำก็ปิด ชายคนนั้นก็เลี้ยงลูกนางผีอยู่ในถ้ำ
ทำของเล่นเป็นเง และทำให้ได้ลูกผี จนลูกผีต้อง
เปิดประตูถ้ำ ชายคนนั้นก็จึงออกมาได้และมาเอา
บริกรรมเขารวมลูกผีจนตายอยู่ในถ้ำที่ตัวเอง จึงเอา
ลูกผีมากินเป็นการแก้แค้น ต่อมาชายทั้ง 3 คนก็
แต่งงานกับหญิงสาวที่พบอยู่ในถ้ำ และอยู่กินกัน
อย่างราบรื่นต่อไป

ถ้ำ ก่อเอามาที่แล้วตั้ง 3 ก่อไปเอานางไนให้
เป็นเมีย

เรื่องคนปราบเสือ

มีชาวแม้ว 2 คนหนึ่งเดินเท้ามาทำไร่
ในป่า ก็ไปพบกระท่อมที่มีสากยัดอยู่หลังหลัง นึก
ก็เลยบอกน้องว่า " เราต่างตื่นที่กันดีกว่า " นึก
จึงสั่งให้น้องตัดเป็นไว้ และบอกว่า " นึกจะไม่หา
อาหารนะ " พอพี่ออกไปหาอาหารได้ไม่นานน้อง
ที่อยู่กระท่อมก็ได้ยินเสียงร้อง " โอ๊ย "
พร้อมได้ยินเสียงปืน ก็ตกใจกลัวมากจึงเข้าไป
หลบอยู่ในห้อง ในกระท่อมปิดประตูไว้อย่างแน่น
หนา โดยไม่รู้ว่ามีของข้าง ๆ มีเสืออาศัยอยู่ด้วย
สักครู่หนึ่งได้ยินเสียงดังขึ้นคิดว่าพี่กลับมา แต่พอ
ฟังดี ๆ กลับเป็นเสียงของเสือ ซึ่งกัดขี้น้องตัว
เองตามแถวตามกลับมาถึงกระท่อม น้องจึงแอบดู
ในกระท่อมอย่างละเอียดก็เห็นว่าพี่ของข้าง ๆ
ของเขาเห็น มีลูกเสืออยู่ 2 ตัว น้องกลัวมาก
เลยวิ่งหนีไปหมด เสือเองก็ตกใจกลัวเหมือนกัน
มองออกไปนอกบ้าน น้องเห็นดังนั้นก็วิ่งเอาหน้า
ไม่อิงลูกดอกอาบยาพิษ ยิ่งเข้าไปที่ฐานของเสือ
เสือก็กระโจนออกไปข้างนอกแล้วตายลง น้อง
ชายจึงนอนที่กระท่อม 1 คืน พอรุ่งเช้าก็วิ่งหนี
กลับบ้านและบอกให้ชาวบ้านรู้เรื่อง ชาวบ้านจึง
พากันมายังกระท่อม ก็พบศพมีชายและเสือตายจึง
จับเอาลูกเสือกลับมาเลี้ยงที่บ้าน

จาวมั่ง 2 คนพี่น้อง เดินไปชะก้านใน
ใต้กลางป่า ไปปะตูมตีหลังหนึ่ง อ้ายก้อฮู้ว่า "
เฮาหนีเตี๊นกันดีกว่า " อ้ายบอกฮู้น้องตัด
หัว แล้วฮู้ว่า " อ้ายจะไปเฮาพ่อของกันก่อน
เน้อ " สักก้าน้องได้ยินเสียงอ้ายฮ้อง และ
ได้ยินเสียงปืน ก้อกลัวไปซ่อนในตูมตีปะตูมเน้อ
แต่ก บ่ฮู้ว่าตีต๋องข้าง ๆ มีเสืออยู่ สักก้าได้ยิน
เสียงก็คิดว่าอ้ายบิดมา เตี๊นเตี๊นเสียงเสือกาบ
ฮ้ายมาเลยฮักพ่อ ก้อเห็นว่าห้องข้าง ๆ มีลูกเสือ
2 ตัว ต่างคนหันกันก้อกลัว น้องก้อเลยเอาหน้า
ไม่อาบยาพิษ เสือก้อตายน้องต่างนอน
1 คืน เมื่อเจ้าก้อมักบ้าน จาวบ้านเตี๊นฮู้ก้อปากันมา
ปะกะตบอ้ายนอนตายอยู่

ผู้เล่า นายเลาหรือ แซ่เต๋

เรื่องเด็กจับเสือ

เด็กชายแก้วคนหนึ่งเป็นคนเฉลียวฉลาด วันหนึ่งออกไปเล่นไกลจากหมู่บ้านเที่ยวเล่นไปในป่าดงที่กำลั่งเล่นเพลิน ๆ อยู่เย็น ก็หันไปเห็นเสือลายพาดกลอนตัวหนึ่ง กำลังกินซากสัตว์อยู่ที่ติดจะวิ่งหนี แต่วิ่งไม่ทันเพราะเสือตัวนั้นหันมาเห็นแล้ว เด็กจึงทำใจตื่นขึ้นว่า " กิเสืว์ที่ตายแล้วจะตืออย่างไร มาข้าจะพาไปกินคนในหมู่บ้านดีกว่า " เสืว์ได้ยินก็สนใจตื่นขึ้นว่า " ถ้าข้าเข้าไปในหมู่บ้าน พวกมนุษย์จะต้องพากันมาทำร้ายข้าตามแน่ " เด็กจึงพูดขึ้นว่า " ถ้าเจ้าทำตามอย่างที่เขาบอก เจ้าก็จะไม่โดยทำร้ายมาเถอะเราไปกัน " แล้วเสืว์ตัวนั้นก็หลงเชื่อเดินตามหลังเด็กคนหนึ่งไป เด็กพูดขึ้นว่า " ข้าจะพาเจ้าไปกินผลไม้พิเศษ ที่เชิงเขา ข้าเองมีน้อยต้องปลิดกินทีละเม็ด เจ้ามีเยอะตะปบกินเอากันแล้วกัน " จากนั้นเด็กก็พากันมาหยุดที่ต้นเลืบนแมว แล้วปลิดกินทีละเม็ดส่วนเสืว์ก็ตะปบกินทำให้หมดคำทำเสืว์เจ็บปวดมาก เสืว์ก็ถามว่าจะทำอย่างไรเด็กก็บอกว่าให้เอาเท้าทาที่โป่งเกลืลเสืว์ก็ยิ่งแสบมากขึ้น จึงร้องว่า " มันแสบมากจะทำอย่างไรดี " เด็กตอบว่า " ข้าจะพาไปลงบ่อวิเศษ แล้วเจ้าจะหายแสบถ้าได้อาบน้ำบ่อนี้ " พอไปถึงบ่อน้ำ เสืว์ก็กระโดดลงไปในบ่อ น้ำก็ชะเอาโป่งเกลืลออกทำให้เสืว์หายแสบ เสืว์จึงพูดขึ้นว่า " เออ น้ำบ่อนี้วิเศษจริงๆ นะ เอาละ เราไปกินคนในหมู่บ้านกันรึยังละ " เด็กตอบนั้นก็หัวเราะพร้อมกับพูดว่า " เจ้าเสืว์หัวโง่ เรื่องอะไรข้าจะพาไป ข้าจะ

ละอ่อนแก้วคนหนึ่งเป็นคนเฉลียวฉลาด วันหนึ่งออกไปเล่นนอกหมู่บ้านเืวเข้าไปในป่าเล็กมอกเล่นอยู่ดีดี ก็หันเสืว์กำฮังกินซากสัตว์อยู่ที่ติดจะล่นหนีแต่ก่อนหนีป่าต้นเพราะเสืว์หันเหืยแล้วก่อนเลืนแป้งใจดีฮังกับเสืว์ว่า " ก็มนุษย์ตายแล้วจะไปดีฮังได มะเฮาจะพาไปกินน่านุคนในหมู่บ้านเฮาเอาก่อน " เสืว์ได้ยินก็ฮังขึ้นมาว่า " บ่ากอง เฮาเข้าไปหมู่บ้าน น่านุคนก็จะพากันเบบฆ่าเฮาตายแน่ ๆ " ละอ่อนก่อนตอบไปว่า " ยะตวยดีเฮาบอกแห่ละจะ บ่าหมิไผยะอะฮังเลยปะ..เฮาไปกินละปะ " เสืว์ก่อนเลยเตืยตวยละอ่อนคนนั้นไป ละอ่อนก่อนฮังขึ้นมาว่า " เฮาจะพาไปกินไม้วิเสตดีฮังมตอยบ่ " แล้วก่อนปากก็มาจุกอยู่ดีต้นเลืบนแมว ละอ่อนก่อนเตืตก็กำไบ ๆ แต่เสืว์ยะโดยบ่าได้เลยเอาเตืเบบ ยะฮือแหมเตืปวดแสบปวดฮือย เสืว์ก่อนเลยถามว่า " จะยะฮังไดดี " ละอ่อนก่อนฮังว่า " เอาเตืไปตาดิโป่งเกลืลแห่ละจะหาย " เสืว์ก่อนยะโดยกำบอกก่อนฮังเจ็บกับขึ้นตึก ๆ ก่อนถามฮังว่าจะยะฮังไดละอ่อนก่อนบอกว่า " มะเฮาจะพาไปวิตลงบ่อวิเสตฮังจะหายจากปวดแสบปวดฮือยเหืยกำ " พอมาถึงบ่อน้ำเสืว์ก่อนวิตลงบ่อไบน น้ำก่อนฮังเกลืลออกหมดก่อนเลยหาย เสืว์เลยฮังขึ้นว่า " แม่เฮยน้ำวิเสตแต่ ๆ เออ..เฮาจะไปกินน่านุคนในหมู่บ้านละฮัง " ละอ่อนตอบว่า " บ่าเสืว์เหืว่าจ้าวเรื่องอะฮังเฮาจะพาไป เฮาจะบอกฮือน่านุคนฆ่าฮังดีกว่า " แล้วก่อนฮังตึง ๆ ว่า

ไปพบผู้เช่าเจ้าดีกว่า " แล้วเด็กก็เข้าไปในหมู่บ้านตะโกนว่า " เสือตกข้าง กระด้างเถนเท มาฆ่าเสือเด้อ " (เสือตกบ่อนเทวาวเจี๊ยะ มาช่วยกันฆ่าเสือเถอะ)

เสือตกข้างกระด้างเถนเท ปากก็มาฆ่าเสือเถอะ

ผู้เล่าขานขบขัน แฉเจ้า

เรื่องนิทานเกี่ยวกับการรักษาโรค

ครั้งหนึ่งมีหมอชื่อ " จี๊ย " ได้ไปพบไข้หวัดใหญ่ให้คนเสีย บอกรู้จักกลับมาดูแบบว่าไข้กลับดีเหมือนเดิมจึงพบไข้ให้แตกอีกแล้วแอบดูอยู่ห่าง ๆ ก็เห็นเขาขนาดไปซื้อยาเข้าบ้านหนึ่งแล้วหนีใส่ไม้ที่ตนพบแตก ไข้ก็กลับดีเหมือนเดิม เขาจึงได้นำเอาเขาเข้ามาปลูกโดยเลี้ยงดูไปกับผี (เนี้ง) หมอมีใครล้มเจ็บหรือตายเขาก็จะเดี่ยวยาทที่เป็นผู้นำนั้นแล้วหนีใส่ตนเหล่านั้นก็จะหายเป็นปกติ หรือถ้าตายแล้วก็จะฟื้นขึ้นมาใหม่ จนทำให้ชื่อเสียงเขาโด่งดัง และตั้งชื่อตนยานั้นว่า " กัวมัวจิว " (ยาให้ชีวิต) ต่อมาผีตาย (ผีกินคน) เห็นว่า จี๊ย มีความสามารถที่ส่งผีกินคน 7 ตน มาแกล้งทำให้คนตายลงมากมาย เขาจึงไม่สามารถรักษาคนให้ฟื้นได้ทัน เนื่องจากบอกรักษาคนที่ให้ผีกินย้ายไปที่อื่น และทำให้คนล้มตายลง เขาจึงเดินทางไปรักษาไม่ทัน ทำให้คนล้มตายลงมากมาย จี๊ยรู้ว่าผีเบบระผีกินคน 7 ตนเพราะเขาตลอดรักแล้ว เขาจึงได้หลอกให้ผีทั้ง 7 ตนไปที่เชิงผา แล้วหนีใส่ผีจึงกระเด็นไปตก

เดื่อนึงมีหมอชื่อหนึ่งชื่อว่า " จี๊ย " ได้ไปปะไข้หวัดใหญ่มากก่อนบ่นแตกปากทองเมื่อเจ้ามาต่อก่อนไข้ดีเหมือนเก่าก่อนเคยบ่นแถม แล้วอีกต่อก่อนไข้หวัดใหญ่มากก็พาเข้ามาหนีใส่ไม้ ก่อดีเหมือนเก่า ก่อเลยเอาเขาเข้ามาปลูกกับการเลี้ยงผี ปอมมีผีเจ็บ ตาย ก่อก็พาหนีหนีใส่ก่อกาย ตันหย่านี้ฮ้องกันว่า กัวมัวจิว ต่อมาผีตายทั้งเจ็ดจะฮ้องกันส่งผี 7 ตนมาแล้งฮ้องตนตายลงไปแอ้มรัก ๆ จี๊ยก็ฮ้องฮักว่า ตัน จี๊ยฮ้องฮ้องรอกกัวแอ้มก่อกายผี 7 ตนเป็นตนฮะ ก่อเลยฮ้องไปตีหน้าผาแล้วหนีหนีใส่ผี ก่อเลยไปติดผา เมื่อยของมันอยู่ก่อนบ่นโจ้วฮ้องฮ้องไปลงผีหนึ่งผีเมืองผี และหลอกเอาลูกบ่าวของจี๊ยไปปึงเป็นหนูฮ้องจี๊ยกิน ปากทองเสี่ยวฮ้องฮ้องฮ้องก็ฮ้องฮ้อง บ่าก่อกายเดื่อมือทำหนึ่งก่อกายฮ้องเหมือนเก่าจี๊ยเลยฮ้องว่า ลูกบ่าวตายจึงหนีหนีเข้าใส่ผาก่อนฮ้องฮ้อง ปอมขึ้นขึ้นมาก่อฮ้องว่า " บ่ก่อกายฮ้องฮักฆ่าฆ่าบ่นได้แอ้มแล้ว " จี๊ยเสียใจว่า " ไผใครได้เดื่อมือเอาไปฮักฆ่าฆ่าบ่น ก่อเอาไป

อยู่กับฟ้าผ่า ภรรยาของพี่ทั้ง 7 คนก็ไม่พอใจ มาลงให้ จี๊ย ไปลงฝึเบ้ง (ทรงผี) ที่ เมืองฝี แล้วมาหลอกเอาลูกชายจี๊ยให้กลายเป็น หมูไปทำพิธีฮัวเบ้งที่เมืองฝีทั้งนี้ เพราะนางต้องการช่วยสามีของพี่ทั้ง 7 คน พอเสร็จพิธีภรรยา ผีก็ให้จี๊ยกินเชื้อ (ถับ) จี๊ยก็กินเพราะมารยาท ที่ใดที่ใดเรื่องมีฮัวเบ้งก็เหมือนกันมาซึ่งโลก จี๊ย ก็ตามลงมาและรู้ว่าลูกชายตายจึงได้นำเอาข้าวใส่ เปื่อจะให้กิน จี๊ยก็เอาใส่หลายครั้งอาการก็ดีขึ้น แต่ก็ไม่ฟื้น ในที่สุดลูกของจี๊ยก็ฟื้นขึ้นมาแล้วบอกกับ จี๊ยว่า " บ่อกันเมื่อลูกจึงไม่สามารถรักษาได้ อีก " แล้วลูกของจี๊ยก็ตายไป จี๊ยเสียใจมากจึง บอกว่าเครื่องมีฮัวเบ้งนี้ เขาไม่เอาไปด้วยใคร อยากเป็นหมอฝีเขาจะสอนให้ ข้าพเจ้าจะกระจายออกไปแต่ยังไม่มีใครมาเรียนกับจี๊ย มีชายคนหนึ่ง อยากรจะเรียน แต่บ้านอยู่ไกลมากกำลังเดินทาง มาแต่จี๊ยรอไม่ได้จึงตั้งไว้ว่า " ถ้ามีคนมาเรียน บอกว่าฉันรอไม่ได้ แต่ฉันได้ถ่ายทอดจรรยาไว้บน เขา ให้ชายคนนั้นกับอาจารย์ฉัน ถ้าทั้งหมดก็จะ รักษาได้เหมือนฉัน " จากนั้นจี๊ยก็ตายไป พอชาย คนนั้นมาถึงชาวบ้านก็บอกเขา ชายคนนั้นจึงเดินทางขึ้นไปบนเขาและบอกอาจารย์ของพี่ใหญ่มาก จึงจด ๆ จ้อง ๆ ไม่กล้ากิน แล้วก็ตัดสินใจ วิ่งเข้าหาอาจารย์แล้วกระโดดข้ามไป พอ เขาทันทีกลับมาเห็นอาจารย์เลือกกองมิดเดียว จึงรีบเอาน้ำมือป้ายก็พบว่ามิดเสียแล้ว อาจารย์นั้นก็หายไป ชายคนนั้นจึงสามารถเป็น หมอฝี ฮัวเบ้งได้ แต่ไม่คิดเทียมจี๊ย เพียงแต่ รักษาคนเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่สามารถรักษา

เดอะว่าบ่าเวแล้ว " บ้าจายตบั้งใครเฮียก่อน มาที่จี๊ย ย้อเจ๊ยทำบ่าไหวต่ายไปเที่ยวก่อน บ้า จายตบั้งบ่าล้าก็เจ้งก้องขี้เหลื่อหน้อยเดี้ยวก่อน เลยก็ใจเอาน้ำแปดมาขึ้น เบรียวขนาด แล้ว ก้องขี้ก่อหายแซบ บ้าจายตบั้งก่อเลยเป็นฝีเบ้ง ต่อไป แต่น่าเก่งแต่จี๊ยฮักเขาเจ็บหน้อย ๆ ได้ เต้าฮั้น บ้าสามารถฮักขาดตายฮือฮั้นได้เลย

คนให้มันได้เหมือนกับจี๊เลยสักคน

ผู้เล่ามากเลาปาง แซ่ซ้อง

เรื่องเด็กฉลาดกว่าผี

มีตัวเมียชื่อ เล่ง และ ชิว อยู่กับพี่ลูก
4 คน คนแรกเป็นผู้หญิง จึงคิดจะพาออกไปเที่ยว
หาตากับยาย ตัวเป็นช่างตีเหล็ก พอจะออกจาก
บ้านก็สั่งให้ลูกเก็บเครื่องมือตีเหล็กไว้ไว้ดี ๆ ถ้า
ใครมาถามก็บอกว่า พ่อ แม่ ไปหาตากับยาย ขณะที่
เดินทางเมื่อกำลังขึ้นว่า " ป้าพี่ลูกคงเหงา "
ตัวก็หัวเราะ บอกต่อไปอีกแม่ก็รำพันอีกตัวจึงห้าม
อีกว่า " น้ำมันไหลตามถนนทางผีจะเอาค่านะ "
ฝ่ายนางผีขบได้อิน ก็เปลี่ยนคำถามตลอดทางจนถึง
บ้านก็พูด ลูกคนเล็กได้ยินก็คิดว่านี่แม่ แต่ก็ไม่
บอกว่าไม่ใช่คงเป็นผีมากกว่า ก็สั่งน้องไม่ให้พูด
ตอบ นางผีก็เรียกอยู่รอบ ๆ บ้าน และพยายาม
เปิดประตู ลูกคนโตจึงบอกว่าถ้าจะเข้าบ้านต้อง
กินขนมก่อน (ข้าวปั้น) ผีก็บอกว่าให้เอามาให้
กิน เด็กจึงบอกว่าเดี๋ยวก่อน จ้ข้าวก่อน พวกเด็ก
จึงเอาเหล็กเผาไฟจนแดง แล้วให้นางผียืนเมื่อ
เข้ามาเอาขนมจึงเอาเหล็กเผาไฟใส่มือให้ ผี
บอกว่าร้อนมือมาก พวกเด็ก ๆ ก็บอกว่า " กิน
เข้าไป " นางผีกินเข้าไปก็ร้อนท้อง เด็ก ๆ ก็
บอกให้ไปกินน้ำ น้ำก็เดือดทำให้ผีตายอยู่ที่ตรงนั้น
เอง ฝ่ายพ่อ แม่เป็นช่างลูกก็รับกลับมาว่าจะ
กลับมาถึงบ้านก็เย็นแล้ว มาพบลูก ๆ อยู่มา

ตัวเมืองสองคนชื่อ ย่าง กับ ชิวะ มีลูก
ทั้งหมด 4 คน คนเก๊าเป็นแม่เมือง คิดว่าจะพา
ลูกไปเที่ยวหาตากับยาย ยอนตัวเป็นคนตี
เหล็กก่อนเลยสั่งให้ลูกเก็บเครื่องมือไว้ไว้ดี ๆ ป้า
กองมีไฟมาถามก่อนบอกว่าไปหาตากับยาย ป้ากองเตี้ย
ไปโน่นป้า เมียรู้ว่า " ป้าเตี้ยลูกกลัวจะเงา "
ตัวก่อนบ่นอ้ออ้อจะหงัย เพราะรู้ว่า น้ำไหลโดย
ทางผีจะเอาค่านางผีได้ยินเมื่อก่อนเอาค่านมา
รู้ที่บ้านน้องคนหน้อยได้ยินก็คิดว่าแม่มา ก่อนจะ
เปิดประตู อ้าปากสั่งบ่นอ้ออ้อแล้วรู้ว่า " นี่
ถ้าจะเข้ามาจะต้องกินข้าวปั้นก่อนน่ะ " ผีก็
บอก " เอากะ " ละก่อนเอาเหล็กเผาไฟไป
บ่นอ้ออ้อโอ้อือเมื่อก่อนจะก่อนเอาเหล็กจี้ตีมือ
ละก่อนบ่นบอกว่า อ้อนางผีก็กินเข้าไปจนร้อนท้อง
ก่อนบอกว่าอ้อไปกินน้ำ น้ำก็เดือดนางผีก็ตาย
อยู่ตี่นั้น พ่อ แม่ ปักมาย้อนตอนนางจ้บ่นบ่นลูก
อ้ออ้อลูกไปอยู่บนเขาคานะ ป่อก่อนว่าเป็นตะแม่นะตี่
นัยน์ แม่ก่อนเลยบอกว่า " วอออกมาตะแม่นะตี่นัยน์
" ละก่อนบ่นปากก็แดงมาให้น้องก่อนเลยบอกว่าอ้อ
น้ำไหลโดยทาง ผีสาธได้กปาก ป่อก่อนเลยเอา
ค่านมาเผาเป็นเต้าไฟ

เขดาบ น๋อก็โทษว่าเป็นเพราะแม่ที่เผลอทิ้งตุ๊กตาม ทาง ฝ่ายลูก ๆ ได้ยินเสียงก็รู้ว่าเป็นน๋อ แม่ ตัวจริงก็พากันลงมา แล้วบอกว่าตนเองกลัวผีมาก ร้องไห้ แล้วให้น๋อและแม่ฟัง น๋อจึงบอกว่า " นี่แหละ น้ำไหลโดยทาง ผีสง่าได้กำปาก " น๋อจึงเอาผีที่ตามมาเผาไปเป็นเชื้อไฟไปหมด

ผู้เล่าขายเลาหรือ แซ่เต๋

เรื่องเจ้ายอด

ชายคนหนึ่งชื่อ เจ้ายอด ซึ่งกำพร้าพ่อแม่ อาศัยอยู่กับยายซึ่งมีความอยู่ 1 ตัว เจ้ายอดต้อง นวดขาย ไปเลี้ยงทุกวัน วันหนึ่งเจ้ายอดซื้อเกี้ยวไป เลี้ยงควาย จึงคิดวิธีนำเอาเปลือกไม้มาหั่นเป็น เชือกผูกควายเอาไว้ แล้วก็ปล่อยให้ควายที่ผูก เชือกอยู่ไปกินหญ้าตามลำพัง โดยที่ตนไม่ต้องไป เฝ้า วันหนึ่งเศรษฐีได้คนไปฆ่าควายของเจ้ายอด มาทำอาหารกิน ดันน๋อเข้า เจ้ายอดก็ถึงเชือก ผูกควายกลับมาก็ไม่พบควาย จึงตามไปดูกับแม่แต่ กระตูกควาย จึงกลับมาบอควาย เจ้ายอดก็บอก ยายว่าไม่ต้องเสียใจ ต่อมาเจ้ายอดก็ไปเอาไม้ ไผ่มาสานเป็นตะกร้ามาใส่กระตูกควายไปขายบอ เด็นทางมากกลางทางก็ค้าเสียก่อน เจ้ายอดก็ต้อง ถูกลางป่า ขอดกตึกตรงที่เจ้ายอดนอนก็มีโจร ที่ได้ไปปล้นชาวบ้านมาแล้ว ถ้าชิงแบ่งสมบัติกันอยู่ เจ้ายอดกลัวจนตื่นไปหมด ทำให้กระตูกควายหล่น ลงไปถูกบวกโจร บวกโจรเขาใจว่าเจ้าของตาม

บอขายคนจึงชื่อว่า บ่ายอด เป็นกำพร้า อาศัยอยู่กับยายมีควาย 1 ตัว บ่ายอดต้องเอาควาย ไปเลี้ยงทุกวันวันหนึ่งเจ้ายอดซื้อเกี้ยวไปเลี้ยง ไม้มาหั่นเป็นเชือก ผูกควายแล้วปล่อยให้ควาย กินหญ้าคนเดียวว่าต้องเฝ้า วันหนึ่งเศรษฐีไปฆ่า ควายบ่ายอด ปากองค้ำบ่ายอดตั้งเงือกมาก็เห็น ว่ามีกำกระตูกเคยมาบอควาย บ่ายอดกลัวไป เอาไม้ไผ่มาสานใส่กระตูกควาย ไปขาย มาถึง กลางทางก็ควายหล่นที่ป่าไผ่มีโจร โจรมาแบ่งสมบัติ กัน บ่ายอดกลัวจะถูควายหล่นไปถูกขโมยขโมย คิดว่าเจ้าของโดยมาก่อปากกับล่อนให้ขายแซบ บ่า ยอดเลยได้สมบัติมากมาย เศรษฐีเห็นก็ถามว่า " ไปอะไรยังไฉน " บ่ายอดฮือว่า " ก่อขายถูควายมาบอ " เศรษฐีก็เลยสั่งลูกน้องชื่อ ว่าควายหรือกาตุกมาขายซื้อใครรับ ก่อฮือว่า บ่ายอดดู ก่อเลยไปเอาบ้านบ่ายอด บ่ายอด ก่อเลยเอาเกี้ยวใส่เขี้ยวเข้าน้ำไป แล้วบอกว่า

มาจึงพากันหนีหมด บอว์จันนี่ เจ้ายอดก็พบสมบัติ
เงินทองเต็มไปหมดจึงเก็บสมบัติเหล่านี้ กลับมา
หาขายที่บ้าน เศรษฐีเห็นเจ้ายอดร่ำรวยขึ้นก็
แปลกใจ ถามเจ้ายอดว่าเป็นเพราะอะไร เจ้า
ยอดบอกว่า " ก็ฉันขายกระดูกตาย แล้วได้
เพชรพลอยมามากมายละสิ " เศรษฐีได้ยินดังนั้นก็
ก็ให้ลูกน้องจำค่าตายของตนประมาณ 100 กว่าตัว
แล้วก็ให้หมด ให้เหลือแต่กระดูกแล้วให้ลูกน้อง
ขนกระดูกตายไปขาย เพราะอยากรวยเช่น
เจ้ายอด แต่ก็ขายไม่ได้ เศรษฐีจึงรู้ว่าลูกเจ้า
ยอดหลอกจึงไม่ไว้วางใจ เจ้ายอด และบอก
" ให้สายซนเขี้ยวของออกจากบ้านไปมิฉะนั้นจะฆ่าให้
ตาย จากนั้นเศรษฐีก็จัดการเผาน้ำเสีย ดับ
บอมมาถึงแม่น้ำ ก็จะมีเรือรับจ้างขนของข้ามแม่น้ำ
เจ้ายอดจึงเอาขี้เถ้าไปวางบนเรือพร้อมกับกำขี้
เจ้าของเรือว่า " เจ้าอย่าให้ขี้ของฉันตกลงน้ำนะ
มิฉะนั้นจะต้องชดใช้ด้วยเงินจำนวนเท่ากัน ของที่
ตกลงไป " พอเรือไปถึงฝั่งตรงกันข้าม ขี้เถ้า
เมื่อถูกน้ำก็ยุบละลายหายไปหมด ดังนั้นเจ้าของ
เรือจึงต้องนำเงินมาใส่ในตระกร้าจนเต็มเท่ากับ
ปริมาณขี้เถ้า เจ้ายอดจึงไม่เอาเรื่อง จากนั้นเจ้า
ยอดก็กลับมาหาขายพร้อมด้วยเงินมากมาย เศรษฐี
ได้ยินดังนั้นก็มาถามเจ้ายอดว่าทำอย่างไร เจ้า
ยอดก็ตอบว่า " เพราะท่านเศรษฐีเผาน้ำเสีย
ข้าจึงได้นำเอาขี้เถ้าไปขายได้ เงินมากมายเช่นที่
เห็นนี่แหละ " เศรษฐีจึงบอกให้เจ้ายอดไปเผา
บ้านของตนบ้าง เพราะต้องการให้นำเอาขี้เถ้าไป
ขายและร่ำรวยเหมือนเจ้ายอด จากนั้นก็ให้ลูก
น้องนำขี้เถ้าไปขายก็ขายไม่ได้ เศรษฐีจึงโกรธ

น้ำดีซื้อหาเห็นเถ้าเมื่อถูกน้ำก็หายแทบไปหมด
เจ้าของเรือเอาเงินมาใส่เต็มกระสอบ เศรษฐี
เห็นก็ถามว่าอะไรยังได้ น้ำยอดก่อนบอกว่าเอา
เถ้าเผาบ้านไปแลกมา เศรษฐีก็เลยเผาบ้านตัวเอง
ก่อนจะเอาไปแลกสตาลมา พอรู้ว่าถูกน้ำ
ยอดจุกใจ โธ่! ขี้เถ้า ยอด มาเผาบนขี้เถ้า
แล้วบอกว่าถ้าใครตายเมื่อใดก่อนฉันจะตัด
ต้นไม้อีกต้นตาย ปกติมีขี้เถ้าเอาครบทุก
ข้างมา แล้วถามว่า ไปไหนยังอยู่บ้าน " น้ำ
ยอดรู้ว่า " เศรษฐีใคร่ได้เอาไปแลกจาย เอา
น้ำยอดเลยเอาเข้ามาอยู่ที่นี่ สุโขทัยเป็นก่อน ถ้า
ใครเป็นก่อนมาอยู่แต่ในเสา น้ำทอง เป็นถามว่า
ใครตายละหนึ่งก็ตอบว่าใครตาย เหนือ " น้ำ
ทองเศรษฐีมาถามพ่อค้าก่อนบอกว่า อยากตาย
แล้ว เศรษฐีก็ตัดต้นไม้อีกต้นก่อนตาย น้ำ
ยอดก็ได้น้ำเงินเจ้าของสินค้ากับข้าง เศรษฐีเห็น
ก็ถามว่าไปไหนยังได้ น้ำยอดก่อนบอกว่า ขม
ขมขมซื้อจายมา เศรษฐีใคร่ได้ขี้เถ้าโลก ก่อนซื้อ
น้ำยอดเอาไปเผาบนต้นไม้แล้วตัดต้นไม้อีกต้นก่อน
ตกลงน้ำตาย น้ำยอดก่อนเลยเป็นต้นดูแลสมบัติ
เศรษฐีขี้ขลาดเศรษฐีตายไปแล้ว

เจ้ายอดมาก ตัวเจ้ายอดเองก็คิดว่าคราวนี้ตนจะต้องตายแน่ๆ เสรฐฐีจึงได้จับเจ้ายอดมาแขวนไว้บนยอดไม้ และเสรฐฐีได้บอกเจ้ายอดว่า ถ้าจะตายเมื่อไรให้ตะโกนบอกนะ จะได้ตัดต้นไม้ให้ตกทะเลไปเลย เสรฐฐีก็เฝ้าถามถามเจ้ายอดว่า ตายหรือยังอยู่เรื่อย ๆ เจ้ายอดก็ตอบว่า ยังไม่ตายอยู่ร่ำไป วันหนึ่งมีพ่อค้าเอาสินค้าบรรทุกช้างผ่านมาทางที่เจ้ายอดอยู่พอดี พ่อค้าเห็นเจ้ายอดถูกแขวนอยู่บนยอดไม้เห็นนั้นก็ถามว่า " เจ้าทำไมไปอยู่บนนั้นล่ะ " เจ้ายอดบอกพ่อค้าว่า " นี่เพราะ ท่านเสรฐฐีต้องการเอาฉันไปเป็นลูกเขยแต่ฉันไม่ต้องการเป็น จึงได้นำฉันมาอยู่ที่นี่ ถ้าท่านอยากเป็นลูกเขยเสรฐฐีก็มาอยู่บนนี้แทนฉันและเมื่อท่านเสรฐฐีมาถามว่า เจ้ายอดอยากตายหรือยัง ก็ให้ตอบว่า อยากตายแล้ว ท่านก็จะได้เป็นลูกเขยเสรฐฐีสนใจ " พ่อค้าได้ยินก็ยอมตกลงแลกเปลี่ยนตัวกับเจ้ายอด เพราะต้องการเป็นลูกเขยเสรฐฐี ส่วนเจ้ายอดก็ได้เป็นเจ้าของสินค้าและช้างทั้งหมด ครั้นเสรฐฐีมาถามว่า " เจ้ายอดเ็งงอยากตายหรือยัง " พ่อค้าก็ตอบว่า " อยากตายแล้ว " เสรฐฐีจึงตัดต้นไม้ลงทะเลพ่อค้าก็ตายไป ฝ่ายเจ้ายอดก็นำเอาสินค้าพร้อมกับช้างทั้งหมดกลับมาหายาย เสรฐฐีเห็นดังนั้นก็แปลกใจเป็นอันมาก ก็ถามเจ้ายอดว่า ทำไมจึงเป็นเช่นนี้ เจ้ายอดตอบว่า " ข้าตายไปแล้วแต่ยมบาลได้มอบสินค้าเหล่านี้ให้ข้ามา เบื้องล่างข้าต่อไปอีก เสรฐฐีได้ยินดังนั้นก็เกิดความโลภ จึงให้เฝ้ายอดนำตนเองไปแขวนไว้บนยอดไม้ พร้อมกับให้เฝ้ายอดถามว่า อยากตายหรือยัง

พระเจ้าแผ่นดินอยากได้ข้าเป็นลูกเขย แต่ข้าไม่
อยากเป็น เจ้าอยากเป็นไหมล่ะ .ข้าอยากเป็นก็
เข้ามาอยู่ในกรุงมิได้ " ชายของอยุธยาเป็นลูก
เขยพระเจ้าแผ่นดิน จึงเข้าไปอยู่ในกรุงแทนนาย
ลาย พอตากลับมาเห็นชายของอยุธยาในกรุงก็ปล่อย
ไป ช้างฝ่ายนายลายแฉอดจากกรุงก็เดินมา
เรื่อย ๆ บนลูกเรือกำลังนอนหลับ ก็ฆ่าลูกเรือ
ตายและแอบอยู่ข้าง ๆ พอแม่เรือกลับมาถามดาบ
เอาลูกเรือไป จากแม่เรือก็ไปตั้งหน้าหน้า
หนึ่งมาพบลูกเรือไม่นานลูกเรือก็ขึ้นขี่มา นาย
ลายจึงเอาตัวหน้านั้นไปผูกไว้ที่ขาน ไม่นานนัก
เจ้าลายได้หญิงสาวที่สวยมากผู้หนึ่งมาเป็นภรรยา
นายลายตั้งภรรยาอยู่เป็นประจำว่า เมื่อกวาด
บ้านอย่าเอาขยะไปทิ้งที่ต้นไม้นั้น เพราะนาย
ลายเกรงว่าต้นไม้นี้จะตายตัวเอง ฝ่ายภรรยา
ของนายลายก็อยากจะลองดูว่านายลายรักตนเอง
แค่ไหน จึงได้เอาขยะไปทิ้งที่ต้นไม้นั้น ต้นไม้นี้
จึงลอยขึ้นฟ้าไป เจ้าลายกลับมาเห็นดังนั้นก็วิ่ง
เข้าไปทอดตัวไม้ไว้ ต้นไม้ก็ลอยสูงขึ้นเรื่อย ๆ
และกลายไปเป็นดวงจันทร์ซึ่งดวงจันทร์ก็มีลักษณะ
คล้าย ๆ ต้นไม้และมีต้นกำลังทอดตัวไม้ไว้

มา บ่าลายก่อนเอาเข้าไป บ่าเมื่อบ่าลายก่อนไป
ได้เมื่อก่อนถึงว่า " สุนัขเฒ่าเอาขึ้นไปในวังก็ไม่มี
เห็น เมื่อก่อนใครคงพอ เอาไปขังไว้ก่อนเลย
ลอยขึ้นฟ้าไปเลย กลายเป็นดวงจันทร์ จะเห็นว่า
ดวงจันทร์เป็นรูปต้นไม้อยู่

ผู้เล่า นายเลาสาธิตน์ แฉาว

เรื่องผู้มา

ไม่นานมานี้มีสื่อมาอาละวาดในหมู่บ้านทำ
ให้ชาวบ้านเกรงกลัวมาก จึงมีการบอกต่อ ๆ

เมื่อบ่าเมื่อบ่ามีสื่อมาอาละวาดในหมู่บ้าน
บ้านซึ่งสื่อมาบ้านกลัว หมู่บ้านเลยบอกกัน

กันว่าถ้าออกมาจากบ้านเดี๋ยวจะเป็นอันตราย ปู่
 สาง เป็นคนแก่ที่ชอบออกไปนั่งตกปลาตามห้วย ก็
 ไม่ชอบใจที่ถูกห้ามเช่นนั้น แยกก็แอบหนีไปตกปลา
 เรื่อย ๆ ก็ถูกชาวบ้านตามกลับมาทุกครั้งเพราะ
 เกรงว่าเสียอาจจะมากัดแก่ได้ วันหนึ่งแยกก็แอบ
 ออกมาอีกพร้อมกับเบ็ด และ "มูยา" พอมາ
 ถึงห้วยแยกก็นั่งตกปลาอย่างเบ็ดเบ็ด สักครู่ก็ได้
 ยืนเสียงสวบสวบ แยกคิดว่าคงมาตามให้กลับอีก
 แล้ว แยกเลยวิ่งมือเรียกไปทางเสียงที่อยู่ฝั่งตรง
 ข้ามให้มา ฝ่ายเสือเห็นก็ไม่ว่า คิดว่าปู่สางทำ
 ทาย จึงกระโดดลงน้ำหมายจะตะครุบปู่สาง ปู่
 สางเห็นว่าเป็นสิ่งที่ตกใจ กระโดดลงน้ำว่าย
 ออกได้ท้องเสือไปตะละฝั่งตะละฝั่งบอขึ้นฝั่งก็วิ่ง
 มือเรียกเสืออีก เสือกก็วิ่งกลับไป ปู่สางก็ว่าย
 กลับมาหลายครั้งรวมทั้งคู่เหนื่อยอ่อนมาก ในที่สุดปู่
 สางก็ตัดสินใจสู้เต็มที่ พอเสี้ยวมาถึงปู่สางก็
 เข้าชก แต่ก็ไม่ชนะ สุดท้ายปู่สางก็ถึง "มูยา"
 ที่เห็นมาด้วยได้ ก็เข้ามาตีกระบาลเสืออย่างแรง
 หลายครั้ง จนเสือเจ็บปวด กระโดดน้ำหนีไปอีก
 ฝั่งหนึ่ง ปู่สางก็วิ่งมือเรียก เสือกจึงเอาเท้าลูบ
 หน้าผากแสดงให้เห็นว่าเจ็บ และไม่เข้ามาทวน
 โหม่งบ้านอีกเลยเพราะเข็ด "มูยา" ของปู่สาง

ต่อ ๆ ไปว่าบ่าดีออกมาจากบ้านถ้าเดี๋ยวจะมีปัย ปู่
 สาง เป็นคนแก่ที่ชอบบ้านจอมเบ็ดตามห้วย
 ตามหนอง ผู้ลึกลับว่าบ่าดีไว้ที่ถูกห้ามบ่าดีออก
 จากบ้าน จึงลักไปจอมปล้ำ จื่อ ๆ จาวบ้านก่อน
 ปากันไปตายปิดตึกมากุเพื่อเบราะกลัวว่า ถ้า
 เดี่ยวเสือจะมาชน วันหนึ่งเป็นพ่อลักไปจอมเบ็ด
 แล่น และเอากล้อง "มูยา" ไปตาย พอมาถึง
 ห้วยก่อนนั่งตกปลาอย่างม่วนม่วนใจ สักครู่ก็
 ได้ยืนเสียงสวบสวบดังหลัง ก่อคิดว่าถ้าจะมีคน
 มาตวยบิกแถมแล้ว ก่อเลยวิ่งมือร้องไปทาง
 เสียงที่อยู่ฝั่งน้ำขึ้น อื้อเข้ามาหา เสือกก็ก่อ
 เกียดว่าปู่สางมาตัดตายดลยวิดลงน้ำ จะมาชน
 ปู่สาง ป่อปู่สาง ก็เป็นเสือก่อใจหายวิดลงน้ำ
 ว่ายน้ำฮอดนี้ต้องเสือไปตะละด้าน แล้วก่อไป
 กวักมือร้อง! เสือกแล่น สะหยั่งอี จากหลายเตือ
 จาปากันฮัดอ่อนเติงกู ก่อบ่าหนีไผ่กานไผ่ชนะ
 สักเตือ สุดท้ายปู่สางก็กึกขึ้นได้ว่ามี "มูยา" ที่
 เห็นมาด้วยได้ ก็เข้ามาตบหัวเสือหลายเตือ จา
 เสือวิดน้ำหายแซบข้ามไปแฮ่มฝั่งหนึ่ง ปู่สางก่อ
 ทำเป็นเกวักมือร้อง! เสือกเอาตีนเข็ดหัว อื้อผู้
 ว่าเจ็บ และบ่ามาทวนโหม่งบ้านแหมฮื่อฮื่อ
 "มูยา" ปู่สาง

ผู้เล่า นายเลาสาฮัดห์ แซ่จาว

เรื่องปะติม

เมื่อก่อนมีแม่น้ำตอนหนึ่งต้องไปทำงานนอก

ตะก่อนมีแม่น้ำตอนหนึ่ง ไปอะก้านต่ำก่อนบิก

บ้านกว่าจะกลับมาบ้านก็ดึก วัชหนึ่งบอกกลับมาถึงบ้านให้ลูกชายร้องไห้ แม่จึงบอกว่า " ไม่ต้องร้องไห้แม่จะซื้อของใหญ่ ๆ คือ ปะตึงมาให้ " และในขณะที่แม่บอกลูกนั้น ได้มีเสื้อตัวหนึ่งแอบอยู่กำลังต้องการที่จะมาขโมยตัวของแม่มาเอง ก็บังเอิญได้ยินแม่มาคุยกับลูกอีกว่า " ปะตึงนั้นเป็นของใหญ่ที่สุดสามารถทำอะไรได้หมด ทั้งช้าง ม้า วัว ควาย ไม่มีใครทำอะไรได้ " ทั้งนี้เพราะแม่มาต้องการให้ลูกหยุดร้องไห้ จึงโกหกลูกไปเช่นนี้! เสื้อได้ยั้ดังนั้นก็เกิดความกลัว ปะตึงจึงหนีเข้าไปในโรงวัว แอบซ่อนอยู่ด้วยความกลัวปะตึงมากที่แม่เอง และยังได้ยินแม่มาบอกกับลูกอีกว่า " ลูกหยุดร้องไห้เสียนะ ปะตึงนี่มันจะมาตอดกิน ๆ " ตกใจถึงก็มิขโมย 3 คน แอบเข้ามาในบริเวณบ้านของแม่มาเอง บอมาถึงขโมยทั้ง 3 คนก็พูดปรึกษากัน เมื่อเสื้อได้ยินขโมยด้วยกันก็คิดว่าเป็นปะตึง ฝ่ายขโมยก็พากันเข้าไปในโรงวัวเพราะต้องการขโมยวัว บวกขโมยพยายามใช้มือจับตัววัวและไปจับลูกเสื้อที่แอบอยู่ในโรงวัวเสื้อก็กลัวมากจึงรีบหนี ฝ่ายขโมยคิดว่าบวกตนจับได้วัวเรื่องจึงจับเสื้อไปโดยคิดว่าเป็นวัว เสื้อก็ไม่ต่อสู้ยอมเดินตามขโมยไปด้วยดี เพราะความกลัวและคิดว่า ขโมยเป็นตัวปะตึงตามที่แม่มาว่า ขโมยขโมยเสื้อมาถึงยังหมู่บ้านซึ่งก็เอาเสื้อผูกไว้ใต้ต้นไม้ เมื่อจะคอยบอกให้ตนมาซื้อเอาไป ครั้งของสว่างดีคนที่มาซื้อวัวก็เห็นเสื้อ ไม่ใช่วัวที่บวกขโมยบอกว่าราคาดีที่สุด ฝ่ายเสื้อก็เริ่มคิดได้แล้วว่าพวกนี้ไม่ใช่ปะตึงแต่เป็นคนที่เป็นตนเอง! เข้าใจผิดไปเอง โดยคิดว่า

เตื้องึงปึกมาลูกให้...แม่ก่อนเลยรู้ว่า " บ่ทำไร! แม่จะซื้อ ปะตึง มาซื้อ " เสื้อที่ลักซ่อนแอบจะลักกินจ้วงก็ได้ยิน ก่อคิดว่า " ปาดปะตึงใหญ่ขนาดกินทุกอย่างได้หมด หยั่งมานานแล้วแต่ " ลักแต่แม่ใครซื้อลูกหยุดให้ เสื้อก่อนเลยละหนึ่เข้าไปอยู่ในโรงวัว บ่เป็นขโมย 3 คน ก่อเข้ามาลักวัว ก่อเลยจูงเสื้อไป เสื้อก่อนเลยฮั่นคิดว่าเป็นปะตึง ขโมยจูงเสื้อมาตีหมู่บ้านก่เอามัดไว้ที่เก้าอี้ทำซื้อตนมาซื้อ พอเจ้าคนตีมาซื้อ ก่อเห็นเป็นเสื้อบ่ใจจ้วง เสื้อก่อก่หาทิดได้ว่า " บ่! ใจปะตึงลูก! กลัวฮั่นตาย ลักแต่เป็นมาบุด " แต่ก่ฮั่นบ่ได้ฮั่นถูกมัดเอาไว้

บวกขโมยนั้นเป็นปะตึงมึง หลงกลัวเสียจนแม้แต่ที่
ก็โดน แต่สื่อก็ไม่สามารถทำอะไรได้เพราะถูกจับ
มัดไว้แล้วไม่มีทางหนีไปได้

ผู้เล่า นายเลาสี แซ่เต๋อ

เรื่องบ่อดำวัวต่างเสื่อท่า

สมัยเมื่อการเดินทางไม่สะดวก เหมือน
เดี๋ยวนี้ บวกชายของต๋องใช้วัวต่างของแ้วเตี๊วไป
ตระเวนไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ และบวกบ่อดำส่วน
มากจะเป็นพวกไทยใหญ่ที่เรียกว่า "เงี้ยว"
ครั้งแรกบ่อดำไทยใหญ่ได้พาวัวต่างมาถึงยังหมู่บ้าน
แห่งหนึ่งจึงหยุดแ้วเตี๊วขายของ ครั้นมาถึง
บ้านหลังหนึ่งก็ได้ยินเสียงร้องออกมาว่า "เจ้า
มาแ้ววกา ซี้มาเกี้ยวหมาก สุ่มยาก่อนแล้ว"
บ่อดำได้ยินก็เข้าไปตามคำเชิญนั้นเห็นว่าผู้คนเป็น
นกขุนทองเกิดศรัทธาใจขอซื้อไว้ และนำไปใส่กรงเดิน
ทางไปด้วยบ่อดำเดินทางมานานพอสมควรก็มาถึง
กลางทุ่งแห่งหนึ่งก็หยุดพักไถ่ร่มไม้แ้ววนเอะหลับไป
ขณะนั้นมีเด็กผู้หญิงควายคนหนึ่งผ่านมา หนูนก
ขุนทองก็อยากได้จึงจับเอานกเอี้ยงมาใส่กรงนก
ขุนทองแล้วนำเอานกขุนทองไป บ่อดำหลับอยู่
สักครู่ก็ตื่นขึ้นมาเห็นอาหาร ฝ่ายนกเอี้ยงถูกขังอยู่
นานรู้สึกหิวเป็นกำลัง ก็ร้องออกมาว่า "วอก
...เงี้ยว...วอกเงี้ยว...วอก...เงี้ยว"
บ่อดำได้ยินก็ไม่ว่าคิดว่าเป็นนกขุนทองที่ตนซื้อมาร้อง

ตะกอนตะเมื่อเห็นต่างบ่าสะดากเหมือนฆ่า
เตี๊วพุ่มชายกรัวต้องใจวัวต่างของแ้วเตี๊วไป
ตามหมู่บ้าน บ่อดำก็กลัวว่าแ้วเตี๊วไทยใหญ่
หรือพวกเงี้ยวเงี้ยว นี้อยู่เพื่อเอ็งป้อก้าไทยใหญ่
ได้พาวัวต่างมาเลี้ยงหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ก่อนแ้วเอี้ยว
ย้วน ใครชาวยกรัว บ่ากองมาเลี้ยงบ้านหลังหนึ่งก่อน
ได้ยินเสียงว่า "เจ้ามาเอี้ยวกา ซี้มาเกี้ยว
หมาก สุ่ม ยาก่อนแล้ว" ป้อก้าได้ยินก่อนเข้าไป
ตวยก้าฮู้แ้ววนก้อเห็นว่าตนที่ฮู้เป็นนกขุนทอง เลย
ขอซื้อแล้วเอาไปโดย เมื่อนานก่อนมาถึงไถ่ก้อ
เลยนอนหลับได้ก้าไผ่ ป้อก้ามีอะอะมาเลี้ยงควาย
คนหนึ่งผ่านมา ประณนกขุนทองก้อไถ่ได้ เลย
ไปฮู้นกเอี้ยงมา แปลน แ้วแ้วนกขุนทองไป
ป้อก้าตื่นขึ้นมาว่าฮู้ว่านกเอี้ยงเป็นอะฮู้ยังป้อก้า
ซี้มาเกี้ยวชาวนกถูกขังมาเห็นก้อหัวฮู้ว แ้ว
เอี้ยว "วอกเงี้ยว.วอกเงี้ยว..วอกเงี้ยว"
ป้อก้าได้ยินก้อฮู้ด ตื่นก้อฮู้ว่าตนมาด่าตัวเก่า
เลยฮู้ซี้มาว่า "ตีตะก้อฮู้จ๊อดม่วน บ่ากองมา
ฮู้ดด่าเฮา ผ่าฮู้ว้างเหี้ยมดีก้า"

คำ จึงพูดว่า " ที่ตะกั่วจัดว่านะ บอกมาสิ
คำเฮา ...ช่างร้างดีแล้ว "

ผู้เล่า นายเลาฉ้วนญา แซ่เต๋อ

เรื่องผิดตัว

มีชายสองคนเป็นเพื่อนรักกันมาก ต่อมา
แต่งงานจึงแยกกันอยู่คนละหมู่บ้าน วัลหนึ่งเพื่อนที่
แยกไปอยู่หมู่บ้านหนึ่งนั้น ก็มาเยี่ยมมาเที่ยวบ้าน
เพื่อน บอกมาถึงก็บอกคำบอกดีจึงชวนกินข้าวเย็นกัน
ก่อน ฝ่ายสามีจึงบอกกับเมียให้รีบไปปรุงอาหาร
ทำกับข้าวออกมาให้เพื่อนรักกินกัน เมื่อก็รีบเข้า
ครัวทำอาหารให้ ขณะที่กำลังทำใกล้จะเสร็จแล้ว
เวลาบอกล่วงมากแล้วเขาก็เห็นเงาคนตะตุ่ม ๆ
ดำ ๆ ที่ชายคาบ้าน นางจึงรีบออกไปดูเพราะ
คิดว่า เป็นผีตนแล้วพูดขึ้นว่า " ตัวก็อยู่แล้วทำไม
เขานั่งอยู่ที่นี่ ยังจะจวนเป็นมากินข้าวอยู่คา "
(เธอก็รู้ว่าข้าวเราไม่มี ยังจะชวนเขามากิน
ข้าวด้วย นี่อะไร) ที่ใดที่นางก็ได้ยินเสียง
ตอบมาว่า " ข้าบ่อยู่ไหน เป็นชวนข้ามาล่อ "
(ดันไม่รู้ละ เขาชวนฉันมาเองละ) พอได้ยิน
ดังนั้นนางก็ตกใจมาก เพราะผู้ที่นางคิดว่าเป็นผี
นั้นที่แท้คือเพื่อนของสามีนางเอง

มีนางสาว 2 คนเป็นเพื่อนรักกันมากอง
แต่งงานกันไปอยู่กันคนละหมู่บ้าน วัลหนึ่งเพื่อน
คนดีไปอยู่หมู่บ้านอื่นก่อนมาเมื่อมาเธอก็มา
มาถึง เมื่อคำพูดดีเลจจวนกินข้าวเมื่อแสงก็มาก่อน ตัว
ก่อนบอกชื่อเมียไปชะกิน เมื่อก่อนฟังเข้าดริ้ว บ่า
กองกำลังจะเสร็จก็บอกว่าด้อยให้นางก็อึ้งเงา
ไม่บ่รู้คิดว่า เป็นผีตัวเก่า ก็ตั้งรับเข้าไม่ถึงหู
แล้วอุ้ว่า " ตัวก็อยู่แล้วทำไมเขานั่งอยู่ที่นี่ ยัง
จะจวนเป็นกินข้าวอยู่คา " นางก็รีบออกไปดู
มาว่า " ข้าบ่อยู่ไหน เป็นชวนข้ามาล่อ "
ปากองได้ยินแต่อันนางก็ตกสะเกิด เพราะว่า
บ่าใจตัวตัวสีกากลายเป็นเพื่อนตัวแถม

ผู้เล่า นายเลาฉ้วนญา แซ่เต๋อ

เรื่องเข้าใจผิด

ชาวเมี้ยว 2 คนซึ่งอยู่กันคนละเผ่า มีภาษาต่างกับเล็กน้อย คือ เผ่าม้ง (น) จ๊ว และ (ฮ) ม้งเด็ก ได้เข้าไปล่าสัตว์ด้วยกัน ทั้ง 2 คนได้เตรียมเสบียงไว้ขณะนั้น (ฮ) ม้งเด็ก คิดว่าควรรจะพักอยู่ที่นี้ จึงพูดขึ้นว่า " ตรีอหล่อต่อนอ " (แปลว่า กลับมาตรงนี้) แต่คำว่า " ตรีอ " ออกเสียงเหมือน " จ้อ " ของภาษาม้ง(น)จ๊ว ซึ่งแปลว่า " เสือ " ดังนั้นพอ (ฮ) ม้งเด็กบอกจบ ชาวม้ง(น)จ๊ว จึงวิ่งหนีเพราะเข้าใจว่า " เสือมาที่นี่ " เพื่อนจึงต้องวิ่งไปตามเอาตัวกลับมาช่วยกันสร้างเบิงที่หนัก เมื่อสร้างเสร็จแล้วชาวม้ง(น)จ๊ว จึงบอกเพื่อนว่า " มอทัวมัวกูเลสุฮัวมอปิกิมัวก (น) จะฮัวไฉ " (แปลว่า เดี๋ยวเราข้าวของกันไปหุง บรุ่มนี้เอาข้าวของแยกไปหุง) ซึ่งภาษา ม้ง(น)จ๊วเรียกข้าวสารว่า " (น) จ๊ะ " ส่วนภาษา (ฮ) ม้งเด็ก เรียกข้าวสารว่า " ฮู " ส่วนคำว่า (น) จ๊ะ ภาษาชาว(ฮ) ม้งเด็ก แปลว่า ผ่ากิน ดังนั้นประโศกที่ชาว ม้ง(น)จ๊ว บอกให้ชาว (ฮ) ม้งเด็ก จึงเข้าใจผิด คิดว่าเพื่อนพูดว่า " เดี๋ยวฉันจะกินบรุ่มนี้ผ่าแยกกิน " จึงเป็นฝ่ายวิ่งหนีบ้าง จนทำให้เพื่อนชาวม้ง(น)จ๊ว ต้องวิ่งไปตามตัวกลับคืนมา

ชาวเมี้ยว 2 คน อยู่คนละเผ่ารู้ภาษาบ้านเมืองกัน คือ ม้ง(น)จ๊ว กับ (ฮ) ม้งเด็ก ได้เข้าไปล่าสัตว์ในป่าด้วยกัน ทาง 2 คน ได้เก็บของกันไว้โดย (ฮ) ม้งเด็ก คิดว่าเราจะนกกันแต่ก่อนก่อนก็พูดขึ้นมาว่า " ตรีอหล่อต่อนอ " ม้ง(น)จ๊วได้ยินก่อนแล้วก็ย้อนเข้าใจว่า เสือจะมาที่นี่ เพื่อนบอกว่า " ล่นอะฮึงบะ... มาช่วยกันเบิงตีหนัก " บ่ากองเบิงแล้วม้ง (น) จ๊ว ก็บอกว่า " มอทัวมัวกูเลสุฮัวมอปิกิมัวก (น) จะฮัวไฉ " เพื่อนก่อนเข้าใจว่าเขาพูดว่า แลงนี้จะฆ่าเพื่อนกันก่อน จึงพุ่งฮือเพื่อนฆ่าเขา " ได้ยินก็เลยล่นหนีหายแซบ จนต้องโทษปัดดินมา

ผู้เล่าเรื่องเล่าสาหัสย์ แซ่เต๋ก

เรื่องขี้ลืม

สมัยก่อนเขามาแล้ว มี 2 ตายาย แต่งงานอยู่กันมานานแล้ว ซึ่งเป็นตระกูลขี้ลืมมาก จนคนในหมู่บ้านรู้จักทั่วถึงความขี้ลืมนี่ วันหนึ่ง ตายายไปทำงานตามปกติ ครั้นนอกลับมาจากการทำนา ก็กลับมาอยู่หน้าบ้านของตน ก็ลืมไปว่าเป็นตายายของตัวเอง ตายายจึงถามตายายว่า " พี่ยาย...ตายายของใครนะ เราโง่ดีแล้วละ " ชาวบ้านก็พากันหัวเราะตาขี้ลืม ต่อมาตายายออกไปหาคนอื่นก็บอกให้ยายห่อข้าวให้ ยายก็ห่อข้าวให้ตาไป ตายายก็เดินมาถึงกลางทางก็ลืมว่ายายได้ห่อข้าวมาให้ด้วยหรือยัง จึงกลับไปถามยายที่บ้านยายก็บอกว่า " ห่อให้แล้ว อยู่ข้างหลังตาใจละ " ตายายจึงออกเดินทางไปอีก พอเดินทางไปได้หน่อยก็เกิดปวดท้องอุจจาระขึ้นมา จึงปลดห่อข้าวออกวางไว้ เพื่อไปถ่ายอุจจาระ พอถ่ายอุจจาระเสร็จแล้วก็ออกมาพบห่อข้าวก็คิดว่า " โง่ดีจังที่บอกข้าว " จึงแสดงความดีใจกระโดดไปมา จึงไปเหยียบเอาของอุจจาระที่ตนได้ถ่ายไว้เมื่อสักครู่นี้ จึงตะโกนว่า " เอะ เอะ ไตรมาถ่ายอุจจาระไว้ที่ " "

สมัยต่อมา มี 2 คน ตายาย อยู่กันมาเมียนานแล้ว เป็นคนจ้างตึงกู่จันคนในหมู่บ้าน ผู้กับคุณ ข้างหนึ่งตาไปทำไร่เหมือนตึงกับ ขอบอกมาหัดควายนัดอยู่หน้าบ้านก่อนลืมไปว่าเป็นของตัวเก่า ถามว่า " ยายที่ควายนัด...เขา เขาโง่ดีขนาดแต่ " ชาวบ้านพากันหัวเราะ ชาวบ้านก็เดินออกไปห่อกำหนดห่อข้าวห่อข้าวห่อ ข้าวห่อมาถึงทางตางก็ลืมว่าบอกยายละหยัง เลยนึกขึ้นมาบอกยายบอกว่า " ห่อข้าวแล้วละ อยู่ตางหลังจะได " ตายายก็ออกไป สักก่าก็ใคร่ ห่อเอาห่อข้าวลงวางไว้ละไปนี่ พอขึ้นเขาค้นมาห่อข้าวเลยคิดว่า " โง่...โง่ดีขนาด ปะห่อข้าว " โอดย้อนนึกใจเลยไปซ้ำตัวเก่าเลยเห็นว่า " โง่...โง่...โง่มาขึ้นไว้ละ "

ผู้เล่า นายเลาสิญญา แซ่ขาว

ประวัติย่อ

ชื่อ	นางรัตนภรณ์ อัครธรรมรัตน์
เกิดเมื่อ	3 พฤษภาคม 2499
ที่อยู่	เลขที่ 101 ถนนวิภาวดี อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โทรศัพท์ 234586
ที่ทำงาน	โรงเรียนสาธิตมัธยม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โทรศัพท์ 236199 ต่อ 1285
การศึกษา	น.ศ 2519 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนสตรี วัดโพนทอง จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ 2520 สำเร็จการศึกษาระดับ ป.ป จากวิทยาลัยครูเชียงใหม่ จังหวัด เชียงใหม่ พ.ศ 2524 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาเอก ภาษาไทย จาก มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ 2532 สำเร็จการศึกษาระดับมหาบัณฑิต วิชาเอก ภาษาและวรรณคดี ไทย จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร